

رۆژناما كوردستان

زمانهائى حزبا ديموكراتى كوردستان- ئيران

۱۱ كانوونا دووى- ۳ چرييا ئىكى ۱۹۴۶

قهكۆلینهكا میژووی

سهنتهري زاخو بو فهكولينين كوردى

روژناما كوردستان
زمانحالي حزبا ديموكراتى
كوردستان - ئيران ۱۱ كانوونا
دووئ - ۳ چرييا ئيكي ۱۹۴۶
فهكولينهكا ميژوويي

پهرتووك

محمد عباس حميد

نقيسه

ئيكي/ ۲۰۱۹

چاپ

وارهيل عبدالباقي

ديزايين و بهرك

ديار عبدالله

۹۷۸ - ۹۹۲۲ - ۹۰۸۱ - ۸ - ۲

ISBN

D - / ۲۳۰۷ / ۱۹

ژمارا سپاردنى

© مافى جاپى ين پاراستيه بو
سهنتهري زاخو بو فهكولينين كوردى

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سهنتهري زاخو بو فهكولينين كوردى

✉ zcks@uoz.edu.krd ☎ +964 (0) 751 536 1550

📍 Iraq-Kurdistan Region, Zakho- Univesity of Zakho

رۆژناما کوردستان

زمانحالی حزبا دیموکراتی کوردستان - ئیران

۱۱ کانوونا دووی - ۳ چرییا ئیکی ۱۹۴۶

قەکوئینه کا میژووی

محمد عباس حمید

پیشہ کی

روژنامه‌گه‌ری ئێک ژ گرنگترین ژێدەرین میژوووی ده‌یته هژماردن و ئەم
 نەشێن دەست ژفی ژێدمری بەردەمین، چونکە ئێک ژوان ژێدەرین سەرەکی یێن
 بەشەکی زۆر ژ راستیا میژوووی تێدا هاتیه پاراستن روژنامه‌گه‌رییه، روژناما
 کوردستان (زمانحالی حزبا دیموکراتی کوردستان) د میژوووا روژنامه‌فانیا
 کوردی دا جهه‌کی دیار و ژیبه‌کی به‌رچا‌ف هه‌یه، جوداهیا فی روژنامی ئەوه
 ئیکه‌مین روژناما کوردییه ل سەر پارچه‌کا کوردستانی یا سەرپه‌خو هاتیه
 دهریخستن و به‌لاق‌کرن و تێدا باسی روودانین وی سەرده‌می چ یێن ناق‌خووی یان
 دهره‌کی دکه‌ت، هه‌روه‌سا فی روژنامی شیاپه هه‌ستی نەته‌ومی لده‌ف ملله‌تی کورد
 ل روژه‌لاتا کوردستانی به‌رز بکه‌ت، و د ماوی (۱۱) هه‌یفین حوکمرانیا کوردی
 شیاپه بیته خودیکا راسته‌قینه یا وی ده‌می و ژێدەرەکی راست و دروست بو
 خوانده‌فانین کورد.

ئەف پهرتووکه، کو د بنه‌رته‌دا نامه‌یه‌کا ماسته‌ری یه، لژیر ناق‌ونیشانی
 (روژناما کوردستان- زمانحالی حزبا دیموکراتی کوردستان ئیران: ۱۱ کانوونا
 دووی - ۳ چرییا ئیکێ ۱۹۴۶) یه، گرنکیا فی پهرتووکی ئەوه کو لایه‌نه‌کی
 گرنگ ژ میژوووا کوردان یا نوی و هه‌فچه‌رخ ئانکو میژوووا کۆمارا کوردستان و
 بارودۆخین فی کۆماری بخۆفه‌دگريت، ل ده‌می به‌ریخودانا به‌ریه‌رین روژناما
 کوردستان ره‌وشا کۆماری و بارودۆخین ده‌قه‌ری لوی سەرده‌می ب شیوه‌یه‌کی
 ناشکه‌را دیاردبن، ب ریکا فی روژنامی ئەم دشین حوکمرانیا کۆمارا کوردستانی ب
 هه‌لسه‌نگین و پتر نیژیکی راستیا میژوووی بن، چونکە روژنامه‌گه‌ری ب روودانین ل
 ده‌قه‌رین لژیر ده‌سته‌لاتداریا کۆماریدا گریدا‌ییه، دیسان ئەف روژنامه دهربرینی ژ
 شیوازی ژيانا گه‌لی کورد و کار و چالاکیین وان د ماوی حوکمرانیا کۆمارا
 کوردستانی دا دکه‌ت. ئەف روژنامه زمانحالی حزبا دیموکراتی کوردستان و

حکومهتا کوردستانى بوو، لهورا دبیته باشتىن ژیدمى باومرپیکرى یى دمىرىنى ژ ههلوستى کوردان دکهت و بو فهکولینین سهردهمى حوکمرانیا کومارا کوردستانى و ئەف رۆژنامه دبیته ژیدمى ژیدمى مېژوويا کوردان یا ههقهچرخ و گهلهک بابەتین گرنىگ و مضادار سهبارەت پهيوهنديين حکومهتا تههرانى و کومارا نازمربايجانى و ئیکهتيا سوقيهتى دگهل کومارا کوردستانى تیدا هاتینه پیشکیشکرن، زیدمىبارى گهلهک بابەتین مېژوويا و سیاسى و رهوشهنبىرى... هتد، باس لى هاتینه کرن.

ل دویف پىزانينين رۆژناما کوردستان بهلاقىرين و ل دویف گرنىگ بابەتین رۆژنامى، ئەف پهرتووکه ل سهر چوار پشکان هاته دابهشکرن: پشکا ئیکى فهکولین ل سهر (رۆژنامهگهريا کوردى ل رۆژهلاتى کوردستانى دناقهبرا سالين ۱۹۰۸ - ۱۹۴۶) هاتیه کرن و ئەف پشکه وهک ريخوشکهرهک بو ناههروکا بابەتى بوو، چونکه سالاً ۱۹۰۸ دبیته دهستپىکا پهيداووونا رۆژنامهگهريى ل رۆژهلاتى کوردستانى، ههر دقى پشكى دا فهکولین ل سهر دهرکهفتنا گوڤار و رۆژنامهين کوردى ل رۆژهلاتا کوردستانى تا سالاً ۱۹۴۶ و رۆژنامهڤانیا کومارا کوردستانى هاتیه کرن، ههژى گوتنى يه دناقهبرا سالين (۱۹۲۲ هتا ۱۹۴۳) چ رۆژنامه و گوڤارين کوردى ل رۆژهلاتا کوردستانى نههاتینه دمىرخستن، و ههمى ژیدمى قى چهندى د چهسپين، چونکه (رزا شاه پهلهوى) چاڤليکهرى (مستهفا کهمال) ی بوو و سياسهتا وی ل رۆژهلاتا کوردستانى بکاردئينات، لهورا دى بينين ئەف ماوه ماوميهكى قالايه سهبارەت مېژوويا رۆژنامهگهريا کوردى ل رۆژهلاتى کوردستانى.

پشکا دووى يا پهرتووکی ل سهر (دهرکهفتنا رۆژناما کوردستان و دهنگوباسين دامهزاندنا کومارى) يه و ئەف پشکه ل سهر پينچ تهومران هاتیه دابهشکرن، تهومرى ئیکى فهکولین ل سهر دهرکهفتنا رۆژناما کوردستان (زمانحالى حزبا ديموکراتى کوردستان) هاتیه کرن، کو ژمارا ئیکى ل ۱۱ کانوونا دووى ۱۹۴۶ هاته بهلاقىرين و دووماهیک ژماره ل ۳ چرييا ئیکى ۱۹۴۶ هاته بهلاقىرين، ههر

دقی پشکی دا دیارکرن ئارمانجا روژناما کوردستان ب تایبەت ئیکگرتنا کوردان و نههیلانا دووبەرەکی و دوژمنایەتیا کوردان بخۆقەدگرت، هەرۆسا قەکوئین لسه‌ر دامەزراندن و چالاکیین (حزبا دیموکراتی کوردستان) هاتیه کرن، و قی حزبی وهك حزبه‌کا شورەشگیر شیايه په‌یاما خو بگه‌هینیت یان نه؟ دیسان قەکوئین لسه‌ر جه‌ژنا سه‌ربه‌خویا کوردستانی و ریوره‌سمین بلندکرن ئالایی کوردستانی هاتیه کرن، و ئەق جه‌ژنه ب چ شیوه‌ی بریقه‌ دچوون ؟ ل دووماهی قەکوئین لسه‌ر قازی محەمه‌د (سه‌روک کوّمار) هاتیه کرن، و قازی محەمه‌د وهك سه‌روک کوّمار ب چ کار و چالاکیین دیار رادبوو ؟

پشکا سی قەکوئین ل سهر (هه‌لویستی روژناما کوردستان ژ په‌یوه‌ندیین دمه‌کی یین کوّمار) هاتیه کرن، و تیدا باسی په‌یوه‌ندیین کوّمارا کوردستانی دگه‌ل حکومه‌تا ته‌هرانی دکه‌ت، دیسان باسی په‌یوه‌ندیین کوّمارا کوردستانی دگه‌ل حکومه‌تا ئازمه‌ریاجانی دکه‌ت و باس ژ هه‌لویستی روژناما کوردستان ژ ئیکه‌تیا سوفیه‌تی دکه‌ت، ههر دق پشکیدا قەکوئین ل سهر هه‌لویستی روژناما کوردستان ژ به‌ریتانی و ئەمه‌ریکا هاتیه کرن.

پشکا چواری باسی (روژناما کوردستان و کار و چالاکیین ئابووری و ره‌وشه‌نبیری و ناخویی) دماوی حوکمرانیا کوماریدا دکه‌ت، دق ماوه‌یدا حکومه‌تا ته‌هرانی دوورپیچه‌کا ئابووری ل سهر کوّمار دانا، دق پشکا قەکوئینی دا به‌رسف بو چه‌ندین په‌رسیاران هاتیه دان، وهك: داهاتی سهره‌کی بو ئابووریا کوّمارا کوردستان چ بوو؟ قی کوّمار ب داهاتی خو شیا هه‌می خه‌رجیین کوّمار دابین بکه‌ت یان نه؟ و قەکوئین ل سهر چالاکیین فی‌کرنی و ره‌وشه‌نبیریا کوردی یا گشتی هاتیه کرن، و کوّمارا کوردستانی هه‌تا چ راده‌ی شیا فی‌کرن و ره‌وشه‌نبیریا کوردی دناق خه‌لکی کوّماریدا به‌لاف بکه‌ت؟ هه‌روه‌سا قەکوئین ل سهر (حزبا دیموکراتیا ژنین کوردستان) هاتیه کرن، و تیدا به‌رسف بو چه‌ندین په‌رسیاران هاتیه دان، وهك: ده‌سته‌کا دامەزراندنا حزبا دیموکراتیا ژنین کوردستان کی بوون؟ داهاتی قی حزبی ژ کیقه‌ ده‌ات؟ قان ژنین کورد شیان چ

جوړین چالاکیان ل کومارې ټه نجام بدهن؟ هه ر دقې پشکیدا ټه کولین ل سه ر میژوویا کوردستانې ژ دهستیکی تا سالاً ۱۹۲۰ هاتیه کرن، پاشان ټه کولین ل سه ر (ناقداړین کورد: زاناین ټاینی و هوزانقانی کورد و میژونشیسین کورد) هاتیه کرن.

دهرباره ی ژیدمه و ټه کولینین بهری نوکه یین باس ژقی بابته تی کرین، یا گرنه گ ټه وه ټامازه بدهینه وی چهندی، کو ژماره کا میژونشیس و روژنامه ټانان ټه کولین ل سه ر هنده ک لایه نین روژنامه کوردستان ټه نجام داینه، وه ک (سدیق سالح) د ټه کولینا (روژنامه ی کوردستان: زمانحالی کوماری دیموکراتی کوردستان ۱۹۴۶- مه هاباد) و (عه لی که ریمی) د ټه کولینا (روژنامه ی "کوردستان" ی سه رده می جمهوری کوردستان له مه هاباد ۱۳۲۴- ۱۳۲۵ ی هه تاوی ۱۹۴۶) و (شادمان مه لا حه سه ن) د ټه کولینا (روژنامه ی "کوردستان" ټورگانی کومیتیه ی ناوه ندی حیزی دیموکراتی کوردستانی ټیران: لیکولینه وه یه کی روژنامه نویسه)، دقې په رتووکی دا هه می بابته و راپورتین ب زمانې فارسی ژبو مه ره ما دیار کرنا راستیا میژوووی بو زمانې کوردی هاتنه وهرگیران، و تشتی قی ټه کولین جودا دکه ت ټه وه کو ټه ژنامه ژلای میژوووی ټه ټه کولین ل سه ر هه می لایه نین (میژوووی و سیاسی و په یوه نندی کوماری یین دمه رکی و لایه نې ټابوو ری و کار و چالاکیین فی کرن و ره وشه نبیری و پشکداریا ژنین کورد د کومارا کوردستانې دا) هاتیه ټه نجام دان، قی روژنامه ی تا چ راده ی کاریگه ری ل کوردین ده ټه رین لژیر ده سته لاتداریا کوماری دکر؟ و ټان کوردان چاوا پینشوژی لقی روژنامه ی دکرن؟ هه ره سا ټه ژ روژنامه وه ک زمانحالی حکومه تا کومارا کوردستانې تا چ راده ی شیا په یاما خو بگه هینیت ؟

گرنگی ب چهن دین جوړین ژیدمه ران هاتیه دان، ټه وین په یوه ندی ه کا راسته وخو ب بابته تی ټه هین، دقې په رتووکی دا ب شیوه یه کی به رفره ه گرنگی بکارټینانا روژنامه کوردستان - زمانحالی حزبا دیموکراتی کوردستان (بابته تی

قەكۆلینى) ھاتىە دان، ھەرچەندە د شياندا نەبوو ھەمى ژمارىن قى رۆژنامى ب دەستخوڤەبىنن، و ب سوپاسى قە بەريزان (رەفيق سألح و سديق سألح) خودانىن بنكەى ژين يى چاپ و بەلاڤكرنى ل سلىمانى، شيان (۸۲) ژمارىن قى رۆژنامى ب دەستخەبىنن و ئامادەبكەن ژ (۱۱۳) ژمارىن دەرکەڤتىن و لژير ناقى (رۆژنامەى كوردستان: مەھاباد ۱۳۲۴- ۱۳۲۵ ی ھەتاوی ۱۹۴۶) ھاتىە بەلاڤكرن، ئەورا قەكۆلینا مە ل سەر قان (۸۲) ژمارىن ل بەردەست ھاتىە ئەنجام دان.

زیدەبارى مفا و مرگرتن ژ چەندىن گۆقار و رۆژنامەين دى وەك (گۆقارا نىشتمان، و رۆژناما نامە ھفتگی كوهستان، و گۆقارا ھاوارى كورد، و گۆقارا كوردستان، و گۆقارا ھەلالە، و گۆقار و رۆژناما ھاوارى نىشتمان)، چونكە ژبلى رۆژناما (نامە ھفتگی كوهستان، و گۆقارا نىشتمان) ھەمى يىن دى رۆژنامەقانىا كۆمارا كوردستان بون.

مفایەكى زۆر ژ چەندىن گۆقاران ھاتىە و مرگرتن، بۆ نموونە: گۆقارا (رۆژنامەقانى و رۆژنامەنووس) ل باژيرى ھەولير دەھاتنە دمریخستن، مفایەكى زۆر ژ قەكۆلینىن قان ھەردوو گۆقاران ھاتىە و مرگرتن، زیدەبارى مفا ژ چەندىن گۆقارىن دى ھاتىە و مرگرتن، وەك: "كاروان، متين، گولان العربى، دراسات ايرانيه، دۆسيى ئيران" ھەروەسا مفا ژ (رۆژناما كوردستان: ح د ك أ، يا حزبا ديموكراتى كوردستان- ئيران) ب تايبەت ژمارىن ل سالىن (۱۹۹۶ و ۱۹۹۷) دەرکەڤتىن ھاتىە و مرگرتن.

ب شيوەيەكى گشتى مفایەكى باش ژ پەرتووكان ژى ھاتىە و مرگرتن، چ پەرتووكىن ئەكادىمى يىن كوردى بن، يان بىرھاتنىن كەسايەتى، يان پەرتووكىن و مرگيرايين بۆ زمانى عەرەبى بن، بۆ نموونە: پەرتووگا "ھيمدادى حوسين" بناقى "رۆژنامەوانى كوردى سەردەمى كۆمارى ديموكراتى كوردستان ۱۹۴۳- ۱۹۴۷"، دقى پەرتووكى دا قەكۆلین ل سەر رۆژناما (نامە ھفتگی كوهستان) و ھەمى گۆقار و رۆژنامەين سەردەمى حوكمرانیا كۆمارى

دەمەڵە هاتنە کەرن، و پەرتووکا "جوتیار توفیق" بناقی "بیبلیۆگرافیای رۆژنامەگەری کوردی لە رۆژەلانی کوردستان و دەرومیدا"، ئەق پەرتووکا باسی هەمی گوڤار و رۆژنامەین کوردی ل رۆژەلانی کوردستان دکتە هەر ژ گوڤارا کوردستان یا سالاً ۱۹۰۸ تا گوڤارا کوردستان یا سالاً ۱۹۸۸، و پەرتووکا "عەلی کەریمی" بناقی "نیشتمان: بلاوکەرمووی بیری کۆمەلەئی ژ.ک"، دق پەرتووکی دا گوڤارا نیشتمان ژمارە (۱) هەتا ژمارە (۹) لسمەر شیوی پەرتووکی بەلاقریه، لەورا مفایهکی زور ژقی پەرتووکی هاتە وەرگرتن، و پەرتووکا "مەحمود مەلا عزەت" بناقی "جەمەوریەتی کوردستان: لیکۆلینەوهیهکی میژوویی و سیاسییه"، ئەق پەرتووکا باسی هۆکارین دامەزراندنا کۆماری و دەسکەقتین قی کۆماری و رووخاندنا وی و وەرگرتنا وانین ئەزموونا کۆمارا کوردستان دکتە، لەورا مفایهکی زور ژقی پەرتووکی ژێ هاتە وەرگرتن، زیدەباری چەندین پەرتووکی دین گرنگ.

تا رادەیهکی مفا ژ پەرتووکی ب زمانی عەرەبی و یین هاتینە وەرگرتن بو زمانی عەرەبی ژێ هاتە وەرگرتن، بو نمونە: وەک پەرتووکا "وليام ایغلتن الابن" بناقی "جمهورية مهاباد : جمهورية ۱۹۴۶ الكردية"، و پەرتووکا "هوزان سلیمان میرخان الدوسکی" بناقی "جمهورية کوردستان ۲۲ کانون الثاني ۱۹۴۶ - ۱۷ کانون الأول ۱۹۴۶"، زیدەباری چەندین پەرتووکی دین گرنگ، قان پەرتووکان ژێ گرنکیا خو هیه، ژبەرکو گرنکی ب شروقه کرنا روودانین کۆماری ب شیوهیهکی هوبرین هاتیه دان، ب ریکا قان جوړه پەرتووکان پتر سروشتی کار و روودانین کۆمارا کوردستان ئاشکەرا دبیت، هەرۆسا جهی ئامازمپیکرنی یه کو کومهکا به لگه نامین عیراقی یین نه بهلاقری (پ. ه. د. ناظم یونس عثمان) رادەستی من کرینە، هەرۆسا کومهکا گوڤارین کوردی یین په یوه ندیهکا راسته وخۆب بابەتی پەرتووکی قه گریدایی (د. هوزان سلیمان میرخان) رادەستی من کرینە، لەورا سوپاسیهکا بی پایان ئاراسته ی هەردوو دکتورین بەریز دکەین.

ل قیره پیدقیه ئاماژه ب چەندین تیبینیان بکهین، ئەوژی دقئ قەکۆلینی دا ناغئ (پارتی دیموکراتی کوردستان) دبیتە (حزباً دیموکراتی کوردستان)، چونکە ناغئ قئ حزبی د رۆژناما کوردستان دا بقی شیوهی ئاماژه پی هاتیە دان، هەرۆهسا هەمی رۆژ و هەیف و سالیئ شەمسی بو رۆژ و هەیف و سالیئ زاینی هاتیە گۆهورین، بو نموونه: ۱۳۲۵/۳/۲۵ بوویە ۱۵ حوزمیران ۱۹۴۶ ژبو ب کارئینانا قئ شیوازی د قەکۆلینین مە دا، هەرۆهسا دمریارە بەریەلاقبوونا نافۆدەنگین قئ رۆژنامی، گەلەک گەریان ل ژیدەرین میژوووی و رۆژنامەقانیای وی سەردەمی یین فارسی و بیانی هاتە کرن، ئی چ بابەت یان تیکستەکا رۆژنامەقانیی دمریارە قئ رۆژنامی نەهاتە دیتن، هەرۆهسا د نافەرۆکا قئ قەکۆلینی دا ناغئ خودانی راپوورتی و ناغئ راپوورتا وی هاتیە نغیسین و د پەراویزان دا نەهاتیە دووبارە کرن، ئەق چەندە ژبەر سی ئەگەران، ئیک: باراپتر شیوازی نغیسینا رۆژنامی بقی شیومییە، دوو: ژبەرکو دا ئەق پیزانینە دووبارە نەبیت، سی: ناغئ رۆژنامی و ژمارا وی د پەراویزان دا هاتیە داکو چ شاشی دگەل ژمارین دی چینەبیت.

سەبارت ئاستەنگین پەرتووکی.. ئیکەم ئاستەنگ ل هەمبەر قئ پەرتووکی ئەوژی ئاریشا وەرگیرائی بوو، چونکە گەلەک بابەت و راپورتین رۆژناما کوردستان ب زمانی فارسی بوون، و پیدقی بوو هەمی بابەت و راپورتین بقی پەرتووکی قە گریدایی بەینە وەرگیران، لەورا هەمی بابەت و راپورتین قئ رۆژنامی یین ب زمانی فارسی بو زمانی کوردی هاتنە وەرگیران، هەرۆهسا گەلەک تیکستین قئ رۆژنامی ب زاراقی موکریانی و ب شیوازهکی زەحمەت هاتبوون نغیسین، و ئەق هەمی تیکستە ژی بو زاراقی کرمانجی هاتنە وەرگیران، ب تنی بو ب دەستقەئینانا رامانا هویر و دروست و ژبو گەهشتنا پیزانینین رەسەن بو قئ پەرتووکی.

چ خواندن و قەکۆلینین زانستی بقی شیوهی نادمرکەقن، بتنی بهاریکاری و پشتهقانیای پسپورین شارمزا دقئ بواریدا، پیدقیە ریز و سوپاسیین بی پایان ئاراستە (پ. ه. د. هوگر طاهر توفیق) بکهین کو ب ئەرکی سەریەرشتیکرنا قئ

نامی رابووییه و بو ههمی وان رینما و پشتهقانی و هاندانا وی یا بهردهوام بو من د
ماوی بهرههشکرنا قی نامیدا.

ریز و سوپاسیین تایبته بو (د. فاخر حسن یوسف) بو هاریکاریا وی دگهل
من ل دهمی وهرگیرانا ژیدمران ب زمانی فارسی بو زمانی کوردی، ههروهسا ریز و
سوپاسی بو وان ههمی ماموستایین هاریکاری و پشتهقانی من کرین ب ههر
شیویهکی ههبت، ب تایبته بو (پ. ه. د. ناظم یونس عثمان و د. هوزان سلیمان
میرخان).

بیگومان چ فهکولین د بی شاشی و کییم و کورتی نین، نهخاسمه
بابهتهکی وهک قی پهرتووکی، ژبهه بهرفرههی و گرنگیا قی بابتهتی، ئەف پهرتووکه
ژی ژ کییم و کورتیا یا دوور نینه، هههچهنده زور ههولدان هاتیه کرن بو گههشتن
ب راستیان ئەف بابته بهیته نشیسن، ل دووماهی هیشی دکهم ئەف پهرتووکه
بوشاییهکی د پهرتووکهخانا کوردی دا پر بکهت.

فهکولهر

پشکا ئیکى

رۆژنامه گهريا كوردى ل رۆژه لاتى كوردستانى دناقبهرا

سالىن ۱۹۰۸ – ۱۹۴۶

- تهومرى ئىكى: دهستپىكا رۆژنامه گهريا كوردى ل رۆژه لاتى كوردستانى ۱۹۰۸ – ۱۹۲۲.
- تهومرى دووى: رۆژنامه گهريا كوردى ل ئيرانى دناقبهرا سالىن ۱۹۴۲ – ۱۹۴۶.

تهوهری ئیکی

دهستیكا روژنامه گه ریا كوردی ل روژه لاتى كوردستان

۱۹۰۸ - ۱۹۲۲

سهره ئدان و گه شه پیدانا روژنامه گه ریی ل روژه لاتى كوردستان ب شیومهیه كى درهنگ دهستیكر^(۱)، نه گه رى قى چهندى دزقریت بو سیاست و زورداریا قاچارییان (۱۷۹۶ - ۱۹۲۵) و ته په سه ركرنا دهقه رین كوردی و ئیرانى ب شیومهیه كى گشتی ژلایى سیاسى و ئابووری و جفاكى فه، نه قى چهندى ههستهك لدهف گشت ملله تین ئیرانى په یداكر كو پیدقیه ئیران بو رژیما پادشایه تیا دهستووری بهیته شه گوهاستن^(۲).

ژئه نجامى فشارا خهلكى شاهى ئیرانى ب ناچارى دهستوور (یاسایا بنهرهت) قه بوول كر^(۳)، و ل سالأ ۱۹۰۶ دانانا حوكمى دهستووری ل ئیرانى هاته راكه هاندن^(۴)، و ژئه نجامین قى راكه هاندنى ئازادیا روژنامه قانیى ب شیومهیه كى بهر فره دمر كهفت و ژماره كا زور ژ روژنامین ئازاد و ئازادىخوازان ل تههران و تهبریز و باژیرین دی یین ئیرانى به لاق بوون^(۵).

سهره رای قى چهندى لى دمر كهفتنا روژنامه گه ریی ل روژه لاتى كوردستانى گيروبوو، نهوژى ژبه ر بارودوخین تاییهت یین كوردستانى و كونترولأ

داگیرکهران ل سەر کوردان بوویه ئەگەری پەیدا بوونا چەندین ئاستەنگان بو
پیشکەفتنا روژنامەگەری و رموشەنبیریا کوردی^(۱).

هەر چاوان بیت ل سالاً ۱۹۰۸ مسیونەرەکی مەسیحی یی لوسەری گوڤارا
(کوردستان میشنیری - Kurdistan Missionary) ب زمانی ئینگلیزی دەریخست و
زۆریهیا وتارین فی گوڤاری ب باژیری مەهاباد و دەقەرا موکریان و روژەهلای
کوردستانی قە تاییەت بوون، ئەف گوڤارە هەتا سالاً ۱۹۲۸ بەردەوام بوو و ژمارە (۱۰)
یا سالاً (۱۵) ل چرییا ئیکی ۱۹۲۳ هاتیە دەریخستن^(۲).

هەندەک میژوونقیس و روژنامەخان دبیژن بنجینەیا میژوویا روژنامەقانیایا
کوردی ل روژەهلای کوردستان ب دەستی بەدرخانیاں هاتیە دانان^(۳) و
(عەبدولمەزاق بەدرخان)^(۴) ل سالاً ۱۹۱۲ دگەل کومەکا گەنجین کورد (گوڤارا
کوردستان) ل باژیری (ئورمیە) دەریخست^(۵) و هەولدا چاپخانەکی ژدەرڤە بینیت و
ب کاری چاپکرنا روژنامی رابیت^(۶)، لی پشتی (عەبدولمەزاق بەدرخان) ژلای
حکومەتا روسی یا قەیسەری قە هاتیە دوورکرن ئیسماعیل ئاغا شکاک (سمکو
شکاک) بەریسایەتیا فی روژنامی ب ستوھی خوڤە گرت و دەریخستنا فی روژنامی
تا سالاً ۱۹۱۴ بەردەوام بوو^(۷)، هەرۆسا ئەف روژنامە بسەر کومەلا جیهاندانی قەبوو،
ئەوا ل سالاً ۱۹۱۲ ل باکووری روژەهلای کوردستان هاتیە دامەزراندن^(۸)، لی یا دیار
ئەوێ ژیدەرین میژوویی ئەوین باس ژ فی روژنامی دکن تووشی شاشیەکی بوون،
چونکە تا نوکە چ بەلگە ل سەر هەبوونا دەرکەفتنا روژنامەکا کوردی بشی ناڤی و
ژلای سمکو شکاک و عەبدولمەزاق بەدرخانیا نین، و تا نوکە چ ژمارین فی روژنامی
هەتا تیکستەکا بچوووک کو فی گوتنی ب هیز بکەت نین، لەورا دبیت ئەف روژنامە
هەر روژناما (کرد) بیت ئەوا ل سالاً ۱۹۲۱ ژلای سمکو شکاک قە و ل هەمان دەقەر
دەرکەفتی بیت.

بەری روودانا شەری جیهانی یی ئیکی مسیونەرین پروتستانت ب مەرەما
جەین خو ل دەقەرین کوردی موکم بکەن^(۹)، قان مسیونەران ب هاریکاریا

ریکخراوین ئەمانی ل سابلاغ (مههاباد) گوڤاره‌کا بچووک ب ناڤی (کوردستان)^(۱۵) دمریخستن^(۱۶)، ئەڤ گوڤاره ل چاپخانه‌کا ئەرمەنی دهاته چاپکرن و تیدا وتار و فولکلوری کوردی و بیروباومرین ئاینی مه‌سیحی دهاته به‌لافکرن^(۱۷)، هه‌روه‌سا (مینورسکی) دهرباره‌ی ڤی گوڤاری دبیزیت: "ژمارا ئیکی یا ڤی گوڤاری لدهڤ من هه‌یه ئەوژی ل نیسانا سالاً ۱۹۱۴ دمرکه‌ڤتیه"^(۱۸).

پشتی ب دووماهیک هاتنا شه‌ری جیهانی یی ئیکی و ده‌ستپیکرنا قوناغه‌کا نوی ژ بزاقا (سمکو شکاک) و پشتی به‌رفره‌ه‌بوونا بزاقا وی و ده‌سته‌لاتا وی گه‌هشتیه (ئورمیه) دڤیا چاپخانه‌کی په‌یدابکه‌ت^(۱۹) و روژنامه‌کی دمریخیت، کو دهربرینی ژ بارودوخی حکومه‌تا وی بکه‌ت و ئارمانجین شوره‌شا وی بو خه‌لکی روهن بکه‌ت، به‌لی بیژانینین مه‌ دهرباره‌ی ئەڤی روژنامی گه‌له‌ک کیمن^(۲۰).

تاکه په‌رتووک کو بیژانینان ل سه‌ر روژنامه‌فانیا سمکوی دده‌ته مه‌ ئەوژی په‌رتووکا (محهمه‌دی ته‌مه‌دون)^(۲۱) یا ب ناڤی (اوضاع ایران در جنگ اول یا تاریخ رضائیه) یه، چونکه نافبری لوی سه‌رده‌می خودانی په‌رتووکخانه‌کا مه‌زن و چاپخانه‌کی بوو و دیده‌فانی روودان و بویه‌رین باژیری ئورمیه و ده‌ورویه‌ران بوو^(۲۲)، (ته‌مه‌دون) بڤی ره‌نگی دبیزیت: "روژه‌کی شیخ عه‌بدووللا ژ که‌سین تیگه‌هشتین سمکوی هاته دهڤ من و گوت سمکوی دڤیت روژنامه‌کی به‌لاف بکه‌ت، ئەری ب بوچوونا ته‌ دشیان دایه روژنامه‌ک لشی باژیری یا جوان و سه‌رنجا نفیسه‌ران راکیشیت بیته دمریخستن" ... ته‌مه‌دون دبیزیت "ب مخابنی ڤه‌ بیتین چاپخانه‌یا مه‌ گه‌له‌ک دکیمن و تیرا چاپکرن روژنامه‌کی ناکه‌ت و ده‌می شیخ عه‌بدووللا ئەڤ چه‌نده گوه‌ لی بووی توره‌بوو و ئەزژی ترسیام ومن گوتی ئەگه‌ر لکه‌ل کریکارین ریکخراوا خو هاریکار بین دبیت کی‌ماسیا راسته‌که‌ین و روژنامی دمریخین... پشتی شیخ عه‌بدووللا ژ ترسین سمکو چوویی، پشتی دوو یان سی روژان من هزرکری ب ناچاری من په‌رتووکخانه‌خو دائیخست و چاپخانه‌خو گرت"^(۲۳)، پشتی چوونا ته‌مه‌دونی وه‌سا دیاربوو سمکو هه‌ر ل سه‌ر دمریخستنا روژنامه‌کی ژدبوو^(۲۴).

پاشان تهمهدون بهردموامیی ددهته ناخشتنا خو و دبیزیت: "ناقئ چاپخانا من ژئ گوهوریبوو و تابلویی چاپخانا تهمهدون راکربوو و ل شوینا وی تابلویا چاپخانا (غیرهت) لیدابوو و روژنامهکا ب زمانی فارسی و کوردی به لاق کربوو و بتنی ب ناقئ روژناما ههفتیانه یا کوردی لژیر ناقونیشانیین (روژا کورد و شهفا عهجهم) و پاشی ناقئ وی بوویه روژناما (روژا کورد) و ل دووماهی ب ناقئ (کرد) دهاته چاپکرن و به لاقکرن"^(۲۵)، به لی دراستیدا چ به لگه ل سهرفی چهندی ل بهردهست نین و دبیت کو ئەفه ئیک ژ گوتنن بئ بنیاد بیت کو نقیسه رین ئیرانی دهرباره سمکوی نقیسی بن، داکو وی وهک سه ررهق و دهمارگیر بدهنه نیاسین^(۲۶).

ههه چهنده مه چ به لگه ددهستدا نین کو ناخشتنا محهمه د تهمهدون رهدبکهین، به لی تشتهکی ئاشکه رایه کو ژمارا ئیکی ژ روژناما سمکوی ناقئ وی (کرد) بوو نهکو (روژا کورد و شهفا عهجهم)^(۲۷)، ههروهسا عه لاته ددینی سه ججادی دهرباره فی روژنامی دبیزیت: " (کورد) روژنامیهکی کوردی و زمانی حالی (سمایل ئاغای سمکو) بووه، له (۱۹۲۱) ل شاری (ورمی) دهرچوو، تهها سی، چوار ژماره لی دهرچوو، لهوه دوا پهکی کهوت"^(۲۸).

ههه دیسان ئەه روژناما تهمهدون باس ژئ دکهت مه چ دانهیین وی نه دیتنه و بتنی روژناما سمکو ئەوا ب ناقئ (کرد) مه لبهه دهست ههیه، لهورا دبیت تهمهدون ژیهه مه رهم و ئارمانجهکا نه دیارکری یان ژئ ژیهه توندرومی و دژایهتیا وی دژی سمکو و نهتهوهیی کورد ئەه ناخشتنه د بهرتووکا خودا به لاق کربیت.

ل سهری روژنامی (مه بهست پی دروشمی روژنامی یه) ئەه ئایهتا پیروز هاتبوو نقیسیین " واعتصموا بحبل الله جمیعا ولا تفرقوا "، دبن فی ئایهتی دا وینی دوو دهستین د ئیک دا وهک نیشانا ئیکهتی دروست کربوو، ل لایی راستی هاتبوو نقیسیین: " جهئ ئیدارهیا ئورمی، چاپخانهیا غیرهت، بریقه بهرییا محهمه دی تورجانی^(۲۹)، گوتاران ژبو مفایی کوردان و مردگریت و ههفتی جارهی دهیته چاپکرن"^(۳۰).

ل لایئ چهیی یئ روژنامئ ژئ، ب زمانئ کوردی هاتبوو نئیسین، بوهایئ روژنامئ دهستیپکئ دئ و مرگرن، پشکداربوونا سالانه، ل ناخو (۵۰) و ل دمرقھی وهلاتئ (۶۰) قرانانه^(۳۱)، و ل شمش ههیشان ل ناخو (۲۷) و ل دمرقه (۳۵) قرانانه، بوهایئ ههر دانهیهکی (۵۱) شاهئ^(۳۲) نه، بهرامبهری ههر ریزهکا پرؤپاگهنده و ریکلامان ژئ (۲) قرانان و مردگریت، روژنامهکا رامیاری، ئهدهبی و نووچهیی یه، سهه گوتارا کوردی ب فارسی دهیته و مرگیان و ژبو هه موو کوردانه^(۳۳).

ل دویش زوریهیا ژیدمر و سههراوان ددهنه دیارکرن کو روژناما کرد سی یان چوار ژماره ژئ هاتینه وهشاندن و ئهف روژنامه ب دیالیکتا کرمانجیا خواروو یا موکریانئ هاتبوو نئیسین و قهبارئ روژنامئ ب (۴) لاپهران بوو و تا سالأ ۱۹۲۲ یا بهردهوام بوو^(۳۴)، لی پشتی بزافا سمکو ل دهستیپکا سالین بیستان هاتیه ژناقبرن و بازئیرئ ئورمیی ژدهست چویی ناچار بوو دهست ژ به لافکرنا قئ روژنامئ بهردهت^(۳۵).

ههر چاوان بیت سمکو ب دمریخستنا قئ روژنامئ پینگاقهکا ئهرینی ژبو ئاگههدارکرن خه لکی دهقهرئ ل سهه حکومتا خو هاقیت، ههروهسا پینگاقهکا گرنگ بوو د میژوویا روژنامهفانیا کوردی ل روژهلاتا کوردستانئ^(۳۶)، به لکو روژناما (کرد) دبیته ئیکه روژناما کوردی ل روژهلاتئ کوردستانئ ناقئ روژنامئ لسهه هاتیه دانان و وهک دهستیپک بو روژنامهگههیا کوردی ل روژهلاتئ کوردستانئ دهیته هژماردن.

ل سههدهمئ رزا شاه پهلههوی (۱۹۲۶ - ۱۹۴۱)^(۳۷) روژهلاتئ کوردستانئ ژ هه می لایه نین سیاسی و جفاکی و ئابووری پاشکهفتی بوو^(۳۸)، ب تنئ سیاسهتا زولم و ستهمکاریئ دگهل وان نهتهوهین کو فارس نهبوون بجه دئینا^(۳۹)، ژبهه قئ چهندی چ روژنامه و گوشارین کوردی لشی ماوهی دمرنهچووینه و بو شاییهکا مهزن د میژوویا روژنامهگههیا کوردی ل روژهلاتئ کوردستانئ پهیدا کر.

پیدقیه ناماژه بدهینه وی چهندی کو دناقبههرا سالین ۱۹۲۲ ههتا ۱۹۴۳ چ روژنامه و گوشارین کوردی ل روژهلاتا کوردستانئ نههاتینه دمریخستن، و هه می

ژیدمەر قی چەندی د چەسپین، چونکە رزا شاھ پەهلەوی چاقلیکەرێ مستەفا کەمال بوو و سیاسەتا وی ل روژەلاتا کوردستانی بکاردئییات، لەورا دی بینین ئەڤ ماوه ماومیهکی فالایه سەبارەت میژوویا روژنامەگەریا کوردی ل روژەلاتای کوردستانی.

پشتی ژناقبرنا بزاقا سمکوی ژلای زرا شاھ ڤه^(٤٠)، روژەلاتای کوردستانی ھندەک بزاقین چەکداری یین بچووک بخوڤه دیتن^(٤١)، ژوانان بزاقا (حەمە رەشید خان)^(٤٢) و راپەرینا (مەحمود خان دزلی)^(٤٣) و (جەعفەر سولتان ھەورامان)^(٤٤)، لی ئەڤ بزاق و راپەرینە ژلای لەشکەرێ ئیرانی ڤه ب شیومیەکی درندەیی ھاتنە ژناقبرن^(٤٥).

پاشان ل سالاً ١٩٢٨ راپەرینەکا دی ب سەرکردایەتیا (مەلا خەلیل)^(٤٦) دژی دەستەھلاتا حکومەتا نافەندی و ل بەرکنا کولاقی پەهلەوی بەرپابوو^(٤٧)، لی ب توندترین شیوہ ژلای ھیزین حکومەتا پەهلەوی ڤه ھاتە سەرکوکترن، لی دووماھیک راپەرینا گەلی کورد ل روژەلاتا کوردستانی دژی رژیم رزا شاھ راپەرینا دەڤەرا ئاگریداغ یا بچووک بوو دناڤبەرا سالین (١٩٣٠ - ١٩٣١)^(٤٨)، لی ئەڤ راپەرینە ژێ وەک یین بەری وی ب توندی ژلای لەشکەرێ رزا شاھ ڤه ھاتە ژناقبرن^(٤٩).

ھەر چاوان بیت پشتی ژناقبرنا ڤان بزاق و سەرھلدانین کوردان دماوی سالین بیست و سیھان دا ھندەک ریکخراوین بچووک دیاربوون، وەک ریکخراوا (کومەلا خیرخوازا کوردی) ل سالاً ١٩٢٧ ل مەھاباد ھاتیە دامەزراندن^(٥٠)، ھەتا ل دووماھیا سالین سیھان ریکخراوہک ب ناقی (حزبا نازادیکخوازا کوردستان) ل حوزەیرانا ١٩٣٨ ب سەرکاتیا (عەزیز زەندی)^(٥١) ھاتە دامەزراندن^(٥٢).

تهومری دووی

روژنامه کهریا کوردی ل ئیرانی دناقبهرا سالین

۱۹۴۲ - ۱۹۴۶

به‌ریابوونا شهرئ جیهانی یی دووی و هاتنا هیژین ئینگلیز و سوفیهت ل ئابا ۱۹۴۱ بو ئیران^(۶۳)، ههروهسا ده‌ستبه‌ردانا رزا شاه ژ ده‌سته‌لاتی بو کوری خو (محهمه‌د رزا په‌له‌وی) (۱۹۴۱ - ۱۹۷۹)^(۶۴) چه‌ندین بارودوخ و گوهورینین نوی ل دویش خورا ئینان^(۶۵)، هاتنا فی بارودوخ بوویه ته‌گه‌ری په‌یدابوونا ژینگه‌هه‌کا گونجایی بو دهرکه‌قتنا پارت و رهوتین سیاسی^(۶۶)، و دگه‌ل هاتنا محهمه‌د رزا شاهی سوزدا کو ئیمناهی و یه‌کسانیی بو هه‌می گه‌لین ئیرانی په‌یدابکه‌ت، دفی کەش و هه‌وایی دا ژيانا سیاسی ناخوینا ئیرانی و مراره‌کا مه‌زن بخو‌قه دیت، ژ به‌رچا‌قتیرین سیمایین وی پیکه‌هاتنا چه‌ندین پارت و کومه‌له‌یین سیاسی بوو^(۶۷).

بشی شیوه‌ی (کومه‌له‌ی ژیانه‌وه‌ی کوردستان) (J.K) ل ۱۶ ئاب ۱۹۴۲ ل باژیری (مه‌هاباد) ژلایی کومه‌له‌کا گه‌نج و ره‌وشه‌نبیر و بازرگان و فه‌رمانبه‌ران قه‌ هاته دامه‌زراندن^(۶۸) و ل ئیکه‌مین کومبوونی دا (عه‌بدو‌ل‌ره‌حمان زه‌بیحی)^(۶۹) وه‌ک سکرتری کومه‌لا (J.K) هاته هه‌لبژاردن^(۷۰)، ژ ئارمانجین کومه‌لی داخو‌زا جیه‌جیکرنا حوکه‌ی ئوتونومی بو کوردان ل روژه‌لاتی کوردستانی بوو^(۷۱)، چونکه ته‌ه کومه‌له‌ ریکه‌راوه‌کا نیشتمانی و نه‌ته‌وه‌یی و دیموکراتی بوو

سهردهمی روژین گرنگ و سالروژا ۱۶ ی شوبات و ئاماژه ب روژا بنیادا چاپخانا (J.K) هاتیه کرن^(۶۹).

هەر ل چاپخانا (J.K) دا چهند به لاقوکیڻ دی هاتنه چاپکرن ژوانان (دیاری مه لا محهمه دی کوویی) و (گولبژیڤیک له دیوانی حاجی قادری کوویی بلبلی نیشتمانی کورد) و (دهسته گولیکی جوان و بون خوش له باغی نیشتمان پهروهری) و (عهقل و بهخت) و (گفتوگو و دووباز) و (کارخانهی قهندی یا سلسلهی مه شایخی نه قشبهندی)، دهریاره ی دهرکهفتنا فی به لاقوکی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۳ شوات ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناقی (ههوهل دهرکهوتی چاپخانهی بوکان) به لاقوکیه و تیدا هاتیه "روژی ۲۴ - ۱۱ - ۲۴ (۱۳ شوات ۱۹۴۶) ههوهل دهرکهوتی چاپخانهی بوکان (سلسلهی مشایخی نقشبندی) مان وهدهس کهوت که بو بهمایه ی چاورونی و دلخوشی کارگه رانی اداره ی روژنامه و چاپخانه ی کوردستان"^(۷۰)، ههروهسا به لاقوکا (ئاله کوک)^(۷۱)، فان هه می به لاقوکان نه خشهیه کی بهرچاق هه بوو بو هشیارکنا خه لکی و گرنگی دان ب ئه ده ب و نئیسینی کوردی^(۷۲).

فان به لاقوکان کاریگه ریه کا زور لسه ر بیروبوچوونین خه لکی ل دویش خو هیلان و ژبه ر کیما ژمارین فان به لاقوکان خه لکی گه له ک هه ولدان دکرن بدهسته بینن و ب چاقی ریژی ته ماشه ی فان به لاقوکان دکرن^(۷۳).

لی ژ بهرچاقترین چالاکیین کومه لا (J.K) د لایه نی چاپه مه نیی دا ئه وژی دهریخستنا گوڤارا (نیشتمان) بوو^(۷۴)، پشتی فان به لاقوکان کومه لا (J.K) گوڤارا (نیشتمان) ل ۱۳ ئه یلول ۱۹۴۳ به لاق کر^(۷۵)، ته ه گوڤاره زمانحالی کومه لا (J.K) بوو، عه بدولرهمان زه بیحی به رپرس و سه رپه رشتی سه ره کی یی فی گوڤاری بوو^(۷۶)، هیمن دبیزیت: "زه بیحی سه رنووسه ری نیشتمان بوو و به راستی له چاپ کردنی ئه و گوواره دا زه مه ته کیشا و وریایی نیشان دا"^(۷۷)، بابته یین (نیشتمان) ژلایی نئیسهر و هوزانفانان فه بدهستی دگه هاندنه ریخستین کومه لی وان بو

دهستهیا نقیسه‌ران دهنارتن و دهستهیا نقیسه‌ران پشتی ناماده دکرن بو ته‌بریز دهنارتن و ل چاپخانا (خه‌لیفه‌گه‌ری ئه‌رامنه) بشیومه‌کی نه‌ینی دهاته چاپکرن و دیسان ره‌وانه‌ی مه‌هاباد دکرن و لویری بو ده‌قهرین دین کوردستانه‌ی دهاتنه به‌لا‌فکرن^(۷۸).

لی پشتی بده‌ستقه‌ئینانا چاپخانه‌کا دهستی، ژلایه‌ی دهسته‌یا نافه‌ندی یا (J.K) فه سی ژمارین دووماهیه‌ی ژماره (۷، ۸، ۹) ل هه‌یضین نیسان، ئه‌یار و حوزه‌یرانا ۱۹۴۴ ل مه‌هاباد هاتنه به‌لا‌فکرن، بشی شیه‌وی گو‌قارا نیشتمان بتنی نه‌ ژماره هاتنه وه‌شاندن^(۷۹)، لی ژمارا ئیکی ژفی گو‌قاری ل سه‌ری بشی شیه‌وی هاتیه نقیسین "بژی سه‌روک و کورد و کوردستان و هیوا" و لژیرفی ئاخفتنی ئایه‌ته‌کا ژقورئانا پیروز نقیسیبوو (کم من فئه‌ة قليلة غلبت فئه‌ة كثيرة باذن الله) و لژیرفه‌یضا (J.K) د بازنه‌کا شازده تیشک دا هاتیه نقیسین و لژیرفان ئاخفتنان، "نیشتمان گوواریکی کومه‌لایه‌تی، ئه‌ده‌بی، خوینده‌واری و مانگی کوردیه هاتیه نقیسین و لژیرفان، ژماره ۱ و سالی یه‌که‌م پو‌ش به‌ری ۱۳۲۲ و جولای ۱۹۴۳ هاتیه نقیسین"^(۸۰)، هه‌روه‌سا ئەه‌ف گو‌قاره ب‌قه‌باری (۱۷×۲۲) سم^(۸۱) بوو.

زۆربه‌یا بابته‌ین گو‌قارا نیشتمان ل سه‌ر هه‌ستی نه‌ته‌وایه‌تی و هاندانا خه‌لکی بو ئیکه‌تی و برایه‌تی و خه‌بات کرن بو‌رزگارکرا گه‌لی کورد ژدی و ئیخسیری و بده‌ستقه‌ئینانا نازادی بوون وه‌ک بابته‌ی (ریک که‌وون تا سه‌رکه‌وون)^(۸۲)، هه‌روه‌سا گو‌قارا نیشتمان ل ژماره (۱) دا ئیکه‌م بابته‌ لژیرفانقونیشانی (ئامانجی ایمه) بوو و تیدا هاتبوو: "ئه‌ی برای کوردی خوشه‌ویست، کومه‌له‌ی ژ. ک به‌ پیچه‌وانه‌ی هه‌مو به‌ره‌ه‌ست و قورت و چه‌له‌مه‌ییکی وه‌کو دوژمنایه‌تی خوه‌خو، ایستا کوردستانیکی گه‌وره‌ریک و پیک بینیه‌ته‌ به‌ره‌م که هه‌مو کوردیک به‌ سه‌ره‌ستی تیا‌بژیت"^(۸۳).

ئه‌ه‌ف گو‌قاره زوو دهاته به‌لا‌فکرن وه‌ک (هیمن) ل سه‌ر به‌لا‌قبوونا فی گو‌قاری دبیزیت " ... من خو‌م دیومه‌ ژماره‌ی (نیشتمان) مان به‌ ۲۰۰ ئه‌وه‌نده‌ی

نرخه‌که‌ی کریوه. نیشتمان قهت دانیه‌که‌ی نه دهماوه^(۸۶)، له‌ورا ئهم شین بیژین هەر ژماره‌کا نیشتمان ب دهان خوانده‌فانان دخواندن و ب سه‌دهان که‌سین نه‌خوانده‌وار گوهلپوون و بو خه‌لکی قه‌دگیران^(۸۵)، بشی شیوه‌ی ئەف کوفاره ببوویه جه‌ی گرنگی دانا هەر کومبوونه‌ک و مه‌جلیسه‌یه‌کی لده‌ف هه‌می زه‌لامین ماقوول یین کوردستانی، له‌ورا (نیشتمان) ئیک ژوان گوفاران بوو یین کو جهه‌کی مه‌زن دنا‌ف که‌لی کورد ل روژه‌لاتی کوردستانی هی‌لای^(۸۷).

گوفارا (نیشتمان) تا دامه‌زاندنا کومارا کوردستان (۹) ژماره هاتبوون دهریخستن، وه‌سا دیاره ژماره (۱۰) یا (نیشتمان) پشتی نه‌مانا کوماری و هاتنا عه‌بدو لره‌حمان زه‌بیحی بو باشووری کوردستانی ل گوندی سیته‌ک ده‌ف شیخ له تیفی حه‌فید دهریخست^(۸۷)، دهریاره‌ی دهرکه‌فتنا فی ژماری محمه‌د شاپه‌سه‌ندی^(۸۸) دبیژیت "... ئەه‌لی سیته‌ک به گشتی چاکه‌یان زوره به سه‌رمانه‌وه، هەر ئیره بوو که له به‌هاری ۱۹۴۸ دا چاپخانه‌ی (نیشتمان) دامه‌زرا و ژماره (۱۰) ی ئەم گوفاره‌مان به چاپ که‌یاند"^(۸۹).

ل سه‌رده‌می شه‌ری جیهانی یی دووی و ژبه‌ر وان بارودوخین ل ئیران په‌یدا بووین روژنامه‌نقیس و ره‌وشه‌نبیرین کورد ل ته‌هرا نا پاته‌خت هه‌ولدان روژنامه‌کی دهریخن دهریرینی ژرموش و بارودوخی کوردین روژه‌لاتا کوردستانی بکه‌ت و ئازار و نه‌خوشیین کورد تووشبووینی بو خه‌لکه‌کی بده‌نه دیارکر.

ژبه‌ر زولم و سته‌مکاریا رزا شاه و ب به‌هانه‌یا سیسه‌تا پاراستنا ئا‌خا ئیران و ئیکگرتنا که‌لین ئیرانی زمانی کوردی بو نقیسین و خواندنی هاتبوو قه‌ده‌غه‌کرن، له‌ورا نقیسه‌ر و روژنامه‌فانین کورد ناچاربوون په‌نایی ببه‌نه بو زمانی دووی، ئەوژی زمانی فارسی بوو و به‌ره‌مه‌ین خۆ بزمانی فارسی بنقیسن^(۹۰).

ئیک ژوان به‌ره‌مه‌ین ب زمانی فارسی هاتیه نقیسین روژناما (نامه هفتگی کوهستان) بوو و وه‌ک روژنامه‌کا حه‌فتیانه ده‌اته به‌لا‌فکرن، ناقی (نامه‌ی کوهستان) ژ (کوه + ستان) پیکه‌هاتیه (کوه) ب رامانا (چیا) ده‌یت و (ستان) وه‌ک

پاشگرهکی دزمانی کوردی و فارسی دا بو (جهی) دهیته بکارئینان^(۹۱)، دکتور (ئیسماعیل ئه‌رده‌لان)^(۹۲) ل تهران شیا ئیمتیازا روژنامه‌کی ژ حکومتا ئیران و مرگریت، ئیکه‌م ژماره ل ۲۶ شوات ۱۹۴۵ هاتیه ده‌ریخستن، به‌شی هه‌ره زور یی قی روژنامی ب زمانی فارسی بوو و هنده‌ک به‌ره‌م ب زمانی کوردی بوون^(۹۳).

ل دویف لیگه‌ریان و پیزانینان دهیته دیارکرن کو دووماهیک ژمارا قی روژنامی ژماره (۸۴) بوو ل ریکه‌فتی ۳ ئادار ۱۹۴۷ هاتیه به‌لأفکرن، ئانکو ل سه‌رده‌می ئازادی و سه‌ربه‌ستیا روژنامه‌قانیی ل ئیران هاتیه وه‌شاندن^(۹۴).

روژناما (نامه هفتگی کوهستان) د لاپه‌ری ئیکی دا ب خه‌تی فارسی نا‌قی روژنامی نفیسییه و ل لایی راستی د چوار گوشه‌کی دا خودانی ئیمتیازا و ریقه‌به‌ری به‌رپرس دکتور (ئیسماعیل ئه‌رده‌لان) هاتیه نفیسین و ل لایی چه‌ی د چوار گوشه‌کی دا (ب چ حزب و ده‌سته یان کومه‌له‌کی قه‌ په‌یوه‌ندی نینه) هاتیه نفیسین، پاشان لژیر نا‌قی کوهستان دنا‌قبه‌را دوو خه‌تین دریز دا (ژماره و روژ و هه‌یف و سال و به‌هایی روژنامی) هاتیه نفیسین^(۹۵)، روژناما (نامه هفتگی کوهستان) جه‌ماومه‌کی زور ل نا‌خو و ده‌رقه‌ی ئیرانی و دنا‌ق ره‌وشه‌نیرین باشووری کوردستانی^(۹۶) دا هه‌بوون^(۹۷)، ژ نه‌گه‌ری به‌لأقبوون و چه‌ژیکرنا گه‌لی کورد بو قی روژنامی (هه‌ژار) دبیزیت:

کوردە ! " کوهستان " به‌ ناو نه‌واته	له‌ته‌نگاناناندا باب و برات‌ه
کووهستان یانی: کوا هه‌ستان له‌ خه‌و؟	بو‌بی هه‌سته باز له‌ رووبه‌رووی که‌و؟
هاواری تو‌یه له‌ پایته‌خته‌که‌ت	بو‌ت ته‌خت ده‌کا ریگا سه‌خته‌که‌ت
کووهستان ! بو‌ کورد هومی‌دی و قه‌لأ	خوا بتپاریزی له‌ دمرد و به‌لأ ^(۹۸)

روژناما (نامه هفتگی کوهستان) رۆله‌کی مه‌زن د هشیارکرن کوردین روژه‌لاتا کوردستانی دا هه‌بوو و لاپه‌ری وی هه‌می لایه‌نین ژيانا سیاسی و میژووی و جفاکی یا کومه‌لگه‌هی کوردی دوی سه‌رده‌میدا بخو‌قه دگرت.

ژ نهجامین خهبات و تیکوشانا بزاقا روژنامهگه‌ریی ل روژه‌لاتا کوردستانی گوڤارا (ئاوات) ئانکو (هیشی) هاته وه‌شاندن، سه‌بارت ب دمرکه‌فتنا قی گوڤاری هه‌ر چه‌نده پیزانین ل سه‌ر قی گوڤاری زور دکیم، بتایه‌ت بتنی ئیک ژماره‌ی هاتیه چاپکرن، ئاوات ب هه‌ول و تیکوشانین تاکه‌که‌سی ژلایی (محهمه‌د شاپه‌سه‌ندی) قه هاتیه به‌لاڤکرن^(٩٩)، دمراره‌ی دمرکه‌فتنا قی گوڤاری محهمه‌د شاپه‌سه‌ندی دبئیژیت "... دوای دمرکردنی ژماره (٩،٨،٧) ی گوڤاری نیشتمان، نیازمان وابوو نیشتمان له مه‌هاباد چاپ بکه‌ین، مه‌کینه‌یه‌کی نیو فولسکاب و هه‌ندیک حه‌رفمان ده‌ست کهوت و گوئیستمانه‌وه بو مه‌هاباد، پیش نه‌وه‌ی ده‌ست بکه‌ین به چاپی ژماره‌یه‌کی نوی، زمبیحی به‌سه‌ردا گیرا، پیم خوش نه‌بوو، چاپخانه‌که بی ئیش بمینیته‌وه، به دمرفه‌تم زانی گوڤاریک به ناوی (ئاوات) چاپ و بلاو‌بکه‌مه‌وه، وابوو ژماره‌یه‌کی (ئاوات) مان بلاو‌کرده‌وه، (ئاوات) بریتی بوو له پارچه په‌خشانیکی ره‌مزی به ناوی (برای دوورم) سه‌بارت به گیرانی زمبیحی"^(١٠٠).

هه‌ر چاوان بیت ژمارا ئیکی ژ گوڤارا (ئاوات) ل روژا ٢٣ چریبا ئیکی ١٩٤٥ ل چاپخانا کومه‌لا (J.K) ل مه‌هاباد چاپ و به‌لاڤ بوویه، بریار وه‌سا بوو که هه‌یقانه دوو جاران به‌یته به‌لاڤکرن، به‌ئی ژ ئیک ژماری زیده‌تر نه‌هاته به‌لاڤکرن^(١٠١) و نه‌ڤ گوڤاره ب قه‌باری (١٩×١٢)سم و خودان ئیمتیاز و به‌پرسی وی (محهمه‌د شاپه‌سه‌ندی)^(١٠٢) بوو.

ل سه‌ر به‌رگی قی گوڤاری ل لایی سه‌ری نشیسی بوو (ئاوات) و لژییر قی ناقی هاتبوو نشیسن (گواریکی ادبی و تاریخی و کومه‌لایه‌تی کوردی یه)، پاشان ژماره ١ سالی یه‌ک ١ خه‌زله وهری ١٣٢٤ - ٢٣ ئوکتوبر ١٩٤٥، لژییر قان زانیاریان وینی شیخ عبدالقادر نه‌هری^(١٠٣) بوو و لژییر وینه‌ی دا ئه‌ڤ رسته هاتبوو نشیسن:

ریزه‌یان به‌ستبو له پیش جاوی منا گشتی هه‌مو

له‌م شه‌هیدانه‌ی که خنکاون به صد آواته‌وه^(١٠٤)

ل لاپه ره ٢ ئابوونهیین قی گۆقارا (ئاوات) بۆ خواندهقانان دهست نیشانکرینه، لئیره جیاوازیهکی دکهته دناقههرا خواندهقانین قی گۆقاری دا ئهوژی بشی جوری کو (ئابوونه) بۆ مه لا و قوتابیان ب بههایهکی کیم دهاته دانان و ئابوونهیین (٢٤) ژمارا (٢٢٠) قران بوون، بهلی بۆ مه لا و قوتابیان بتنی (١٨٠) قران بوون و ههر دانهیهک ب (١٠) قرانان دهاته فروتن^(١٠٥).

ژ گۆقارین دی یین بهری راگهاندنا کۆمارا کوردستان ل روژههلاتا کوردستانی هاتینه بهلاقرن گۆقارا (هاواری کورد) بوو، ئەه گۆقاره د ومختهکی ههستیار دا هاتیه دهریخستن ل دهمی هیرشا خه لکی مههاباد بۆ سه ر شارهوانیا مههاباد و چۆلکرن دهستههلاتا حکومهتا ئیران و گریدانا ئیکههمین کونگری دامهزاندنا (حزبا دیموکراتی کوردستان) و هه لوهشاندن یان گوهورینا کۆمه لا (J.K) بۆ حزبا دیموکراتی، ئی ئەو چهندا دبیته جهی سه رنج راکیشی ئەوه حزبا دیموکرات بهه لکهفتنا سه د سالاً روژنامهقانی کوردی ل روژناما (کوردستان) یا هه یقانهیا خو دهمی ریزکرن ناقی وان روژنامه و گۆقارین حزب و کۆمارا کوردستان دئینیت چ ئاماژه ب ژمارا قی گۆقاری نه کریه^(١٠٦)، ئی دهه مان ده مدا باسی گۆقارا (نیشتمان) و هه می روژنامه و گۆقارین ل سه رده می کۆمارا کوردستان دا هاتینه بهلاقرن کریه.

ژمارا ئیکی ژ گۆقارا (هاواری کورد) ل چرییا ئیکی ١٩٤٥ هاتیه بهلاقرن، و ب (٣٠) لاپه ران ب قه باری (٢٠ × ١٤) سم بوون^(١٠٧)، ل سه ر بهرکی پیشی ژ گۆقاری ل نافه راستا لای سه ری ژ گۆقاری ناقی (هاوار) و لئیر قی ناقی گوله که و لئیر قی گوئی ژماره (١) هاتیه نشیسن و لئیر قی ژمارای دا پینج گولین پیکمه گریدایی نه، پاشان ناقی هه یقا کوردی رمزه ر و لئیر ١٣٢٤ و لئیر قی سالی (شمیس) هاتیه نشیسن^(١٠٨).

ژ کهم و کورتیین قی گۆقاری ئەوه ب چ شیوهیان ئاماژه ب ئەدریسی گۆقاری و سه رنشیسهر و دهسته کا نشیسهران و هونه رکار و ناقی چاپخانی و روژ و

هه‌یڤا گۆڤار تیدا هاتیه به‌لأڤكرن و ناڤی دهستهك یان حزب و ریکخراوا ئەڤ گۆڤاره دهریڤیستی نه‌کریه و كا ئەڤ گۆڤاره (ومرزانه یان هه‌یڤانه یان هه‌فتیانه) یه، چ جورین ڤان پیزانین و زانیاریان دڤی گۆڤاری دا نینن^(۱۰۹)، له‌ورا خوانده‌ڤان هه‌ست دکهت گۆڤارا (هاواری کورد) نه‌ گۆڤاره به‌لکو ب تنی به‌لأڤوکه.

ژ ئەنجامی خه‌بات و تیکۆشانا کومه‌لأ (J.K) و حزبا دیموکراتی کوردستان بو‌ دامه‌زراندنا چاپخانه و چاپه‌مه‌نیا کوردی شیان دوو چاپخانه‌ن ژ ئیکه‌تیا سوڤیه‌تی بکرن، و پستی دامه‌زراندنا کۆمارا کوردستان چاپ و چاپه‌مه‌نیا کوردی دڤیته قۆناغه‌کا باشتر، هه‌روه‌سا (قازی محهمه‌د)^(۱۱۰) بو‌ سوود و مرگرتن ژ په‌یوه‌ندیین دۆستانه‌ دگه‌ل ئیکه‌تیا سوڤیه‌تی و پستی سه‌ره‌دانا دووی بو‌ باکو ل ئەیلولا ۱۹۴۵ شیان چاپخانه‌کی دابین بکه‌ن و دگه‌ل چاپخانی کاغه‌ز و که‌لوپه‌لین چاپی گه‌ه‌شته‌ مه‌هابادا پایته‌خت^(۱۱۱)، دگه‌ل گه‌ه‌شتنا چاپخانی بو‌ مه‌هاباد چاپخانا که‌ڤن بو‌ بوکان هاته‌ ڤه‌گوه‌استن^(۱۱۲).

دروستکرنا چاپخانا کوردستان ل مه‌هاباد و چاپخانا بوکان ب روودانه‌کا هه‌ره‌ گرنگ د میژوویا ره‌وشه‌نیری و سیاسی ل روژه‌لاتا کوردستانی ده‌یته هژماردن^(۱۱۳)، و سه‌رده‌می زیرینی روژنامه‌گه‌رییا کوردی ل روژه‌لاتا کوردستانی ژ سالأ ۱۹۴۳ ده‌ست پیدکه‌ت تا سالأ ۱۹۴۶ ب رووخاندنا کۆمارا کوردستان ب دووماهییک ده‌یت، دڤی ماومیدا روژنامه‌گه‌رییا کوردی گه‌شه‌کر و چه‌ندیین گۆڤار و روژنامه‌ هاتنه‌ چاپ و به‌لأڤكرن^(۱۱۴).

ئیک ژوان گۆڤارین ل سه‌رده‌می حوکمرانیا کۆمارا کوردستان هاتیه وه‌شاندن (گۆڤارا کوردستان) بوو^(۱۱۵)، ئەڤ گۆڤاره زمانحالی حزبا دیموکراتیا کوردستان - ئیران بوو و ژمارا ئیکی ل ۶ کانوونا ئیکی ۱۹۴۵ ل چاپخانا مه‌هاباد چاپ و به‌لأڤ بویه و سه‌رنڤیسه‌ری وی (سه‌ید محهمه‌دی حه‌میدی) بوو و (۹) ژمارین ڤی گۆڤاری هاتیه به‌لأڤكرن^(۱۱۶)، گۆڤارا کوردستان ل ژماره‌ ئیک دا بابته‌کی بناڤونیشانین (خوینده‌وارانی به‌رز) ئارمانجا گۆڤاری بڤی شیوه‌ی ده‌ته‌ دیارکرن: "

خۆمان گهلیک به خوشبهخت دهزانین، دهزانین، که به یارمهتی خودا یه کهم ژماره‌ی (کوردستان) تان پیشکەش ده کهین و هیوامان ههیه به دلێکی خوش لیمان و مرگرن و له حدودی دهستهلاتی خوتاندا بو بلاوکردنهوه و ژياندنو پیش خستنی ئەو گواره یارمه‌تیمان بدن" (۱۱۷).

کلیشا بهرگی گۆقاری بقی شیوه‌ی بوو، ل ناقه‌راستا بهرگی گۆقاری ناقی (کوردوستان) و لژیڕ دا چوار گولین بچووک بوون، پاشان "بلاوکه‌رموه‌ی بیری حزبی دیموکراتی کوردوستان: گوواریکی ئەدهبی کومه‌لایه‌تی سیاسی، هه‌ر پازده روژ جاریک بلاوده‌کریته‌وه"، ئەف نقیسینه هه‌می ب چوار گوشه‌کا گولاً هاتبوو سنوردارکرن، پاشان دناقبه‌را دوو خه‌تین راست دا بقی شیوه‌ی بوو (ژماره ۱ سالی یه کهم ۱۵ سه‌رماومز ۱۳۲۴ ۶ دسامبر ۱۹۴۵) و لژیڕ قان زانیاریان پیستا هه‌می بابه‌تین گۆقاری هاتبوون نقیسین، هه‌روه‌سا لژیڕ پیستی دا ریزه‌کا گولین بچووک و لژیڕ قان گولان (مه‌باد چاپخانه‌ی کوردوستان) هاتبوو نقیسین، دیسان ئەف هه‌می پینانین و زانیاریه ل دور چوار گوشه‌یه‌کی هاتبوون سنوردارکرن" (۱۱۸).

ناقه‌روکا ژماره نیکی یا قی گۆقاری پتر بابه‌تین سیاسی و میژوویی و ئەدهبی بوون، لی هه‌ر چاوان بیت ئەف گۆقاره دگه‌ل رووخاندنا حکومه‌تا کۆمارا کوردستان راوه‌ستا و ئیدی چ ژماره ژێ نه‌هاتنه به‌لا‌فکرن" (۱۱۹).

هه‌روه‌سا نیکی ژ کارین گرنگ و پر بایه‌خ یین کۆمارا کوردستان ژ لایه‌نی ره‌وشه‌نبیری و که‌لتووری فه‌دمرخستنا (روژناما کوردستان) (۱۲۰) بوو وه‌ک به‌لا‌فکه‌را هه‌را حزبا دیموکرات و زمانحالی حکومه‌تا کوردستان ژمارا نیکی ل روژا پینچ شه‌مب ۱۱ کانوونا دووی ۱۹۴۶ هاته به‌لا‌فکرن" (۱۲۱).

پشتی چاپخانه ژ سوقیه‌تی گه‌شتی مه‌هاباد، چاپخانه ده‌ستی ژ مه‌هاباد بو بوکان هاته فه‌گوه‌استن و لقێ حزبا دیموکراتی کوردستان لشی باژییری ب هاریکاریا چهند ره‌وشه‌نبیر و ئەندامین حیزبی هه‌زرکرن گۆقاره‌کا ئەدهبی بقی

چاپخانا دەستی چاپ بکەن^(۱۲۳)، لەورا گۆقارەک ب نافی (هەلآله) ئانکو (کۆل) بەلآفکرن و سەرنفیسەرئ فئ گۆقارئ (حەسەنی قزنجی)^(۱۲۳) بوو و ئەف گۆقارە بتنی سئ ژمارە ژئ ھاتنە بەلآفکرن، بشئ چەندی گۆقارا هەلآله دبیتە ئیکەمین بەرھەمی چاپکری ل بوکان^(۱۲۴).

ب هەلکەفتا دەرکەفتنا (فئ گۆقارئ) روژناما (کوردستان) زمانحالی حزبا دیموکراتی کوردستان ل ژمارا ب میژوويا ۲۱ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دەرکەفتی ئاگەھداریهک بشئ شیوهی بەلآف کریه: "مزگینیکی خوش، ئەوا له پاش چند روژیکی تر له لاین لکی دیموکراتی بوکان مجلهیهک به نیوی (هەلآله) کەله چاترین مجلهکانی دنیای ئەوروو بو ایمهیه چاپ و دەردهکەوی"^(۱۲۵).

ئەف گۆقارە وەک گۆقارەکا ئەدەبی و سیاسی ئیکەم ژمارە ل دەستیکا هەیشا ئادار ۱۹۴۶ ب قەبارئ (۵،۲۲ × ۱۵) سم و (۳۰ و ۳۱) لاپەرانی ژ چاپخانا بوکان ھاتیە بەلآفکرن^(۱۲۶).

گۆقارا (هەلآله) بابەتین جوراوجور و دەولەمەند تیدا دەھاتنە بەلآفکرن و پەياما حزبا دیموکراتی کوردستان و کۆمارا کوردستان ب ئاراستەیهکا نەتەوویی، سیاسی، ئەدەبی دگەھاند^(۱۲۷)، بەرگی ژمارا ئیکئ ژ گۆقارا (هەلآله) بشئ شیوهی بوو، دناف چوارچێوهکا سنوردارکری دا ل ناڤەرستا سەری نافی (هەلآله) بوو و لژیر دا ژمارە (۱) و سالی یەکەم و رەشەمەمی ۱۳۲۴ ھاتبوو نفیسین و پاشان شیوئ گولەکی بوو و لژیردا خەتەک ھاتبوو کیشان و ل دویف دا نافی (چاپخانە ی بوکان) ھاتبوو نفیسین^(۱۲۸).

ئەف گۆقارە وەک ھەمی گۆقار و روژنامەین دی دگەل ژناڤچوون و رووخاندنا کومارا کوردستان دەیتە راوستاندن و ئیدی چ ژمارە ژئ نە ھاتنە بەلآفکرن.

ژ چاپەمەنیین دی یین کۆمارا کوردستان گۆقارا (ھاواری نیشتمان) بوو^(۱۲۹)، ئەف گۆقارە زمانحالی (ئیکەتیا لاوین دیموکراتی کوردستان) بوو و بتنی

ئىك ژماره وهك گوڤار ل ۲۱ ئادار ۱۹۴۶ هاتيه به لافكرن^(۱۳۰)، پاشان ئەڤ گوڤاره بوييه رۆژنامه و پىنج ژماره زى هاتنه به لافكرن، له ورا ئەڤ هەر پىنج ژمارىن (هاوارى نىشتمان) به لگه نه كو پشتى (۴۹) رۆژا ژ دەرچوونا وى بشيوى گوڤار بوييه رۆژنامه، لى نه هاتيه دياركرن ژيهەر چ ئەگه رهكى ئەڤ گوڤاره بو شيوى رۆژنامى هاتيه گوهورىن^(۱۳۱).

هاوارى نىشتمان گوڤارمكا ئەدهبى و سياسى و جىاكى بوو ريڤشه بهرى بهرپرس و خودانى ئىمتيازا قى گوڤارى (سهديق ئەنجيرى نازم)^(۱۳۲) بوو، و ب قهبارى (۵،۱۴ × ۲۲) سم و ۴۰ لاپهرا ژ چاپخانا كوردستان ل مه هاباد هاتيه دهرىڤستن^(۱۳۳)، عه لئه ددىنى سه ججادی دبىژيت: "هاوارى نىشتمان) تاقه ژماريه كى به گوڤار و ئەوانى ترى به وىنهى رۆژنامه، له لايهن لاوانى كوردستانه وه له (سابلاخ) له (۱۹۴۵) - (۱۹۴۶) چهند ژماريه كى لى دەرچوو" ^(۱۳۴).

ل سهر بهرگى قى گوڤارى بى شيوه هاتيه نڤيسين: "بلاوكه ره وهى بىرى بيكه تى جهوانانى ديموكرات، با سهواد بيخوينتته وه بو بى سهوادان و لژير دا مدير مسؤل: ص. انجىرى آذر، ولژير ناڤى ريڤشه بهرى ل ناڤه راستا بهرگى گوڤارى هاوارى نىشتمان هاتيه نڤيسين"، لژير ناڤونيشانين گوڤارى دناڤ چوارچيوميه كى دا "وهختايه كى ئيمه پىروز ده بين كه مليونها كومه لى زه حمهت كيش به مبارزه بخوازين، له نين كه و ره پيش انقلاب"، لژيردا هيمايه كه پاشان دناڤه را دوو هيلادا (ژماره ۱ سالى هه وه ل ۱ خاكه ليوه ۱۳۲۵ - ۲۱ مارس ۱۹۴۶) و لژيردا (له ژير چاوه دىرى هه يئته تى تحريره دهرده جى)^(۱۳۵).

رۆژناما (هاوارى نىشتمان) هەر دريژه پيدانا گوڤارا (هاوارى نىشتمان) بوو، و ئيكه ژمارا وى ل ريكه فتى ۹ ئەيار ۱۹۴۶ هەر ل چاپخانا كوردستان ل مه هاباد ب سه ره پرشتى و ريڤشه بهريا (سهديق ئەنجيرى نازم) هاتيه به لافكرن^(۱۳۶).

پیشرووی منالانی کورد بوریی زانستی و هونه ر آغای (علی قاضی) رولهی شیرینی حضرت پیشوای بهرزی کوردستان" (۱۴۴).

دروشمی قی گوڤاری ئهوژی خزمه تکرنا زاروکی کوردان ب نارمانجا به لافکرنا روناکبیر و خوانده قانیی دناڤ واندا بوو (۱۴۵)، و به لگه ئهوژی نشیسینا: "ئهو موجهیه ته نیا بو رووناک کردنی بیرى خویندهواران و مندالانی کورده" (۱۴۶).

گوڤارا (گروگائی مندالانی کورد) گوڤارهکا هه یقانه بوو و قهباری قی گوڤاری ب پیوانا (۱۲ × ۲۱) سم نانکو (A3) و ژمارا لاپه رین وی ههر جار جوهره که، ژماره ئیک (۱۵) لاپه رن و ژمارا دووی (۱۴) لاپه رن و ژمارا سیی (۱۴) لاپه رن (۱۴۷)، ههروهسا شیوی قی گوڤاری ل سهر بهرگی پیشیا گوڤاری ل لایى راستی "به نیو خودای بی هاوتا" و ل لایى چه پی "بزی کورد و کوردستانی مهزن" هاتبوو نشیسن، پاشان ل ناچه راستا بهرگی گوڤاری (گروگائی مندالانی کورد) بوو و لژیردا "بیری کارگه رانی چاپخانه ی کوردستان" بوو، دیسان لژیردا "ژماره ۱، سالی ۱" بوو و لژیر هه میان ۱ بانه مهر ۱۳۲۵ هاتبوو به نشیسن (۱۴۸).

هه رچه نده د نشیسن و چیروکی کوردا (گروگائی مندالانی کورد) ئەم چ وتارا بو زاروکان نابین به لکو پتر کومه له کا وتار و چیروکی درین، کو زوربه یا وان بو که سانین مهزن نانکو [بو دایک و باب و ماموستایان] هاتینه نشیسن نهک بو زاروکان (۱۴۹)، له ورا دقیا بابه تین وی ب شیوهیه کی ئاسان و ساده بو زاروکان بهینه نشیسن.

ههر چاوان بیت قی گوڤاری شیایه خزمه ته کا باش پیشکیشی زاروکی کوردان بکه ت (۱۵۰)، و پینگاقه کا ده سپیشخهر بوو بو ئه و کهش و هه وایی دیموکراتی و ئازادیی یی کو ملله تی کورد ل کو مارا کوردستان تیدا ژیاين (۱۵۱)، ههروهسا ئه قه ئیکه مین جار بوو گوڤاره کا تابه ت بو زاروکان و بزمانی کوردی بکه قیته بهرده ستی زاروکی کوردان.

ههروهسا روژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ٢٣ حوزميران ١٩٤٦
 دمركهفتى، راگهاندنهك ب نافتى (بو زانين. زانست. Zanist) به لافكرهيه، دفتى
 راگهاندنى دا هاتيه كو گوڤارا (زانست)، گوڤارهكا زانستى و كومهلآيهتى و
 پهرومردمى و ئەدهبىه، ل ههيفأ تهموزا ١٩٤٦ و ههيفانه ژمارهك دمركهفتى، ئەف
 راگهاندنه ژ نفيسهريِن كوردستان داخوازديكت راپورتين ئەدهبى و زانستى و
 كومهلآيهتى و پهرومردمى بو (ومزارهتا رهوشهنبيرى و دهفتهرا گوڤارا زانست)
 بهنيرن دا ل گوڤارا زانست دا بهينه به لافكرن، ديسان ل دووماهيا فى راگهاندنى
 هاتيه "مديرى مسئول و خاوهنى ئيمتياز" (دلشاد رهسولى) يه^(١٥٢)، لى چ ژمارين فى
 گوڤارى ل بهرهست نينن.

ئهو پهرتووك و فهكولنين باس ژ گوڤار و روژنامين سهردهمى كومارا
 كوردستان دكهن، دبيزن گوڤارهك ب نافتى (ئاكر)^(١٥٣) ل سالا ١٩٤٥ يان ١٩٤٦
 هاتيه به لافكرن^(١٥٤)، لى ب داخسه چ ژيئدمر و سهراوه زانياريهكا گرنگ سهبارت
 فى گوڤارى نينن، لهورا نههاتيه دياركرن ئەف گوڤاره ل چ روژ و ههيف و سال و ب
 چهند لاپهرو قهبارهى دمرچووويه^(١٥٥).

پهراویزین پشکا ئیک

- (١) ح. ماومرانی، روژنامه گهری کوردی له کوردستانی روژهلالات، گوڤارا هاوار، ژماره (٥)، ئەلمانیا، ١٩٩٩، ل ٤.
- (٢) حسن الجاف، الوجیز فی تاریخ ایران : دراسة فی التاريخ السياسي منذ ظهور الدولة الصفوية إلى نهاية الدولة القاجارية، ج ٣، بغداد، ٢٠٠٥، ص ٣٥٢.
- (٣) نهوشیروان مستهفا ئەمین، بە دەم ریکاوێ کۆلچنێن: چەند لاپەرەیهک له میژوی روژنامهوانی ی کوردی ١٨٩٨ - ١٩٥٨، کتیی دوهم، بەرگی یەكەم، بیروت، ٢٠١٣، ل ٢١.
- (٤) احمد عبدالکریم، الصحافة الايرانية، بغداد، ١٩٧٢، ص ١٠.
- (٥) نهوشیروان مستهفا ئەمین، سهراوهی پێشوو، ل ٢١.
- (٦) عزالدین مصطفی رسول، حول الصحافة الكردية، بغداد، ١٩٧٣، ص ١٤.
- (٧) جوتیار توفیق، ببیلیۆگرافیای روژنامه گهری کوردی له روژهلالاتی کوردستان و دەرموهیدا، سلیمانی، ٢٠٠٧، ل ٩ - ١٠.
- (٨) مستهفا معروفی، باسیک سهبارت به روژنامه نووسی کوردی له کوردستانی ئێران، گوڤارا کاروان، ژماره (١٢٠)، ههولێر، ٢٠٠٠، ل ٦٣.
- (٩) عهبدولمرزاق بهدرخان کورێ نهجیب پاشا نهقیی میر بهدرخانێ یه (١٨٠٣ - ١٨٦٨) ل سالا ١٨٦٤ ل باژیری ستهمبوول ژ دایک بوویه، ژهر په یوه نندین وی دگه ل روسیا ل سالا ١٩١٨ ژلای عوسمانیان قه دهیته گرتن و ههر دقئ سالیدا ل باژیری مووسل دهیته سیداره دان. بنیره: سهلاح محهمه د سه لیم هروری، عهبدولمرزاق بهدرخان (١٨٦٤ - ١٩١٨) ژیان، تیکه لێن سیاسی، خهباتا چاندی، سلیمانی، ٢٠٠٥، ل ١٠ - ١٤ : عبدالفتاح علي يحيى، عبدالرزاق بدرخان البوتانی : نشاطة الثقافي والسياسي، مجلة كاروان، العدد (٦٥)، ههولێر، ١٩٨٨، ص ١٢٥ - ١٢٨.

- (١٠) هوگر ظاهر توفیق، دور الصحافة الكوردية في تطوير الوعي القومي الكوردي ١٨٩٨ - ١٩١٨، دهوك، ٢٠٠٤، ص ٢٤٣.
- (١١) كهمال مهزهر ئهحمهد، تيگهيشتنى راستى: شوينى له رۆژنامه نووسى كورديدا، بغداد، ١٩٧٨، ل ٧٧.
- (١٢) جمال خزندهار، مرشد الصحافة الكردية، بغداد، ١٩٧٣، ص ١٩.
- (١٣) جليلي جليل، نهضة الأكراد الثقافية والقومية في نهاية القرن التاسع عشر وبداية القرن العشرين، ترجمة: بافي نازي وولاتو، بيروت، ١٩٨٦، ص ١٧٢.
- (١٤) مستهفا مهعروفى، سهراوهى پيشوو، ل ٦٧.
- (١٥) دمبارهى دهر كهفتنا كوڤارا كوردستان جهبار جهبارى دبىزيت: "ئهف كوڤاره كوڤاره كا هه پىڤانه بوو و ل سالا ١٩١٢ هاتيه دهر پىڤاستن، ههروهسا كومان ل جهى به لافكرنا كوڤارى ههيه، چونكه ئهم نزانين دڤى سهرده ميديا چاپخانه ل مههاباد هه بوو يان نه بتاييهت مهلبه ندى چالاكيين مسيونهران ل ناوچا ئورميه بوو و چاپخانه ئىڤ دهڤهري هه بون". بنيره: عه بدوللا زهنگه نه، سه رجه مى به ره هه مه رۆژنامه نووسيه كانى شه هيد جهبار جهبارى، ههولير، ٢٠١٠، ل ١٢٤؛ نهوزاد عه لى ئهحمهد، دموئه مه ندى كردنى بابته رۆژنامه گهريى كوردى له كوردستانى ئيراندا سه دهى بيسته م، كوڤارا رۆژنامه نووس، ژماره (٤)، ههولير، ٢٠٠٥، ل ١٧٣.
- (١٦) ف. ف. مينورسكى، الأكراد ملاحظات وانطباعات، بيروت، ١٩٨٧، ص ٦٤.
- (١٧) كولماد مرادى، به بوئهى سه د سالهى رۆژنامه نووسى كوردى يه وه، ل: قادر وريا، كوردستان، اريل، ١٩٩٨، ل ٤٥؛ سمكو جهبارى، كوى به ره هه مه كورديه كانى (جهبارى جهبارى) ي شه هيد و نووسه ر، سليمانى، ٢٠٠٤، ل ٧٩.
- (١٨) بنيره په رتووكا وى: المصدر السابق، ص ٦٤.
- (١٩) كهمال مهزهر ئهحمهد، سهراوهى پيشوو، ل ٧٨ - ٧٩.
- (٢٠) فاخر هه سه ن كوئى، سمكويى شكاك و شوره شا وى د به لگه نامه يين ئيراندا، ومه رگيران و پيداچوون: نزار ئه يوب كوئى، ههولير، ٢٠١٠، ل ٣٧.

- (٢١) محهمهدهى ته مه دون ل ئورميه خودانى چاپخانه كى بوو، نازمريه كى دژى سمكو و بزاقا كوردى بوو، سمكو روزنامه يا خو ب كه رهسته ين چاپخانا وى چاپ كړبوو و ته مهن و ويني روزنامى د بهر تووكا خودا به لاف كړيه. بنيره: نهوشيروان مستهفا ئه مين، سهرچاوهى پيشوو، ل ١٦٠.
- (٢٢) فاخر حسن گولى، سمكويى شكاك ريبه رى ته قهه را رزگار يخوازا كه لى كورد، ومركيران: شقان قاسم هه سن، دهوك، ٢٠١٢، ل ١٨٣.
- (٢٣) محمد تمدن، اوضاع ايران در جنگ اول يا تاريخ رضائيه، رضائيه - اروميه، ١٣٥٠، ص ٣٦٩ - ٣٧٢.
- (٢٤) نهوشيروان مستهفا ئه مين، كورد و هه جهم: ميژوى سياسى كورده كانى ئيران، ج ٢، سلیمانی، ٢٠٠٥، ل ٤٣٣.
- (٢٥) محمد تمدن، پشين، ص ١٧٢.
- (٢٦) فاخر هه سن گولى، سمكويى شكاك و شوره شا وى...، ل ٣٨.
- (٢٧) هه مان ژيدير، ل ٣٩.
- (٢٨) بنيره بهر تووكا وى: ميژوى ئه ده بى كوردى، بياچوونه وه: سه عيد كه رمى، سنه، ١٩٨٤، ل ٥٨٧.
- (٢٩) محهمهدهى تورجاني: شيخ محهمه كورى مه لا محهمهده حسين كورى مه لا عه لى قزلجى يه، ل سال ١٨٩٥ ل باژيرى مه هاباد ژ دايكبوويه، چه ندين سالان ل زانكويئا نه زهه ر دخوينيت و به ره ق باژيرى سلیمانی دجيت، پاشان دجيت به باژيرى به غدا، پشتى ماوميه كى دهيت و پشكداريى ل بزاقا ئيسماعيل ناغا شكاك دا كر و لده ق سمكوى دميينيت هه تا دببته ريقه به رى چاپخانا سمكو. بنيره: كه مال مه زهه ر ئه حمه د، سهرچاوهى پيشوو، ل ٧٩؛ جوتيار توفيق، سهرچاوهى پيشوو، ل ٨١ - ٨٢.
- (٣٠) فاخر حسن گولى، سمكويى شكاك ريبه رى ته قهه را...، ل ١٨٦.
- (٣١) قران: يه كه يا پارمى يه لسه رده مى قاچارىان و ده ستينا سهرده مى په هله وى بوو و پارميه كى ئاسن يى زيشى بوو ب سه نكا بيست و جوار نخود كو دكه ته

- (٤.٨) گرام. بو پتر پیزانینان بنیره: محمد معین، فرهنگ معین، ج ٢، تهران، ١٣٧٥، ص ٢٤٥٤؛ فاخر حسن گوئی، سمکویی شکاک ریبهری ته فگهرا...، ل ١٨٦.
- (٣٢) شاهي: يه کهههکا پارمیی لسه رده می قاجاریان و دهسپیکا سهرده می پهلههوی، کو بهرامبهر دوو پارهیان یان بینجی دیناران (بین وی چاخ) بوو و ههر (١٠٠) دینار ژي بهرامبهر بوو ب دوو شاهي یان و ههر قرانکه ژي بهرامبهری بیست شاهي یان بوو. بنیره: محمد معین، پیشین، ج ٢، ص ٢٠١٠.
- (٣٣) فاخر حسن گوئی، سمکویی شکاک ریبهری ته فگهرا...، ل ١٨٦؛ کهمال مهزههر ئەحمەد، سەرچاوهی پیشوو، ل ٧٩.
- (٣٤) ع. ز و رهفیک سألح ئەحمەد، رابهری رۆژنامه نووسی کوردی، کوفارا رۆژنامه قانی، ژماره (١١ - ١٢)، ههولیر، ل ٩٨ - ١٠٠.
- (٣٥) کهمال مهزههر ئەحمەد، سەرچاوهی پیشوو، ل ٨٠.
- (٣٦) فاخر ههسن گوئی، سمکویی شکاک و شورهشا وی...، ل ٣٨.
- (٣٧) رزا شاه پهلههوی ل سالأ ١٨٧٨ ژ دایک بوویه، ل شهقا ٢١ شوبات ١٩٢١ ب هاریکاریا زیائهددین تهباته بایی ب کودهتاییهکا لهشکهری رادبیت ل ١٥ کانونا ئیکي ١٩٢٥ وهک سهروکی حکومهتی هاته دامهزراندن، ژبهر نيزیک بوونا وی بو ئەلمانیا ل ٢٥ ئاب ١٩٤١ ئیران ژلایی بهریتانیا و ئیکهتیا سوقیهت فه هاته داگیرکرن، د ئەجامدا رزا خان ناچارکرن ل ١٦ ئەیلول ١٩٤١ دهست ژ پوستی خو بهردهت بو کوری خو محهمەد رزا شاه، ل ٢٦ تهموز ١٩٤٤ ل جوهانسبورگ دمريت. بنیره: علي محافظة، ایران بین القومية الفارسية والثورة الإسلامية، بیروت، ٢٠١٣، ص ٤٥؛ عبدالوهاب الکيالي و آخرون، موسوعة السياسة، ج ٢، بیروت، ١٩٨٧، ص ٨٢٠.
- (٣٨) هوزان سلیمان میرخان الدوسکی، جمهوریة کوردستان ٢٢ کانون الثاني ١٩٤٦ - ١٧ کانون الأول ١٩٤٦: دراسة تاريخية - سياسية، دهوک، ٢٠٠٥، ص ٢٠.
- (٣٩) فوزية صابر محمد، ایران بین الحربين العالميتين: تطور السياسة الداخلية ١٩١٨ - ١٩٣٩، رسالة ماجستير، كلية الآداب، جامعة البصرة، ١٩٨٦، ص ٤٢٢.

(٤٠) سادق شهمهفكه ندی، كورته میژووی بزووتنه وه نه ته وایه تییه كانی كورد،
ومرگیران: تهها عهتیقی، چ ٢، ههولیر، ٢٠١٢، ل ٧٤؛ حری محمد، تطور
الحركة الوطنية في إيران من سنة ١٨٩٠ حتى سنة ١٩٥٣، بغداد، ١٩٧٢، ص ١٧.
(٤١) كمال مظهر احمد، دراسات في تاريخ إيران الحديث والمعاصر، بغداد، ١٩٨٥،
ص ٢٥٣.

(٤٢) حهمه رهشید خانی بانه كوری قادر خانی كوری عهبدولاً بهگ كوری بارام
بهگنی بانه یه ل سالاً ١٨٩٨ ژ دایك بووه، ژیهه دهستهه لآتدارین ئیرانی چه ندین
سالاً ب ئاواریه ل باشووری كوردستان ژیاپه و بشكداریه د كومار كوردستان
دا كریه و پلهیا ژمه رال یا سه ریازی ژلایه كوماری فه ومرگریه، ل ٤ كانوونا
ئیکی ١٩٧٤ دچیه بهر دلوقانیا خودی. بو پتر پیژانیان بنیره: كهیوان نازاد
نه نومر، حهمه رهشید خانی بانه (١٨٩٨ - ١٩٧٤)، سلیمانی، ٢٠٠١، ل ٣٩، ٢٥٢.

(٤٣) مه محمود خان دزلی: كوری عهزیز خان كوری بارام بهگه ل سالاً ١٨٧٠ ل دهقرا
دزلی ل ههورامان ژ دایك بووه ژ نهجامین خهباتا وی بو كه لهك ناوچا هاتیه
دوووركرن، ل بهه هارا ١٩٤٦ دهمی دانوستاندن دگه له ههسه ره كه ئیرانی كری
تیته دهرمان كرن و پشتی چه ند روژا دمريت. بنیره: نه حمهد محهمهد ناسر
باومر، دوزی كورد له بهیوه ندییه كانی عیراق - ئیراندا (١٩٣٧ - ١٩٤٧)،
سلیمانی، ٢٠١٠، ل ١٦.

(٤٤) جه عهفر سوئتانی ههورامی كوری حهمه سه عید یی ههورامانه ل سالاً ١٨٩٦ ژ
دایك بوویه روله كهی بهرچاچه د روودانین دهقهری دا هه بوو ژ بهر دهستهه لآتدارین
ئیران دچیه دهق ئینگلیزا و ل دهووبه ریئ ره مادی ئاكنجی دبیت، ل سالاً ١٩٤١
دچیه بهر دلوقانیا خودی. بنیره: نه حمهد محهمهد ناسر باومر، سه رچاوهی
پیشوو، ل ٢٤.

(٤٥) سه عدی عوسمان هه روتی، بزاقی رزگار یخوازی نیشتیمانی له كوردستانی
روژهه لآتدا (١٨٨٠ - ١٩٣٩ز)، ههولیر، ٢٠٠٧، ل ١١٦ - ١١٧؛ یاسین خالد حسن،
کردستان الشرقية: دراسة في الحركة التحريرية القومية فيما بين الحربين
١٩١٨ - ١٩٣٩، رساله ماجستير، كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، ١٩٩٥، ص
١٥٦ - ١٥٨.

- (٤٦) مهلا خه لیل خه لکی کۆزه مهری میراوی سهردهشته ژ هۆزا مهنگور، ل سالا ١٩٢٨ دژی سیاسهتا رزا شاه راپهری، نهگهری سهرهکی یی بهرپابونا راپهرینا وی ژبهر گوهورینا جلوبه رگین کوردی بو جلوبه رگین پهلهوی و لبه رکرنا کولاقی پهلهوی وهک کفر ل قه لهم ددا. بنیره: حسین مهدهنی، کوردستان و نیستراتیژی دهولته تان، ب ٢، ههولیر، ٢٠٠٩، ل ١٤٢ - ١٤٣.
- (٤٧) کهریمی حسامی، له بیرموره یه کانم، سوید، ١٩٨٦، ل ٥٥.
- (٤٨) عبدالرحمن قاسملو، اربعون عاماً من الكفاح من اجل الحرية، ترجمة وتقديم و هوامش: عزالدین مصطفى رسول، ج ١، ط ٢، بیروت، ١٩٩٤، ص ٢٥؛ یاسین سهردهشتی، کوردستانی ئیران لیکولینه وهیه کی میژووی له جولانه وهی رزگارخوازی نه تهومی گه لی کورد (١٩٣٩ - ١٩٧٩)، سلیمانی، ٢٠٠٣، ل ٤١.
- (٤٩) آمال السبکی، تاریخ ایران سیاسی بین ثورتین (١٩٠٦ - ١٩٧٩)، الکویت، ١٩٩٩، ص ٩٤.
- (٥٠) عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة القومية الكوردية التحررية : ملاحظات تاريخية و دراسات أولية، أربيل، ٢٠٠١، ص ٤٧٥؛ سهعدی عوسمان ههروتی، سه رجاوهی پیشوو، ل ١٠٩.
- (٥١) عزیز زندی (١٨٩٨ - ١٩٧٢) ب عزیز ئەمانی دهیته نیاسین ژ دایک بووی کوندی (قالویی زهندان) ل دهقهرا مه هاباده، سالا ١٩٣٩ دگه ل چه ند مسیونه را دجیته ئەمانیا، سالا ١٩٤١ دزقریت باژییری مه هاباد و ل ریشه بهریا کارگیری یا تومار کرنی کاردکته، پشتی ژناقه رنا حزبا وی دجیته ته بریز پاشان ته هرا و وهک پاریزمر کاردکته، ب نه خوشیا شیر په نجه دمريت. بنیره: یاسین سهردهشتی، چه ند لاپه ریهک له میژووی گه لی کورد له رۆژه لاتی کوردستان، ب ١، سلیمانی، ٢٠٠٧، ل ١٤١.
- (٥٢) فائزة حسين عباس، تطور الفكر القومي الكوردي في ايران ١٩٣٩ - ١٩٤٥، القسم الأول، مجلة كولان العربي، العدد (٦)، أربيل، ١٩٩٦، ص ١٧.
- (٥٣) محمد كامل محمد، الأوضاع العامة في ايران عشية سقوط رضا شاه بهلوي، مجلة دراسات ايرانية، المجلد الأول، العدد الأول، جامعة البصرة، ١٩٨٧، ص ١٣٧.

- (٥٤) محمەد رزا پەهلەوی ل ساڵا ١٩١٩ ل تەهران ژ دایک بوویە، ل ساڵا ١٩٣٨ ب پلەیا (ملازم مدفعية) ژ کولێژا لەشکەری دەرچوو و بویە سەرپەرشت ل سەر لەشکەری ئێرانی، ل ساڵا ١٩٤١ بویە شاهی ئێران، ل ساڵا ١٩٧٩ ژ ئەنجامی شۆرەشەکا مەزن ناچاربوو ئێران بچە بەیڵیت. بو پتر پێزانینان بنێرە: "مذکرات شاه ایران المخلوع محمد رضا بهلوي"، ترجمة: مرکز دراسات الخليج العربي، البصرة، ١٩٨٠، ص ١٨ - ٣٠؛ فرح صابر، محمد رضا شاه بهلوي الدکتاتوریه والتحدیث، السلیمانیه، ٢٠١٤، ص ١٩ - ٣٧٦.
- (٥٥) طاهر خلف البکاء، التطورات الداخلية في إيران ١٩٤١ - ١٩٥١، بغداد، ٢٠٠٢، ص ٤١؛ عبدالهادي کریم سلمان، ایران في سنوات الحرب العالمیه الثانيه، بغداد، ١٩٨٦، ص ٦٧.
- (٥٦) حربي محمد، المصدر السابق، ص ٦٩.
- (٥٧) فوزیه صابر، صفحات عن نضال الکورد في ایران ١٩٤١ - ١٩٤٦، مجله متین، العدد (٨٦)، دهوک، ١٩٩٩، ص ١٠٣.
- (٥٨) هوزان سلیمان میرخان الدوسکی، المصدر السابق، ص ٥٩ - ٦٠.
- (٥٩) عەبدولرەحمان زەبیحی ل ساڵا ١٩٢٠ ل باژیری مەهاباد ژ دایک بوویە، دامەزرێنەرێ کومەلا (J.K) بوو ل ساڵا ١٩٤٢ و سەرپەرشتی گوڤارا نیشتمان یا زمانحالی کومەلا بوو، پستی رووخاندنا کومارا کوردستان ل ساڵا ١٩٤٨ دجیت سلیمانی، پستی رووخاندنا رژێما شاه ل ساڵا ١٩٧٩ بەرەف روژەلاتی کوردستان دزقريت و ل ساڵا ١٩٨٠ ژلای حکومەتا عیراقی قە دەیتە کرتن و تا نوکە یی بی سەرو شوینە. بنێرە: عەلی کەریمی، ژیان و بەسەرھاتی عەبدولرەحمان زەبیحی (ماموستا عولەما)، سوید، ١٩٩٩، ل ٥٨ - ٦٣؛ پەفیک سائح و سدیق سائح، روژنامە ی کوردستان: مەهاباد ١٣٢٤ - ١٣٢٥ ی هەتاوی (١٩٤٦)، سلیمانی، ٢٠٠٧، ل ١٩ - ٢٠.
- (٦٠) عەلی کەریمی، سەرچاوە ی پیشوو، ل ٧٣.
- (٦١) گوڤارا نیشتمان، ژمارە (١)، سالی یەکەم، مەهاباد، پووشپەری ١٣٢٢ ش، ل ٢١.

- (٦٢) حامید گهوهه‌ری، کۆمه‌له‌ی ژبانه‌وه‌ی کوردستان، هه‌ولێر، ٢٠٠٤، ل ٤٥ ؛
سه‌ید موحه‌مه‌دی سه‌مه‌دی، ژێ کاف چبوو ؟ چی ده‌ویست ؟ وه‌چی ئێ به‌سه‌ر
هات ؟، مه‌هاباد، ١٩٨١، ل ١٢ .
- (٦٣) هیمدادی حوسین، روژنامه‌وانی کوردی سه‌رده‌می کۆماری دیموکراتی
کوردستان ١٩٤٣ - ١٩٤٧، لوبنان، ٢٠٠٨، ل ٥١ .
- (٦٤) عه‌بدله‌رحمان کورێ مه‌لا محه‌مه‌دی بۆره، ل سالاً ١٩٢١ ژ دایک بوویه، دبیته
ئه‌ندامی (J.K) و ناڤی وی یێ ئه‌ینی هه‌ژار بوو، هونه‌رمه‌ندی نه‌ته‌وه‌یی یێ
سه‌رده‌می کومارا کوردستان بوو، پشته رووخاندنا کوماری به‌ره‌ڤ سه‌لمانی
دجیت پاشان به‌غدا لویری ژبانه‌کا سه‌خت دبورینیت و دجیته سوریا، پشته
رووخاندنا رژێما پاشایه‌تی دزقریت عیراقی، ئێ پشته شکه‌ستنا شوهرشا ئه‌یلول
جاره‌کا دی دزقریت بو ئیران تا سالاً ١٩٩١ دجیته به‌ر دلوقانیا خودی. بنێره:
مامۆستا هه‌ژار، چیشه‌تی مجیور، سنه، ١٣٩٢، ل ١٠ - ٣٢ ؛ ره‌فیق سألج و سه‌دیق
سألج، سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ٢٨ .
- (٦٥) مامۆستا هه‌ژار، سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ٥٤ - ٥٥ .
- (٦٦) سه‌ید محمد سه‌مدی، نگاه‌ی به‌ تاریخ مه‌هاباد، تبریژ، ١٣٧٣، ص ١١٦ ؛ عه‌لی
که‌ریمی، سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ٧٣ .
- (٦٧) میژوویا به‌لاڤکرنا فی به‌لاڤوکی بدروستی نه‌هاتیه دیارکرن، ئێ یا چ گومان
له‌سه‌ر نین ئه‌وه پشته دامه‌زراندنا کومه‌لا (J.K) ل ١٦ ئاب ١٩٤٢ ب ماوه‌یه‌کی
کیم ئه‌ڤ به‌لاڤوکه هاتیه به‌لاڤکرن .
- (٦٨) سه‌ید محمد سه‌مدی، پێشین، ص ١١٨ ؛ تاهیر حاجی میرخان، چۆنیه‌تی
دامه‌زراندنی (کۆمه‌له‌ی ژ.ک) و دهرکردنی گوڤاری (نیشه‌مان)، گوڤارا
خه‌باتی قوتابیان، ژماره (٤٠)، ٢٠٠٠، هه‌ولێر، ل ٣٣ .
- (٦٩) هیمدادی حوسین، سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ٥٢ .
- (٧٠) روژنامه کوردستان، ژماره (١٤)، ١٣ شوات ١٩٤٦، ل ٥٥ ؛ هه‌ژێ گوتنی یه ئه‌وه
تیڤسته‌تین ب زارافی موکریانیا روه‌ن و ئاشکه‌را بی چ گوهورین دڤه‌کولینه‌یدا
هاتینه بکارئینان، ئێ ئه‌وه تیڤسته‌تین ب زمانێ فارسی یان ب زارافی موکریانیا و

- ههواراميا ب زهحمت و نهيا روھن و ئاشكەرا، ھەمى بو زاراڤى بادىنى ھاتىنە
 كوھورين و دڤى ڤەكۆلينيڤا ھاتىنە بكارئىنان.
- (٧١) نەوشىروان مستەفا ئەمىن، حكومەتى كوردستان كورد لە گەمەى سۆڤىتى
 دا، چ ٢، سلىمانى، ٢٠٠٦، ل ٧٠؛ ھىمدادى حوسىن، ژىدەرى بەرى، ل ٥٣.
- (٧٢) شادمان مەلا ھەسەن، رۆژنامەى "كوردستان" ئۆرگانى كۆمىتەى ناوەندى
 حىزبى ديمۆكراتى كوردستانى ئىران، گوڤار رۆژنامەنووس، ژمارە (٤)،
 ھەولئىر، ٢٠٠٥، ل ٨٧.
- (٧٣) ھىمداد حوسىن، سەرچاوەى پىشوو، ل ٥٣.
- (٧٤) عبدالقادر دباغى، راپەرىنى "كۆمەلەى" ى ژى كاف: ۋەلامىك بەنامىلكەى "
 ژى - كاف چ بوو ؟"، چ ٢، ب. ج، ١٣٦٧ ش، ل ١٦؛ كاوە قادرى، كۆمەلەى ژ.
 ئ تا كۆمار، بەشى يەكەم، ھەولئىر، ٢٠٠٨، ل ٤٨.
- (٧٥) ھامىد گەوھەرى، سەرچاوەى پىشوو، ل ١١٤.
- (٧٦) عەلى كەرىمى، نىشتمان بلاوكەرمەوى بىرى كۆمەلەى ژ. ئ، سلىمانى،
 ٢٠٠٨، ل ٥.
- (٧٧) بنىرە پەرتووگاوى: تارىك و روون (شىعر)، بنكەى ئەدەبى پىشەوا، ٢٠٠١، ل ٢١.
- (٧٨) نەوشىروان مستەفا ئەمىن، حكومەتى كوردستان...، ل ٧٠.
- (٧٩) ھامىد گەوھەرى، سەرچاوەى پىشوو، ل ١١٤؛ دكتور جەمال نەبەز شەش
 ژمارىن گوڤارا نىشتمان كومكربوون و ب ھەلكەقتنا بورىنا چل سالان بسەر
 گوڤارا نىشتمان د پەرتووگەكى دا ب ناڤى "گوڤارا نىشتمان زمانحالى
 كۆمەلەى ژىكاف و ئىدىولوژى ھوردە بورژواى رۇشنىبرى ناسىونالىست لە
 كوردستاندا" ل سالآ ١٩٨٣ بەلاق كرىە. بنىرە: جەمال نەبەز، گوڤارى
 نىشتمان: تەمووزى ١٩٤٣ - مايسى ١٩٤٤ زمانى حالى كۆمەلەى ژىكاف و
 ئىدىولوژى ھوردە بورژواى رۇشنىبرى ناسىونالىست لە كوردستاندا، سوید،
 ١٩٨٣.
- (٨٠) گوڤارا نىشتمان: گووارىكى كۆمەلايەتى، ئەدەبى، خویندەوارى و مانگى
 كوردیە، ژمارە (١)، سالى يەكەم، پووش بەرى ١٣٢٢، جولای ١٩٤٣.

- (٨١) کهمال مهزهر ئه حمهد، سه رچاوهی پیشوو، ل ٨٠.
- (٨٢) عهلی کهریمی، ژیان و به سه رهاتی عهبدو لره حمانی...، ل ٨٤؛ نهوشیروان مستهفا ئه مین، حکومتی کوردستان...، ل ٧٠.
- (٨٣) گوڤارا نیشتمان، ژماره (١)، سالی یه کهم، مهاباد، پوشه پهری ١٣٢٢ ش، ل ٣.
- (٨٤) هیمن، سه رچاوهی پیشوو، ل ٢١.
- (٨٥) عبدالقادر دباغی، سه رچاوهی پیشوو، ل ٣٧.
- (٨٦) موحه مهده سه سن پور، دامه زانندی کومه ئه ی " ژ، ک " و چه ند راستیه ک، گوڤارا کاروان، ژماره (١٦٠)، ههولیر، ٢٠٠١، ل ١٢٤.
- (٨٧) عهلی کهریمی، نیشتمان بلا و که ره وهی...، ل ٥ - ٦.
- (٨٨) محه مهده شاپه سه ندی: محه مهده کورئ محه مهده سالح کورئ سه عید ناسناقی وی شاپه سه نده ل سالا ١٩٢٠ ل مه هاباد ژ دایک بوویه، پشتی ساله کی ژ دامه زانندا (J.K) بووه ئه ندام و پشتی گرتنا زه بیحی گوڤارا (ئاوات) ل ٢٣ چریبا ئیکئ ١٩٤٥ ب تنئ دهریخست، پشتی رووخاندا کوماری ل گوندئ (سیته ک) ل سلیمانئ دگه ل عهبدو لره حمان زه بیحی ژماره (١٠) ژ گوڤارا نیشتمان دهریخستن، ل ١٥ کانونا دووی ٢٠٠٦ دچیته بهر دلوقانیا خودئ. بنیره: سدیق سالح، بیرموره کانی محه مهده شاپه سه ندی، سلیمانئ، ٢٠٠٧، ل ٨٣ - ٩٢؛ هانا، ماموستا محه مهده شاپه سه ندی: پیتچن و نووسه ری روژنامه و گوڤاره کانی سه رده می کوماری کوردستان، روژنامه ی کوردستان، ژماره (٢٥٧)، ١٩٩٨، ل ٨ - ٩. (روژناما حزبا دیموکراتی کوردستان - ئیران) ٥.
- (٨٩) سدیق سالح، سه رچاوهی پیشوو، ل ٥٩.
- (٩٠) هیمدادی حوسین، دهره زیه ک بو روژنامه وانئ کوردی - فارسی و چه ند سه ره قه ئه میک، گوڤارا کاروان، ژماره (١٧٠)، ههولیر، ٢٠٠٣، ل ٢٢٧.
- (٩١) هیمدادی حوسین، روژنامه وانئ کوردی سه رده می کوماری...، ل ١٢٤.
- (٩٢) ئیسماعیل ئه رده لان کورئ محه مهده خانئ ئه رده لان ل سالا ١٩١٠ ل باژیرئ سه نه ژ دایک بوویه، ل سه رده می کومارا کوردستان روژناما کوهستان ل تههران دهریخست و ههولدا ئاریشه ئین کوردا بریکین دانوستاندان چاره سه ر

- بکەت، ل ساڵا ١٩٨٨ دچیتە بەر دلوڤانیا خودی. بنێرە: صديق صالح و رفیق صالح، نامە هفتگی کوهستان، شماره (١ - ٨٤)، (١٧ اسفند ١٣٢٣ - ١٢ اسفند ١٣٢٥)، سلیمانی، ٢٠١٠؛ جوتیار توفیق، سەرچاوەی پیشوو، ل ٩٤ - ٩٥.
- (٩٣) جوتیار توفیق، سەرچاوەی پیشوو، ل ٢١؛ نەوشیروان مستەفا ئەمین، بەدەم رێگاوه کۆلچنن...، ل ٤٨٠؛ هیمدادی حوسین، رۆژنامه‌هوانی و ئەدەبیاتی نوێی کوردی، سلیمانی، ٢٠٠٨، ل ٣٤٦.
- (٩٤) هیمدادی حوسین، هفتەنامە "کوهستان" و پایە ی ئە رۆژنامه‌هوانی کوردیدا، گوڤاری رۆژنامه‌نووس، ژماره (٢٢)، ههولێر، ٢٠١٠، ل ١٥.
- (٩٥) نامە هفتگی کوهستان (روژنامه)، شماره ١، تهران، ٧ اسفند ١٣٢٣.
- (٩٦) روناکبیر و هونەرمەند و نقیسه‌ری کورد ژ باشووری کوردستان بەرهم و نامە بۆ قی رۆژنامی دهنارتن و ب وتار و بابەتین جوراوجور ئەڤ رۆژنامه دموڵەمەند تردکرن.
- (٩٧) هیمداد حوسین بەکر، هفتەنامە ی کوهستان: لاپەرەیه‌کی کەم ناسراو له میژووی ئەدەب و رۆژنامه نووسی کوردیدا، گوڤاری سەنتەری براهەتی، ژماره (٥)، ههولێر، ١٩٩٨، ل ٤٤.
- (٩٨) ماجد مەردوخ پوڤحانی، هەژار بۆ کوردستان، چاپی نۆهەم، تهران، ١٣٩٣، ص ٩.
- (٩٩) هیمدادی حوسین، رۆژنامه‌هوانی کوردی سەردەمی کوماری...، ل ٦٩.
- (١٠٠) محەمەدی شاپەسەند، رۆژنامە ی کوردستانی نوێ، ژماره (١١٩)، ١٩٩٤، ل ٣.
- (١٠١) کەمال عەبدوڵلاهی، سیبەری ئازادی: هه‌وراز و نشیوه‌کانی میژووی خەباتی کۆمەڵە ی ژێ. کاف ١٣٢٤ ١٣٢١، سلیمانی، ٢٠٠٨، ل ٢٧.
- (١٠٢) ع. زورمفیق سالح ئەحمەد، سەرچاوەی پیشوو، ل ١١٦.
- (١٠٣) شیخ عبدالقادر نەهری (١٨٥١ - ١٩٢٥) کوری شیخ عبیدالله نەهری یه سەروکی سەرهلدانا کوردی ل ساڵا ١٨٨٠، دەمی کومەلا (تەعاون و تەرەقی کورد) ل ساڵا ١٩٠٨ ل ستمبول هاتیە دامەزراندن ئەو وهک سەروکی ئیککی یی قی کومەلا سیاسی و نەتەوه‌ییا کوردی هاته هەلبژارتن. بنێرە: هوگر ظاهر توفیق، الشیخ عبدالقادر النهري ١٨٥١ - ١٩٢٥ الواجهة السياسية الكردية

- (۱۱۲) حامید گوهری، جمهوری کردستان ۱۷/۱۲/۱۹۴۶ - ۲۲/۱/۱۹۴۶، ترجمه : حسن ماورانی، اربیل، ۲۰۱۳، ص ۱۵۵ - ۱۵۶ ؛ سازیان تائب سائح، رۆژنامه‌گه‌ریی له رۆژه‌لاتی کوردستان چاپمه‌نی سه‌رده‌می کۆمار تا رۆژنامه‌کانی ناشتی و رۆژه‌لات، گۆفارا رۆژنامه‌نووس، ژماره (۷)، هه‌ولێر، ۲۰۰۶، ل ۱۶۸.
- (۱۱۳) نه‌وشیروان مسته‌فا ئەمین، حکومه‌تی کوردستان...، ل ۱۶۲.
- (۱۱۴) مسته‌فا مه‌عروفی، باسیک سه‌بارت به رۆژنامه‌نووسی...، ل ۱۲۲.
- (۱۱۵) زنده‌باری کیمیا شیان و نه‌بوونا کادرین رۆژنامه‌نخیس بین زیره‌ک و خودان شیان ل وی سه‌رده‌می، ئی گۆفارا کوردستان شیا جهه‌کی باش دناف جفاکی رۆژه‌لاتا کوردستان دا بکه‌ت. بنیژه: عبدالوهاب تاله‌بانی، گۆفاری کوردستان: لاپه‌ره‌یه‌ک له میژووی رۆژنامه‌نووسی کوردیمان له کوردستانی ئێران، گۆفارا رۆشنییری نوی، ژماره (۱۰۵)، بغداد، ۱۹۷۹، ل ۲۹..
- (۱۱۶) وریا جاف، کاروانی رۆژنامه‌گه‌ریی کوردی، هه‌ولێر، ۱۹۹۸، ل ۵۳ ؛ نه‌وزاد عه‌لی ئەحمه‌د، دمه‌لمه‌ندکردنی بابه‌تی رۆژنامه‌گه‌ریی کوردی له کوردستانی ئێراندا سه‌ده‌ی بیسته‌م، گۆفارا رۆژنامه‌نووس، ژماره (۴)، هه‌ولێر، ۲۰۰۵، ل ۱۷۶ ؛ نه‌وشیروان مسته‌فا ئەمین، حکومه‌تی کوردستان...، ل ۱۶۳.
- (۱۱۷) گۆفارا کوردوستان: بلاوکهرمه‌وی بی‌ری حزبی دیموکراتی کوردوستان، ژماره (۱)، مه‌هاباد، ۱۹۴۵، ل ۱.
- (۱۱۸) گۆفارا کوردوستان: بلاوکهرمه‌وی بی‌ری حزبی دیموکراتی کوردوستان، ژماره (۱)، مه‌هاباد، ۱۹۴۵، ل ۱.
- (۱۱۹) عبدالوهاب تاله‌بانی، ژیدمێ به‌ری، ل ۳۲ ؛ گۆفارا و رۆژنامه‌کان، گۆفارا رۆژی نوی، ژماره (۱۰)، سلیمانی، ۱۹۶۱، ل ۹۳ ؛ نه‌وشیروان مسته‌فا ئەمین، حکومه‌تی کوردستان...، ل ۱۶۵.
- (۱۲۰) رۆژنامه‌ کوردستان ل پشکا دووی، ته‌مه‌ری ئیکی ب درێژه‌ی باس ئی هاتیه‌ کرن.
- (۱۲۱) هیمه‌دای حوسین، رۆژنامه‌هوانی کوردی سه‌رده‌می کۆماری...، ل ۸۲.
- (۱۲۲) هه‌مان سه‌رچاو، ل ۹۷.

بوو، ل ١٩٦٤ دهیت دمقەرا قەلادزی بو پشکداری کرن ل کونگری دووی یی حزبا دیموکراتی کوردستان، ل دەسپیکا سالاً ١٩٦٦ ب پیلانەکی دهیتە کوشتن. بنیره: ناسۆ لاله، صدیق انجیری آذر، روژنامه‌ی کوردستان، ژ (٢٥٧)، ١٩٩٨، ل ١٠ ؛ محمد توفیق ووردی، قافله الشهداء الأکراد فی ایران و الشعوب الايرانية، بغداد، ١٩٧٢، ص ٢٩.

(١٣٣) صدیق سالح، سەرچاوه‌ی پیشوو، ل ٣١؛ ع. زو ره‌فیک سالح ئەحمەد، سەرچاوه‌ی پیشوو، ل ١١٧.

(١٣٤) بنیره پەرتووکا وی: سەرچاوه‌ی پیشوو، ل ٢٨٤.

(١٣٥) گوڤارا هاواری نیشتمان: بلاوکه‌ره‌وه‌ی بیری بیکه‌تی جه‌وانانی دیموکرات، ژماره (١)، سالی هه‌وه‌ل، مه‌هاباد، ١٩٤٦.

(١٣٦) عەبدوللأ زەنگەنە، ژیدەری بەری، ل ١٢٨؛ مستەفا مەعروفی، باسیک سەبارەت بە روژنامە‌نووسی...، ل ١٤٠.

(١٣٧) روژناما هاواری نیشتمان: ارگان یه‌که‌تی جه‌وانانی دیموکرات کوردستان، ژماره (٢)، سالی ئەوه‌ل، ١٩٤٦، ل ٧؛ که‌مال غەمبار، ئاو‌مردانه‌وه‌یه‌کی خیرا له روژنامە‌نووسی منداڵانی کورد، ژماره (١٥٦)، هه‌ولێر، ٢٠٠١، ل ٣.

(١٣٨) روژناما هاواری نیشتمان، ارگان یه‌کیه‌تی جه‌وانانی دیموکرات کوردستان، ژماره (١)، سالی یه‌ک، ١٩٤٦، ل ١.

(١٣٩) حەمە سالح فەرهادی، روژنامە‌نووسی منداڵان له کوردستاندا، گوڤارا روژنامە‌فانی، ژماره (٢)، هه‌ولێر، ٢٠٠٠، ل ٧٠؛ محەمەد بابۆلی، روژنامە‌نووسی تاییه‌تمەند، هه‌ولێر، ٢٠١٣، ل ١١٣.

(١٤٠) گوڤارا گروگائی منداڵانی کورد: بیری کارگه‌رانی چاپخانه‌ی کوردستان، ژماره (١)، سالی ١، ١٣٢٥. د پەرتووکا، هیمدادی حوسین، گوڤاری گروگائی منداڵانی کورد و سەرمتای روژنامە‌نووسی پەروەردەیی، هه‌ولێر، ٢٠٠٢، ل ٥٦.

(١٤١) قادر مودەرسی ل سالاً ١٩٠٠ ل باژیری مه‌هاباد ژ دایک بوویه، ئسەردەمێ کومارا کوردستان ریفه‌به‌ری چاپخانا کوردستان بوو، هه‌روه‌سا ل به‌ه‌ارا ١٩٤٦ گوڤارا (گروگائی منداڵانی کورد) دمریخست و سی ژماره ژێ هاتنه‌ به‌لا‌فکرن، ل سالاً ١٩٩٢ دجیته‌ به‌ر دلوقانیا خودی. بنیره: ئازاد عوبید سالح،

- فهروهنگی رۆژنامه نووسانی کۆچ کردووی کورد، گۆقارا رۆژنامهفانی، ژماره (٣)، ههولێر، ٢٠٠٠، ل ٢١٣.
- (١٤٢) هیمدادی حوسین، گۆقاری گروگالی مندالانی کورد... ل ١٣.
- (١٤٣) سازیان تائب سائح، سهراوهی پیشوو، ل ١٦٩.
- (١٤٤) گۆقارا گروگالی مندالانی کورد: بیرى کارگهراى چاپخانهى کوردستان، ژماره (١)، سالی ١، ١٣٢٥، د پهرتووکا: هیمدادی حوسین، گۆقاری گروگالی مندالانی کورد... ل ٥٦.
- (١٤٥) ئیدیریس عهبدوئلا مستهفا، گروگالی مندالانی کورد: پیشهنگه گۆقاری دنیای رۆژنامهگهیری مندالان، گۆقارا رۆژنامهفانی، ژماره (١١ - ١٢)، ههولێر، ٢٠٠٣، ل ٣٤٨.
- (١٤٦) گۆقارا گروگالی مندالانی کورد: بیرى کارگهراى چاپخانهى کوردستان، ژماره (١)، سالی ١، ١٣٢٥، د پهرتووکا: هیمدادی حوسین، گۆقاری گروگالی مندالانی کورد... ل ٥٥.
- (١٤٧) کهمال غهبار، سهراوهی پیشوو، ل ٣؛ هیمدادی حوسین، گۆقاری گروگالی مندالانی کورد... ل ١٧.
- (١٤٨) گۆقارا گروگالی مندالانی کورد: بیرى کارگهراى چاپخانهى کوردستان، ژماره (١)، سالی ١، ١٣٢٥. د پهرتووکا: هیمدادی حوسین، گۆقاری گروگالی مندالانی کورد... ل ٤١.
- (١٤٩) حهمه کهریم ههورامی، ئهدهبی مندالانی کورد دواى راپهڕین، ب ٢، ههولێر، ٢٠٠٧، ل ٢٤٣.
- (١٥٠) ژ لایهنگی سهركهفتی بین قی گۆقاری ئهوه كو بابتهنگی جیاواز دق گۆقاری دا هاتینه به لاقكرن وهك هوزان و جوگرافیا و بیرکاری و ریزمانا کوردی و رهوشت و پهروهرده... هتد، بو پتر پیزانیان بنیره: هیمدادی حوسین، رۆژنامهوانی کوردی سهردهمی کۆماری... ل ١٢٠.
- (١٥١) ئیدیریس عهبدوئلا مستهفا، رۆژنامهگهیری مندالان به زمانی کوردی: لیکۆلینهوهیهکی میژوویی رهخنهیی یه، ههولێر، ٢٠٠٤، ل ٧٨؛ کهمال غهبار، سهراوهی پیشوو، ل ٣.
- (١٥٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦١)، ٢٣ حوزمهیران ١٩٤٦، ل ٢٤٦.

(١٥٣) د هندەك ژێدمەران دا بناقی ئاگری هاتیە.

(١٥٤) جوتیار حاجی توفیق، کتییی: "رۆژنامەنووسی کوردی سەردەمی کۆماری

دیمۆکراتی کوردستان ١٩٤٢ - ١٩٤٧ " راستکردنەوهی هەندیک ئە
هەئەکانی، گوڤارا رۆژنامەنووس، ژمارە (٥)، هەولێر، ٢٠٠٥، ل ٨ ؛ رهفیق سائح
ئەحمەد، ئیندیكسی رۆژنامەوانی نهینی کوردی تا ١٤ ی تەموزی ١٩٥٨، بەشی
یەكەم، گوڤارا رۆژنامەنووس، ژمارە (١)، هەولێر، ٢٠٠٤، ل ٢٣٣.

(١٥٥) جەمال خەزەدار، ئینسکلۆپیدیای رۆژنامەگەریی کوردی ١٨٩٨ - ٢٠١٠،
پیداچوونەوه و پوختەکردن: عەبدووللا زەنگەنە، هەولێر، ٢٠١١، ل ٥٥.

پشکا دووی

دەرکهفتنا روژناما کوردستان و دهنگوباسین دامهزاندنا کۆماری

- تهومری ئیکی: دەرکهفتنا روژناما کوردستان
 - تهومری دووی: ئارمانجا روژناما کوردستان
 - تهومری سیی: دهنگشه دانا چالاکیین حزبا دیموکراتی کوردستان د
روژنامی دا
 - تهومری چواری: بلند کرنا ئالایا کوردستان و جهژنا سه ربه خوی
 - تهومری پینجی: روژناما کوردستان و سه روکی کۆماری قازی
- محهمهد

كوردستان، زندهبارى گهلهك بابهتین میژوووی و سیاسى و رهوشهنبیری... هتد،
دقی رۆژنامى دا باس لى هاتیه کرن.

ژمارا ئیکى ژ (رۆژناما كوردستان) ل رۆژا پینج شه مبی ۱۰/۲۰/۱۳۲۴
بهرامبهر ۱۱ کانوونا دووی ۱۹۴۶ ئانكو دوازه رۆژا بهرى راگه هاندنا كومارا
كوردستان هاته به لاقكرن^(۶)، و ههفتی سى ژماره د دهركهفتن و زۆربهیا جارن ل
رۆژین شه مبی و دووشه مبی و چوارشه مبی ژ چاپخانا كوردستان ل مه هاباد دهاته
دهریخستن^(۷).

سه بارهت دهركهفتنا دووماهیك ژمارا رۆژناما كوردستان چ ژیدهرین راست
و به لگه یین باومریكری لبه رده ست نین^(۸)، لى ئەو ژمارین لبه رده ست دووماهیك
ژماره ژمارا (۹۲) یه ل ۱۱ ی رمزه رى ۱۳۲۵ ی ههتاوی بهرامبهر ۳ چرییا ئیکى ۱۹۴۶
هاتیه به لاقكرن، ژلایه كى دیشه ژبه ر تیكچوون و ئالووژبوونا بارودوخى وی سه رده می
ب تاییهت پشتی ده ستپیکرنا هیرشا له شكه رى ئیران و گرتنا ته بریز، دبیت رۆژنامه
ل دووماهیك هه یف یان هه فتی دووماهیكى راوه ستابیت و دووماهیك ژماره دبیت
ژمارا (۱۱۳) بیت^(۹).

سه رنقیسه رى قى رۆژنامى (سه ید محمه د هه میدی)^(۱۰) بوو، هه ر چه نده ب
شیوهیه كى ره سمى د رۆژنامى دا نه هاتیه نقیسین^(۱۱)، لى د ریپورتاژه كا رۆژنامه فانی
دا ب هه لكه فتننا جه ژنا سه ربه خووی و نیاسینا سه روک كو مار ب كارگیریا رۆژنامه
و چاپخانا كوردستان د رۆژناما كوردستان دا ل ژمارا ب میژوو یا ۲۵ شوات ۱۹۴۶
دهركهفتی، بقی شیوه ی به لاقكریه: "خیتابی سه ید محمه دى هه میدی مدیر و
سه رده بیری رۆژنامه و گوواری كوردستان"^(۱۲).

ل دویف بابهتین د رۆژناما كوردستان دا هاتینه به لاقكرن دیاردبیت
نقیسه رین دیار و چالاك یین قى رۆژنامى ئەوژى (سه ید محمه دى هه میدی و
هیمن^(۱۳) و هه ژار و هه سه ن قزلیجی و دلشاد ره سوولی^(۱۴) و قادر موده ریسى) بوون^(۱۵)،

ژیلی قان کهسان چهن دین کهسین دی وتار و بابەتین جوراوجور دقئ روژنامی دا بە لاق دکرن.

روژناما کوردستان ل ژماره ئیک ب مانشیتی (ئامانجی ئیمه) ئارمانجا دەریخستنا روژنامی ژلایی نسیسەران قە بشی شیوهی ددهته دیارکرن^(۱۵)، "لەم کاتەدا که خاکی کوردستان لە هەموو وەختیک زیاتر پیویستی فیداکاری کورەکانیەتی، لەم ئانەدا که هەموو نەتەوهکانی گیتی بو راکرتن، بو وەدەس هیئانی سەریهستی و ئازادی خویان وە بو وە دەس خستنی وەسائیلی پیش کەوتنی هاو نیشتمانەکانیان دەتەقە لادان"^(۱۶).

لاپەرا ئیک ی ژماره ئیک ب پانیا (۲،۶ × ۲۳)سم و دریزاھیا وی ل ژماره (۶۵) بوو (۳۰) سم ئانکو ب قەباری لاپەری (A3) هاتیە دەریخستن^(۱۷)، هەروەسا شیوی روژنامی ل ژمارا ئیک و لاپەرا ئیک دا بشی شیوهی بوو ل ناڤەرست ناڤی (کوردوستان) و ل سەری "بە نیوی خودای بەرز و بی هاوتا" و لژیئر ناڤونیشانی "بلاوکراوی بیری حیزبی دیموکراتی کوردستان" هاتیە نسیسین، ل چوار گوشا راستی ناڤی "کوردوستان لە لایەن هەینەتی تەحریریە دەردەچی"، و چوار گوشا چەپی "ئابوونمان یە کسائە ۳۰۰ ریال، شەش مانگە ۱۶۰ ریال، دانە ۱ ریال" تیدا نسیسە، پاشان دناڤەرا دوو خەتین دریزدا ئەڤ پیزانیە "ژمارە - ۱، سالی بیکەم، پینج شەممۆ ۱۰/۲۰/۱۳۲۴، ۱۱ - ژانویە ۱۹۴۶" هاتینە نسیسین^(۱۸)، هەروەسا ل دەستیکی ل شینا ناڤی (کوردستان) ل سەر روژنامی ناڤی (کوردوستان) هاتبوو نسیسین لی ژماره (۱۰) بیڤە ناڤی وی بوویە (کوردستان)^(۱۹).

ل دەمی بەریخودانا بەریهیرین روژناما کوردستان، دیاردبیت چهن دین نامین پیروزیاهی بی روژنامی هاتینە نسیسین و بە لاق کرن، وەك ل ژمارا ب میژوو یا ۱۵ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب ناڤی (نوسراویکی که به اداره گەشتون، روژنامە ی بەزی کوردوستان) ژلایی (ریڤەبەری قوتابخانا کرمانجی، مبلغی) هاتیە هەنارتن و تیدا بشی شیوهی پیروزیاهی روژنامی دکەت: "و دەمرکەوتنوو

بلاوکردنهوهی روژنامهی کوردوستان که له حهقیقهت دا روژی کوردستانه و تهواوی خاکی کوردمواری بهتیشکهی خوی روناک کردوه لهتهواوی نوسهرهکان و کاربهدهستهکان و آغای خاوهنی ئەو روژنامه گهورهیه تهواوی ماموستاکانی مهکتەبی کرمانجی سوپاس و تهقدیرتان لی دهکەن" (۲۰)، و ل ژمارا ب میژوویا ۱۷ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دهرکهفتی، ریشهبهری قوتابخانا خسرومی (م حبیبی) د پیروزبایهیا خودا دبیزیت: "بهدلیکی پاكو پر له احساسات ومدهرکهوتنی ئستیرهی خوش بهختی کوردان یانی روژنامهی کوردوستان کهمایهی سهربهزی وسعادهتی تهواوی کورده لهلاین تهواوی معلمین مهکتەبی خسرومی موبارهک بادی و بهعهرض دهگهینم" (۲۱)، پاشان شارهداریی مههاباد نامهکی بۆ روژنامی دهنیریت و تیدا دیاردکهت کو بهلاڤکرنا روژناما کوردستان باشتین ریکه بو بهلاڤکرنا هزروبیرین حزبا دیموکراتی کوردستان و نیاسینا مللهتی کورد ب دونیا یا شارستانی و ب دهکی گهرم پیروزبایهیی ل کاربهدهستین چاپخانه و کارگیریا روژناما کوردستان دکهت (۲۲)، ههروهسا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۴ شوات ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب نافی (پی پیروزه) بهلاڤکریه، دقئ پیروزبایهیی دا سی کهسان ناما پیروزبایهیی پیشکیشی روژنامی کریه ژوان کهسان (سید عزیز حسینی، عبدالله جفائی، حسن رجیم)، حسن رجیم دبیزیت: "لهناکاو چاووم به آلی مقدس و روژنامهی بهرزی کوردوستان کهوت دلی بریندارم دهرمان کرا"، ههروهسا (سید عزیز حسینی) هوزانهکی ب روژناما کوردستان پیشکیش دکهت و دبیزیت:

وه دهرکهوتنی روژنامهی کوردی

روناکی کردوه چاوی ههر فهردی (۲۳)

ههر دهرارهی پیشکیشکرنا پیروزبایهیا بۆ روژناما کوردستان، ل ژمارا ب میژوویا ۲۳ شوات ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب نافی (پیپیروزه) بهلاڤکریه، دقئ پیروزبایهیی دا (عبدالله شیخ آغایی، رحیم سلطانیان، سید قادر ایوبیان، مجیدی کو دهرزی)، ژ بهلاڤبوونا روژناما کوردستان پیروزبایهیین خو پیشکیش دکهن و بهرامبهر

پیروزیبا هیین وان روژنامه سوپاسیا وان دکهت^(۴)، ههروهسا ل ژمارا ب میژوویا ۲۷ شوات ۱۹۴۶ دمرکهفتی ب ناڤی (پی پیروزه، اداره موخته‌رم روژنامه کوردستان) ژلایئ هه می کومه‌لا جو هیین (یهود) یین مه‌ه‌باد، ب تایهت ژلایئ (خضر داود زاده) هاتیه هنارتن و د پیروزیبا هیا خودا دبیزیت: "به‌دلیکی پر له‌شادی له‌وه دمرکهوتنی نه‌و استیره گه‌شه که له آسمانی کوردستان وهدمرکهوتوه روژ باشی خوم وله طرف ته‌واوی جه‌ماعت یهود مه‌باد مبارک‌بادی عرض ده‌کین وله خودای بی هاوتا تمنا ده‌کین که آزادی ته‌واوی خاکی کوردستان روناک بکا"^(۵)، ل دووماهیئ روژنامه کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۴ ئادار ۱۹۴۶ دمرکهفتی ب ناڤی (سوپاس) به‌لاڤکریه و دڤی سوپاسیی دا دیاردبیت کو (حسن دیوکری، فاروقی محمودی، قادری لاومی) نامه‌ک بو کارگیریا روژنامه کوردستان هنارتن و تیدا سه‌بارهت بلندکرنا ئالا و سه‌ریه‌خویا کوردستانئ پیروزیبا هیئ ل به‌لاڤکرنا روژنامه کوردستان دکهن، به‌رامبه‌ر قی پیروزیبا هیا وان روژنامه کوردستان سوپاسیا وان دکهت^(۶)، پشتی به‌لاڤکرنا فان پیروزیبا هییان ژ ژماره (۵۴) نه‌وا ل میژوویا ۶ حوزه‌یران ۱۹۴۶ دمرکهفتی، ئیدی پیچ پیچه ره‌وشا کو‌مارا کوردستان دکه‌قیته د بارودوخه‌کی ئالوز و تی‌کچووئی، له‌ورا ژ ژمارا ناڤیری پیڤه ئیدی نامین پیروزیبا هیان د روژنامه کوردستان دا ناهینه به‌لاڤکرنا.

دمرکهفتنا روژنامه (کوردستان) سه‌ریوره‌کا نوی بوو ل ژيانا سیاسی و ره‌وشه‌نبیری یا نه‌ته‌وه‌یی کورد ل روژه‌ه‌لاتا کوردستانئ و بو ئیکه‌م جار بوو ل پارچه‌کا ئازاد و سه‌ریه‌خو یا کوردستانئ روژنامه‌کا بشی شیوه‌ی ریکو پیک و به‌رده‌وام ب زمانئ کوردی به‌یته به‌لاڤکرنا

تەوهری دووی

ئارمانجا روژناما كوردستان

ژ ئارمانجین هه ره بهرز یین روژناما كوردستان ئارمانجا نه تهوهی و ئیگرتنا كوردان و نه هیلانا دووبه ره کیی و دوژمنایه تیا كوردان بوو^(۲۷)، ب ریکا قی روژنامی دهریرین ژ هزرا نه تهوهی و پیدفیا هه بوونا ئیگرتنه كا موكم دناقبه را كوردان دا دكر و ددایه دیاركرن كو ئه وهه می نه خوشی و كارساتین ب سه ری كوردان هاتین هه ر ژ نه جامی نه ئیكبوونا كوردان بوو.

سه رنشیسه ری روژناما كوردستان (سید محمد حه میدی) ئارمانجا روژنامی وهك زمانحالی ره سمی یی حزبا دیموكراتی كوردستان و حكومه تا كوردستان ل ژماره (۱) ئه وا ب میژوو یا ۱۱ كانوونا دووی ۱۹۴۶ دهر كه قتی بناقونیشانی (آمانجی ایمه) دده ته دیاركرن و دبیتیت: "له م كاته دا كه خاكی كوردوستان له هه مو وهختیک زیاتر پیویستی فیداکاری كوره كانیه تی. له و آنه دا كه هه مو نه ته وه كانی گیتی بو راگرتن، بو وه ده س هینانی سه ره به ستی و آزادی خویان وه بو وه ده س خستنی وسائلی پیش كه وتنی هاو نیشتمان ه كانیان ده ته قه لادان. له م وه خته دا كه هه مو نه ته وه كانی عالم غه یر از سه ره به ستی و گه وه ری نیشتمان ه كیان آمانجی كیان نیه و به شه و و به روژ بو گه یشتن به م آمانجانه هه ول دده دن، ایمه خه ریکی چین و آمانجمان چیه؟"^(۲۸)

ژ ئارمانجین قی روژنامی ئه‌وژی به‌لافکرنا پرویاگه‌ندهیا دامه‌زراندنا کو‌مارا کوردستان بوو، وه‌ک ل ژمارا ب میژوویا ۲۴ نیسان ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی ب نا‌قی (قهومی کورد لیاقتی هه‌یه) ئانکو (ئه‌ته‌وه‌یی کورد شیان هه‌نه) ژلایی (عبدالرحمن زه‌بیحی) قه‌هاتیه به‌لافکرنا و تیدا دیاردکه‌ت کو "گه‌نجین کوردین موکریان"^(۲۹) ب دامه‌زراندنا حکومه‌تی لژیئر ئاموژگاریا حزبا دیموکراتی دانه دیارکرنا کو کورد بو ستاندنا مافیین خو ئه‌گهر ژ نه‌ته‌وه‌یین دی زیده‌تر نه‌بن کی‌متر نین و ژ هه‌می لایه‌نانقه بو ب ده‌ستقه‌ئینانا مال و مولکین خو شیان هه‌نه، هه‌روهسا نه‌ته‌وه‌یی کورد شیان هه‌نه کارگی‌ریا کاروبارین وه‌لاتی مه بریقه‌به‌هن"^(۳۰)، هه‌روهسا ل ژمارا ب میژوویا ۲۹ نیسان ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی ب نا‌قی (کوردستان خوراده‌پسکینی و به‌سه‌ر هه‌موو به‌ره‌ه‌لستیک دا زال ده‌بیت) ژلایی (سید محمد حه‌میدی) قه‌هاتیه به‌لافکرنا و تیدا دبیژیت: "ئه‌م ئه‌قروکه ب ری‌کا دیموکراسی و ب ئیمان و باومه‌ریه‌کا موکم مه‌ ئازادیا خو ب ده‌ستقه‌ئینا و ل سه‌ر رینما‌ین دیموکراتی حکومه‌تا مه‌ یا نه‌ته‌وه‌یی هاته‌ دامه‌زراندن، دقیت بزانی ملله‌تی کورد گیانی ئازادیی هه‌یه له‌ورا سه‌ریه‌ستی هه‌لبژاردن و چ کس و لایه‌ن ئیدی نه‌شین زنجیرین دیلی یی بکه‌نه ستوه‌ی مه‌ و تا دووماهیک دلویا خوینی دی ئازادیا خو پاریزین"^(۳۱)، هه‌ر دهرباره‌ی قی بابته‌ی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۵ ئه‌یار ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی ب نا‌قی (هاتنه‌وه‌ی حضرتی پیشوای کوردستان) به‌لافکریه کو ل روژا ۱۰ ئه‌یار ۱۹۴۶ ل ده‌مژمیر (۶) پشتی نیضرو قازی محه‌مه‌د ژ ته‌بریز زق‌ری و وتاره‌ک پیشکی‌شکر دق‌ی وتاریدا دبیژیت: ئه‌قرو ده‌وله‌تا مللی یا کوردستان گه‌له‌ک به‌یژه و ژبه‌ری نوکه کاربه‌ده‌ستین ئیرانی ده‌اتن ناف مه‌ و براییین مه‌ دگرتن و مه‌ نه‌شیا بیژن بوچی وان دگرن و ب چ ئه‌گهر وان زیندان دکهن، لی ب به‌روفاژی نوکه نوونه‌ری کورد ل ته‌هرانی ب سه‌ریه‌ستی داخو‌ازا ئازادیا کوردان دکه‌ت"^(۳۲)، هه‌روهسا ل ژمارا ب میژوویا ۱۳ حوزه‌یران ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی لژیئر نا‌قونیشانیین (له‌م روژه‌دا واجباتی میلله‌ت چیه ۹ ؟) ژلایی وه‌زاره‌تا تبلیغات (راکه‌هاندن) قه‌هاتیه به‌لافکرنا و دق‌ی رابو‌رتی دا دیاردکه‌ت کو دقیت هه‌می

كەس بزانی ئەقرو دەولەتا ملی یا كوردستان ژ مللەت بو مللەتی هاتیە دامەزراندن و ب هەمی شیانی خوەهولاً خوشکرنا ژیا نا هەمی تاکەکەسین قی مللەتی ددەت و ئەقرو پینج هەیف بەسر دامەزراندنا قی دەولەتی دەریازیوون ئەگەر پیچەك بەریخویدەینی دی بینین ئەف كوردستانا نازاد ژ هەمی لایەنانەه پیشکەفتنی بخۆفە دبیینت^(۳۳).

ژ ئارمانجین دی یین روژناما كوردستان ئەوژی بەرزکرنا هەستی نەتەواوەتی لدهف خەلکی كۆماری و بیرئینانا میژوو یا كوردی بوو، لەورا دی بینین ل ژمارا ب میژوو یا ۱۱ حوزەیران ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب نافی (سخن رانی آغای هیمن لە رادیوی كوردستان دا) ئانکو (وتارا هیمن ل رادیویا كوردستان) هاتیە بەلأفکرن و تیدا دیاردکەت کو میژوو یا پر شانازیا كوردستان دیدەفانە کا نەتەوهمی كورد هەتا چ رادەیهکی د ریکا نازادی و شەرەفی و سەر بەرزییا خو فیداکاری کره^(۳۴)، و گەلی كورد ژبو دەستفەئینانا نازادی و سەر بەخویا خو ب گەلەك شورەش و سەرهلدانی نەتەوهمی رادبون و چ جارن دەست ژ مافین خو نەبەرداینه^(۳۵)، و بەلگە ل سەر قی چەندی كوردان میرگەه و حوکرمانیا خو هەبون وەك میرگەها بابان و ئەردەلان و حوکرمانیا (میر محەمەد میری سوران) ل ۱۸۱۳ و (میر بەدرخان بوتان) ل ۱۸۴۲ و بەریابوونا سەرهلدانا (شیخ عبیدالله شەمزینان) ل ۱۸۸۰^(۳۶)، هەر وەسا ل روژەهلاتا كوردستانی كورد ب سەرکردایەتیا (ئیسماعیل ئاغا - سەمکو) سەرۆکی هۆزا شكاك رابون و داخووا حوکرمانیا دەقەرین خو کرن و د قان شورەش و بزاقان هەردەم سەرکردین كورد بو پاراستنا شەرەف و نازادیا وەلاتی كوردان خەبات دکر^(۳۷)، لی هەر وەختەکی كورد ب شورەشی رادبون و داخووا مافین خو یین رهوا کریان دوژمنین كوردان دگوتن كورد ریگر و خوین میژ و دز و زەلام کوژن و بو تالانکرنی قان شورەشان ئەنجام ددەن^(۳۸)، لی چونکە كوردان چ ریکی راکەهاندنی نەبون هاوارین خو بگەهیننە دونیایی و هەر چەند دگوتن ئەی هاوار ئەی داد ئەز نەریگر و زەلام کوژ و تالانکەرم و چاقین من مالی چ کەسی نینە و بتنی بەرهفانیی ژ مافی خو دکەم و من دقیت ل چوار دیوارین مالاً خو ب نازادی

بژیم و بیانیان ژ مالا خو دهریخیم، لی هاوارین وان بی سوود بوون و نه‌دگه‌هشتنه چ گوهران و کەس ب هاریکاریا وان نه‌هات و ب ناچاری کورد دهریهدمر و مال ویران بوون، له‌ورا پتر پالدمر بو دوژمنان په‌یدادبوو و هه‌ول ددان قان شوره‌شین کوردان ژناق‌بهن^(۳۹).

پشتی فه‌کولینه‌کا هویر و وورد دوژمنین کوردان [دموله‌تین داگیرکه‌را] ژ دوور چاقین خو دبرنه ئا‌خا کوردستانی و خو ئاماده دکرن بو داگیر کرن و پارچه‌کرنا کوردستانی^(۴۰)، له‌ورا پشتی ب دووماهی‌ک هاتنا شهرئ جیهانی یئ ئیکی دیسان کورد دناق هه‌می نه‌ته‌وه‌یان دا ژ نازادی و سه‌ریه‌خویا خو بی به‌هر بوون^(۴۱)، ههر چه‌نده پشتی قی شهرئ دموله‌تین مه‌زن دانه دیارکرن کو نابیت (زولم و سته‌مکاری) ل دونیایی دا بمینیت و ب په‌یماننا سیقه‌ر^(۴۲) د به‌ندی (۶۲، ۶۳، ۶۴) یین تایبه‌ت ب کوردانه‌ه تا راده‌یه‌کی کورد رازیکرن، لی ژبه‌ر به‌رژه‌وه‌ندیین دموله‌تین داگیرکه‌ر نه‌ه مافه ژ کوردان ستاندن و کورد ژ هه‌می مافا بی به‌هر کرن^(۴۳)، و کورد که‌فتنه ژیر ده‌ستی داگیرکه‌رین تورکیا و عیراق و ئیران و سوریا^(۴۴) و (زولم و دیکتاتوریا) قان دموله‌تان لسه‌ر کوردان هاته سه‌پاندن^(۴۵).

بقی شیوه‌ی کوردی بجه‌رگ و خوراگر ژلایی قان وه‌لاتانه‌ه هاتنه نه‌شکه‌نجه‌دان و دوورکرن و سیداردان و تووشی کوچکرنا ب زوری و توپ بارانکرنا دوژمنان دبوون^(۴۶)، لی قان دموله‌تان نه‌شیان ب دروستی کوردان بیخه‌ه ژیر ده‌سته‌ه‌لاتداریین خو و ههر ماوه‌کی هنده‌ک سه‌رکردین کوردان دژی قان (زۆرداری خوین میژ) دراپه‌رین و دژی وان شهر دکرن و داخو‌زا نازادی و سه‌ریه‌خویا کوردستانی دکرن^(۴۷)، ژ نموونه‌ین قان سه‌ره‌لدانا وه‌ک سه‌ره‌لدانا شیخ مه‌حموود چه‌فید ل ۱۹۲۲ و شیخ سه‌عید پیران ل ۱۹۲۵ و بزاقا مه‌لا خه‌لیلی مه‌نگور ل ۱۹۲۹^(۴۸) و رۆژا ره‌شا شه‌شی ئه‌لیول^(۴۹) ل ۱۹۳۰ ل باژی‌ری سلیمانی، و سه‌ره‌لدانا ئارارات ۱۹۳۰ و سه‌ره‌لدانا هۆزین جه‌لالی و دیرسم ل ۱۹۳۸ و سه‌ره‌لدانین بارزان^(۵۰) و بزاقا چه‌مه ره‌شید خانئ بانه ل ۱۹۴۱ ل رۆژه‌ه‌لاتا کوردستانی و پاشان دامه‌زراندنا کۆمارا کوردستان ب سه‌رکرده‌تیا پی‌شه‌وا قازی مه‌مه‌د ل ۲۲ کانوونا دووی ۱۹۴۶^(۵۱)،

هەر چه‌نده گه‌له‌ك نه‌ته‌وه‌خازین كورد درێكا ئازادی و سه‌ربه‌خویا كوردستانی دا هاتنه شهید كرن^(٥٢)، به‌ئێ ملله‌تی كورد دیاركر كو بو ئازادیا خو گه‌له‌ك هه‌ول و تێكۆشان كریه و دگه‌ل دوزمنین مه‌زن به‌ره‌ه‌نگاری دكر^(٥٣)، و نو‌كه كورد ژ دیل و ئیخسیری ئازاد بوون و چه‌ند له‌ش به‌ند ببیت ئی هزرویه‌ر و باومریا كوردان به‌ند نابیت و هه‌می كورد بو ئازادی و پاراستنا وه‌لاتی خو وه‌ك زنجیر ده‌ستین خو داینه ده‌ستین ئیك^(٥٤)، هه‌ر كورده‌ك نو‌كه بیژت نه‌ز كوردم ئی پرسی تو بوچی خه‌باتی دكه‌ی، دی بیژیت: "بو آزادی كوردستان"^(٥٥)، له‌ورا ئیدی (داگیركه‌ر) نه‌شین به‌ره‌نگاریا رابه‌رین و شوره‌شین ئازاد بین كوردان راوه‌ستن^(٥٦).

بقی شیوه‌ی رۆژناما كورستان ب ریکا نیشاندانا شوره‌ش و بزاقین كوردی هه‌ستی نه‌ته‌وایه‌تی ل ده‌ق گه‌لی كورد ل كۆمارا كوردستان به‌رزدكه‌ت.

دیسان ژ ئارمانجین دیار بین رۆژناما كوردستان دیاركرنا زولم و سته‌مكاریا رزا شاه هه‌مبه‌ر گه‌لی كورد ل رۆژه‌لاتا كوردستانی بوو و ل ژمارا ب میژوویا ١١ كانوونا دووی ١٩٤٦ دمركه‌فتی (سید محمد حمیدی) ب ناڤی (آمانجی ایمه) به‌لاڤكریه و تیدا باس ژ سیاسه‌تا رزا شاه دكه‌ت و دبیزیت: "استبدادی رضا خان به‌جاریك پشتی ایمه‌ی شكانبو، پیاوه نیشتمان په‌روه‌ره‌كانی كوردوستان یا كوژران یا له شیراز و تاران و خوراسان دا به‌ندكرنا بون"^(٥٧)، د راپورته‌كا دی ل ٢١ كانوونا دووی ١٩٤٦ دمركه‌فتی ب ناڤی (ایمه ده‌لین چی) ژلایی (ح قزلجی) قه‌هاتیه به‌لاڤكرن و تیدا هاتیه كو ل سه‌رده‌می بیست سالیان رزا شاه زولم و سته‌مكاریه‌كا مه‌زن ل كوردان ده‌اته كرن و زیندانه‌هین باژیریان ئیران ژ كوردان هاتبوئه تژی كرن و زمانێ زكماکی یی كوردان قه‌ده‌غه كر بوو و نه‌ده‌هیلا كورد جلوه‌به‌رگین خو بین نه‌ته‌وه‌یی لبه‌ربه‌كهن و به‌ره‌مه‌ین وان ژ تووتن و گه‌نم و په‌مبی و هری و هه‌ر تشته‌کی هه‌ی ب به‌هایه‌کی كیم ژوان د و مرگرتن و پشكه‌كا گه‌له‌ك كیم بو جوتیاران ده‌یلان، ل دووماهیا قی راپورتی هاتیه كو نه‌قه‌ه دلویه‌كه ژ ده‌ریایی^(٥٨)، ل جهه‌کی دی ژ رۆژنامی دیاردكه‌ت كو د چه‌ند سه‌رده‌مان دا كورد تووشی نه‌خوشی و سته‌مكاریه‌كا بی وینه دبون ب تاییه‌ت پشتی رزا شاه

هاتی سەر تهختی دهستههلاتی بویه (خوینخوری کوردان) و زیدهتر کورد تهپهسههرکرن و قی ستهمکاری کورد ژ هه می مافیین وان بیین نهتهومیی بی بههر کریون و هندهک ژ هۆزین کوردی ب ئیکجاری ژ ره و ریشالیین وان دهریخستن و ژ وهلاتی وان دوورکرن، ههروهسا خواندن و ناخفتنا کوردی ئانکو زمانی وان یی دایک ل وان قهدهغه کربوو⁽⁹⁾.

ههر دهربارهی دیارکرن زولم و ستهمکاریا رزا شاه روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا 6 شوات 1946 دهرکهفتی وتارا قازی محهمهد ل جهژنا سهربهخویی و استقلالی کوردستان پیشکیش دکهت و دقئ وتاریدا (قازی محهمهد) دبیژیت: ل سهردهمی دیکتاتوریهتی دا ههر تشتهکی مه هه ی ژ مه د وهرگرتن و هۆکارین لهشساختی نهبوون و هه می لایه نین تهندروستی وهک چارهسهری و نوژدار و دهرمان و پهرسیاری ب چ شیوهیان بو مه دابین نه دکر⁽¹⁰⁾، ههروهسا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا 20 نیسان 1946 دهرکهفتی ل جهژنا سهربهخویی و بلندکرن نالایی ل باژیری شنو (ملا محمد صالح) وتارهکی پیشکیش دکهت و تیدا دیاردکتهت کو گهلهک نهخوشی و بهدبهختی و دهربهدهری و گرتن و کوشتن بسهری گهلی کورد دهات ب تاییهت ل سهردهمی رزا شاه پههلهوی ههر کاربهدهستهکی وی وهک پاشیهکی دهستههلات ب سهر کوردان دا ههبوو و فان کاربهدهستان دووبههرهکی دئیخسته ناڤ هۆزین کوردی و ب ناخفتنا فان دوژمان هۆزین (مهنگور و مامهش و دیبوکری و گورک و زرزا و ههرکی و شکاک... هتد) کهفتبونه مال و روح و ناموسا ئیکو دوو و ژیلی بهرژهوهندیا خویا کهسایهتی چ تشت نهدهاته پیش چاقین وان ههتا گههشتیه وی رادهی کور و باب و خزم ئیکو دوو دکوشتن⁽¹¹⁾.

ههروهسا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا 27 ئهیار 1946 دهرکهفتی ب ناڤی (نطقی حضرتی پیشوای کوردستان له میتینگی روژی 1325/2/31) ئانکو (وتارا پیشهوا قازی محهمهد ل کومبوونا روژا 21 ئهیار 1946) بهلاقکریه، دقئ وتاریدا (قازی محهمهد) ل بهرامبهر سههرکرده و ژنرال و مهزنین کۆمارا

کوردستانی و ب ههزارههان زهلام و ژنن نامادهبویی وتارهکی پیشکیش دکهت و دبیزیت: دمزگههی حکومهتا تههرانی چ ژبهیری رزا شاه و چ ل سهردهمی رزا شاه و چ ل پشتی وی ئەو چەندا ب سهری کوردان کرین لگهل کهسی نهکرینه و کی گوه لینهبوییه کا ب چ فیل و نامهردانه ل سهردهمی قاجاریان دا (جعفر آغای شکاک)^(۱۳) ل تهبریز کوشتن و کوشتنا (حمزه آغای مهنگور)^(۱۳) و ههزارههان نموونهیین دی، و کی گوه لی نهبوییه دهمی کوردان ل ئاراتات شهر دگهل تورکان کرین چاوا ب چ نهجوامیری لهشکهری رزا شاه پهلهوی بناق ژن و زاروکین کوردان کهفتن و جهلالی ناچارکرن دهقهرین خو بهیلن و ب ههزاران مالین کوردان ههر ئیک بو دهقهرهکا ئیران دوورکرن و زوربهیا وان بریکی فه دمرن، ههمان دمرد و نهخوشی بسهری کهلباغیان ئینان و ل وهرزی زقستانی ههمی دوورکرن و ب سهدههان زاروکین وان ژبهیر سهرما و بهفر بارینی دمرن و هاتنه قپرکرن و سهرمایا دژوار دهست و پیین زهلامین وان برن ههتا کههشتین باژیرین ههره دوور پین ئیرانی و ب نهخوشترین شیوهیی نهشکهنجهدانی زوربهیا وان ژناق دچون، دوست و دوژمن دیدهقانی قان کارهسات و زولم و نهخوشیین کوردانه^(۱۴)، پشتی رزا شاه ئەف چەندە دگهل گهلی کورد کری تهپهسهری و دهربهدهریا دژی کوردان کههشته رادهکی زور ههتا ههیشا ئاب ل سال ۱۹۴۱ دهستهلاتداریا رزا شاه هاته ژناقبرن و کورد ژ زنجیرین دیل و ئیخسیری رزگارپوون و دهستین خو دانه ئیک و ههستکرن کو دقیت دهرهت ژ قی دهلیقی بهیته وهرگرتن^(۱۵)، لهورا پشتی دامهزراندنا حزبا دیموکراتی کوردستان رابون کومارا کوردستان ل ۲۲ کانوونا دووی ۱۹۴۶ ب سهرکردایهتیا (قازی محهمهد) دامهزراندن.

ژ ئارمانجین ههره بهرز پین روژناما کوردستان نهوژی ئیکگرتنا کوردان و نهمانا دووبههرهکی و راوهستاندنا کوردان ههمبره دوژمنین وان بوو، دهربارهی قی بابهتی ل ژمارا ب میژوویا ۱۳ ئادار ۱۹۴۶ دهرکهفتی هوزانقانی کواماری (هیمن) راپورتهک ب ناقی (یهکهتی) ئانکو ئیکهتی بهلاقکریه و دق راپورتی دا دیاردکهت کو جهی چارههشی و بهدبهختیا ههمی نهخوشیان ههر دووبههرهکی و نهئیکبوونا

مهيه، لهورا پیدقیه ب هه می هیزا خو بو ژناقبرنا دووبه ره کی و پهیدا کرنا ئیکه تی و برایه تی ل سهرانسهری کوردستان ههول بدهین و بزانی کو ئیکه تی ژیدهری خوشبهختی و پیشکهفتنی یه و ئیکه تی ریبهری گهله و دهرمانی دهردانه و بناخهیی کهیفخوشیی یه و ههر ئیکه تی دشیت مه بگههینیت هه می نارمانجا و بگهههه ریزا مللهتین پیشکهفتی⁽¹¹⁾، ههروهسا ل ژمارا ب میژوویا ۶ شوات ۱۹۴۶ دهرکهفتی ل جهژنا سهربهخویا کوردستان (محمد حسین خان سیف قاضی)⁽¹²⁾ وتارهکی پیشکیش دکهت و تیدا دبیزیت: "برایین هاوخوین ب پشتهفانیا ئیکه تی و دلپاقریی کو ل کوردستانا ئهقرو لناق ژن و زهلام و زاروک و مهزنین مه دا ههیه داخواز دکمه بو هیز پی دان و سهرکهفتنا کومارا کوردستان گیانی خو پیشکیشی قی کوماری بکهن"⁽¹³⁾، دههمان ژماردا ب ناقی (یهکه تی ایمه ی به آرزو گهیا ند) ئانکو (ئیکهتیا مه ب چهز و قیان گههشت) بهلا فکریه و تیدا دیاردکته کو ههر مللهتهکی قیانا سهربهستی و ئیکگرتنی لادا بزانی ئهوه نهتهوه ژناق دجیت و ههر ل دهستین بیانان دا دمینیت و ب ریکهفتنی دشین دوژمنین خو ژناق ببهن و ب ئیکهتی دشین برایین خو ژ هه می پیدقیان رزگار بکهن و قهدر و بههایی خو ب هه می دونیایی نیشان بدهن⁽¹⁴⁾.

ههر ل جهژنا سهربهخویا کوردستان (خجیجه ی مجدی)⁽¹⁵⁾ وتارهکی پیشکیش دکهت و دقئ وتاریدا دبیزیت: "ای خوشکه خوشهویستهکان با ایمهش چاو لهبرا خوشهویستهکانمان بکهین دهستی اتحاد بو یهکتر دریژ بکهین"⁽¹⁶⁾، ههروهسا ل ژمارا ب میژوویا ۲۳ شوات ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناقی (سهرکوتنی ملت به چیه ؟) ژلایی (سید محمد طه زاده) هاتیه بهلا فکرن و دیاردکته بو سهرکهفتنا مللهتان دوو تشت پیدقیه ئیک ئیکه تی و ئیکگرتن و دوو راستی و دروستی و باوهری ب خودایی ئیکانهیه، دهرباره ی ئیکه تی دبیزیت: ئیکه م پیدقی بو پیشکهفتن و بهرزکرنا مللهتان ژهه می تشتا پیدقی تر ئیکه تی و ریکهفتنه کو مللهت ب ریکا وی گهلهک کاران ئههجام ددهت و شیانی کارهکی بهرز ب ئیکه تی دهیته کرن و ئههجام دانا ههر کارهکی مهزن پیدقی ب ئیکه تی ههیه و ههر مللهتهکی ئیکه تی

دناڤدا نه بیتی شیان نینن بچووکتترین ئارمانجا خو بجه بینن و بی دستین ئیکه تی هه جوره کاره کی پیشکهفتن دگه ل بیت ناهیتته نه نجام دان ئانکو ئیکه م ریا که یفخوشی و پیشکهفتن مله تان ئیکه تیه^(۷۲)، دیسان ل ژمارا ب میژوویا ۱۸ ئادار ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناڤی (نیشتمان پهرومیری) ژلای (سید عبدالقادر گیلانی) هاتیه به لاقکرن و دبیزیت: "راگرتنو پاراستنی نیشتمان بیکه تی پیویسته و بهوسیه ی بیکه تی ده توانین نیشتمانی خومان له بهرامبهر دوزمانن بپاریزین جا نه گه ر وایه و مرن له وهی زیاتر دهستی برایه تی بو یه کتر دریز کهین تا به یارمه تی خودای بی هاوال ایمهش نهو نیشتمانه رهنگینه و سور و جوانه چاکتر چاوه دیری بکهین"^(۷۳)، ههروهسا ل ژمارا ب میژوویا ۱۱ نه یار ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناڤی (میللهت به چهند شان تهرهقی دهکا) ژلای (عبدالقادر فتاحی قاضی) هاتیه به لاقکرن و تیدا دیاردکهت کو سی تشت بو وهلاتی گه له ک پیدقی نه ئیک ئیکه تی و دوو زانین و سی تیکوشین و کار، دهرباره ی ئیکه تی دبیزیت: هه ر مللهته کی دگه ل ئیک ئیکه تی و دهستی برایه تی دانه دهستین ئیک دی کاروبارین وی مللهتی گه له ک پیشکهفن و ئیدی بهندی و ئیخسیری و خولامیی قه بوول ناکهن، و چه ندین ساله مللهتی کورد دهستی ئیکه تی و ریکهفتنی نه دابون دهستین ئیک و هه ردهم هه فرکی دگه ل ئیک دکرن و هندهک ژوان ب ئاخفتنین دوزمانن برایی خو دکوشتن و ل چ وهختان دهستی برایه تی نه دانه دهستین ئیک و نه دکوتن بلا ئیدی که یفا دوزمانن بمه نه هیته^(۷۴)، هه ر دهرباره ی ئیکرتنا کوردان رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۵ ئاب ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناڤی (کاربکهین و تی کوشین) ژلای (قاسم حجازی) هاتیه به لاقکرن و تیدا دبیزیت: "ل سه ر مه ئه رکه ئه م هه می دهستی برایه تی و ئیکه تی بدهنه دهستین ئیک و ب پشته قانیا خودی و پیخه مبه ر دی کاروبارین خو زوو پیشقه بهن و هیقی دکه م دریکا پاراستنا وه لاتی دا کیماسیی نه کهن"^(۷۵).

لی دهرباره ی هه بونا سالوخه تی دووبه ره کی و نه ئیکه بونا کوردان رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۵ شوات ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناڤی (خویندهوار به

نەخویندەمواری تیگەییانی: واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا) ژلایێ (سید محمد حمیدی) هاتیە بە لافکرن و تیدا دبێژیت: "ئیک ژوان بەشین کو گەلەک پیدقی یە باس ئی بکەین جودابون و دووبەرەکی یە ئەوا دوژمنین مە بو بی هیزکرن و ژناقبرنا مە بکارئینان و ئەق چەندە دەافیتنە ناف هوزین مە و رموشتین نەحەز: دزی، جەرەیی، ریگری ل ئیکو دوو و تالانکرن و کوشتن و نەخواندەمواری بە لاف دکر، و ئەق رموشتین بیس وەسان لئاق مە بە لاف دکر نەتا کرنا فان رەفتار و رموشتان ببوویە جەق شانازی و هەر هوزەکی هوزا دی ژ دەقەری و ان دەرئخستن، و دق ماومیدا چەند سەد بە لکو ب هەزارەهان کەس دەاتنە کوشتن و جوتیارین ل دەقەری ژناق دچوون"^(۷۶)، هەر د چوارچووقی پەیدا بوونا دووبەرەکی دناق کوردان دا ل ژمارا ب میژوویا ۱۳ ئادار ۱۹۴۶ دەرکەقتی (حسن شیرزاد) ل جەژنا سەر بەخویا کوردستان ل گوندی (یەکشەو) وتارەکی پیشکیش دکەت و تیدا دیاردکەت کو هەر ژ کەفتندا مللەتی کورد خودانی وەلاتەکی گەلەک بەرز و بخیر و بەرەکەتە، ئی چونکە ماومیەکی گەلەک کەفتنە ناکوکی و دووبەرەکی نافخویی ئەم کرینە چەند پارچین ژیک جودا و ب بورینا وەختی هەر پارچەک کەفتە ژیر دەستین مللەتەکی بیانی یی ژوردار، هەر چەندە چەندین جاران کورد لژیر دەستین فان بیانیان د دەرکەقتن، ئی ژبەر دووبەرەکی نافخویی نەشیان ئازادیا خو ب دەستقەبین و راگرن"^(۷۷).

ژلایەکی دیقە روژناما کوردستان ئامازە ب وی چەندی دکەت کو گەلی کورد هەردەم ل بەرامبەر دوژمنان دراوەستان و چ جاران دەست ژ خەبات و بەرەنگاریی نەبەرداینە، وەک ل ژمارا ب میژوویا ۴ شوات ۱۹۴۶ دەرکەقتی ل جەژنا سەر بەخویا کوردستان (قازی محەمەد) وتارەکی پیشکیش دکەت و تیدا دیاردکەت کو "ژ کەفتندا کوردان پاشا و حوکمرانی و میرگەهین سەر بەخو هەبون و مللەتی کورد یی میرخاس و زیرەک ل هەمی سەردەمان هەر کەسەکی هەولدا یی وەلاتی و ان داگیرکەت بەرسینگی وی دگرتن و بەرەقانی ژ وەلاتی خو دکر و گەلی کورد دەستین خو ل چ فیداکاریان نەداناینە و پشتی ژناقچوونا دەستەلات و

حوکمرانیا کوردی بو ب دسته ئینانا سه ره خو و ئازادی ب (ملیونه ها)^(۷۸) قوربانی دان، له ورا هه رده م دگه ل دوژمنان د هه فرکی و شه ران دا بوون و هه می جوړین نه خوشی و ئازاران د بونه به هرا گه لی کورد^(۷۹)، دیسان ل ژمارا ب میژوو یا ۴ حوزه ییران ۱۹۴۶ ده رکه قتی لژیر نا فونیشانی ن (ازادی خومان راده گرین و به گشت نه ته وه کانی ایرانی ده به خشین) ژلایی (سید محمد حمیدی) هاتی به لاقکر و تیدا دیار دکه ت کو "ل سه رده مین میژوو یی دا کوردان بو ئازادیا خو گه له ک هه ول دان دکرن و دگه ل دوژمنین مه زن به ره نگاری دکرن و وه ک دیواری ئاسن به رام به ر داگیر که ران د راوه ستان و هیژا ئازاد یخواز و نیشتمان په رستیان خو ب دونیایی نیشان ددا و گه له ک جاران داگیر که رین دژی کوردان هه ول ددان ئازادیا کوردان نه هیلن، به لی کورد ل به رام به ر وان دراوه ستان و هه ولین وان ژناق دبرن، ههروه سا ل چ وهختی کورد دریکا ئازادی و دیمو کراسیه تی دا نه راوه ستان و هه رده م ل به رام به ر هه می ئاسته نگان ل هه ر ریکو جهه کی و ب چ رهنگه کی با ب به رده وای به ره نه نگاری دکرن و د ئه نجامدا ب سه ر دوژمنین خو زال دبون و ئه و شه هه مزار دکرن"^(۸۰).

روژناما کوردستان گه له ک گرنگی ددایه پارچین دی ژی یین ئا خا کوردستانی و ئه ف ئه زموونا حوکمرانیا کوردی ل کو مارا کوردستان ب هیشی و ئومیدا رزگار بوونا پارچین دی ژی یین کوردستانی ل قه له م ددان^(۸۱)، له ورا دی بینین ل ژمارا ب میژوو یا ۶ شوات ۱۹۴۶ ده رکه قتی ب نا قی (یه که تی ای مه ی به آرزو گه یاند) هاتی به لاقکر و دقئ راپورتی دا هاتی به دیار کرن کو خه لک و مه زنین کوردان ژ ریکین گه له ک دوور بو نا قه ندی کوردستانی (مه هاباد) هاتن و هه می کومبوون، دقئ کومبوونی دا ب دهنگه کی به رز ل پیش سه روکی کو مارا کوردستان ئیک ئیک هاوار دکهن و دبیزن: "ئه ی پیشوای محبوب هیندیک برایانی ای مه له ژیر دهستی ظالماندا ماون ای مه ده جیژنو شادی داین بلام ئه وان له ژیر چه نگی بیگاناندا اسیرن ئه مر به رمون هه تا ئه وانیش وه کو خومان آزادو شاد بکه یین"^(۸۲)، و ل ژمارا ب میژوو یا ۲۳ شوات ۱۹۴۶ ده رکه قتی ل جه ژنا سه ره خو یا کوردستانی ل کارگیریا روژنامه و چاپخانا کوردستان (قادری مدرسی)

رێشه‌به‌ری چاپخانی وتاره‌کی پیشکیش دکه‌ت و د وتارا خوڤا دبێژیت: "ئه‌ی مه‌هاباد
 بزانه‌ جی ومقام تو زور بلینده‌ قیبله‌ و محرابی نو ملیون کوردی، چاوی نو ملیون
 خوشک و برای کوردیش له‌تویه که ده‌فریایان بی [د هه‌وارا وان به‌یت] و له‌دیلی و
 یه‌خسیری نجاتیان بده‌ی، ئه‌ی گه‌وره‌ گه‌وره‌کانم ایوه‌ بزانه‌ن تایک نفه‌ر کورد
 له‌دنیا دا یه‌خسیر مابی ناتوانین به‌خومان بلین کورد رزگار یوه‌ و آزادین ئه‌ورو چاوی
 ۹ ملیون کورد له‌نگویه‌ ودستیان بو تو درێژ کردوه‌ تا رزگاریان بکه‌ین... ئه‌ی
 پیشوا ی محبوب له‌تو ئه‌مه‌ر له‌مه‌ پیک هینان له‌تو فرمان له‌مه‌ گیان بازی، هه‌تا
 بو رشتنی خوینی خومان براکانی دیل و یه‌خسیرمان رزگار که‌ین" ^(۸۲)، هه‌ر
 ده‌ریاره‌ی قی بابه‌تی ل ژمارا ب میژوو یا ۶ نیسان ۱۹۴۶ ده‌رکه‌فتی راپۆرته‌ک ب نا قی
 (ورن تو خودا به‌راستی هه‌ول ده‌ین) هاتیه‌ به‌لأفکرن و تیدا دیاردکه‌ت کو پشتی
 هه‌می ده‌ریه‌ده‌ریا و پشتی چه‌ند سه‌د سالین دیلی و ئیخسیری ب هاریکاریا خودایی
 مه‌زن ئه‌فرو به‌شه‌ک ^(۸۴) ژ س ی به‌شین کوردستانا مه‌زن ئازاد بوو و دوو به‌شین ^(۸۵)
 کوردستان ی چاقه‌ری نه‌ کو ب هیژا برایی خۆ لژیڕ په‌نجین داگیرکه‌ران دا
 رزگاری ب ^(۸۶)، هه‌روه‌سا ل ژمارا ب میژوو یا ۲۴ نیسان ۱۹۴۶ ده‌رکه‌فتی لژیڕ
 نا فونیشانی ن (قهومی کورد لیاقتی هه‌یه) ئانکو نه‌ته‌وه‌یی کورد شیان هه‌نه‌ ژلایی
 (عبدالرحمن زبیحی) قه‌ هاتیه‌ به‌لأفکرن و ل دووماهیا وتارا خو دبێژیت: "دی به‌ره‌ف
 برایی خۆ یین کورد قه‌ چم و ل هه‌می ده‌قه‌رین کوردستان ی دبێژم هیشتا باره‌کی
 گران ل سه‌ر ملین مه‌یه‌ ئه‌وژی رزگار کرنا ده‌قه‌رین دی یه‌ و ئه‌م بو قی کاری
 پیروز خه‌بات و تیکۆشینی بکه‌ین و پیدقیه‌ هه‌ر ده‌رفه‌ته‌کا په‌یدا بوو بزوو ترین دم
 داگیرکه‌ران ژنا ف ببه‌ن" ^(۸۷)، هه‌روه‌سا ل ژمارا ب میژوو یا ۴ حوزمه‌یران ۱۹۴۶
 ده‌رکه‌فتی (ووردی) ^(۸۸) چه‌ندین گله‌یان د روژناما کوردستان دا به‌لأف دکه‌ت و
 دگله‌یه‌کی دا دبێژیت: "به‌هیچ جوړیک نابی وات ی بگه‌ن که فرق هه‌یه‌ له‌ به‌ینی
 کوردی (سابلاغ، عراق، تورکیا، سواریا، روسیا، افغان، امریکا، مصر) گه‌ر بیت و
 وابزانی که‌یه‌ک له‌یه‌کی معتبر و مه‌مترن تاما وین ده‌ستی ی بیگانه‌ وناکوکی و

دیلی بهخه‌مان به‌رنادا ! کورد هەر کورده، غه‌ریبی له‌ناو کوردستان دانیه...
کورد هه‌مووی له یه‌ک دایکوبابن" (۸۹).

ل دووماهیی راپورتا (بو آزادی هه‌مو تیکوشین) ل ژمارا ب میژوویا ۱۱ ته‌موز
۱۹۴۶ ده‌رکه‌فتی ژلایی (ض- اقلیدس) فه هاتیه به‌لأق‌کرن و دق‌ی راپورتی دا باس ژ
پیدفیا رزگارکرنا باژیرین سنه و سه‌قز دکه‌ت و دبیزیت: مه ژێ خولامیا بیانیان
و زیندانگه‌هین داگیرکه‌ران دیتن و نوکه مه شه‌ربه‌تا نازادیی فه‌خوار و دقیت ب
ده‌ک‌ی پاقر بو نازادکرنا وان ژێ خه‌بات و تیکوشینی بکه‌ین و دقیت وان ژێ ب
کورد بزانی و نه‌وژی زاروک‌ین ئا‌خا پاقر یا کوردستان و دقیت نه‌وژی ب نازادی
بژین هه‌تا دایکا وه‌لاتی ژ مه رازی ببیت، له‌ورا پیدفیه هه‌می برایی کوردین ئیران
لژیر فه‌رمانا پیشه‌وایی مه‌زن (قازی محه‌مه‌د) خه‌بات و تیکوشانی بکه‌ن و وان ژ
ده‌ستین داگیرکه‌ران رزگاربکه‌ن و بو دونیایی دیاربکه‌ن کو کورد به‌ره‌ه‌فن و
دشین حکومه‌تا خو بریقه‌به‌ن" (۹۰).

زۆربه‌یا بابته و هزره‌بیرین روژناما کوردستان دووپاتی ل سه‌ر به‌رزکرنا
هه‌ستی نه‌ته‌وايه‌تی و ئیگرتنا کوردان ژبو پاراستنا نازادی و سه‌ربه‌خویا کو‌مارا
کوردستان دکرن، دیسان هه‌ولددان ب ریکا ق‌ی روژنام‌ی بده‌نه دیارکرن کو نه‌ف
سه‌ربه‌خویا کوردان ب ده‌سته‌ئینایی نه‌ک ب ئاسانی هاتیه وه‌رگرتن به‌لکو پشتی
چه‌ندین سالی خه‌باتکرن و ده‌ریه‌ده‌ری و ته‌په‌سه‌ری و هه‌ژاری و به‌ندایه‌تی کورد
رزگار بوینه، له‌ورا پیدفیه نه‌ف ده‌سکه‌فتیه به‌ینه پاراستن.

تهومری سیی

دهنگه‌دانا چالاکیین حزبا دیموکراتی کوردستان د

روژنامی دا

دامه‌زاندنا حزبا دیموکراتی کوردستان خاله‌کا وەرچه‌رخانی بوو د میژوويا بزاقا نه‌ته‌وه‌ییا گه‌لی کورد و روودانه‌کا سیاسی مه‌زن بوو ل روژه‌ه‌لاتا کوردستانی^(۹۱)، چونکه فی حزبی شیا هه‌می چین و ته‌خین جفاکی کوردی بو پشته‌فانیا خو بخوقه گریده‌ت^(۹۲)، زنده‌باری به‌ره‌فیا بارودوخین روژه‌ه‌لاتا کوردستانی دفی ماوه‌یدا بو پیکئینان و دامه‌زاندنا حزبه‌کا سیاسی.

هنده‌ک ژیدمه‌ر دهنه‌ دیارکرن کو حزبا دیموکراتی کوردستان ل دویف رینما و ئاراسته‌کرنه‌کا راسته‌وخو ژلایئ ئیکه‌تیا سوقیه‌تی بو سه‌رکردین کورد هاتیه‌ دامه‌زاندن^(۹۳)، له‌ورا (قازی محهمه‌د) ل هاقینا ۱۹۴۵ کومبوونه‌کا هه‌قپشک دگه‌ل چهن‌دین که‌سایه‌تییین به‌رنیاس و مه‌زن ژبو دامه‌زاندنا حزبا دیموکراتی کوردستان گریدا و تیدا هه‌می لایه‌ن پال‌دان پشکداریی دفی حزبی دا بکه‌ن، ژبه‌ر وی چهن‌دی پرا‌نیا خه‌لکی ب گه‌رمی پینشوازی لی کرن، لویری به‌یاننامه‌ک ژلایئ (قازی محهمه‌د) و (۱۵۰) ناقدارین کورد هاته‌ ئیمزا کرن، تیدا هاتبوو "گه‌لی کورد نوکه‌ دخوازیت مفای ژوی ئازادی و مرگریت کو ب هه‌رفینا فاشیزمی ل دونیایی دروست بووی، و پشکا خو دوان سوزان دا هه‌بیت یین د به‌لاقو‌کا

(ئهاتلانتیک - Atlantic) ^(٩٤) دا هاتین" دقئ بهیاننامیدا هاتبوو کووردان بتنی ئهو مافین دهمستووری دقین یین رزا شاه ژوان ومرگرتین^(٩٥)، ژئهنجامین قئ کوومبونئ کومه لآ (J.K) هاته ژناقبرن و ل شوینا وی (حزبا دیموکراتی کوردستان) هاته دامه زراندن^(٩٦).

دهرباره ی گرنگرتین بهندین بهیانناما^(٩٧) حزبا دیموکراتی کوردستان وهك ئارمانجا سه ره کی یا حزبی ژقان بهندان پیک دهات (ملله تی کورد ل ئیران نازادی و کارگی ریا ناخوویی و ریقه برنا کاروبارین خو یین ناخوویی بدهسته بین، وهرگرتنا حوكمی ئوتونومی ل چوارچوو قئ دهوله تا ئیرانی دا، ب کارئینانا زمانی کوردی بو خواندنی و بیته زمانه کی فه رمی ل کاروبارین کارگی ری، دقیت هه می کاربه دهستین دهوله تی ژ خه لکی ده فه ری بن ئانکو کورد بن، ل سه ر بناخه یی یاسایا بنه رت ئه نجومه نی ویلایه تا کوردستان بزوو ترین دم به یته هه لباردن و بهه می کاروبارین جشاکی و دهوله تی رابن و چاقدی ری ل سه ر بکه ت، دامه زراندا ئیکه تی و په یوه ندین برابه تی دگه ل ئازمه رایجان و هه می که م نه ته وه یین ل خه باتا کوردان دا هه قیشک، خه باتکرنا حزبی ژبو چاکرنا ره وشا جشاکی و ئابوو ری یا ملله تی کورد ب ریکا سوود وهرگرتن ژئیدمه رین سروشتی یین کوردستان و گرنگی دانا چاندنی و بازرگانی و گه شه پیدانا زانست و ره وشه نبیری و له ش ساخی، بو وی چه ندی گه ل کورد بشیت ب نازادی دریکا پیشکه قتن و خیر و خوشییا وه لاتی خۆدا خه باتی بکه ت)^(٩٨).

دهرباره ی دامه زراندا (حزبا دیموکراتی کوردستان) گو قارا (کوردستان) به لاقه را هزا قئ حزبی ل ژماره ئیک راپورته ک ب نا قئ (حزبا دیموکراتی کوردستان) به لاقه کریه و تیدا دمه ته دیارکرن کو ل ئیکی هه یقا خه زله وه مر ١٣٢٤ ش به رامبه ر (٢٣ چریبا ئیکی ١٩٤٥) (حزبا دیموکراتی کوردستان) ل باژی ری مه هاباد هاتیه دامه زراندن^(٩٩)، و ل دووی هه یقا خه زله وه مر ١٣٢٤ ش به رامبه ر (٢٤ چریبا ئیکی ١٩٤٥) ئیکه مین کونگری وی هاته گریدان^(١٠٠).

روژا ٢٥ ی گه لایوژ (ئهیلول) ب بونا پینجهمین سالاً دامه‌زاندنا حزبا دیموکراتا کوردستان ل دمق هه‌یوان و هه‌ساری (ئاقاهیی) پیشه‌وا جه‌ژنه‌ک هاته گیران، دقّ جه‌ژنی دا هه‌می خه‌لکی پشکداری کرن، جه‌ژن ل دهم‌ژمیر (١) پشتی نیفرو ده‌ستپیکر و ده‌روبه‌رین ئاقاهیی پیشه‌وا ب ئالایا کوردستان و وینی قازی محهمه‌د هاتبوو خه‌ملاندن، دیسان ژلایّ چه‌ند که‌سان فه وتار و هۆزان هاتنه خواندن و به‌رده‌وام بی‌ راوه‌ستان موزیکا نه‌ته‌وه‌یی و سرودا ملی یا کوردستان دلّ ئاماده‌بوینا فیتک دکرو جه‌ژن ل دهم‌ژمیر (١٢) ب دووماهی هات^(١٠٩)، ههر ده‌هه‌مان ژماره‌دا سه‌ید محهمه‌د حه‌میدی وتاره‌ک بناقونیشانی (مبارزی ازادی و دیموکراسی ئیمه‌ پی ده‌ پینجه‌مین سالی خوی نا) نقشیه و تیدا دبیزیت: "حزبا دیموکراتی کوردستان دماوه‌یه‌کی کیم دا گه‌له‌ک چاک‌سازین سیاسی و ئاقه‌دانکرنی نه‌نجام داینه و ده‌رگه‌هه‌کی ئومیدی بو پاشه‌روژا ملله‌تی کورد فه‌کریه و پینجه‌مین سالاً دامه‌زاندنا خو ددانیت"، دیسان ل دووماهیا وتاریدا دبیزیت: "جه‌ژنا پینجه‌مین سالاً پیروز ب جه‌نابی پیروزی پیشه‌وایی مه‌زن و هه‌می برابین کوردین روژه‌لات پیروز دکهم، و ههر سه‌ر به‌رز بیت کومه‌ل و حزبا دیموکراتی کوردستان"^(١١٠)، مه‌رم هه‌ردوو وتاران بیره‌اتنا پینجی یا دامه‌زاندنا کومه‌لا (J.K)ه^(١١١) و ئه‌فه چه‌نده به‌لگه‌یه کو (حزبا دیموکراتی کوردستان) دریزه‌پیدانا کومه‌لا (J.K) بوو ئانکو حزب ل سه‌ر ستینین کومه‌لا (J.K) هاتیه دامه‌زاندن^(١١٢).

ده‌ریاره‌ی دیارکرنا ئارمانجا حزبا دیموکراتی کوردستان روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١١ کانوونا دووی ١٩٤٦ ده‌رکه‌فتی ب ناقی (گفتوگوی جنابی قاضی محمد پیشوای به‌رزی کوردستان ده‌گه‌ل خاوه‌نانی روژنامه‌ی تاران) به‌لا‌فکریه و تیدا دیارده‌که‌ت کو روژنامه‌فانین ئیرانی یین روژناما (ره‌بر و ایران ما) هاتنه مه‌ه‌باباد و چه‌ندین پرسیار ئاراسته‌ی قازی محهمه‌د کرن^(١١٣)، د پرسیاره‌کی دا دبیزنه قازی محهمه‌د "تو دشّ ئارمانجا حزبا دیموکراتی کوردستان بومه‌ دیاریکه‌ی"؟

دبەرسف دا قازی محەمەد گوت "بەلێ ئەز دشیەم ب کورتی ئارمانجا حزبا دیموکراتی کوردستان بو ههوه دیاریکهەم":

مللەتی کورد ل ئیران درێشەبرن و پیکئینانا کاروبارین دەقەرین خو ئازاد بیت و ل سنورین دەولەتا ئیران دا ب ئازادی بژیت.

مللەتی کورد بشیت ب زمانی کوردی بخوینیت و کاروبارین نقیسینی ل کارگیریین دەولەتی یین ل دەقەرین کوردی ب زمانی کوردی بن^(۱۱۴).

ئەنجومەنی ئەیالەت و ویلایەتا کوردستان وەك یاسایا بنەرەت بەیتە جیبەجیکرن، و ئەف ئەنجومەنە ل هەمی کارین جفاکی و دەولەتی دا چاقدیری بکەت.

فەرمانبەرین دەولەتی دقیت هەر ژ خەلکی دەقەری بن و ل دویف یاسای دناقبەرا خەلکی سادە و خودان (مالک) دا هەماهەنگی بەیتەکرن کو پاشەرۆزا هەردووکان بەیتە دابین کەرن.

حزبا دیموکراتی کوردستان هەولددەت کو مللەتین ئیران هەمی ب برابەتی و یەکسانی بژین^(۱۱۵).

دەبارە ی بە لاقبونا لقین (حزبا دیموکراتی کوردستان)، ل دویف پیزانینین رۆژناما کوردستان قی حزبی گەلەك لق ل دەقەرین جوراوجور ل رۆژھەلاتا کوردستانی هەبوون، دی بینین ل ژمارا ب میژوووا ۱۱ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب ناھی (آمانجی ایمە) ژلای (سید محمد حمیدی) هاتیە بە لاقکرن و تیدا ددەتە دیارکرن کو "حزبی دیموکرات ئە مەودایەکی کەمدا توانی لکی خوی لەتەواوی شارەکانی کوردستانی ایران بکاتەو" ^(۱۱۶)، هەرۆسا د پرسیارین رۆژنامەقانی ئیرانی یین رۆژنامین (رەبر و ایران ما) د پرسیارەکی دا دبیزنە قازی محەمەد حزبا دیموکراتی کوردستان ل هەمی وەلاتی کوردستان لق هەنە؟

د بەرسف دا قازی محەمەد گوت: "حزبا دیموکراتی کوردستان ل هەمی جهان کو دەولەتا (دیکتاتور و ستەمکار) اجازە (دەستوری) دایی ب ئاشکەرایە هەیە

دەربارەى ئەنجام دانا كارىن (حزبا ديموكراتى كوردستان) رۆژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ٦ شوات ١٩٤٦ دەرکەفتى وتارا قازى محەمەد ل جەژنا سەربەخويا كوردستان بە لافكرىه و دقئ وتارىدا قازى محەمەد دىبىژىت: "بۆ نىكەم جار و بزوتتيرىن دەم مە دەست ب كارى كر و حزبا ديموكراتى كوردستان هاتە پىكىئىنان و مژوولى ب رىقەبرنا كاروبارىن خەلكئ بوون و ب چاقەكى هوير لگور پىدقئى يىن كوردان دەست بكارى كرن"^(١٢٢)، و ئەق حزبه بويه هاريكار و پشتەقانى خەلكئ كوردستان و د ماوميهكى كىم دا ب سەرکەفتنەكا مەزن گەهشت و دژايەتيا دناق هوزان دا نەههلا و نىكەتیهكا ب هیز دناق واندا پەيداكر^(١٢٣)، و ب هەول و تىكوشانىن قئ حزبئ چەندىن خواندنگەهين كچ و كوران و يىن شەقئ هاتنە قەكرن^(١٢٤)، هەروەسا ل ژمارا ب ميژوويا ٢٣ شوات ١٩٤٦ دەرکەفتى ب ناقئ (حزب ديموكرات كوردستان) ژلايئ (احمد الهى) هاتيه بە لافكرن و تىدا چەندىن كارين قئ حزبئ ددەتە دياركرن وەك دانانا هيزا نەتەوهيا كوردستان ئانكو پيشمەرگه و دانانا شارەوانى و دانانا چاپخانەكا مەزن (چاپخانا كوردستان)^(١٢٥) و شيان ئالايا كوردستان ل ئاقاهيىن فەرمى يىن كومارى بلند بكەن، ل دووماههئ ددەتە دياركرن كو ئەق چەند نموونە دياردكەن كو حزبا ديموكرات ب ئيمان و باومرپيهكا ب هيز و ب گيان و مال بو پيشكەفتنا مللەتئ خو كاردكەن و ل سەر ئازادى و راكرتئا ئالايا كوردستانئ ئامادەنە گيان و مالى خو پيشكىش بكەن^(١٢٦)، هەروەسا قئ حزبئ شيان ژمارەكا رۆژنامە و گوڤارين ب زمانئ كوردى بە لاق بكەن^(١٢٧).

رۆژناما كوردستان ئامازە ب چەندىن چالاكيىن حزبا ديموكراتى كوردستان دكەت وەك ل ژمارا ب ميژوويا ١٣ شوات ١٩٤٦ دەرکەفتى ب ناقئ (هەديهى قوران بە جنابى پيشوا) ژلايئ (قادر مدرس) هاتيه بە لافكرن و تىدا دەستەيا ناڤەندى برياردان قورئانا بيروز وەك ديارى پيشكىشى پيشەوا قازى محەمەد بكەن و دقئ راپورتئ دا دياردكەت كو "قورئان مەزنتيرىن ئاخستئا ياساي يه و خودايئ مەزن بو مروڤئى هەنارتيه، ژبەر قئ چەندئ ل سەر بريارا دەستەيا ناڤەندى يا

حزبا ديموكراتى كوردستان بريار هاته دان دياريهه كا تايهت كو بيهته جهى گهاندنا عهقائيد و ههستى دموونى يى كوردان بو پيشهوايى بهرز و سهروكى كو مارا كوردستان پيشكesh بكهين، مه باش هزركر و بومه دياربوو كو ئيك جلدى قورنانا پيروز دگهل دوو بهرمالا بكهنه ديارى و پيشهوا قازى محهمهد خهلات بكهين، ههيدمى دگهل ريزگرتهه كا زور قورنانا پيروز دگهل دوو بهرمالا ل سهر ميژا پيشهوا دانا" و گوت: "له خودا دهخوازم ئهم قورنانه يار و باومى دنيا و دينت بى" ⁽¹²⁸⁾، پيشهوا قورنانا پيروز هه لگرت و گوت: "ئهورو بو نهتهوى كورد له قورنانهز و گهورهتر نيه"، پيشهوا قورنانا پيروز قهبول كر و دوو بهرماله وهك ديارى دانه حزبى، پاشان غنى خسروى ⁽¹²⁹⁾ گوت: "قوربان ئهمه شتيكمان له قورنانهز گهورهتر نهبو كه به پيشواى بهرزى هديه بكهين ئهوا قورنانهمان هديه كردى و حاضرين كيان و مالى خومان له پيناوى جهنابتا بهخت بكهين" ⁽¹³⁰⁾.

ژ چالاكيين دى يين حزبا ديموكراتى كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا 18 شوات 1946 دهركهفتى ب ناقى (جيژنى سهريهخويى له كهردى گلان) ژلايى (ههيهتى مديرهى حزب ديموكراتى كوردستان لكى گرديگلان) (سيد سلام نبوى، سيد عبدالله) هاتيه به لافكرن و تيدا دياردكهت كو ب ئه گهرى جهژنا سهريهخويا كوردستانى و نياسينا جهنابى سهروك كو مارى خوشتقى يى كوردستان ل روژا 16 ريبندان (چرييا دووى) ژلايى (سيد عبدالسلام) سهروكى حزبا ديموكراتى كوردستان ل لقى گرديگلان جهژنه كا مهزن هاته سازكرن ⁽¹³¹⁾، ههروهسا كه لهك جازان ئه ندامين حزبا ديموكراتى كوردستان ب پيشوازييا بهرپرس و مهزنيين كوردا رادبون وهك ل ژمارا ب ميژوويا 2 ئادار 1946 دهركهفتى ب ناقى (اخبارى نيو خومان، مهلا مصطفى بارزاني) هاتيه به لافكرن كو (مهلا مصطفى) سهركردى كوردين بارزان ل روژا 28 شوات 1946 ل دهمزيمير (5) پشتى نيضرو گههشته مههاباد و ل دهمى گههشتنا وى ئه ندامين كوميتهيا نافه ندى پيشوازي لىكرن و (صديق حيدرى) ريوره سمين بخيرهاتنى بجه ئينان و ههمى ئه ندامين كوميتهيا نافه ندى ب (مهلا مصطفى) دانه نياسين ⁽¹³²⁾، ههروهسا ل ژمارا ب ميژوويا 6 نيسان 1946

دەركهفتی ب ناڤی (هاتن) هاتیە بە لاقەرن و تیدا دیاردكەت كۆل رۆژا ٥ نیسان ١٩٤٦ ھەمە رەشید خان سەرکردی بەرزیی كوردستان كۆ (٢٥) سالە دریکا ئازادیا كوردستان دا بەرھەنگاریی دكەت و دڤی ریکی دا گەلەك زەحمەت كیشایە بەرھە مەھاباد هات و ل دەمی هاتنا وی ژلایی كۆمیتەیا نافەندی یا حزبا دیموكراتی كوردستان پيشوازی لی هاتە كرن^(١٣٣).

ھەرھەسا ژ چالاکییەن دی یین (حزبا دیموكراتی كوردستان) ل ژمارا ب میژوويا ٤ ئادار ١٩٤٦ دەركهفتی ب ناڤی (میتینگ لە مزگەوتی سور) ئانكو (كۆمبۆون ل مزگەفتا سور) و تیدا دیاردكەت كۆل رۆژا ١٩ كانوونا دووی ١٩٤٦ ل دەژمیر (٨) سپیدی ل مزگەفتا سور كۆمبۆونەكا مەزن ژلایی (حزبا دیموكراتی كوردستان) هاتە گریدان و دڤی كۆمبۆونی دا كۆمیتەیا نافەندی یا حزبی و چەند ھەزار كەس ژ خەلكی دڤی كۆمبۆونی دا پشكاری كرن^(١٣٤)، رۆژناما كوردستان ل ژمارا ب میژوويا ٤ تەموز ١٩٤٦ دەركهفتی ب ناڤی (ھەییەتی پشكەن) بە لاقەریە و تیدا هاتیە كۆ دەستەیا حزبی د كۆمبۆونەكی دا ل رۆژا ٣ تەموز ١٩٤٦ (شمس بۆرھانی، حاجی كاكە رحمن، حاجی مصطفى داودی، احمد علمی، نجم الدین توحیدی، محمد امین معینی) وەك دەستەیا پشكەنیا كارگیریین دەولەتی (فەرمانگەھین حكومی) هاتنە دیاركرن و ب ھەمی كارگیریان راگەھاندن كۆ ھەر وەختەكی كەسانین نافەری بو پیکئینانا پشكەننی بچنە كارگیریان، پیدقیە دەفتەر و ھەمی بیزانینان ل دویش رینمایین پشكەننی ل بەر دەستین وان دانن، ھەرھەسا قی دەستەیی ل ھەمی پشكان مافین بەریخودانی ھەییە^(١٣٥).

ئیک ژ داھاتیین (حزبا دیموكراتی كوردستان) ئابونین حزبی بوون، لەورا دی بینین قی حزبی گەلەك دوویاتی ل سەر وەرگرتنا ئان ئابوونان دكر، و ئەڤ چەندە ب شیۆمیەكی روھن و ئاشكەرا د رۆژناما كوردستان دا دەییە دیتن، دی بینین د ئاگەھداریەكی دا ل ژمارا ب میژوويا ١٣ ئادار ١٩٤٦ دەركهفتی ژلایی كۆمیتەیا نافەندی یا (حزبا دیموكراتی كوردستان) هاتیە بە لاقەرن و دڤی

ناگههداریی دا دیاردکەت کو پشتی ناگههداریا ژماره (١٦٠٦) دووباره ب هەمی ئەندامین نافهندی بین حزبا دیموکرات (باژییری مههاباد) رادگههینن بزووترین دەم بو دانا پارێ ئەندامهتیا ههیشین (١، ٢، ٣ یا سالاً ١٩٤٦) سه‌ره‌دانا باره‌گایی حزبی بکه‌ن و هه‌شقانه‌یا خو بدن، ئەگه‌ر نه‌ ل دویف په‌یره‌وی حزبی دی ره‌فتار دگه‌ل وان هه‌ته‌ کرن^(١٣٦)، د ناگه‌هداریه‌کا دیدا ل ژمارا ب میژوویا ٢ ته‌موز ١٩٤٦ ده‌رکه‌فتی ژلایی کومیته‌یا نافه‌ندی یا حزبا دیموکراتی کوردستان هاتیه به‌لافکرن و تیدا هاتیه کو ل دویف فی نفیسنی ب هه‌می برایین حزبا دیموکراتی ل باژییری مههاباد رادگه‌هینن هه‌ر که‌سه‌کی کارتا حزبايه‌تی و مرگرتی بو پرکرن هه‌شقانه‌یا خو و ئەو که‌سین هه‌تا نوکه کارتا حزبايه‌تی نینن بلا سه‌ره‌دانا کومیته‌یا نافخویی یا باژییری مههاباد بکه‌ن^(١٣٧)، هه‌روه‌سا بزووترین دەم ئەو که‌سین کارتا حزبايه‌تی نینن بو و مرگرتنا کارت و دانا هه‌شقانه‌یا خو بلا سه‌ره‌دانا ده‌فته‌را کومیته‌یا نافخویی یا مههاباد بکه‌ن و هژمارا پارێ خو بدن^(١٣٨)، ژفی به‌رواری تا ماوی (١٠) رۆژین دی بی جودابون هه‌ر که‌س هژمارا پارێ خو دگه‌ل کومیته‌یا نافخویی ب دووماهیک نه‌ئینیت کومیته‌ ناچاره‌ ل دویف رینمایین حزبی ره‌فتاری دگه‌ل وان که‌سان بکه‌ت^(١٣٩)، پاشان ل ژمارا ب میژوویا ٢٣ ته‌موز ١٩٤٦ ده‌رکه‌فتی ب نافی (دانی مانگانه‌ی ئەندامه‌تی) به‌لافکریه و تیدا هاتیه ژلایی کومیته‌یا نافه‌ندی نامه‌ک بو هه‌می کارگه‌ریان هاتیه هنارتن کو ده‌ستووریی بده‌نه فه‌رمانبه‌رین خو بزووترین دەم هه‌شقانه‌یا ئەندامه‌تیا حزبا دیموکراتی کوردستان ب ژمیریاریا حزبی بدن و پسولا سنه‌وقی و مرگرن^(١٤٠)، سه‌ره‌رای به‌لافکرنا فان ناگه‌هداریان رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ٥ ئەیلول ١٩٤٦ ده‌رکه‌فتی لژیر نافونیشانیین (بو زانین) ژلایی (حزبا دیموکراتی کوردستان، کومیته‌یا نافخویی یا مههاباد) هاتیه به‌لافکرن و تیدا هاتیه ب هه‌می خه‌لکی مههاباد و ده‌روبه‌رین وی رادگه‌هینن کو هه‌ر که‌سه‌کی پارێ هه‌شقانه‌یا ئەندامه‌تیا حزبا دیموکراتی کوردستان لده‌ف مابیت، پیندشیه ژ به‌رواری فی نفیسنی تا (١٠) رۆژین دی پارێ هه‌شقانه‌یا خو ب ژمیریاریا کومیته‌یا نافخویی

ئەنجامدا كەسىن قان ھۆژان پارىن^(۱۴۷) ئەندامەتيا خو ب كومىتەيا نافەندى
پىشكىشكرن^(۱۴۸).

ژ بەرپەرىن رۆژناما كوردستان دياردبىت (حزبا ديموكراتى كوردستان)
داھاتىەكى گەلەك لاواز ھەبوو، و دى بىنين ھەردەم قى رۆژنامى داخووازا ھنارتنا
پارىن چاپەمەنىي ژ لقين قى حزبى دكرن، وەك ل ژمارا ب ميژوويا ۱۷ كانوونا
دووئ ۱۹۴۶ دەرکەفتى ب ناقى (تكا) ئانكو (ھيشيكرن) ژلايى كارگييا گوڤار و
رۆژناما كوردستان ھاتىە بەلاڤكرن و تىدا ھاتىە كو ب ھەمى خواندەقان و لقين
حزبا ديموكرات ھيشى دكەن ژ ھنارتنا پارين چاپەمەنيا (گوڤار و رۆژنامە) يين
مە بو وان ھنارتين كيماسيئ نەكەن^(۱۴۹)، پاشان د داخووازيەكا ديدا ل ژمارا ب
ميژوويا ۲۰ شوات ۱۹۴۶ دەرکەفتى تىدا دياردكەت كو ب ھەمى برايين خوشتقى
ب تايبەت لقين حزب ديموكراتى كوردستان داخووازيەكا دكەين كو ئەو رۆژنامە و
چاپەمەنىي دى يين مە ھنارتين و ھەتا نوکە پارين وان نەھنارتين قريکەن و
داخووازيەكا ژقى ومختى زيەدتر پارين وان گيرونەكەن و بو وان بەنيين^(۱۵۰)،
ھەرھوسا د ئاگەھدارىەكى دا ل ژمارا ب ميژوويا ۱۳ ئادار ۱۹۴۶ دەرکەفتى ھاتىە
دياركرن كو دقان رۆژان دا ژمارين گوڤارا كوردستان دى ھينە چاپكرن، لەورا ژ
ھەمى لقين حزب ديموكراتى كوردستان و برايين كو ھەتا نوکە گوڤار بو وان
چوين و پارە نەھنارتين ئەم ھيشى دكەين پارين ئابونەين گوڤارين مە بەنيين،
چونكە لشان دووماھىيان دى گوڤار ل سەر وان ھينە بەلاڤكرن^(۱۵۱).

زيەبارى قان ھەمى داخووازيين ژلايى كارگييا رۆژنامە و گوڤارا
كوردستان بو (حزبا ديموكراتى كوردستان) ھاتىنە بەلاڤكرن، رۆژناما كوردستان
ل ژمارا ب ميژوويا ۲۷ نيسان ۱۹۴۶ دەرکەفتى ئاگەھدارىەكا گرنگ ژلايى
دەفتەرا رۆژنامە و گوڤارا كوردستان بەلاڤ دكەت و دقى ئاگەھداريى دا بشى
شيۆەى ھاتىە دياركرن، برايين خوشتقى خواندەقانين بەرز ھين دزانن كو رۆژنامە
و گوڤارا كوردستان ژلايى حزب ديموكراتى كوردستان چاپ و بەلاڤ دبىت و
چاپكرنا وان خەرجىەكا مەزن بخوڤەدگريت و ژبلى ئابوونين خواندەقانين وي چ

داهاتی دى نین، لهورا ژ ههمى لقین (حزبا دیموکراتى کوردستان) و خواندهفانین بهرز داخوژدکهین بو وی چهندی کو روژنامه و گوڤار بشین نیشهکا خهرجیین خو دهریخن، ئەو کەسین ئابونەیی گۆڤار یان روژناما کوردستان ل سەر هەبیت بلا پارێ ئابونین خو بهنیرن و ب نافی خو بو روژنامی قریکەن^(۱۵۲)، ل دووماهیی جارەکا دی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوويا ۱۸ حوزەیران ۱۹۴۶ دەرکەفتی داخوژى ژ ههمى لقین (حزبا دیموکراتى کوردستان) دکت کو بزووترین دم پارێ ئابونین خو بهنیرن^(۱۵۳).

ماوی پیکهاتنا (حزبا دیموکراتى کوردستان) تا دامەزراندنا کۆمارا کوردستان ل مەهاباد ژلایى ومختى شه ماومیهکی گەلەك كورت بوو ئانكو نيزیكى (۳) هەيشان بوو، به ئی رهوشا سیاسی وی دەمی و هشیاریا دامەزرینه رین قی حزبی بوویه ئەگەر کو دقئ ماوی کورت دا گەلەك کارین گرنگ جیبهجی بکەن و ریبهرین وی ومختی یین قی حزبی ب باومری و فیداکاری و ههولدانین بی راوهستان خو بو کارین ریشهبرنا دهستهلاتی ئاماده دکرن^(۱۵۴)، و ئان کەسان د گەلەك بواران دا شیان خزمەتەکا باش پیشکیشی گەلی کورد ل کۆمارا کوردستان بکەن.

تهومری چواری

بلندکرنا ئالای کوردستان و جهژنا سه‌ریه‌خوی

ئیک ژ روودانین هه‌ره گ‌رنگ پشتی دامه‌زاندنا (حزبا دیموکراتی کوردستان)، بلندکرنا ئالای کوردستان^(۱۵۵) بوو^(۱۵۶)، له‌ورا ژبه‌ری راگه‌هاندنا دامه‌زاندنا کو‌مارا کوردستان ل کومبوونه‌کا جه‌ماوه‌رییا مه‌زن ل ۱۷ کانوونا ئیکێ ۱۹۴۵ ئالای ئیران ژ سه‌ر هه‌می فه‌رمانگه‌ه و قوتابخانین ل باژیری مه‌هاباد هاتنه‌ خوار و ئالای کوردستان هاته‌ بلندکرنا، دقێ رۆژا میژوویی دا (قازی محهمهد) وتاره‌ک پیشکیش کر و تیدا دیارکر کو هه‌ر ژ نوکه پیقه‌ ناوچا موکریان ژرژیما ته‌هرانی دی هیته‌ جوداکن، بشی جوری ناوچا موکریان ب باژیر و باژیروک و گوندین خوڤه‌ بووه‌ ناوچه‌یه‌کا پر بزاف و چالاکین سیاسی و روناکبیری^(۱۵۷).

ب هه‌لکه‌فتنا بلندکرنا ئالای کوردستان ل مه‌هاباد گوڤارا (کوردستان) ل ژمارا ب میژوویا ۳ ئادارا ۱۹۴۶ ده‌رکه‌فتی لژیر ناڤونیشانین (هه‌لکردنی آلائی مقدسی کوردستان) نشیسه^(۱۵۸): "روژا ۲۶ سه‌رماوه‌ز^(۱۵۹) (چرییا دووی) ته‌واوی نوینه‌ره‌کانی اهالی کوردستان له‌ شاری مه‌هاباد کوبونه‌وه‌ له‌ سه‌عات ۱۰ ی به‌یانی له‌ کانگای حزب آلائی کورد به‌ حه‌زوری ده‌ هه‌زار نفر هه‌لگیرا و له‌ کاتیکدا ده‌سته‌ی موزیک مارشی ملی لی دده‌ا، و پیشوای معظمی کوردستان جنابی قاضی محمد ووتاریکی به‌تینی له‌ بابته‌ آلائی مقدسی کوردستان ایراد

فهرمو ئه و جار له پاش نطق و خطابە و تیر هاویشتنیکی زور و بەجی هینانی مراسم و نصبی آلا له سەر عمارتی هیئتی رئیسهی ملی کوردوستان جیژنه دوای هات^(۱۶۰).

ل روژا ۲ ی ریبهندان ۱۳۲۴ ههتاوی بهرامبەر ۲۲ ی کانونا دووی ۱۹۴۶ ل گورپانا چوارچرا ل باژیری مههاباد، ب ئامادهبونا زۆربهیا کادرین (حزبا دیموکراتی کوردستان) و جهماوهرهکی زۆر یین باژیر و نوونهرین ناوچا و هۆزین کوردی هەر ژماکو ههتا سهقز و سهردهشت^(۱۶۱) بو کومبوونی ل مههاباد هاتبوون گازیکن، ئاههنگا ریورهسمین راگهاندنا کومارا کوردستان دهستیپکر، پشتی بلندکرنا ئالایا کوردستان دناق دهست قوتانین جهماوهریدا، (قازی محهمهد) وتارهکا میژووویا گرنگ پیشکیشکر و دامهزراندنا کومارا کوردستان راگهاند^(۱۶۲)، بشی هه لکهفتی هۆزانقانی نهتهوهیی کورد (ههژار موکریان) سرودا نهتهوهیی یا فهرمی و تایبهت ب کومارا کوردستان ریکخست، پارچهکا قی سروودی دبیزیت:

نیشتمانم رهنگینه بهههشتی سهرزهمینه خاکم وهکو ئالاکم رهنگ سور و سپی و شینه^(۱۶۳)
نهفتم ئاوی ژیانه له سیرت و کرماشانه بابه گور گوردزمانی له موسلشیدا ههمانه^(۱۶۴)

روژناما کوردستان گهلهک بابته و راپورتین جوراوجور ب هه لکهفتا بلندکرنا ئالایا کوردستان^(۱۶۵) و جهژنین سهربهخویی ل کوماری د بهریههین خودا به لافکرینه، هه چهنده قی روژنامی چ ئیشارهت ب بلندکرنا ئالای ل مههاباد نهکریه، لی ل ژمارا ب میژووویا ۱۱ کانونا دووی ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناقی (هه لکردنی آلا ی مقدسی کوردوستان له شاری بوکان) به لافکریه و تیدا دیاردکته کو ل دویف فهرمانا دهستهیا ناقهندی یا (حزبا دیموکراتی کوردستان) و بریارا جهنابی (قازی محهمهد) بریار هاته دان ئالایا کوردستان ل بوکان بهیته بلندکرنا و (میرزا مصطفی سلطانیان، عبدالقادر مدرسی، حسین فروهر، میرزا محمد امین شرفی، علی خسروی، محمود ولی زاده، میرزا رحیم لهشکری) و ئه ندامین دهستهیا حزبا دیموکراتی کوردستان و هۆزانقانی نهتهوهیی هیمن و نوونهری دهستهیا

سهرهکی یا نهتهومی و محمد نانهوازاده فهرماندی لهشکهری و فهرماندی زیرهقنان و دهستهیا موزیک دگه ل قاسم آغای ایلخانی زاده نوونهری کومیتیهیا ناخویبی یا (حزبا دیموکراتی کوردستان) لقی بوکان ب کاری هه لگرتنا ئالایا کوردستان هاتنه ناگه هدارکرن، و ل روژا چوارشه مەب ۲۵ کانوونا ئیکێ ۱۹۴۵ ئالایا کوردستان هاته بلندکرن، ههر بقی هه لکهفتی هوزانقانی کووماری (ههزار) دبیتیت:

داری آلاکه م وهکو چهقلیکه بو چاوی عهدو
 ههر دلی خوشی نهوی رهبی وه بهر خه نجهر کهوی^(۱۶۶)

پاشان روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۰ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناقی (به مناسه بهتی هه لکردنی آلا له نهغه ده) به لآفکریه و کهسه ک ب ناقی (م. محمود) ل روژا بلندکرن ئالای ل نهغه ده دبیتیت: "ایمرو، ایمرو که گه ورهترین و پرورترین روژه بو کورد... که له سه رهتای میژوو ه کورد خوی بو بهخت کردوو"، ههروه سا ئیشارهتی ب رهنگین ئالایا کوردستان دکهت و دبیتیت: "رهنگی سورم نیشانهی جهنگاوری و نه بهزی گه لی کورده. رهنگی سپیم ده لی ملتی کوردی نه جیب گیانیکی پاک و راستی هه یه. رهنگی سهوزم هاوار ده کا خاکی کوردستان پره له دهغل و دان، کانگای زیر و زیو... ئه ی کورد هه مو به گیانیکی خاوینه وه، و بیرمومریکی پاک و راسته وه هه مو پیکه وه که لک له کوردستانه کهتان ومرگرن"^(۱۶۷).

ب هه لکهفتنا جهژنا سه ره به خویا کوردستان و بلندکرن ئالایا کوردستان کهسه ک ژ باشووری کوردستان نامه ک ب ناقی (بو حزبی دیموکراتی کوردستان) ژلای ل (تیشک) د روژناما کوردستان دا هاتیه به لآفکرن و د ناما خودا دبیتیت: "به هه لکردنی آلا ی پیروزی کوردستان هیوای هه مو کوردی دونیاتان گه شان ه وه، هه مو چاوهری ئه و روژمین که ئه و آلا سهوز و سور و سپی یه به سه ره هه مو خاکی کوردستانی گه وه دا بشه کیته وه" ئه ف کهسه ژ کوردستانا عیراقی پیروزیها یا (حزبا دیموکراتی کوردستان) دکهت و دبیتیت: پیدقیه ئه م هه می ئیکگرتی بن و

بسه‌رکه‌فن و سه‌رفه‌راز لی بهین^(۱۶۸)، هه‌ر دهم‌بارهی بلندکرنا ئالایا کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۸ شوات ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی ب ناڤی (چقاندنی آلائی کوردستان له یه‌کشه‌وه) ژلایی (سمایل فه‌روخی) هاتیه به‌لأفکرن کول روژا ۸ شوات ۱۹۴۶ ژلایی (علی به‌گ) فه‌رماندی لقی (یه‌کشه‌وه) ب به‌گزادین [زه‌لامین ژ بنه‌مالین به‌گان] فیض الله به‌گی راگه‌هاند کو ئالایا کوردستان ژ بوکان بو گوندی (یه‌کشه‌وه) ده‌یته فه‌گوه‌استن، پشتی ئالایا کوردستان ل گوندی (گول) بلندکرین ژلایی (احمد خانی فاروقیوه) به‌ره‌ف بوکان چون و ل ده‌می گه‌هشتینه بوکان ژلایی فه‌رماندی لقی بوکان (سلیم آغای ایلخانی زاده) پیشوازی ل وان هاته کرن و خه‌لکی باژیری بوکان ل هه‌ردوو لاین جاده‌یین بوکان راه‌ه‌ستابون، پاشان (حمه رشید خان) ژ دووراتیا پازده خوله‌کا ژ گوندی (یه‌کشه‌وه) هات و سلافا له‌شکه‌ری ل ئالایا کوردستان کر و ل ده‌ف ئالایی وتاره‌ک پیشکیشی ئالایی کر و گوت: "ئه‌ی آلائی آزادی کورد ده‌میکی یه‌کجار دورو دریزه که‌من گیانی خوم پیشکه‌ش به‌و بالا جوانه‌ی تو کرده و له‌سه‌ر به‌رزبونه‌وه‌ی تو دوچاری ئه‌نواعی فلاکه‌تو مشکلات وتال و سویری بوم... گیانی خوم به‌تو پیشکه‌ش ده‌کم هه‌تا آخر نه‌فه‌سم آماده‌م بو بیک هینانی به‌رزبونه‌وو پایداری تو شه‌رط بی هه‌تا آخر هه‌ناسه‌م خوینی خوم له‌ریی تودا به‌خت بکه‌م"، پاشان ئالایا کوردستان به‌ره‌ف گوندی (آلبلاغ) برن و پشتی بلندکرنا ئالایی ل گوندی ناڤیری به‌ره‌ف گوندی (یه‌کشه‌وه) چوون و ژلایی خه‌لکی فی گوندی فه‌ پیشوازییه‌کا مه‌زن ل ئالایی هاته کرن^(۱۶۹).

هه‌ر دهم‌بارهی بلندکرنا ئالایا کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۹ نیسان ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی ب ناڤی (نطقی جه‌نابی قاضی محمد سه‌روکی حزب دموکرات شنو، ۲۰ - ۱۱ - ۲۴ له‌ بابته هه‌لکردنی آلا له‌سه‌ربانی دخانیاتی شنو) ئانکو (ئاخشتنا جه‌نابی قازی محه‌مه‌د سه‌روکی حزبا دیموکراتیا شنو ل ۹ شوات ۱۹۴۶ دهم‌بارهی بلندکرنا ئالایی له‌سه‌ربانی کارگیریا دوکینلا شنو) به‌لأفکریه، د وتارا خودا سوپاسیا خودایی مه‌زن دکته کو ملله‌تی کورد ژ ده‌ستی (فارسیین

خوینخور) رزگارگری و دیاردکەت کو ژبهری کورد رزگاربین بو ماوی (۹) هه‌یشان ئەم ب کارێ تووتنی قه مژوول دبوون و ل دەمی هاتنا وەرزی زقستانی کاربەدەستین ئیرانی ب زۆری ئەم دئینانە کارگیری دوکیلی و دەستەیا (دزیکەران) هەر ئیک ل لایه‌کی هێرش دکره مه و بەرامبەر پارمیه‌کی گه‌له‌ک کیم تووتن ژ مه د وەرگرتن کو تیرا چ پیدفییین مه نه‌دکرن، لی نوکه ب هاریکاریا جه‌نابی قازی محەمه‌د ئالایا کوردستانی لسه‌ریانی کارگیریا دوکیلا شنو ده‌یته بلندکرن^(۱۷۰)، هه‌روه‌سا ل ژمارا ب میژوویا ۸ ئەیار ۱۹۴۶ دەرکه‌فتی ب ناڤی (آلا به‌پیره‌وه‌بردن) ئانکو (ئالا ب پیشوازی برن) به‌لأفکریه و تیدا دیاردکەت کو ل رۆژا ۶ ئەیار ۱۹۴۶ ل دەمژمیر (۶) ی ئیشاری پیشمه‌رگه و زه‌لامین هۆزا هه‌رکی گه‌هه‌شتنه ده‌قەرا (قه‌راخ شاری) و ئالایا کوردستانی ب پیشوازی برن و ل دەمی گه‌هه‌شتینه باره‌گایی حزبا دیموکراتی کوردستان (زیرو به‌گ)^(۱۷۱) وتاره‌ک پیشکیشکر و گوت: "ایمه تا آخر تنوکی خوینی خومان له کوردستان قاره‌مانانه پاریزگاری ده‌کەین وله‌باتی ئەو آلایه که به‌ایمه‌تان پیشکه‌شکردوه ایمه‌ش آماده‌ین به کومه‌گی خودا شاریکی گه‌وره‌ی کوردستان بو ایوه بگرین و به‌ته‌واوی چه‌ک و مه‌ماته‌وه پشکه‌ش به‌حکومتی کوردستانی بکه‌ین"^(۱۷۲)، هه‌روه‌سا رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۵ ئەیار ۱۹۴۶ دەرکه‌فتی ب ناڤی (ده‌نگوباسی نیو خومان، هه‌لکردنی آلا له دیی حاجی لک) به‌لأفکریه و دیاردکەت کو ل رۆژا ۷ ئەیار ۱۹۴۶ ئالایا کوردستان ژلایی حزبا دیموکراتی کوردستان هاتبوو هنارتن و دناڤ که‌یفخوشی و ده‌ست قوتانین بی سنوور ل گوندی (حاجی لک) کو ناڤه‌ندی کومیتەیا شارویرانه هاته بلندکرن^(۱۷۳)، دیسان ل ژمارا ب میژوویا ۹ حوزەیران ۱۹۴۶ دەرکه‌فتی ب ناڤی (هه‌لکردنی آلا ی مقدس له کمیتە ی محلی گردیگلان) به‌لأفکریه و تیدا دیاردکەت کو ل رۆژا ۳۰ ئەیار ۱۹۴۶ ب ئاماده‌بوونا ژماره‌کا زۆر ژ مولکداران و زانا و ماقولیل و جوتیار و زه‌حمه‌تکیشان کو ژمارمیا وان نیزیکی (۶۰۰) که‌س بوون، ئالایا کوردستانی ژلایی جه‌نابی پیشه‌وا بو کومیتەیا ناڤبری وه‌ک دیاری هاته هنارتن و پیشوازیه‌کا زۆر لی هاته کرن و سرودا نه‌ته‌وه‌یی

هاته خواندن، د هه مان دەمدا ئالا ئینان و لسه ربانی کومیتیه نا فخرۆیی یا گهردیگلان بلند بوو، سه روکی کومیتیه نا فخری (سید کامل) ل بهرام بهر ئالایی وتاره ک پیشکیشکر و تیدا گوت: "به خیر بی ی ئه ی ثمری زحمهت کیشه کانی ریگای آزادی، به خیر بی ی ئه ی مایه ی سه ره بهرزی نه ته وه ی کورد، به خیر بی ی ئه ی گوئی باغی کوردستان و چه قلی چاوی دوژمنان" (۱۷۴)، ل دووماهیی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوو یا ۹ ته موز ۱۹۴۶ دمرکه فتی بابته ک ب نا فقی (بو آزادی) ژلایی (علی خسروی) به لاقریه و تیدا دبیزیت: "که له پاش رشتنی خوینی هه زاران لاوی نیشتمان په روه ر آلا ی سی رهنگ کورد آلا ی خویناوی آلا ی سور و جوانی کورد له شاره کانی تازه گیروای کوردستان له نیو دلی دایکی نیشتمان بچه قینی وبله ریته وه" (۱۷۵).

هه ر چاوان بیت ئالایا کوردستان ل هه می باژیر و ده فیه رین ژیر ده سته لاتداریا کو مارا کوردستان هاته بلند کرن، ئی ئه ف ئالا بو ماوه یه کی دریز نه هاته بهر زکرن به لکو ب تنی بو ماوی (۱۱) هه یضان ئالایا کوردستانی ل سه ر ئا خا کو ماری بلند بوو.

پشتی ۲ ی ریه ندان ۱۳۲۴ - ۲۲ کانوونا دووی ۱۹۴۶ و را که هاندنا حکومه تا کوردستان ل مه هاباد، بشی هه لکه فتنی جه ژن ل بوکان و نه غه ده و سه راو گو یگجه لی و باره گایی پیشمه رکه خانه و ده فه را گه ردیلان و چه ند جه یی دی ل مه هاباد، ل چاپخانه و کارگی ریا روژنامه و گو فارا کوردستان و ل گوندی بالانیش و ل ده ف کو مه لا جو هیی مه هاباد و گوندی جه ل دیان و ساروقامیش و قوتابخانا کچین مه هاباد و ده ف که لی خه رازیان و شارویران و شو هاته سازکرن و ئالایا کوردستان هاته بلند کرن (۱۷۶).

روژناما کوردستان ل ژیر نا فونیشانیی (جیزنی سه ره خویی و استقلالی کوردستان یان دره وشینی استیره ی خوشبه ختی کوردان) ل ژمارا ب میژوو یا ۴ شوات ۱۹۴۶ دمرکه فتی ب راپورته کا دریز دهریاره ی ئاهه نگین سه ره خویی ژلایی

(سید محمدی حمیدی) هاتینه به لاقرن، دقئ جهژنی دا قازی محمهد^(۱۷۷) پیشکیش دکهت و دبیزیت: "کوردستان موقعیتی جغرافیائییه کی مخصوصی ههیه که بی پانهوه و بی ئهوهی نهتهوه و ملتیکی که له نیویاندا فاصل و لیکیان بیچریتهوه کورد به سهریه کهوه و بیکهوه سکونیتان تیی دا ههیه و دارای مالکیتی ملین دمویدا. به سهرهاتو سوابعی تاریخیان یه که وعموما تیی دا شهریکن. خاوهنی آدابو عاداتو رسومی ملیه کی وان که هیچ جوهر صدمه وحوادثیک نهی توانیوه ستیهک له بناغهی ملیتی ئهواندا پهیدا بکا"^(۱۷۸).

هەر ل جهژنا سهریه خویا کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۶ شوات ۱۹۴۶ دهرکهفتی، محمد حسین خان سیف قاضی (هاریکاری فهروماندی هه می هیژا کوردستان) وتاره کی پیشکیش دکهت و دبیزیت: "ئهن به نوینه ری له لایهن هیزی حزبی دیموکراتی کوردستانهوه پیپروزی خوم دهگه ل گیانی سهربازی و پیش مهرگهی به پیشگای اقدسی جنابی قاضی محمد رئیس خوشهویستی جمهوری کوردستان و به هه مو نهتهوهی کورد رادهگه یه نم... ایمه پیش مهرگانی آزادی بو لآبردنی دوژمانی نیو خومان و هه ندهران (ژ دهرقه) له هیچ هیزیکی سامناک ناترسین و بو هه مو گیانبازیک آمادهین... چونکو کوردستانی ئه ورو زور به هیزه...، زور به هیزه...!!... هه مو دهزانن که بو گه یشتن به م آمانجه زور له میژه قوریانی بی ژمارمان داوه"^(۱۷۹)، هەر لقی جهژنی (سید عبدالعزیز کوری حاجی سید عبدالله)^(۱۸۰) وتاره کی پیشکیش دکهت و تیدا په سنا مالباتا نهه ری دکهت^(۱۸۱) و دبیزیت: "بزنان شههیدین مالباتا نهه ری د ریکا قی ئازادی دا خووینا خو رشتنه و هاتینه شههید کرن و لاپه رین میژوویا خو ب ئاقا زیرین نشیسن، پیدقیه وهک برا دهست بدهینه دهستین ئیک و بخوینن و ئیکگرتی و ئیک دل و جان فیدابن بو وی چهندی ئەف ئازادیا پشتی ههول و خهباتا ههزاران سالان مه ب دهسته ئینایی ژدهست نهدهین و بهرقه رار و ب هیژتر بکهین"^(۱۸۲).

دهه مان ژماره دا (زیرو بهگ) وتاره کی پیشکیش دکهت و تیدا دبیزیت: "ئهن به نوینه ری له لایهن هه مو قبایلی شكاك و هه رکی مبارکبادی ئەم جیژنه

خوشه‌ویست و مه‌زنه به هه‌مو برا کوردیک به تایبه‌تی به حضوری جنابی پیشوا و کارگه‌ران و ئەندامه‌کانی کمیته‌ی مرکزی حزبی دیموکراتی کوردستان عرض ده‌که‌م و بلینی دهم که ته‌واوی نه‌ته‌وه‌ی شکاک و هه‌رکی آماده‌ن به‌وینه‌ی بابو باپیری خویان سه‌رومالیان له‌ریی راگرتنی سه‌ربه‌خویی کوردستاندا به‌خت بکه‌ن" (۱۸۳).

هه‌روه‌سا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۸ شوات ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی ب ناڤی (جیژنی سه‌ربه‌خویی له گه‌ردی گلان) ژلایی ده‌سته‌یا ریڤه‌به‌ریا (حزبا دیموکراتی کوردستان) لقی گه‌ردیگلان، (سید سلام نبوی، سید عبدالله) هاتیه به‌لاڤکرن و تیدا دیاردکه‌ت کو ژبه‌ر جه‌ژنا سه‌ربه‌خویا کوردستانی و نیاسینا جه‌نابی سه‌روک کوماری کوردستان ل روژا ۱۶ شوات ژلایی سه‌روکی (حزبا دیموکراتی کوردستان) لقی گه‌ردیگلان (سید عبدالسلام) جه‌ژنه‌کا گه‌له‌ک ب ره‌وش هاته سازکرن^(۱۸۴)، و ل ژمارا ب میژوویا ۲۰ شوات ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی ب ناڤی (جیژنی سه‌ربه‌خویی و ناساندنی سه‌روک جمهوری به‌رزی کوردستان له چاپخانه و اداره‌ی روژنامه و گواری کوردستان) به‌لاڤکریه و تیدا دیاردکه‌ت کو ل روژا ۲۵ کانونا دووی ۱۹۴۶ ب هه‌لکه‌فتا سه‌ربه‌خویی و نیاسینا سه‌روک کوماری کوردستان جه‌ژن هاته گی‌ران، و که‌سین بو جه‌ژنی هاتینه گازیکرن پیک ده‌اتن ژ (ئه‌ندامین کومیتیه‌یا نافه‌ندی و ده‌سته‌یا سه‌ره‌کی یا نه‌ته‌وه‌یی و کارگه‌ریین حزبا دیموکرات و نوونه‌ریین هۆز و ته‌خ و چین و لقین حزبا دیموکراتی کوردستان و زانا و زه‌لامین ئاینی و مه‌زنین باژیری مه‌هاباد) هه‌می ئاماده‌بوون و پشکداری دڤی جه‌ژنی دا کرن^(۱۸۵)، هه‌ر ده‌ه‌مان جه‌ژن دا (ریڤه‌به‌ریی چاپخانه کوردستان قادری مدرس) و تاره‌ک پیشکیشکر و تیدا دبیریت: "هه‌ر ملله‌ته‌کی ل دونیایی روژه‌کا میژووویی هه‌یه و ئەو روژ ژ هه‌می روژین سالی ب مه‌زتر دزانیت و ب شانازی ناڤی وی روژی دبه‌ت و ل لاپه‌ریین ئیکی یی میژوویا وی ملله‌تی ب پینوسی زیرین ده‌یته نشیسن، ئەو روژ روژا ده‌ستکه‌فتنا ئازادی و سه‌ربه‌خویا وی ملله‌تی یه کو ژ دیل و

نێخسیری رزگار بن، ئەم مللەتی کورد تا ئەفرو ژفی جەژنا پیروزی بەهر بون، لی ئەفرو ئەم ب دلەکی خوش و پرشادی دەین و جەژنی دگیرن^(۱۸۶).

هەر دەربارە ی رپورەسمین جەژنا سەر بەخویا کوردستانی، رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوو یا ۲۵ شوات ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب نافی (جیژنی سەر بەخویا له سلامت) بە لاقکریه و تیدا دیاردکەت کو برای خوشتی (مامند حسینی) ل گوندی (سلامەت) بە لکەفتا جەژنا سەر بەخویا کوردستان جەژنەکا خوش گیار و جوتیار و خەلکی دەور بەرین خو کومکرن و ب وتارەکا جوان و کاریگەر کەسین ئامادەبوی بو نیشتمانپەرستی گازیکن، د هەمان ژمارە دا ب نافی (جیژن) هاتیه بە لاقکرن و تیدا دیاردکەت کو ل (سید آوا) ژلای (علی عزیز) ب هە لکەفتا سەر بەخویا و نیاسینا پیشه وایی کوردستان ل رۆژا ۲۸ کانوونا دووی ۱۹۴۶ جەژن هاتە گیران^(۱۸۷)، هەر وەسا ل ژمارا ب میژوو یا ۲ ئادار دەرکەفتی ب نافی (جیژنی سەر بەخویا له کولێجەوه له لاین آغای شیخ حسین) ژلای (محمدی ایوبی) هاتیه بە لاقکرن و تیدا دیاردکەت کو خەلکی دەور بەرین دەقەرا کولێجە بو جەژنی هاتبوونە گازیکن و ل رۆژا سی شەمب ۲۳ شوات ل دەمژمیر (۸) سپیدی ل کوچکا (شیخ حسین) کومبوون و رپورەسمین جەژنی جیبە جیگرن^(۱۸۸)، هەر دەربارە ی فی بابەتی ل ژمارا ب میژوو یا ۴ ئادار ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب نافی (جیژنی سەر بەخویا و ناساندنی پیشوای کوردستان له لاین کومەلی یهودی مهاباد) بە لاقکریه و دایه دیارکرن کو ل رۆژا ۲۶ کانوونا دووی ۱۹۴۶ ژلای کومە لا جو هیین مەهاباد ب هە لکەفتا سەر بەخویا و نیاسینا پیشه وایی کوردستان جەژنەکا جوان هاتە گیران، دفی جەژنی دا کەسین هاتینه گازیکن ژ ئەندامین کومیتەیا نافەندی و کاریه دەست و نوونەرین حزبا دیموکرات و مەزنین هەمی هۆزا ئامادەبوون و ل دەمی چونا ئامادەبویان دەستەکا دی ژ خەلکی دهاتن، بشی جوری ئەف جەژنە بو ماوی (۴۸) دەمژمیران بەردەوام بوو^(۱۸۹)، دیسان رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوو یا ۶ ئادار ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب نافی (جیژنی سەر بەخویا و ناساندنی پیشوای کوردستان له بالانیش) بە لاقکریه و تیدا

دیاردکەت کۆل رۆژا ١٥ شوات ١٩٤٦ ب هەلکەفتا سەرپه‌خوویی و نیاسینا پێشه‌ه‌وایی کوردستان ژلایی ب‌راییی مه‌زن (زیرو به‌گ) جه‌ژنه‌کا گه‌له‌ک مه‌زن ل گوندی (بالانیش) هاته‌ گێران، دق‌ی جه‌ژنی دا گه‌له‌ک که‌سین ل دهورپه‌رین بالانیش و ئورمیه‌ پشکداربوون و چه‌ند هه‌زار که‌س ژ جوتیار و خه‌لکی ده‌قه‌ری تیدا ئاماده‌بوون^(١٩٠).

هه‌ر دهرپاره‌ی رپوره‌سمین جه‌ژنن سهرپه‌خویا کوردستانی، رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١٣ ئادار ١٩٤٦ دهرکه‌فتی ب ناڤی (جیژنی سهرپه‌ستی کوردستان له‌ دیی یه‌کشه‌وه) به‌لاڤکریه‌ و دایه‌ دیارکرن کۆل رۆژا دووشه‌مب ٨ شوات جه‌ژن ل گوندی یه‌کشه‌وه هاته‌ گێران^(١٩١)، دی بینین رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١٧ ئادار ١٩٤٦ دهرکه‌فتی لژیر ناڤونیشانیین (جیژنی سهرپه‌خوئی و ناساندنی پیشوای کوردستان) به‌لاڤکریه‌ و تیدا دیاردکەت کۆ ب‌راییی خوشتقی (عبدالله آغای قادری) به‌رسف دایه‌ کۆل رۆژا ٨ شوات ١٩٤٦ ب هەلکەفتا سهرپه‌خویی و نیاسینا پێشه‌ه‌وایی کوردستان جه‌ژنه‌کا جوان ل گوندی (جلدیان) هاته‌ گێران و ژماره‌کا زۆر ژ خه‌لکین دهورپه‌ر ئاماده‌بوون و (مه‌لا صالح) و چه‌ند که‌سین دی وتارین خۆ پیشکیشکرن، نه‌ڤ جه‌ژنه‌ ل ده‌مژمیر (٨) سپیدی ده‌ستپیکر بوو و ل ده‌مژمیر (٥) پشتی نیڤرو ب دووماهیک هات^(١٩٢).

ژ به‌رپه‌رین رۆژناما کوردستان بومه‌ دیاردبیت کۆ ژنن کۆمارا کوردستان رۆله‌کی باش د جه‌ژنن سهرپه‌خویا کوردستانی دگێران، دی بینین ل ژمارا ب میژوویا ٢٥ ئادار ١٩٤٦ دهرکه‌فتی ب ناڤی (جیژنی سهرپه‌خوئی و ناساندنی پیشوای کوردستان له‌لایه‌ن آموزگارانی مه‌درسه‌ی کچان) به‌لاڤکریه‌ و تیدا دیاردکەت کۆل رۆژا ١ ئادار ١٩٤٦ ژلایی ماموستاین قوتابخانا کچان ل ده‌مژمیر (٢) پشتی نیڤرو ل هولا کارگێریا ره‌وشه‌نبیری جه‌ژنه‌کا جوان هاته‌ گێران و ژنا پێشه‌ه‌وایی کوردستان (مینا خانم)^(١٩٣) و ژماره‌کا زۆر ژ ژنن نه‌ندامین حزبا دیموکراتی کوردستان و هه‌می چینین باژیری مه‌هاباد دق‌ی جه‌ژنی دا ئاماده‌بوون، پشتی (مینا خانم) وتارا خۆ دهرپاره‌ی هه‌ڤکاریا ژن و زه‌لامین کورد پیکشه‌

پیشکیشکری، چەندین ژنێن دی وتارین خو پیشکیشکرن وهک (ویلما صیادیان (ریشه‌بەرا قوتابخانا کچان)، عصمت قاضی کچا قازی محەمەد، کبرای عظیمی^(۱۹۴)، سلطنت داود زاده، فریده زەندی، عشرت عظیمی، ایرانی بلوری، شاه سلطان فتاحی^(۱۹۵)، هەروەسا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۶ نیسان ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب ناڤی (جیژنی سەرپەخویی له لایەن یای پیشوای کوردستان) بە لاقێریه و تیدا دیاردکەت کو ل روژا ۵ شوات ۱۹۴۶ ب هەلکەفتا جەژنا سەرپەخویی و نیاسینا پیشه‌وایی کوردستان ژلایی (مینا خانم) و ژمارەکا زور ژ ژنێن باژیری مەهاباد و ماموستاین قوتابخانا کچان جەژن هاته گیران، دڤی جەژنی دا چەندین ژن و ماموستاین قوتابخانا کچان وتار پیشکیشکرن و ئەڤ جەژنه ل دەمژمیڕ (۳) پشتی نیڤرو دەستپیکر و ل دەمژمیڕ (۵) ب دووماهیەک هات، ژوان ژن و ماموستاین قوتابخانا کچان یین وتار پیشکیشکرین ئەوژی (مەزەری بلە زاده و خدیجە ی بابا سوری) بوون^(۱۹۶).

هەر دەربارە ی جەژنێن سەرپەخویا کوردستان، روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۳۰ ئادار ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب ناڤی (جیژنی آغایانی سید علی و سید مجید حسینی) بە لاقێریه و دەته دیارکرن کو ل روژا ۲۹ کانوونا دووی ۱۹۴۶ ل دەمژمیڕ (۳) پشتی نیڤرو ب هەلکەفتا ئازادی و سەرپەخویا کوردستان ژلایی مالباتا حسینی جەژنەک هاته گیران و جەنابی (حاجی سید بابا شیخ سیادت) و رموشەنبیر و کەسایەتیی باژیری هەمی هاتن و (سید علی حسینی) فیداکاریا خو دریکا وەلاتی و گوهداریا خو بو فەرمانین پیشه‌وایی کوردستان دایە دیارکرن، ل دووماهیی سەروکی دەستەیا سەرەکی یا نەتەویمی یا کوردستان (حاجی سید بابا شیخ) سوپاسیا هەول و تیکۆشانین پیشه‌وا قازی محەمەد ژبو ب دەستڤەئینانا سەرپەخویا کوردستان کر^(۱۹۷)، هەروەسا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۶ نیسان ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب ناڤی (جیژنی سەرپەخویی له فرهنگ) بە لاقێریه و تیدا دیاردکەت کو ل روژا ۲۹ کانوونا دووی ۱۹۴۶ ب هەلکەفتا سەرپەخویی و ئازادیا کوردستان ژلایی کارگیڕیا رموشەنبیریا کوردستانڤه جەژن هاته گیران و ل

ده‌مزمیر (٩) سپیدی هه‌می قوتابیین کور و کچ ل به‌رامبهر پیشه‌وایی کوردستان
 روونشتن و ل ده‌مزمیر (١٠) جه‌ژن ده‌ستپیکر، و ریشه‌به‌ری قوتابخانا کوردستان
 (محمد مبلغی) ژلایی هه‌می کریکارین کارگیریا ره‌وشه‌نبیری قه بیروزیاهی و
 روژباش ب جه‌نابی پیشه‌وا پیشکیشکر، هه‌روه‌سا سه‌روکی کارگیریا ره‌وشه‌نبیری
 (رشید عزیزی) پشتی پیروزیاهی باس ژ چاوانیا بواری ره‌وشه‌نبیری کوردستانی و
 کیماسیین وی کر و ژلایی قوتابیین قوتابخانین (که‌لاویژ، کوردستان، سعادت،
 پروین، خسروی) سرود و هوزان و راپورتین ب هیز و کاریگه‌ر هاتنه خواندن، پاشان
 جه‌نابی پیشه‌وا سوپاسیا ئاماده‌بویان کر و باس ژ ره‌وشا ره‌وشه‌نبیری ل ئیکه‌تیا
 سوقیه‌تی و چاوانیا خواندن و ره‌وشا قوتابخانین وان کر و ل ده‌مزمیر (١) پشتی
 نیضرو جه‌ژن ب دووماهیگ هات^(١٩٨)، ده‌رباره‌ی جه‌ژنا سه‌ربه‌خویا کوردستانی ل
 نه‌غه‌ده (سندوس) روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١٥ نیسان ١٩٤٦ ده‌رکه‌فتی
 ب ناقی (جیژنی سه‌ربه‌خویی کوردستان ل نه‌غه‌ده - سندوس) به‌لا‌فکریه و تیدا
 دیاردکته کو ب هه‌لکه‌فتا سه‌ربه‌خویی و نیاسینا پیشه‌وایی کوردستانی ل روژا ١
 شوات ١٩٤٦ ل نه‌غه‌ده لبه‌رچاقین چهند هه‌زار که‌سان جه‌ژنه‌کا باش هاته گیران،
 دقئ جه‌ژنی دا که‌له‌ک ژ که‌سین یین هوزین (مامه‌ش و قه‌ره‌پا‌باغ) پشکدار
 بوون^(١٩٩)، ل دووماهیی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ٢٠ نیسان ١٩٤٦
 ده‌رکه‌فتی ب ناقی (جیژنی سه‌ربه‌خویی و هه‌لکردنی آلا له شاری شنو) به‌لا‌فکریه و
 دایه دیارکرن کو ل روژا ٣٠ کانوونا دووی ١٩٤٦ ده‌سته‌یا شنو هه‌می خه‌لکی
 ده‌روبه‌رین شنو ئاگه‌هدارکرن کو ل روژا ١ شوات ١٩٤٦ بو ریوره‌سمین جه‌ژنا
 سه‌ربه‌خویا کوردستانی ل باژیری ئاماده‌بن، دقئ ده‌میدا تلگرافه‌ک که‌هشت و تیدا
 هاتبوو کو ژلایی چه‌ندین که‌سین هوزا (زه‌رزا) ئالایی کوردستانی بو باژیری شنو
 دئین، ئیکسه‌ر ژلایی کومیتیه‌یا نافخویی یا شنو هه‌می باژیر و گوند و ده‌قه‌رین
 ده‌روبه‌رین شنو ئاگه‌هدارکرن کو ل روژا ٣١ کانوونا دووی ١٩٤٦ ل ده‌مزمیر (٤)
 پشتی نیضرو بو پیشوازیا ئالایی کوردستانی ئاماده‌بن، و دگه‌ل که‌هشتا ئالایی
 ریوره‌سمین جه‌ژنا سه‌ربه‌خویا کوردستانی هاتنه ده‌ستپیکرن^(٢٠٠).

ل قیڙه ژ بهریه رین روژناما کوردستان دهیته تیبینی کرن کو جهژنین
سهریه خویا کوردستان و بلندکرنا ئالایی زوریه یا باژیر و گوند و دهقهرین لژیڙ
دهسته لاتداریا کو مارا کوردستان ئیک ل دویش ئیکی بخوقه دگرتن، ههروهسا
جهژنین سهریه خویی و بلندکرنا ئالایی کوردستان روودانه کا میژوویی بوو ل
ژیانا سیاسیا خه لکی کوردستان دا، و ژبه ر ئه فه ئیکه مین جاریوو بقی شیوهی
ئالایی کوردستان ل سه ر پارچه کا ناخا فی وه لاتی بلند دبیت، گه لی کورد ل
کو ماری دقان جهژنان دا هه ست ب خوشی و شادیه کا زور دکرن.

تەوهری پینجی

رۆژناما کوردستان و سەرۆکی کۆماری قازی محەمەد

قازی محەمەد کوری قازی عەلی کوری قازی ئەبولقاسمە ل سالا ١٩٠٠ ژ بنەمالەکا ناقداریا قازیین مەهاباد ژدایک بوویە، ل سەردەستی بابی خو زانستین ئاینی خواندیە، ژبلی زمانی کوردی و فارسی، زمانی عەرەبی ژ ب باش دزانی، پاشان خو فییری زمانی تورکی و روسی و ئینگلیزی کریه^(٢٠١)، ل سالا ١٩٢٤ ل ژبی بیست و چوار سالی دا دبیتە ریفه بەری کارگییا ئەوقاف و کاروبارین ئیسلامی ل باژیری مەهاباد، ل سالا ١٩٣١ بابی وی دچیتە بەر دلوقانیا خودی و ژلای حکومەتا ئیران وەک قازی دەفەرا مەهاباد هاتە دانان^(٢٠٢)، دق ماویدا شیا رۆلەکی باش بو پیشکەفتنا لایەنی رموشەنبیری و کاروبارین باژیری مەهاباد بگیریت^(٢٠٣)، ل سالا ١٩٤٤ دبیتە ئەندامی کومەلا (J.K) و ناخی وی یی نهینی (بینایی) بوو، هەرۆسا شیا رۆلەکی باش د دامەزراندنا حزبا دیموکراتی کوردستان دا بگیریت و ل ٢٢ کانوونا دووی ١٩٤٦ ل گورەپانا چوارچرا ل مەهاباد دامەزراندنا کۆمارا کوردستان راگەهاند و قازی محەمەد وەک سەرۆک کۆمار هاتە هەلبژاردن^(٢٠٤).

دەربارە ی ژیانناما قازی محەمەد رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١٧ ئادار ١٩٤٦ دمرکەفتی ب ناخی (حضرتی محمد قازی پیشوای کوردستان) ب شیۆهیهکی وورد بە لافکریه و تیدا دیاردکەت کو "هەر ژزاروکییا وی گیانەکی بەرز و ب هیژ هەبوو، و ل سەردەمی رزا شاھ پەهلەوی هەمی کاروبارین باژیری

بهره‌نگاری ژ مه دکر و ژیهر که‌یف‌خوشیا مه ته دمرده‌سه‌ریا خو قه‌بوول دکر، ژیهر قی چهندی چاقین ههمی کوردان ل باکوور و باشوور و روژه‌لأت و روژئاڤا ب ته که‌یف‌خوشن، له‌ورا ئەم ملله‌تی کورد مه تو ب رهماهنديا دلئ خو ب پيشه‌وایی خو هه‌لبژارد^(٢١١)، هه‌روه‌سا روژئانا کوردستان ل ژمارا ب ميژوویا ٢ ته‌موز ١٩٤٦ دمرکه‌فتی ب ناڤی (جه‌نگ و سياست) به‌لأفکریه و تیدا دیاردکته کو "کورد له‌م دوایانه‌دا له‌ژیر سياستی زانایه‌کی به‌رز جنابی قاضی محمد پیشوای به‌ریزی ایستای کوردستانه نه‌ضتی کرد ئەم ذاته که سياستمداریکی به‌رزه میلیله‌تی خوی بو پیشکه‌وتنیکی که بو کوردی رابردو بی وینه‌یه بانک کرد و له‌ژیر مسلکی دیموکراسیدا ئەم میلیله‌ته‌ی خسته‌ری... وه به‌دنیای راگه‌یاند که میلیله‌تی کورد دیموکراسی ده‌وی^(٢١٢)، هه‌ر ل ژمارا ب ميژوویا ٩ ته‌موز ١٩٤٦ دمرکه‌فتی، (سلیمانی آزاد) هۆزانه‌کی ب ناڤی (بو پیشوا) به‌لأفکریه و دبیزیت:

پیشه‌وای شیریینی خاکی کوردستان
 مایه‌ی ژبانی گه‌ل و نیشتمان^(٢١٣)

ل هه‌ر وه‌لأته‌کی ل ده‌می سه‌روکی نوی یان ده‌سته‌لأتداره‌کی به‌رز پوسته‌کی مه‌زن و مردگریت، وه‌ک کاره‌کی یاسایی و ده‌ستووری پیدقیه سویند بخوت^(٢١٤)، روژئانا کوردستان ل ژمارا ب ميژوویا ١٣ شوات ١٩٤٦ دمرکه‌فتی ریوره‌سمین سویند خوارنا^(٢١٥) قازی محهمه‌د ل جه‌ژئا سه‌ربه‌خویا کوردستان به‌لأفکریه و تیدا دیاردکته کو "سه‌روک کومار فه‌رماندا ئەندامین کومیته‌یا ناڤه‌ندی یا حزبی قورئانا پیروز و نه‌خشی کوردستان و ئالایی کوردستانی ناماده بکه‌ن، ئیکسه‌ر ده‌سته‌یا حزبی کومبون و دوو ب دوو ل پشت ئیک که‌فته ری و به‌ره‌ڤ باره‌گایی حزبا دیموکراتی کوردستان چون و قورئانا پیروز دگه‌ل ئالا و نه‌خشی کوردستان دگه‌ل ریزگرته‌نه‌کا مه‌زن ل سه‌رده‌ستی (مه‌لا حسین شاک) دانا و ده‌سته‌یا حزبی ب شیوه‌کی ریکخستی ئیک ل دویف ئیکی تا گه‌هشتینه پیشه‌وا، پیشه‌وا ب ده‌ستی خو پارچا قوماشی ژ سه‌ر قورئانا پیروز و نه‌خشه‌ی و

نالایی کوردستان لادا و ریوره سمین سویند خوارنی دهستپیکر" و قازی محهمه د گوت: "ئه من به خودا، به کلامی عظیمی خودا، به نیشتمان، به شهرافه تی ملی کورد، به آلائی مقدسی کوردستان سویند دهخوم، که تا آخر هه ناسهی ژیانم و رژاندنی آخر تنوکی خوینم به گیان و به مال لهری راگرتنی سه ره به خوویی و بهرزکردنه وهی ئالائی کوردستان دا تی کوشم و نسبت به رئیسی جمهوری کوردستان و یه که تی کورد و آذربایجان مطیع و وفاداریم" (۲۱۶).

پشتی پیشهوا سویند خواری ههمی پیشمه رگا و نوونه ر و ئاماده بویان ب وئ سویندی سویند خوارن و ئاخفتنا وهفاداریی دان، و پشتی پیشهوا به ره ق باره گایی حزبی قه چووئی دهسته دهسته نوونه رین هوز و عه شائیر و لقین حزبا دیموکراتی کوردستان و خه لکی باژیر و گوندان دچونه ده ق پیشهوا و ریوره سمین به یعی (پیروزباهی) بجه دئینان، هه ر دقئ ده میدا پیشمه رگه کی ره سپی ب نا قئ (سه عید باوه جان) ژناق ریزین پیشمه رگا هاته دمر و ل پیش کورسیکا سه روک کو مار ب دهنگه کی بهرز گوت: "حاضر م ئه م ردینه م له ریی دفاع له نیشتمان له خوین دا شه تل که م"، ده می قازی محهمه د ئه ق دیمه نه دیتی ئیکسه ر رها قئ پیشمه رگه ی ماچکر و ده ست خوشی ئی کر (۲۱۷).

پشتی سویند خوارنا قازی محهمه د هه ر ل جه ژنا سه ره به خویا کوردستان، (سید محمد حمیدی) د روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوو یا ۲۵ شوات ۱۹۴۶ ده رکه قتی ئاخفتنه کی پیشکیشی قازی محهمه د که ت و دبیزیت: "ئه ی پیشه وایی خوشتی مه تو ل سه ر خو کریه مه زن ئه گه ر باشیی بکه ی و عه داله تی بجه بینی ب گیان و مال دی هاریکاریا ته کهین و ئه گه ر خودی نه که ت تو قئ چه ندی لاده ی دی ئاموژکاریا ته کهین، مه دقیت بی ت لاواز لده ق ته مه زن بن تا مافی خو و مرگرن و تو مافین وان بده یه وان و به یزین وان تو بی هیز بکه ی (إن شاء الله) تا مافی ژوان دو مرگری، هه ر نه ته وه کی دریکا خودی دا جیهادی نه که ت دی ژناق چن و دی خودی وان رمزیل که ت و هه ر نه ته وه کی بی ره وشتی و گه نده لی دناق واندا به لاق بوو دی خودی وانا تووشی نه خوشیان که ت، تا ده می تو دریکا خودی و

پێخه مبهري دا عهاله تي بکهی دی کوهداريا ته کهين و گوهداريکرن ته ل سهر مه ئه رکه، خودی مه بو جيهادی بسهريخيت و مه ژ گهنده لی و بی رهوشتيی دوور بکهت^(٢١٨)، پيشهوا قازی محهمه د وهك بهرسف دبيژيت: "ته گهر من خه له تيهك د کارگيريا حکومه تي دا کر و ههر که سه کی ماف ههيه رهخنی من بگريت و نهز ب رهخنی وان گه له ک کهيفخوشم"^(٢١٩).

د گه له ک بهريه رين روژناما کوردستان دا دبيني ن ئه ف روژنامه بو خه لکی دده ته ديارکرن کو ب هاريکاريا قازی محهمه د کورد رزگاربوينه، وهك ل ژمارا ب ميژوويا ١١ شوات ١٩٤٦ دهرکه فتی (سيد عبدالعزیز کورئ حاجی سيد عبدالله) د وتارا خو دا دبيژيت: دقيت ئه م بزاني ن ئه ف ئازاديا مه ژ ئه نجامين ههول و تیکۆشاني ن جه نابئ قاضي محمد بوو کو شه ف و روژين خو دريکا رزگارکرن مه دبوراند و رامانا بهن فه دانی ن زانی و بژان ههول داني ن خو ملله تي کورد ب دهوله تا سوقيه تي دايه نياسين و داخوژا ئازادبونا کوردان کر^(٢٢٠)، ههروه سا ل ژمارا ب ميژوويا ٨ نيسان ١٩٤٦ دهرکه فتی ب ناقي (جيژنی کميته ی محلی شارويران) به لاقکريه و تي دا دياردبيت کو ل روژا ١٧ شوات ١٩٤٦ ل گوندي (له ج) (علی شاشانی) ب هه لکه فتا قی جه ژنی وتاره کی پيشکيش دکهت و تي دا دبيژيت: "ئه قرو دزانن چ روژه ؟ روژه که کو چه ندين سال بوو باب و باپيرين مه چاقه ري قی روژی بوون، لی هيشيا وان بجه نه هات، ئه قرو ب هيژا ده ستين پيشه وایي بهرز جه نابئ قاضي محمد ب ئاسانی و بی خوین رشتن خودایي مهزن ئازادی بومه ئينا، قی که سی چه ندين ساله خوین و جهرکی خو دخوار و هه می وهختی خو دريکا قی مه ره ما پيروژدا بکاردينا"^(٢٢١)، ديسان روژناما کوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ٢٩ ئه يار ١٩٤٦ دهرکه فتی بناقي (با له وه زياتر به تاریکی دانه نيشين) ژلايی (سعید ادهمی فيض الله بيگی) هاتيه به لاقکرن و تي دا دياردکتهت کو قازی محهمه د شيا دووماهيی ب روژا به دبهختيا کوردان بينيت و پشته چه مايی يا کوردان راست بکهت و چاقي ن خوین گريایی بين قی ملله تي سته م دي تي ب نيشاندانا نموونا رهنج و زهحه متيا خو

و بلندکرنا ئالای کوردستانی کو چەندین سال بوو د تاریا بەدبەختیی دا چاقین
مە پی نەدکەفتن رهوشەن و گەش بکەت^(۲۲۲).

هەر چەندە ژیی کۆمارا کوردستان ژییەکی کورت بوو و قازی محەمەد
نەشیا هەمی هزرین خۆ جیبەجی بکەت، لی دماوی حوکمرانیا خۆدا گەلەک
گرنگی ب بواری خواندن و فیڕکرنی دا و هەولدا جورە هاوسەنگیەکی دناقبەرا
زەلام و ژنن کوماری دا پەیدا بکەت، ئانکو هزرا قازی محەمەد وەک کەسەکی
پیشکەفتن خواز دقیا کارین ئەرینی و پیشکەفتی بو کۆماری دابین بکەت، و وەک
سەرکردەکی خودان شیان شیا رۆلەکی باش درێقەبرنا کاروبارین کۆمارا
کوردستان دا بگیریت.

(1) روژناما کوردستان زمانحالی کومارا کوردستان ل مههاباد تا سالأ ۱۹۹۱ یا فهشارتی بوو، پشتی قی سالی بریکا ماموستا عهبدوهمقیب یووسف هاته زانین کو سهرحهمین ژمارین قی روژنامی ل بهغدا لدهف رهشید باجهلان هاتینه پاراستن، لی (رهفیق سألج و سدیق سألج و عهلی کهریمی) بهاریکاریا چهند خه مخورین دی ل دهرقهی وهلات ههولددان بو پهیداکرنا ژمارین قی روژنامی، ژوانا دکتور نه میری حهسهن پوور ل سالی ههشتیا ژسهدی رابوردوو شیان وان ژمارین کوپیکری نهوین "نارچی روژقیلت" لدهمی خو پیشکیشی (کتیبخانا کونگریس) کربون ل نه مریکا و (۳۰) ژماره ب مایکروفلیم بدهست کهفتن، حهسهنی قازی کوپیین (۲۰ - ۲۵) ژمارا کو (ئهدموندز) دابوونی راسپاردی پهرتوکخانا قوتابخانا SOAS کربوو، نهوشیروان مستهفا نهمین، وهک جارهکا دی بو ساخکرنا قی روژنامی چوو بووه کتیبخانا کونگریس، لی بو وی وهسا دیاریوو کو نهو ژمارین لویری ههمی هاتینه سوتن و نه ماینه، دههمان دهمدا وینی (۴۰ - ۵۰) ژمارین (کوردستان) پهیداکربوو و بریوونه لهندهن، ل سالأ ۱۹۹۶ نهف ژماره دابونه عهلی کهریمی، حهسهن و دکتور نه میر زی ژمارین (کوردستان) یین لدهف وان دابونه عهلی کهریمی، نهوژی پیک هاتی بوون ژ کوپین ژمارین (۱ - ۳۰، ۴۱ - ۵۰، ۵۲ - ۶۲، ۶۶ - ۷۸، ۸۵) ههمی پیکفه (۶۵) ژماره بوون، به لی پشتی رووخاندنا رژیما بهعس په یوهندی ئاسانتر بوون و (رهفیق سألج و سدیق سألج و عهلی کهریمی دگهل دکتور کهمال مهزههر) ژبو پهیداکرنا ژمارین قی روژنامی بهرهف خانم بههار خان کچا رهشید باجهلان بو بهغدا چوون، چونکه ژمارین (کوردستان) دناق کتیبخانا بابی ویدا بون، ب مهره ما سکاکرن و چاپکرن و به لافکرنی بدهته (بنکهی ژین)، دئه نجامدا

دبیژیت ۱۱۲ ژماره و عه‌ل‌ئه‌دین سه‌جادی دبیژیت ۱۱۳ ژماره و جه‌مال خه‌زنه‌دار دبیژیت ۱۱۳ ژماره و سه‌عید ناکام دبیژیت ۱۱۴ ژماره و مه‌حموود مه‌لا عیززه‌ت دبیژیت ۱۱۶ ژماره ژێ هاتینه به‌ل‌آف‌کرن، لێ ئه‌حمهد شه‌ریف دبیژیت ۱۱۲ ژماره لسه‌رده‌می کومارا کوردستان هاتبونه به‌ل‌آف‌کرن و پشته رووخاندنا کوماری هه‌ردوو ژمارین (۱۱۳ و ۱۱۴) ب ده‌سخه‌ت ل ته‌بریز چاپ و به‌ل‌آف بون. بو پتر پیزانیان بنیره: ره‌فیک س‌ال‌ح و سدیک س‌ال‌ح، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ۱۲ - ۱۳ ؛ نه‌وزاد عه‌لی ئه‌حمهد، ده‌وله‌مه‌ندکردنی بابته‌ی روژنامه‌گه‌ریی...، ل ۱۷۳ ؛ ع. زو ره‌فیک س‌ال‌ح ئه‌حمهد، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ۱۱۸.

(۸) ره‌فیک س‌ال‌ح و سدیک س‌ال‌ح، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ۱۲ - ۱۳ ؛ عه‌لی که‌ریمی، روژنامه‌ی "کوردستان" ی سه‌رده‌می...، ل ۷۲.

(۹) سه‌ید محه‌مه‌دی حه‌میدی چالاکترین و زۆر به‌ره‌مه‌ترین روژنامه‌نخ‌یسی سه‌رده‌می کومارا کوردستان بوو، کورێ عه‌بدو‌ل‌لا کورێ سه‌ید فه‌یزو‌ل‌لا کورێ سه‌ید شوکرو‌ل‌لای پاساریانه، ل سال‌ا ۱۹۰۳ ل گوندی (د‌اش‌الووجه) ل سه‌قز ژ دایک بوویه، سه‌رنخ‌یسه‌ر و ری‌شه‌به‌ری به‌ریس یی روژنامه و گو‌قارا کوردستان زمانحالی حزبا دیموکراتی کوردستان بوو، ل ریکه‌فتی ۲۷ شوات ۱۹۷۹ ل باژیری سنه چویه به‌ر دلوقانیا خودی. بنیره: ئه‌حمهدی شه‌ریفی، سه‌رنووسه‌ری روژنامه و گو‌قاری کوردستان (۱۲۸۲ - ۱۳۵۸ هه‌تاوی)، گو‌قارا روژنامه‌نووس، ژماره (۴)، هه‌ولێر، ۲۰۰۵، ل ۱۸۰ - ۱۸۳ ؛ ره‌فیک س‌ال‌ح و سدیک س‌ال‌ح، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ۱۸.

(۱۰) هیمدادی حوسین، روژنامه‌هوانی کوردی سه‌رده‌می کوماری...، ل ۸۲.

(۱۱) ژفی تی‌کستی دیاردبیت سه‌رنخ‌یسه‌ری روژنامه و گو‌قارا کوردستان سه‌ید محه‌مه‌دی حه‌میدی بوو. بو پتر پیزانیان بنیره: روژنامه کوردستان، ژماره (۱۹)، ۲۵ شوات ۱۹۴۶، ل ۷۳.

(١٢) هه‌یمن: محهمهد ئه‌مین کورێ سه‌ید حه‌سه‌ن شیخ الإسلام یی موکریبه ل سالآ ١٩٢١ ل کوندی (لاچین) نیزیک مه‌هاباد ژ دایک بوویه، ل سالآ ١٩٤٢ بویه ئه‌ندامی کومه‌لا (J.K)، ل سه‌رده‌می حکومه‌تا کومارا کوردستان بویه هه‌زانقانی نه‌ته‌وه‌یی و پشکداری د گه‌له‌ک ئاهه‌نگ و هه‌لکه‌فتنان دا کره‌، ل دووماهیگا سالی‌ن شیستا به‌ره‌ف باشووری کوردستان ده‌یت تا رووخاندنا رژیمی شاه ل ١٩٧٩ دزقریت مه‌هاباد، ب ره‌زامه‌ندیا حکومه‌تی بنگه‌هی (سه‌لاحه‌دین ئه‌یوی) یی چاپ و به‌لا‌فکرنی ل ئورمی دامه‌زراند و ل سالآ ١٩٨٥ گو‌قاره‌ک ب نا‌قی (سروه) ده‌ری‌خست ل ١٨ - ١٩ نیسان ١٩٨٦ ل ئورمی دچیته به‌ر دلوقانیا خودی. بنیره: ره‌فیک س‌ل‌ج و سدیق س‌ل‌ج، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ٤٤؛ سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ژیدمری به‌ری، ل ١١٧ - ١٢١.

(١٣) دلشاد ره‌سوولی: محهمهد غه‌فوره، بخو خه‌لکی مه‌هاباده و ل کو‌یه مه‌زن بویه، به‌ره‌ف مه‌هاباد دچیت و تیکه‌لی کارێ سیاسی دبیت، دبیته ئه‌ندامی (J.K) له‌سه‌رده‌می حوکمرانیا کومارا کوردستان دبیته هاریکاری وه‌زیری فه‌ره‌ه‌نگ، پشتی رووخاندنا کوماری ده‌یت ناوچا پشدر ل سالآ ١٩٦٥ ده‌یته کوشتن. بنیره: ره‌فیک س‌ل‌ج و سدیق س‌ل‌ج، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ١٨.

(١٤) هه‌مان سه‌رچاو، ل ١٥.

(١٥) هیمدادی حوسین، روژنامه‌ی کوردستان زمانحالی کوماری دیموکراتی کوردستان ١٩٤٦ - مه‌هاباد، گو‌قارا روژنامه‌قانی، ژماره (٨)، هه‌ولیر، ٢٠٠٢، ل ٣١٨.

(١٦) روژناما کوردستان، ژماره (١)، کانونا دووی، ١٩٤٦، ل ١.

(١٧) ره‌فیک س‌ل‌ج و سدیق س‌ل‌ج، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ١٠؛ شادمان مه‌لا حه‌سه‌ن، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ٩٠.

(١٨) روژناما کوردستان، ژماره (١)، ١١ کانونا دووی، ١٩٤٦، ل ١.

(١٩) شادمان مه‌لا حه‌سه‌ن، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ٩٠.

- (٢٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢)، ١٥ كانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١٢.
- (٢١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤)، ١٧ كانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١٥.
- (٢٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧)، ٢٦ كانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٢٥.
- (٢٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٠)، ٤ شوات ١٩٤٦، ل ٣٩.
- (٢٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٨)، ٢٣ شوات ١٩٤٦، ل ٧٢.
- (٢٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٠)، ٢٧ شوات ١٩٤٦، ل ٧٨.
- (٢٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٢)، ٤ ئادار ١٩٤٦، ل ٨٦.
- (٢٦) مه حمود مه لا عززمت، جه مهوریه تی كوردستان توژیینه ومیه کی میژووی و سیاسیه، سلیمانی، ٢٠٠١، ل ٢٦٧.
- (٢٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (١)، ١١ كانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١.
- (٢٧) مه حمود مه لا عززمت، سه رچاوهی پیشوو، ل ٢٦٧.
- (٢٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (١)، ١١ كانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١.
- (٢٩) ناوچا موکریان: دهقه رمه کا به رزه ژلایی باکووری قه باژیروی شنو و دمیراچا ئورمیه و باژیروی مه راعه یه، ژلایی باشووری قه باژیروی سنه، و ژلایی روزه لآت قه باژیروی تکاب، و ژلایی رۆژناقا قه باشووری کوردستانه و سه نته ری قی دهقه ری باژیروی مه هاباده، به لی باژیروین وی یین دی (شنو، نهغه ده، خانه (پیرانشه هر)، بوکان، میانداوا، سه رده شت، بانه، سه قز)، و ژ هۆزین قی دهقه ری (مه نگور، مامه ش، گهورک، دیبوکری، به گزاده، پیران). بنیره: ابراهیم افخمی، تاریخ فرهنگ و ادب موکریان مه اباد و سرده شت واشنویه، جلد اول و دوم، بی. جا، ١٩٧٣، ص ١٠٦، ٦٩٢ - ٦٩٨؛ عه لی نه صغهری شه میمی هه مه دانی، جوغرافیای کوردستانی ئیران، ومپرگیران: عبدالرحمن محمد امین زمبیحی، به غدا، ١٩٨٠، ل ١٠ - ١٣.
- (٣٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٩)، ٢٤ نیسان ١٩٤٦، ل ١٦٠.
- (٣١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤١)، ٢٩ نیسان ١٩٤٦، ل ١٦٨.

دابەشكرن، له‌ورا مه‌سه‌لأ كوردی كه‌له‌ك ب زهمه‌تتر لیهات و تانوكه ئەف مه‌سه‌له یا به‌رده‌وامه. بنیژه: هوكر طاهر توفیق، قومیه بلا عنوان : أسباب عدم قیام دولة كوردیه من حركة الشيخ عبيدالله النهري حتى نهاية مشكلة الموصل ۱۸۸۰ - ۱۹۲۵، أربیل، ۲۰۰۶، ص ۹ - ۱۰.

(۴۵) روژناما كوردستان، ژماره (۵۱)، ۲۹ ئەیار ۱۹۴۶، ل ۲۰۶.

(۴۶) روژناما كوردستان، ژماره (۶۱)، ۲۳ تەموز ۱۹۴۶، ل ۲۴۸.

(۴۷) روژناما كوردستان، ژماره (۲۴)، ۱۳ ئادار ۱۹۴۶، ل ۹۳.

(۴۸) روژناما كوردستان، ژماره (۶۵)، ۶ تەموز ۱۹۴۶، ل ۲۵۸.

(۴۹) ۶ ئەیلول ۱۹۳۰ خەلكی باژیری سلیمانیه دگهل قوتابیان خوپیشاندانه‌كا مه‌زن دژی هه‌لبژاردنیه‌ن ده‌سته‌یا سه‌ره‌رشتیه‌ی و په‌یمانا ۱۹۳۰ و داخو‌زا جیه‌جیه‌كرنا مافیه‌ن كوردان ئەنجام دان، ئی ب زووترین دم شهر و پیکدادان دناقبه‌را خوپیشاندهران و پولیسان دا روودا، له‌ورا له‌شكه‌ری مایه‌تیه‌كرن كر و كوشتاره‌كا مه‌زن به‌سه‌ری خوپیشاندهران ئینان و دئه‌نجامدا ژ خوپیشاندهران ۱۳ كه‌س هاتنه‌ كوشتن و ۲۳ بریندار بون، ئی روژناما تاخی یا كوردی ل ژماره (۸۲۸) ل روژا ۶ ئەیلول ۱۹۷۱ دایه دیاركرن كو ژمارا كوشتیان ۴۵ و ژمارا برینداران ۲۰۰ كه‌س بون، فی روودانی هه‌ستین ملله‌تی كورد هه‌ژاند له‌ورا ئەف روژه ب ناخی (روژا ره‌شا شه‌شی ئەیلول) بناقكرن، بنیژه: غانم محمد الحفو و عبدالفتاح علي البوتاني، الكورد والأحداث الوطنية في العراق خلال العهد الملكي ۱۹۲۱ - ۱۹۵۸، ده‌وك، ۲۰۰۵، ص ۴۲، ۱۱۹.

(۵۰) سه‌ره‌لدانا بارزان یا ئیه‌کی ل ۱۸ ئادار ۱۹۳۲ ل گوندی كورکی ل روژه‌ه‌لانا ناحیا میرگه‌سه‌ور دناقبه‌را شه‌ره‌شگیره‌ین كورد به‌سه‌ر كرده‌یا تیا (شیخ ئەحمه‌د بارزانی) و له‌شكه‌ری عیراقی دا هاته روودان، و سه‌ره‌لدانا بارزان یا دووی ل ۲ چرییا ئیه‌کی ۱۹۴۳ ب هیره‌شكرنا (مه‌لا مسته‌فا بارزانی) بو سه‌ر بنگه‌هی پولیسان ل (شانه‌دمر) و كوئترول كرنا فی بنگه‌هی ده‌سته‌یه‌یه‌كر، بو زیده‌تر پیزانیه‌ن بنیژه: مسعود البارزانی، البارزانی والحركة التحررية الكردية انتفاضة بارزان

الاولی (۱۹۳۱ - ۱۹۳۲)، کردستان، ۱۹۸۶، ص ۱۷؛ فهرمیدوون نووری، بزاقی

باززانی، ههولتیر، ۲۰۰۷، ل ۱۴۴.

- (۵۱) روژناما کوردستان، ژماره (۶۵)، ۶ تهموز ۱۹۴۶، ل ۲۵۸.
- (۵۲) روژناما کوردستان، ژماره (۸۵)، ۲۱ ئاب ۱۹۴۶، ل ۳۱۹.
- (۵۳) روژناما کوردستان، ژماره (۵۳)، ۴ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۱۳.
- (۵۴) روژناما کوردستان، ژماره (۶۷)، ۲۳ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۶۶.
- (۵۵) روژناما کوردستان، ژماره (۷۱)، ۲۸ تهموز ۱۹۴۶، ل ۲۸۳.
- (۵۶) روژناما کوردستان، ژماره (۶۷)، ۲۳ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۶۶.
- (۵۷) روژناما کوردستان، ژماره (۱)، ۱۱ کانوونا دووی ۱۹۴۶، ل ۱.
- (۵۸) روژناما کوردستان، ژماره (۶)، ۲۱ کانوونا دووی ۱۹۴۶، ل ۲۱.
- (۵۹) روژناما کوردستان، ژماره (۸)، ۲۸ کانوونا دووی ۱۹۴۶، ل ۳۱.
- (۶۰) روژناما کوردستان، ژماره (۱۱)، ۶ شوات ۱۹۴۶، ل ۴۱.
- (۶۱) روژناما کوردستان، ژماره (۳۷)، ۲۰ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۵۱.
- (۶۲) سهروک هۆزی شکاک و برایی مهزن یی سمکو شکاک بوو، چ جازان ملکهچی حکوومهتا ئیرانی نهبوو، هندهک دهما ژ چیاپان دهاته خوار و ل دۆل و نهوالین دمورویهر مال و سامانین دموئه مهندان تالان دکر و ل سهر ههژار و دهست کورتان دابهش دکر، لهورا لدهف خه لکی دهقه ری یی بهرنیاس بوو ب (رابین هۆد) ی کوردان. بنیره: فاخر حسن گوئی، سمکویی شکاک ریبه ری...، ل ۵۳.
- (۶۳) ههمزه ئاغای مهنگور میژوویهکا دیرین و تزی ژ بهرهنگاریبوون و تهپهسهری و زیندانکرن و ئاوارهبوونا زور دگهل رژیما ستهمکار یا قاجاری و عوسمانیان ههیه، وهک سهروک هۆزهکی نیشتمانپهرومر د سههرلدا تین دناقبهرا سالتین (۱۸۵۴ - ۱۸۸۰ز) دهیتته نیاسین. بنیره: محهمهد حهمه باقی، راپهیرینی ههمزه اغای مهنگور له بهلگه نامه ی قاجاریدا ۱۸۵۴ - ۱۸۸۰، ههولتیر، ۲۰۰۲، ل ۷.
- (۶۴) روژناما کوردستان، ژماره (۵۰)، ۲۷ ئه یار ۱۹۴۶، ل ۲۰۳.

- (٦٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (١)، ١١ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١ ؛ رۆژناما کوردستان، ژماره (١٠)، ٤ شوات ١٩٤٦، ل ٤٠.
- (٦٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٤)، ١٣ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٣.
- (٦٧) محهمهد حسین خان سیف قاضی ل سالأ ١٩١١ ل مههاباد ژ دایک بوویه و دبیته کورئ مامئ قازی محهمهد، بابئ وی میرزا حسن سیف قازی ئیک ژانا و زهلامین بناق و دهنگین کوردستانئ بوو، پشتی ژناقبرنا دهستههلانداریا رزا شاه پشکداری د بزاقا رزگارخووا کوردی دا دکهت و ئیک ژ دامهزینهرین (پ.د.ک) بوو، ل سهردهمئ حوکمرانیا حومهتا کوردستان دبیته وهزیرئ بهرگیرئ تا گرتن و شههیدبونا وی دکهل قازی محهمهد ل ٣١ ئادار ١٩٤٧، بو زیدهتر پیزانیان بنیره: کریم حسامی، قافله من شهداء کردستان ایران، ترجمه: نزار محمود، بغداد، ١٩٧٣، ص ٢٧ - ٢٨.
- (٦٨) رۆژناما کوردستان، ژماره (١١)، ٦ شوات ١٩٤٦، ل ٤١.
- (٦٩) ههمان ژماره، ل ٤٢.
- (٧٠) ئاموژگاریا قوتابخانا پهروانه یا کچان ل مههاباد. بنیره: رۆژناما کوردستان، ژماره (١٣)، ١١ شوات ١٩٤٦، ل ٤٩.
- (٧١) ههمان ژماره.
- (٧٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٨)، ٢٣ شوات ١٩٤٦، ل ٧٠.
- (٧٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٦)، ١٨ ئادار ١٩٤٦، ل ١٠٦.
- (٧٤) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٦)، ١١ ئهیار ١٩٤٦، ل ١٨٦ - ١٨٨.
- (٧٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧٧)، ١٥ ئاب ١٩٤٦، ل ٣٠٥.
- (٧٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٩)، ٢٥ شوات ١٩٤٦، ل ٧٣.
- (٧٧) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٤)، ١٣ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٨.
- (٧٨) زیدههی دقئ ناخشتئ دا ههیه، دبیت ژمارهکا مهزن ژ کوردان هاتبنه کوشتن، لئ ناگههیته قئ ژمارئ.

- (٩١) عبدالرحمن قاسم، المصدر السابق، ص ٣٠.
- (٩٢) هوزان سليمان ميرخان الدوسكي، المصدر السابق، ص ٧٩.
- (٩٣) وليام ايغلتن الابن، جمهورية مهاباد: جمهورية ١٩٤٦ الكردية، ترجمة وتعليق، جرجيس فتح الله، أربيل، ٢٠١٢، ص ٩٠؛ أرجى روزفلت، جمهورية مهاباد الكردية، ترجمة: ظاهر حمد طه، د.م، ١٩٨٨، ٢٦.
- (٩٤) بهلافوكا ئەتلانتیک: ل ١٤ ئاب ١٩٤١ سەروک فرانکلین روزفلت و ونستون تشرشل چاڤیکەفتنەک ل کەنداڤی ئەرجنتیا ل کزیرتا نیوفوندلند کرن، و ژلایى وانقه بهلافوكا ئەتلانتیک (میثاق الأطلسی) هاته دانان، قى بهلافوكى چەندین بنهما بخوفه دكرتن بنههتى ئارمانجین بهريتانيا و ویلايه تین ئیگرتی بین ئەمریکی بیك دئینا، ژوان بنهمايا: دەستگرتن ب سەر بهرفرههونا داگیرکهران و دانا مافی ئەتونومی بو ملله تین بی بههر، دیسان قى بهلافوكى گازی کر هەر نهتهوهكى ماف ههیه جورى حوکمرانیى بو خو ههلبژیریت، و گهلهک بنهمایین دی. بو پتر پیزانیان بنیره: ٥. ١. ل. فشر، تاریخ أوروبا فی العصر الحديث (١٧٨٩ - ١٩٥٠)، تعریب: أحمد نجیب هاشم و ودیع الضبع، ط ٥، ب. م، ب. ت، ص ٦٨٦؛ ریاض الصمد، العلاقات الدولية فی القرن العشرين، ج ١، ط ٢، بیروت، ١٩٨٣، ص ٤١٩.
- (٩٥) ئارکبیۆلد بولوک رووزقیلت، کومارا کوردان ل مههابادی، کوفارا واته، ژماره (٥)، ههولیر، ٢٠١٠، ل ١٣.
- (٩٦) جهلیل گادانی، په نجا سال خهبات: کورته میژووویهکی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران، ب ١، ج ٢، دهوک، ٢٠٠٨، ل ٢٤؛ دیشید مکدول، تاریخ الأکراد الحديث، ترجمة: راج آل محمد، بیروت، ٢٠٠٤، ص ٣٧٣.
- (٩٧) سههرای راکه هاندنا قى بهیاننامی لى حزبا دیموکراتی کوردستان نهشیان قى بهرنامهی بیخنه دقوناغا جیبه جیکرنى دا، چونکه رهوشا جشاکى و ئابووری ریک بشی جورى بهرنامهی نه ددا و پیکهاتیا جشاکى ل کومارا کوردستان ژلایى په یوه ندىن جشاکى فه لسهر بنهمايى خوین و خزمایه تى بون و ئەف

به‌یاننامه دگهل (یاسایا بنهرمت) یا ئیران نه دهاته گونجاندن، چونکه قی به‌یاننامی کوردستان دکره دهوله‌ته‌کا جودا ژ ئیران. بنیره: موجته‌با بورزوویی، بارودۆخی سیاسی کوردستان، و مرگیان: نازناز محهمهد عه‌بدولقادر و هنده‌کین دی، هه‌ولیر، ۲۰۰۵، ل ۳۹۱؛ نه‌وشیروان مسته‌فا ئه‌مین، حکومه‌تی کوردستان...، ل ۹۵.

(۹۸) جه‌لیل گادانی، سه‌رجاوه‌ی پیشوو، ل ۲۷ - ۲۸؛ ولیام ایغلتن الابن، المصدر السابق، ص ۱۰۳؛ عبدالرحمن قاسملو، المصدر السابق، ص ۹۱.

(۹۹) ده‌مان ده‌مدا هنده‌ک ژیدمر پشته‌فانیا قی بوچوونی دکه‌ن. بنیره: غه‌نی بلوریان، ئاله‌کووک: به‌بۆنه‌ی به‌نجا سائه‌ی دامه‌زراندنه‌وه‌ی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران ۱۳۲۶ - ۱۳۷۶ هه‌تاوی، کوک‌کردنه‌وه و ئاماده‌کردنی: حامید گه‌وه‌هری، ستۆکه‌هۆلم، ۱۹۹۷، ل ۵۸؛ که‌ریمی حسامی، له بیره‌وه‌ریه‌که‌نم: له مندا‌لیه‌وه تا سالی ۱۹۵۷، سوید، ۱۹۸۶، ل ۱۰۶.

(۱۰۰) گوشارا کوردستان، ژماره (۱)، سالی یه‌که‌م، مه‌باد، ۶ کانونی یه‌که‌م، ۱۹۴۵، ل ۱۱؛ سه‌بارمت دامه‌زراندنا قی حیزبی چه‌ندی‌ن راو بوچوونین جیاواز هه‌نه هنده‌ک ژیدمر دده‌نه دیارکرن کو حزبا دیموکراتی کوردستان ل ئه‌یلولا ۱۹۴۵ هاتیه دامه‌زراندن. بنیره: ولیام ایغلتن الابن، المصدر السابق، ص ۱۱۰؛ آرجی روزفلت، المصدر السابق، ص ۲۶؛ ئی مه‌حمود مه‌لا عززه‌ت دبیزیت: "کونگری دامه‌زراندنا قی حیزبی ل ۱۵ ئاب ۱۹۴۵ هاتیه به‌ستن و نوونه‌رین ده‌قهر و باژیرین ئازادکری و مه‌هاباد تیدا ئاماده‌بون. بنیره: مه‌حمود مه‌لا عززه‌ت، جه‌مه‌وریه‌تی کوردستان...، ل ۱۰۲.

(۱۰۱) مه‌حمود مه‌لا عززه‌ت، جه‌مه‌وریه‌تی کوردستان...، ل ۱۰۳؛ نه‌وشیروان مسته‌فا ئه‌مین، حکومه‌تی کوردستان...، ل ۹۵.

(۱۰۲) ئه‌ندامین لیژنا نافه‌ندی یا حیزبی پیک ده‌اتن: ژ (حاجی بابه شیخ، محهمهد حسه‌ین سه‌یف قازی، مه‌ناف که‌ریمی، سه‌ید محهمهد ئه‌یوبیان،

عەبدولرەحمانی ئیلخانی زاده، ئیسماعیل ئیلخانی زاده، ئەحمەدی ئیلاهی، خەلیل خوسرەوی، کەریم ئەحمەدیان، حاجی مستەفا داودی، محەمەد ئەمین موعینی، مەلا حسەین مەجدی، مەحمود وەلی زاده، محەمەد رەسوولی (دڵشاد)، محەمەد ئەمین شرفی، عەبدولرەحمانی زەبیحی). بنییره: مەحمود مەلا عەزەت، جەمهوریەتی کوردستان...، ل ۱۰۳؛ جەلیل گادانی، سەرچاوەی پیشوو، ل ۳۱.

(۱۰۳) تیکستی بەرنامی (حزبا دیموکراتی کوردستان) پشتی کونگری ئیکی راستەوخۆ ب زمانی کوردی ل مەهاباد هاته چاپکرن، هەرۆسا بو تیکستی بەرنامە ی ب زمانی عەرەبی بنییره: عبدالستار طاھر شریف، المصدرا السابق، ص ۲۳۶ - ۲۳۸.

(۱۰۴) هوزان سلیمان میرخان الدوسکی، المصدرا السابق، ص ۷۸.

(۱۰۵) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱)، ۱۱ کانوونا دووی ۱۹۴۶، ل ۱.

(۱۰۶) محەمەد نانهوازاده کووری میرزا عەبدوڵلا یه، ل ۱۹۴۱ بوویه ئەندامی (حزبا نازادیخوازی کوردستان)، ژیهری دامەزراندنا حکومەتا کوردستان نانهوازاده ئیک ژ دامەزرینەر و ئەندامین چالاک بین کومەلا (j.k) بوو، پشتی دامەزراندنا کومارا کوردستان بوویه فەرماندی هیزا ناڤهندی یا کوردستان، ل رۆژا ۱۶ تەموز ۱۹۴۶ دناڤ فروکەیه کا شهری یا لەشکەری ئیرانی دا لسهەر دهڤهرا (کەلیخان) کەفت و نانهوازاده تیدا هاته سوتن. بنییره: کریم حسامی، المصدرا السابق، ص ۱۸ - ۱۹؛ رەفیق سألح و سدیق سألح، سەرچاوەی پیشوو، ل ۲۶ - ۲۷.

(۱۰۷) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱۵)، ۱۶ شوات ۱۹۴۶، ل ۵۷.

(۱۰۸) سدیق سألح، رۆژنامە ی "کوردستان" مەهاباد، ۱۳۲۴ - ۱۳۲۵ (۱۹۴۶)، گوڤارا رۆژنامە نووس، ژماره (۱۱)، ههولیر، ۲۰۰۷، ل ۸۳.

(۱۰۹) رۆژناما کوردستان، ژماره (۷۹)، ۲۴ تەموز ۱۹۴۶، ل ۳۱۳.

- (١١٠) هه‌مان ژماره، ل ٣١٣، ٣١٦.
- (١١١) كومه‌لا (J.K) ل ١٦ ئاب ١٩٤٢ ل باژیری مه‌هاباد هاتیه دامه‌زاندن.
- (١١٢) جه‌لیل گادانی، سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ٢٤ - ٢٥ ، هوزان سلیمان میرخان
الدوسکی، المصدر السابق، ص ٧٩.
- (١١٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (١)، ١١ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١.
- (١١٤) هه‌مان ژماره، ل ٤.
- (١١٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢)، ١٣ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٦.
- (١١٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (١)، ١١ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١.
- (١١٧) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢)، ١٣ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٢.
- (١١٨) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٩)، ١٥ نیسان ١٩٤٦، ل ١٤٤.
- (١١٩) رۆژناما کوردستان، ژماره (٥٢)، ٢ حوزمه‌یران ١٩٤٦، ل ٢١١.
- (١٢٠) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦١)، ٢٣ حوزمه‌یران ١٩٤٦، ل ٢٤٨.
- (١٢١) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦٩)، ٢١ ته‌موز ١٩٤٦، ل ٢٧٤.
- (١٢٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (١١)، ٦ شوات ١٩٤٦، ل ٤١.
- (١٢٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (٨)، ٢٨ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٣١.
- (١٢٤) رۆژناما کوردستان، ژماره (١١)، ٦ شوات ١٩٤٦، ل ٤١.
- (١٢٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٨)، ٢٣ شوات ١٩٤٦، ل ٧١.
- (١٢٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٩)، ٢٥ شوات ١٩٤٦، ل ٧٤.
- (١٢٧) رۆژناما کوردستان، ژماره (٣٢)، ٦ نیسان ١٩٤٦، ل ١٢٩.
- (١٢٨) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٤)، ١٣ شوات ١٩٤٦، ل ٥٥.
- (١٢٩) چه‌ندی‌ن وتار و راپۆرتی‌ن گرنگ و پر بایه‌خ د رۆژناما کوردستان دا به‌لا‌ف
کرینه.
- (١٣٠) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٤)، ١٣ شوات ١٩٤٦، ل ٥٥.
- (١٣١) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٦)، ١٨ شوات ١٩٤٦، ل ٦٤.

- (١٣٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢١)، ٢ ئادار ١٩٤٦، ل ٨٤.
- (١٣٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٢)، ٦ نيسان ١٩٤٦، ل ١٣٢.
- (١٣٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٢)، ٤ ئادار ١٩٤٦، ل ٨٦.
- (١٣٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٥)، ٤ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٥٩.
- (١٣٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٤)، ١٣ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٩.
- (١٣٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٥)، ٤ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٦٠.
- (١٣٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٦)، ٩ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٦٤.
- (١٣٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٧)، ١١ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٦٧.
- (١٤٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧٠)، ٢٣ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٧٧.
- (١٤١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٨٥)، ٥ ئيلول ١٩٤٦، ل ٣٢٠.
- (١٤٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٣)، ١١ شوات ١٩٤٦، ل ٥١.
- (١٤٣) دمبارهي ناف و كوژمي پاري وان ژنين ماموستا بين هاريكاري پيشكيشكرين.
بنيره: پاشبهندي ژماره (٢).
- (١٤٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٩)، ٣٠ ئادار ١٩٤٦، ل ١٢٠.
- (١٤٥) دمبارهي ناف و كوژمي پاري وان كهسين هاريكاري پيشكيشكرين. بنيره:
پاشبهندي ژماره (٣).
- (١٤٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٥)، ١٥ نيسان ١٩٤٦، ل ١٤٤.
- (١٤٧) دمبارهي ناف و كوژمي پاري وان كهسين هاريكاري پيشكيشكرين. بنيره:
پاشبهندي ژماره (٤).
- (١٤٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٥٢)، ٢ حوزهيران ١٩٤٦، ل ٢١١ - ٢١٢.
- (١٤٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤)، ١٧ كانوونا دووي ١٩٤٦، ل ١٥.
- (١٥٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٧)، ٢٠ شوات ١٩٤٦، ل ٦٧؛ رۆژناما كوردستان،
ژماره (١٨)، ٢٣ شوات ١٩٤٦، ل ٧١.
- (١٥١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٤)، ١٣ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٤.

- (١٥٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٠)، ٢٧ نیسان ١٩٤٦، ل ١٦٤.
- (١٥٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (٥٩)، ١٨ حوزمیران ١٩٤٦، ل ٢٣٩.
- (١٥٤) جهلیل گادانی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ٣١.
- (١٥٥) ئالایی کوردستان ئیکه‌مین جار ژلایی کومه‌لا (جفاکی یا کوردی) ل سته‌مبول ل سالاً ١٩٢٠ هاته دروستکرن، رهنگی سوور لسه‌ری نیشانا خوینا شه‌هیدان (بیشمه‌رگا) یه کو دریکا سه‌ربه‌خویا کوردستان دا هاتیه رشتن و رهنگی سپی ل نیقه‌کا ئالایی نیشانا ناشتیخووا گه‌لی کورده و رهنگی که‌سک لخوا‌ری نیشانا ناخا کوردستان کو وه‌لاته‌کی که‌سک و ب بیت و به‌ره‌که‌ته، هه‌روه‌سا ب رامانا ژیان‌ی ژی ده‌یت و دوو ده‌ستین کوله گه‌نم و کوله جه‌ه نیشانا به‌ره‌مه‌ی ژیار‌ی و خوا‌رنا وه‌لات‌ی یه و د هه‌مان ده‌مدل که‌لتوو‌ری که‌لین دی کوله گه‌نم نیشانا ناشتی یی یه و ل نا‌قه‌راستا ئالایی روژا ئازادی یه کو دروشمی دیرین و بیروزی زه‌رده‌شتیه و سه‌ری پینوسی نیشانا ره‌وشه‌نبیری و فی‌ریون و زانستی یه. بنیره: قدری جمیل باشا (زنار سلوبی)، مسأله کوردستان : ٦٠ عاماً من النضال المسلح للشعب الكردي ضد العبودية، تنقیح و تقدیم : عزالدین مصطفی رسول، ط٢، بیروت، ١٩٩٧، ص ١٩٠ - ١٩١ ؛ نارام محه‌مد غه‌ریب و کاکشار ئوره‌مار، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ١١.
- (١٥٦) سمایی ماملی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ٨٧.
- (١٥٧) محمد به‌الدین مه‌لا صاحب (ماموستا دانا)، پیشه‌وا قازی محمد و کۆماری مه‌هاباد، ج٢، سلیمانی، ٢٠١٢، ل ٢٥ ؛ مه‌حمود مه‌لا عزه‌ت، جه‌مه‌هوریه‌تی کوردستان...، ل ١٢٩ - ١٣٠.
- (١٥٨) نه‌وشیروان مسته‌فا ئه‌مین، حکومه‌تی کوردستان...، ل ٩٦.
- (١٥٩) ل ٢٦ سه‌رماموز ئانکو ١٥ کانوونا دووی ١٩٤٥ د هه‌فته‌ناما کوهستان دا بنا‌قی کیشا مه‌هاباد هاتیه و دبیزیت: "هه‌فتیا چوو‌یی چه‌ند ده‌نگو باسین جودا جودا که‌هشتن کو ل مه‌هاباد روودانه‌کا نه چاقه‌ریکری هاتبوو روودان و بویه ئه‌گه‌ری کوهشتنا پینج که‌سان ژ زیره‌قنان". بنیره: کوهستان (روزنامه)،

شماره (۱)، سال اول، تهران، ۷ اسفند ۱۳۲۳، ل ۵؛ یاسین سهردهشتی، دوو تهلهگرافی کاربهدهستیکی ئیرانی و خوڤرۆشیکی کورد و ساغکردنهووهی میژوووی بوداوی چهککردنی شارهوانی مههاباد، گوڤارا مهتین، ژماره (۱۱۲)، دهوک، ۲۰۰۱، ل ۱۱.

(۱۶۰) گوڤارا کوردستان، ژماره (۱)، سالی یهکهه، مههاباد، ۶ کانونی یهکهه ۱۹۴۵، ل ۱.

(۱۶۱) یاسین سهردهشتی، چهند لاپههپهیهک له میژوووی...، ل ۱۸۹.

(۱۶۲) مهحمود مهلا عزهت، جهمههوریهتی کوردستان...، ل ۱۳۰؛ یاسین سهردهشتی، چهند لاپههپهیهک له میژوووی...، ل ۱۸۹.

(۱۶۳) دقئ هۆزانی دا ووشا (شینه) ب راما نا رهنگی کهسک دهیت.

(۱۶۴) روژناما کوردستان، ژماره (۱۴)، ۱۳ شوبات ۱۹۴۶، ل ۵۴.

(۱۶۵) بلندکرنا ئالایی کوردستان روودانهکا میژوووی بو ل ژيانا سیاسیا خه لکی کوردستان، لهورا روژناما کوردستان ل زۆریهیا ژمارا باس لیکیه وهک ل ژمارین (۱، ۵، ۷، ۸، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۵، ۳۷، ۳۸، ۴۰، ۵۶) ب دیشچوونهکا گشتی ریشهبرنا رینورسمین ڤان جهژنا به لآقکرینه. بنیره: نهوشیروان مستهفا ئەمین، حکومهتی کوردستان...،

ل ۹۶؛ رهفیک سالح و سدیق سالح، سهراچاوهی پیشوو، ل ۳۰.

(۱۶۶) روژناما کوردستان، ژماره (۱)، ۱۱ کانوونا دووی ۱۹۴۶، ل ۲.

(۱۶۷) روژناما کوردستان، ژماره (۵)، ۲۰ کانوونا دووی ۱۹۴۶، ل ۱۸.

(۱۶۸) روژناما کوردستان، ژماره (۱۳)، ۱۱ شوات ۱۹۴۶، ل ۵۰.

(۱۶۹) روژناما کوردستان، ژماره (۱۶)، ۱۸ شوات ۱۹۴۶، ل ۶۲.

(۱۷۰) روژناما کوردستان، ژماره (۴۱)، ۲۹ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۶۷.

(۱۷۱) زیرو بهگ ئیک ژ سههرکردین کوردان بوو، پشتی شهری جیهانی یی ئیکی کاری ریگریی دکر و ههڤهپهیمانی سمکو شکاک بوو و پشتی کوشتنا سمکو

زێرو بەگ بەرهه عیراقی رهقی، پشتی هاتنا ههقیهیمانان بو ئیران ل ۱۹۴۱ بهرهه
 ئیران فه هات و ل دولاً براندوز نیزیکی سنورین عیراقی جهی خو گرت، پشتی
 (قازی محهمهه) سهروکاتیا کۆمارا کوردستان کری زێرو بهگ کره
 (بیشهنگ - نهقیب)، پشتی رووخاندنا کۆمارئ دگهل (مهلا مستهفا) بهرهه
 ئیکهتیا سوقیهتی جوو. بنیره: ودیع جویده، الحریکه القومیة الكردية نشأتها
 وتطورها، ترجمة : مجموعة من المترجمين، إشراف و تدقيق : غازي برو، أربیل،
 ۲۰۱۳، ص ۵۹۸.

- (۱۷۲) رۆژناما کوردستان، ژماره (۴۵)، ۸ ئهیار ۱۹۴۶، ل ۱۸۴.
- (۱۷۳) رۆژناما کوردستان، ژماره (۴۷)، ۱۵ ئهیار ۱۹۴۶، ل ۱۹۱.
- (۱۷۴) رۆژناما کوردستان، ژماره (۵۵)، ۹ حوزمهیران ۱۹۴۶، ل ۲۲۳ - ۲۲۴.
- (۱۷۵) رۆژناما کوردستان، ژماره (۶۶)، ۹ تهمووز ۱۹۴۶، ل ۲۶۳.
- (۱۷۶) سدیق سالح، رۆژنامهی "کوردستان" مههاباد...، ل ۷۹.
- (۱۷۷) دقئ جهئئ دا قازی محهمهه ههولدا مللهتی کورد وهک نهتهوهکا جودا بدهته
 نیاسین. بنیره: ئه یوب ئه یوب زاده، له ژیکافوهه بۆ کۆمار: میژوونوسی
 حیزبی له ژیر تیشکی رهخندها، ههولیر، ۲۰۱۴، ل ۳۱۰.
- (۱۷۸) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱۰)، ۴ شوات ۱۹۴۶، ل ۴۰.
- (۱۷۹) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱۱)، ۶ شوات ۱۹۴۶، ل ۴۱.
- (۱۸۰) سهید عبدالعزیز کورئ حاجی سهید عهبدوئلا کورئ شیخ عهبدوئقادر
 کورئ شیخ عوبهیدوئلائی شهزینی یه. بنیره: محهمهه حهمهه باقی،
 بیرمهوهیهکانی سهیید عهزیزی شهزینی (زیندهگیی من)، سلیمانی، ۲۰۱۱،
 ل ۲۷.
- (۱۸۱) ل ژمارا ب میژوویا ۱۷ ئادار ۱۹۴۶ دهرکهفتی وتارا (سید عبدالعزیز) بناقئ
 (تبریکی خانهدانی نههری) هاتیه بهلافکرن و تیدا باس ژ شهید و قوربانیین
 مالباتا نههری دکهت. بنیره: رۆژناما کوردستان، ژماره (۲۵)، ۱۷ ئادار ۱۹۴۶،
 ل ۱۰۴.

- (١٨٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٣)، ١١ شوات ١٩٤٦، ل ٥٢.
- (١٨٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٥)، ١٦ شوات ١٩٤٦، ل ٥٧ ؛ ل رۆژا راكهاندنا كومارا كوردستان و بلنكرنا ئالايي ئانكو ل ٢٢ كانوونا دووي ١٩٤٦ و ل پيش چاقيين جهندين ههزاران ژ كهسين يشكار دقي ئاههنگا نهتهومي و ل پيش چاقيين سهروك هوز و مهزنيين كوردا، زيرو بهكي ههركي د وتارا خودا بو پيروزياها كوماري، هيرشهكا نه چاقهريكري و توند كره سهه مالباتا نههري ب گشتي و حاجي سهيد عهبدوئلا بابي سهيد عبدالعزيز بتاييه تي. بو پتر پيزانيان دمبارهي وتارا زيرو بهكي ههركي. بنيره: رۆژناما كوردستان، ژماره (٢١)، ٢ ئادار ١٩٤٦، ل ٨١.
- (١٨٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٦)، ١٨ شوات ١٩٤٦، ل ٦٤.
- (١٨٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٧)، ٢٠ شوات ١٩٤٦، ل ٦٥.
- (١٨٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٨)، ٢٣ شوات ١٩٤٦، ل ٧٢.
- (١٨٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٩)، ٢٥ شوات ١٩٤٦، ل ٧٤.
- (١٨٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢١)، ٢ ئادار ١٩٤٦، ل ٨٢.
- (١٨٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٢)، ٤ ئادار ١٩٤٦، ل ٨٥.
- (١٩٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٣)، ٦ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٠.
- (١٩١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٤)، ١٣ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٦.
- (١٩٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٥)، ١٧ ئادار ١٩٤٦، ل ١٠٢.
- (١٩٣) خانما كورد مينا قازي ل سالا ١٩٠٨ ل بازييري مههاباد ژدايك بوويه، ل ژيي ١٩ ساليديا دگهل قازي محهمد ژيانا ههقزينيي بيك ئينايه و ٧ كچ و كورهك ههبوون، ل سالا ١٩٨٨ دچيته بهر دلوقانيا خودي و لگورستانا بازييري مههاباد هاته فهشارتن. بنيره: كاكشار ئورهمار، "ههقهيهشين ب دايبكا كورد مينا قازي ره خه مخورا بندهستي و ههزاريا كه ئي كورد"، هاقيبون (گوقار)، ژماره (١٠)، پشكا ئيكي، بهرلين، ٢٠٠٢ ؛ ل ١٩٩، ٢٠٤ ؛ ئارام محهمد غهريب و

کاکشار ئورهمار، میژووی کۆماری کوردستان له وینهدا، سلیمانی، ۲۰۱۳،

ل ۸۸.

- (۱۹۴) رۆژناما کوردستان، ژماره (۲۷)، ۲۵ ئادار ۱۹۴۶، ل ۱۱۰.
- (۱۹۵) رۆژناما کوردستان، ژماره (۲۸)، ۲۷ ئادار ۱۹۴۶، ل ۱۱۴.
- (۱۹۶) رۆژناما کوردستان، ژماره (۳۲)، ۶ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۲۹ - ۱۳۰.
- (۱۹۷) رۆژناما کوردستان، ژماره (۲۹)، ۳۰ ئادار ۱۹۴۶، ل ۱۲۰.
- (۱۹۸) رۆژناما کوردستان، ژماره (۳۲)، ۶ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۳۱.
- (۱۹۹) رۆژناما کوردستان، ژماره (۳۵)، ۱۵ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۴۲.
- (۲۰۰) رۆژناما کوردستان، ژماره (۳۷)، ۲۰ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۵۰.

(۲۰۱) یاسین خالید حهسهن، خویندنهوهیهکی میژوویی فیکر و کهسایهتی پێشهوا

قازی محهمهد، پهرتووکا [یادی ۶۰ ساڵهی شههیدبوونی پێشهوا و هاوڕێیانی]،

پێداچوونهوه: قادر وریا، ب. ج، ۲۰۰۷، ل ۲۵.

(۲۰۲) حامید گهوههری، ژبانی سیاسی و کۆمه‌لایهتی پێشهوا قازی محهمهد و

کاریگهری لهسهر هه‌قالانی و جه‌ند به‌لگه‌نامهیهک، پهرتووکا [یادی ۶۰

ساڵهی شههیدبوونی پێشهوا و هاوڕێیانی]، پێداچوونهوه: قادر وریا، ب. ج،

ل ۲۰۰۷، ل ۸۱.

(۲۰۳) خه‌لیلی فه‌تاحی قازی، کورته میژووی بنه‌مالهی قازی له ویلایه‌تی موکری،

ومرگێر و ئاماده‌کار، حه‌سه‌نی قازی، هه‌ولێر، ۲۰۰۹، ل ۹۱.

(۲۰۴) مه‌حموود مه‌لا عیززه‌ت، قازی محهمهد له ناو پروناکی میژوودا، گوشارا

مامۆستای کورد، ژماره (۲۴ و ۲۵)، سوید، زستان و به‌هاری ۱۹۹۵، ل ۲۵ - ۲۷.

(۲۰۵) رۆژناما کوردستان، ژماره (۲۵)، ۱۷ ئادار ۱۹۴۶، ل ۱۰۱.

(۲۰۶) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱۱)، ۶ شوات ۱۹۴۶، ل ۴۱.

(۲۰۷) یاسین خالید حه‌سه‌ن، خویندنهوهیهکی میژوویی فیکر و کهسایهتی...،

ل ۳۴.

(۲۰۸) رۆژناما کوردستان، ژماره (۵۰)، ۲۷ ئه‌یار ۱۹۴۶، ل ۲۰۳.

پشکا سیئ

هه لویستی رۆژناما کوردستان ژ په یوهندیین دهره کی یین کۆماری

- تهومری ئیکئ: په یوهندیین کۆمارا کوردستان دگهل حکومه تا تههرانی
- تهومری دووی: په یوهندیین کۆمارا کوردستان دگهل حکومه تا نازمربایجانئ
- تهومری سیئ: هه لویستی رۆژناما کوردستان ژ ئیکه تیا سوقیه تی
- تهومری چواری: هه لویستی رۆژناما کوردستان ژ بهریتانیا و ئهمریکا

تەھەرى ئىكى

پەيوەندىيىن كۆمارا كوردستان دگەل حكومهتا تەھەرى

ھەر چەندە كۆمارا كوردستان خۆ وەك كۆمارەكا حوكمدار د چوارچووڤى حكومهتا تەھەرى دا دھژمارت، و گەلەك ھەولدان بۆ چاككرن و خۆشكرنا پەيوەندىيان دناقبەرا ھەردوو لايەناندا ھاتنە ئەنجام دان، ئى بزوووترين دم ھەفركى و پيكدادان دناقبەرا كۆمارى و دەستھەلاتداريا ناڤەندى دا پەيدا بون^(۱)، پشتى راگەھاندنا كۆمارا كوردستانى چەندين جارن دانوستاندن دناقبەرا نوونەرين كورد و حكومهتا تەھەرى ژبو چارەسەركرنا كيشا كوردى ھاتنە ئەنجام دان، ئى ھەمى دانوستاندن بى ئەنجام ب دووماھيك دەھاتن^(۲).

أ - دياركرنا كەسین خائين و پەيوەندىيا وان دگەل حكومهتا تەھەرى:

ژ بەر بەرين رۇژناما كوردستان ئەوين باس ژ ھەلويستى حكومهتا تەھەرى ھەمبەر كۆمارى دگەن، ديارديت بەردەوام پەيوەندىيىن حكومهتا تەھەرى دگەل كۆمارى پەيوەندىيىن ئالوز و تىكچوويى بون^(۳) و بەردەوام حكومهتا تەھەرى سياستەتا (فرق تسد) ھەمبەر كوردان بكاردئينات و ھەولدا ھندەك ژ سەرۆك ھۆزين كوردى دژى ھندەكين دى بۆ لايى خۆ بكيشيت، زيدەبارى پەيوەندىيىن ئەينى

غه‌فووړ مه‌حمووديان كو ئيک بوو ژ (فاشيستين ملله‌تئ ئيراني) و هزرا
خو د وي چهندي دا دکر ب ريکين جوداجودا کيشه و جوداهيئ بيخته دناقبه‌را
کوردان دا.

حه‌مزه عه‌لي ماوه چيش ژ پشته‌فانين مه‌حمووديانئ يه.

مه‌لا ره‌حمانئ سه‌رنجداغئ ته‌وژئ ژ پشته‌فانين مه‌حمووديانئ يه و هه‌ر ژ
ريياز و هزروبيريئ که‌سين خائينه و پشته‌فانئ دووبه‌ره‌کيا دناقبه‌را کوردان بوو و
هه‌مئ پيزانين و ده‌نگوباس بو کاربه‌ده‌ستين ئيراني د هنارتن.

محه‌مه‌د عه‌باسئ ته‌ف که‌سه بو به‌رژه‌مهنديا خو يا که‌سايه‌تئ کاردکر و
د چ جورين خيانه‌ت و فيلبازيان دا کيماسئ نه‌کره.

عه‌لي نوذمري و عبدالله بايز ناغا تا ته‌فرو نه ئاماده‌نه چ هاريکاريئ بکه‌ن و بو
کاريئ خيانه‌ت و فيلبازيئ ده‌سته‌يه‌ک دروست کريوون.

بايز ناغا و کاک الله ناغاي گه‌ورک ژ که‌سايه‌تيئ خودان سروشتئ
دووړوي بوون و بو ژناقبرنا هه‌مئ برايئ خو کاري دووړوي دکرن و نوکه لبه‌ر
چاقين هه‌مئ که‌سانه.

قه‌ره‌نئ ناغاي مامه‌ش کو زه‌لامه‌کئ مه‌زن و دنيا ديتيه و سته‌مکاري ل
سه‌رده‌مئ (ديکتاتور) رزا شاه و هه‌مئ نازار و نه‌خوشيئ کوردان ب چاقين خو
ديتيه و به‌روفازئ چاقه‌ري و هزرکرنا هوژا (زيره‌ک) يا مامه‌ش د تيکه‌ليا قئ جه‌ژنا
نه‌ته‌وه‌ييا پيروژدا خو قه‌هيلايه. (دبيت ته‌و گه‌هشتبته که‌سين خائين).

محه‌مه‌د فاروقي جاسوس و پشته‌فانئ که‌سانين ملله‌ت فروشه و هه‌رده‌م
مژوولي وه‌لاتفروشيئ يه.

ل دووماهيئ (محه‌مه‌د حسين خان) دبيژيت: "فان که‌سان بو هه‌وه دده‌مه
نياسين و فيلبازيئ وان بو هه‌وه د راگه‌هينم، و هه‌ر چه‌نده پيشه‌وا قازئ محمه‌د ب
ريکين ناشتيئ ره‌فتاري دگه‌ل خه‌لکئ دکه‌ت و چاقئ خو ل فان که‌سان دگريت،
ئ هه‌ر گاقه‌کا دادگه‌ه هاته دانان دي ته‌ف که‌سانه گه‌هنه سزايئ خو"⁽¹⁾.

هەر دهمبارهی دیارکرنا کهسین خائین روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۸ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دمرکهفتی، هندهک کهسین خائین دیاردکته، دبیژیت: "کو نوکه دناق کوردان دا هندهک کهس هه نه هەر خزمهتی بۆ فارسان دکهن و ب ئاشکهرای میللهتی کورد دفروشن، ژوانان (سهودای عهلی ئاغای ئەمیر ئەسعهده دگهل لهشکهری ئیرانی هه می (کورد دفروشتن) و مهلا عهبدو لرحمان سرنجدای و محهمه فاروقی و همزهلی قاوچی و هندهکین دی (جاسووس و مللهت فروشن)، و قهرهنی ئاغای مامهش و محهمه عهباسی و عهلی خانی مهنگور و عبدالله ئاغای مهنگور و چه ند کهسین دی ب ئاشکهرای بۆ جوداهی و پارچه پارچه کرنا کوردان ههول و تیکوشانی دکهن)"^(۷).

ههروهسا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۳ شوات ۱۹۴۶ دمرکهفتی نافیین چه ندين کهسین دی دئینیت، ئەوین دژی بهرژمونه دنیا کۆماری په یوهندی دگهل حکومهتا تههرانی ههین، و روژناما کوردستان دقێ ژماری دا دیاردکته، کو هندهک کهس هه نه ههتا نوکه هه قیشکین دزیکه رانن، ژوان کهسان (قهرهنی ئاغای مامهش) قی کهسی ب تلگرافی دهنگوباس بۆ دهولهتا ئیرانی دهنارتن، و ژبه ر قی کاری ب ناسناقی (شهریف) هاتبوو نیاسین، قی کهسی وهلاّت و مللهتی خو یی کورد د فروت، ئەق کهسی خائین ل سهردهمی حوکمرانیا ئیران ل مههاباد دهست ب کریارین وهلاّتفروشی و مللهتفروشی کر. ههروهسا دهمی حوکمداریا مههاباد کهفتیه ددهستین ویدا ئیکهه کاری کری (۳۰) سووار هنارتن مالا (رهسولی یاهوی) و پارهیهکی زور ب زوری ژێ ستاندن و ئەو زیندان ژێ کر، و چه ند کهسین نازادیکهوان ل دویف بریارا تهبریز و دهستوریا رزائیه (ئورمیه) بۆ موکم کرنا جهین خو ژدبون کو وان نازادیکهوانان بگرن و بۆ دهولهتا (دیکتاتوریا) ئیرانی قهگوهیژن، ژوان کهسان (محهمه دی مهولودی و سهیید محهمه سهیید) و چه ند کهسین دی بوون بۆ بجهینانا قی کاری (۱۰۰) کهس ژ کولان و جادهیان بهلاق کریبون، لی چونکه خودایی مهزن نه قیا کورد ببنه رهزیلین دهستی وان (دیکتاتوران) ئەق کاره بسهر نهگرت، بشی جوری (قهرهنی ئاغای مامهش) ئەوی ناسناقی وی (شهریف) ب

هیشیا خو نه گههشت و ب تایهت مام عهزیز نه میر عهشایری کورئ قهرهنی ئاغای مامهش دقان کاران دا ژ بابئ خو کیمتر نه بوو و ههقالین فان نیشتمانفروشان ژوانان: ئیک عهلی خانی نوذهری یئ دووی بایزی عهزیز ئاغای گهورک یئ سیئ عبدالله ئاغای مهنگوره، دیسان ژ خائنین مهزن عهلی یاره کو دبئزئئ نه میر نه سعدهدی، ئەهف خائینه هیشتا کومارا کوردستانی نه هاتبوو دامه زانندن فی کهسی خیانهت دکر، و نوکه حکومهتا کوردستان یا بهرقه راره و ئەهف خائینه نوکه ل تههرانی دگه ل سهرکردئ لهشکهری ژنرال ئهرفهع ژبو تیکدانا بناخهیی حکومهتا کوردان نه راوهستایه، ههروهسا ژ هاریکار و پشتهقائین عهلی یار رحمهتی شافیعیه ژ ی ب شیومیهکی مهزن هاریکاریا فی خائینی دکهت، ژ کهسین دی یین خائین ئهوزی (کاکه الله ئاغای گهورک) ل سهقز و مههاباد نهراوهستا و هیرش بره سهر رزائیه (ئورمیه) و تهبریز و سنه و کرماشان^(۸). پاشان روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۷ ئادار ۱۹۴۶ دهرکهفتی بناقی (چهند نهفهز خائن زیندانی کران) به لاقهریه و تیدا دیاردکته کول روژا ۱۰ ئادار ۱۹۴۶ ههر ئیک ژ (بایز عزیز ئاغا و کاک الله ئاغای گهورگ و حمه گورگه زهلامئ بایز ئاغای) ب تاوانا سیخوریئ (جاسووس) هاتنه تاوانبارکرن و وان بهروفاژی بهرژموهندیا کورد و کوردستان کاردکرن، لهورا هاتنه زیندانکرن^(۹).

ههر دهمبارهی دیارکرن کهسین خائین ل کوماری، روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۶ حوزمیران ۱۹۴۶ دهرکهفتی، دهنگوباسهک ب ناقی (اخباری نیو خومان) به لاقهریه و تیدا دیارکریه کو "ل دویف دهنگوباسهکا گههشتی مه عهلی یار و سیف الله خان ئهردهلان) دگه ل سهرههنگ (عقید) پزشکیان بهرهف سهقز فه هاتینه، خیانهتا فان خائینان ل وهلاتی ژ کهسی ناهیته فهشارتن و دوی روژا حکومهتا ملی یا کوردستان هاتیه راگههاندن فان کهفنه پهستان چ ومخت ژ سهریچی و بهرههنگاریا دگه ل حکومهتا ملی نهراوهستانه و ل دویف خهیاالا خو مژوولی تیکدانا حکومهتا ب هیزا کوردستانی نه، و کریارین فان نیشتمانفروشان ژبلی ژناقبرن و ههتکبرنا خو بو حکومهتا ب هیزا کوردستانی چ کاریگهریهکا دی

نینه، هەر چه‌نده چه‌ندین جاران لی‌بورین ژلایى حکومه‌تا کوردستانى فه هاتیه دمرکرن، لى ئەهه که‌سانه هەر ده‌ست ژ ک‌ریارین خو به‌رناده‌ن و قان چه‌ند که‌سان دقین ئەو بژین و هه‌می نه‌ته‌وه‌یى سته‌مدیتى کورد ژنافه بچیت"^(۱).

ديسان روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوويا ۶ ئەيار ۱۹۴۶ دمرکه‌فتى، هه‌لوستى قازى محهمه‌دى ژ که‌سین خيانه‌تکار دده‌ته دیارکرن ده‌می دبیزیت: "ئه‌فه‌رو حکومه‌تا کوردستانى گه‌له‌ک به‌یژه و ئەو که‌سین دقین دگه‌ل دوژمنین کوردان بینه ئیک کوردستان دشیت ب شیوه‌یه‌کى باش وان چاره‌سه‌ر بگه‌ت. و قازى محهمه‌د دوویات دکه‌ت کو ل دويف شيانین خو ریکین ناشتیی دگه‌ل وان بکاربینیت، لى ئەگه‌ر چ چاره‌نه‌مان حکومه‌تا کوردستانى به‌یژه خو سه‌رین وان ل ئەردى دده‌ت"^(۱).

ب - دانوستاندین محهمه‌د حسین خانى و قازى محهمه‌دى دگه‌ل حکومه‌تا ته‌هرانى:

روژناما کوردستان باس ژ سه‌ره‌دانا محهمه‌د حسین خان سه‌یف قازى و قازى محهمه‌دى بو ته‌هران ک‌ریه، لى نه ب شیوه‌یه‌کى وورد به‌لکو بتنى ئەهه سه‌ره‌دانه ب شیوى ده‌نگوباس پیشکیش ک‌رینه، له‌ورا دى بینین ل ژمارا ب میژوويا ۲۷ ئەيار ۱۹۴۶ دمرکه‌فتى باس ژ سه‌ره‌دانا (محهمه‌د حسین خان) وه‌ک وه‌زیرى جه‌نگ و نوونه‌رى کو‌مارا کوردستان بو ته‌هرانى ک‌ریه، کو ل روژا ۸ ئەيار ۱۹۴۶ ل ته‌بریزى دگه‌ل نوونه‌رین ئازمه‌ربایجانى کو پیکهاتى بوون ژ (پیشه‌وه‌مرى سه‌روکى حکومه‌تا جه‌ماوه‌ربیا ئازمه‌ربایجان و سه‌روکى ده‌سته‌یا نوونه‌ران) و صادق پادگان و دکتور جه‌ان شاه‌او و ئیبراهیمی و دیلمقانى و چواره‌ده که‌سین دى پیکده‌اتن، ده‌می سه‌ره‌دانا ته‌هرانى ک‌رین و ژلایى جیگرى سه‌روک وه‌زیرى ئیران مظفر فیروز و سه‌روکى شاره‌وانیان سه‌رتیب (عمید) صفارى ژلایى حکومه‌تا ئیرانى فه پیشوازی لشی شاندى ک‌رن. و نوونه‌رین حکومه‌تا ته‌هران ژ راویژکارى ده‌وله‌تى محهمه‌د وه‌لى میرزا، فرما فرمائیان، لنگرانی، ئەپیکچیان و وه‌زیرى پیشه و وه‌نه‌رى مورخ

الدوله سپهر و جیگری سەرۆك و مزیران مظفر فیروز پێكداهاتن، بشی شیوهی دانوستاندن دناقبهرا ههردوو لایهناندا دهستیگیرن^(۱۲).

سهبارت شاندی كوردی ل ۱۶ ئهیار ۱۹۴۶ محهمهه حسین خان گههشته مههابادی و ب گهرمی ژلایی خهلكی قه هاته پیشوازیگیرن^(۱۳)، و د كومبوونهكا جهماومری ل ۲۱ ئهیار ۱۹۴۶ محهمهه حسین خان ئاماژه ب ههلووستی نهیرینی یی حكومهتا تههرانی دقان دانوستاندنن دا دكهت و ب توندی هیرشی دكهته سهر بهرپرسین ل تههرانی و دبیزیت: "تههران بناخهیی فساد و گهندهلیی یه و بهرپرسین ل تههران ههولدهن راستیا ب بهروفاژی بدنه دیاركرن"، دیسان دیاردكهت شاندی ئازمربایجان - كوردستان (۳۳) بهند (ماده) پیشكیشی حكومهتا تههرانی كرن، لی پشتی بورینا چهندين روژان ژ دانوستاندنن بهردهوام حكومهتا تههران ب بههانهیا یاسایا بنههتا ئیرانی چ رمزامهندی ل سهر قان بهندان نیشان نهان، لهورا محهمهه حسین خان دبیزیت: "من ژ نیزیک قه دیت و ئەز لی ئاگههدار بووم، كو یاسایا بنههت ل دویف دهریرینا حكومهتا تههرانی ژ بی بههركرنا مافین مللهتان و گریدانا دهست و پیین وان پیک دهیت"^(۱۴).

سهبارت بوچوونا محهمهه حسین خان بو قهوام السلطنه^(۱۵) دبیزیت: "كهسایهتیا قهوام السلطنه كهسهکی هاریكاره و تا رادهیهکی رازیبوونا خو ل سهر (۱۴) بهندان دیاركریه"^(۱۶)، لی دقئ ماوهیدا هندهك نهرازیبوون ل ئازمربایجان هاتنه روودان، لهورا ل دویف فهرمانا پیشهوهری شاندی ئازمربایجان - كوردستان ژ تههرانی زقپین و ئەف سهرمدانه بی وهرگرنا چ ئەنجامان ب دووماهیك هات"^(۱۷).

ژ لایهکی دیقه پشتی گههشتنا دهنگوباسین گریدانا ریکهفتناما (تهبریز - تههران) قازی محهمهه ل ههیفا ئاب سهرمدانا تههرانی دكهت و دگهل قهوام السلطنه دانوستاندن دهریاره ههبوونا حوكمداریهكا ئوتونومی یا نوی ژ

سنورین سوڤیهتی تا خالا دکهڤیته دناڤهرا سنه و کرماشان دا ئەنجام دان^(۱۸)، لی قهوام السلطنه چ گرنگی ب ناخشتنا قازی محهمه د نه دا.

دهمی شاندى كوردی ل تهرانی قازی محهمه دی دوو جارن چاڤیکهفتن دگهل سهروك ومزیر قهوام السلطنه و چەندین جارن دگهل مظر فیروز جیگری سیاسی یی سهروك ومزیرانی و (رمزم ئارا)^(۱۹) سهركردی گشتی یی هیزین ئیرانی ئەنجام دا^(۲۰)، د سهردانا تهرانی دا قازی محهمه دبیتیت: "من گهلهك دانوستاندن دگهل قهوام السلطنه كر و وی دیتنهكا هاریكار همبهر كوردان ههیه، و دقان دانوستاندنن دا قهوام باسی رۆئی مللهتی كورد كر، كو مللهتهكی جهی ریزگرتنی یه و ئامادیه ژبو ئازادی و دیموكراتی قوریانیان بدهت، و ل تهرانی قهوام السلطنه داخوازی ژ قازی محهمه دی كر ناڤی حزبا دیموكراتی كوردستان بگوهورن و بگهن حزبا دیموكراتی ئیران، چونكه قهوام ئەف حزبه دامهزراند بوو، لی قازی محهمه داخوازی وی رهتكر، پاشان قهوام گوت ئەم پشتهقانی پیشكهفتنا دیموكراتی ل كوردستانی پهیدا بووی دكهن و هیشیا من ئەوه دیموكراتی ل هه می ئیرانی بهلاڤ ببیت"^(۲۱). ههروهسا رۆژناما (رههبر) یا فارسی پرسیار ژ قازی محهمه كر كو وان ب پیزانینین ل دور دانوستاندین ل تهرانی رووداین ناگههدار بگهت، قازی محهمه د بهرسقا خودا گوت: "ئەز دوو جارن دگهل سهروك ومزیری كومبووم و دقان چاڤیکهفتنن دا دیتنا سهروك ومزیری گهلهك ئەرینی و باش بوو، لی ئەو چهندا بوویه ئاستهنگ و دانوستاندین مه پاش ئیخستین نهخوشیا قهوام السلطنه بوو، و داخوازا من ئەوه بزووترین دم ساخ ببیت و دانوستاندین مه ب خوشی و د بهرژهوهندی و مفاوی ئازادیی دا ب دووماهیك بهین"^(۲۲).

بشی شیوهی پستی بورینا (۲۲) رۆژان ل تهرانی قازی محهمه ل ۱۸ ته موز ۱۹۶۶ بی ومگرتنا چ ئەنجامان بهرهڤ مههاباد زڤری^(۲۳)، لڤیره دهیته پیشبینی کرن پستی قازی محهمه ژ تهرانی زڤری و ژ ههلوپستی قهوام السلطنه و بهریرسین حكومهتا تهرانی بی هیشی بووی، د وتارهكی دا ئایهتا "كتب عليكم القتال وهو

کره لکم و عسی أن تکرهوا شیئا وهو خیر لکم..." بۆ گه‌لی کورد ل کۆمارا کوردستان خواند و گوت کو "هه‌می دزانن چ جارن ملله‌تی کورد دریکا نازادی دا سه‌ری خۆ بۆ دوژمنی نه‌ دانا،یه، و باس ژ زیره‌کی و می‌رخواسیا مه‌لا مسته‌فا و هۆزا بارزانی کر کا چه‌وا دسه‌ران دا ب جه‌رگ و می‌رخواسی دژی دوژمنان شه‌ری دکهن و دا دیارکرن، کو ئیدی ئەم ناچنه ژیر ده‌ستین داگیرکهر و نه‌ دادپه‌روهران، و کوردان ژیلی مافی‌ن خۆ چ تشت ژ خه‌لکی نه‌قی‌ت"^(٢٤)، دفی ماومیدا کۆمارا کوردستان که‌فته د ره‌وشه‌کا مه‌ترسیدا، له‌ورا قازی محهمه‌د گۆمان د وی چه‌ندی دا هه‌بوو پشته‌ی فه‌کیشانا هی‌زین سو‌قیه‌تی ژ ئیرانی ئیکسه‌ر به‌رپرسی‌ن حکومه‌تا ته‌هرانی دی هه‌ولده‌ن هه‌ردوو کۆمارین سا‌فا ژناق ببه‌ن و ب ریکا خواندنا فی وتاری ئەف راستیه بۆ گه‌لی کورد ل کۆمارا کوردستان ئاشکه‌را کر.

ج – ده‌نگوباسی‌ن چه‌په‌رین شه‌ری:

ده‌نگوباسی‌ن چه‌په‌رین شه‌ری جه‌ه‌کی دیار د به‌رپه‌رین روژناما کوردستان دا هه‌بوون، و هه‌ر ل ده‌می ئەنجامدانا دانوستاندنان دنابقه‌را قازی محهمه‌د و حکومه‌تا ته‌هرانی دا له‌شکه‌ری ئیرانی هی‌زین خۆ دژی کۆمارا کوردستان ناماده دکرن، له‌ورا دبینین روژناما کوردستان گرنکیه‌کا مه‌زن ب روودانین چه‌په‌رین شه‌ری ددا و فی روژنامی هه‌می لئینین له‌شکه‌ری ئیرانی ب شیوه‌یه‌کی وورد به‌لا‌فکرینه، ل دویف قان روودانین شه‌ری روژناما کوردستان ل ژمارا ب می‌ژوویا ١ ئەیار ١٩٤٦ دمرکه‌فتی باس ژ شه‌ری (قاراوا)^(٢٥) دکه‌ت و ده‌نگوباسه‌ک به‌لا‌فکریه‌ کو ل دویف ده‌نگوباسی‌ن ژ گوره‌پانا شه‌ری سه‌قر گه‌هشتین ل روژا دووشه‌مبی ٢٩ نیسان ١٩٤٦ هی‌زین ئیرانی هی‌رش ده‌قه‌رین کوردستانی کرن و ل دویف به‌یانا ژماره (١) یا له‌شکه‌ری هی‌زا کوردستانی دده‌ته دیارکرن کو زیانین مه‌زن ل دوژمنی داینه، و (٤٠) سه‌ریاز ئیخسیرکرن و (١٢٠) سه‌ریاز کوشتن و (٣٠٠) تشه‌نگ که‌فتنه ده‌ستی بی‌شمه‌رگه‌ی دکه‌ل (٣) ره‌شاشین سڤک و (٣) ره‌شاشین گران و (٤) نامیرین ته‌له‌فونین بی‌ تیل، ژیلی قان ده‌سکه‌فتیان ژماره‌کا زور ژ که‌لویه‌لان

كهفتنه دههستی هیزین كوردستانی و دوژمن ب ناچاری قه خو قه كیشا^(٢٦)، دقئ شهريدا لهشكهرئ ئيران ب سهركرديهتيا سهركردي لهشكهرئ (كسري) بوو و دگهل سوپايهكئ (٦٠٠) كهسين سوواره شهردكرن^(٢٧)، ئئ ل دويش پيزانينين روژنامئ دقئ شهريدا (١٥٠٠) سهرباز ژ هيزين ئيراني بهرامبهر (٢٠٠) شهرفانان ژ هيزين كومارئ شهردكرن^(٢٨)، ههر چاوان بيت سهركهفتنا هيزين كوردستاني دلگهرمي و كهيفخوشي و وورهيهكا مهزن و بهرز بو هيزين كومارئ ب دهستهئينا^(٢٩).

ديسان روژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ٢٣ ئەيار ١٩٤٦ دهركهفتئ، دهنگوباسين هيرشا لهشكهرئ ئيراني بو سهر هيزين كوردستاني بهلاقكريه و تيدا دياركر كو ل دهقرا سهردهشت لهشكهرئ ئيراني دگهل كومهلهك ژ خهلكئ بانه^(٣٠) هيرش كرنه سهر هيزين (حهسن ناغاي ههناوه و زيروهگ) و مهزنيان وان، ئئ ژ ئهجمائ بهرفانينكرنئ دوژمن ب شيويهكئ گران شكهست و زيانين مهزن ب وان كهفتن، ژوان زيانان (٣٠) كهس وهك ئيخسير هاتنه گرتن و دوو ناغا و دوو خولامين وان هاتنه كوشتن و (١٤) تزهنگ و (٤) دهمانچه و ئيك دووربين و شهش ههسپ وهك دهسكهفت هيزا كوردي ب دهسته ئينان و هيزين ئيراني ب ناچاري هاتنه قه كيشان^(٣١).

ههروهسا ل ژمارا ب ميژوويا ٢٧ ئەيار ١٩٤٦ دهركهفتئ، روژناما كوردستان دهنگوباسهك لژير نافونيشانين (دهنگوباسئ له جبههئ سهردهشت) بهلاقكريه، و تيدا دياركريه كو ل شهقا چوارشه مبي هيزين ئيراني ل گركين نيزيكي سهردهشت، كو پوستا كوردستان ل ويئرئ يه، هيرشهكئ دئينن و جهئ پوستئ دورپيچ دكهن، ههروهسا قئ هيزئ هيرش كره سهر هوژا (ب جهرك) يا كهورك كو (كاك الله ناغا) سهروكئ قئ هوژئ يه، پشتئ شهركئ زور (٤٤) سهرباز ژ هيزا ئيراني دهينه كوشتن و نيزيكي (٢٠) سهربازين دي بريندار دبن و ئەف هيزه ب دژواري شكهستن، بهرامبهر ژ هيزا كوردستان (٥) كهس بريندار دبن و سهعيد بهگ و سين ناغا گياني خو ژ دهست دان و هاتنه (شهيد كرن)^(٣٢)، روژناما كوردستان ل ژمارا ب

میژوویا ٦ شوات ١٩٤٦ دمرکهفتی باس ژ (کاک الله ناغا) وهک کهسهکی خائین دکهت، لی لئیره وهک سهرکردهکی بهرمقانی ژ کوماری کری باس لی هاتیه کرن، دبیت دقئ ماوهیدا ئەف کهسه گههشتبیته ریزین کوماری و پشکداری د شهزین دژی هیزین ئیرانی دا کریتت.

پشتی هیزین کوردی ل ٢٩ نیسان ١٩٤٦ ل شهزی (قاراوا) سهرکهفتن بسهر لهشکهری ئیرانی دا ئیناین، بنگههکی هیزین ئیرانی ل دهقهره سهقز دورپیچ کرن، لهورا دکهل گههشتنا ژنرال رهم ئارا بو دهقهره سهقز ل دهستییکا ههیشا حوزهیران ههولدا دانوستاندنان دکهل نوونهزین کورد ب مهرما گههشتنا خوارن و ئازوقهه بو هیزین ئیرانی لئی بنگههکی ئەنجام بدهت^(٣٣).

دکهل ئەنجامدانا قان دانوستاندنان روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ٤ حوزهیران ١٩٤٦ دمرکهفتی روودانین قان دانوستاندنان د راپورتهکی دا ب ناقی (نوینهرهکانی کوردستان و تاران له سهقز) ژلایی ئیبراهیم صلاح، (ئیک ژ نوونهزین کوردستان ل شاندى دانوستاندنان دکهل رهم ئارا بوو) هاتیه به لافکرن، دقئ راپورتیدا هاتیه باس کرن کو ل روژا ئیک شهمی دهستییا نوونهزین حکومهتا کوردستان گههشتنه سهقز، ل لایی روژناقا ژنرال رهم ئارا دکهل سی کهسین نوونهزین ئازهربایجان بوون، ئەوژی (جودهت وهزیری کار، عه لی زاده نوونهزی جهنابی پیشهومری، ئاذر بادگان فهردانداری مراغه ژ تههران) بهرمق سهقز هاتن و ب شهف بهرمق مالا راگر همایونی چون و لویری کومبوون هاته ئەنجام دان^(٣٤)، دقئ کومبوونی دا دانوستاندن نیزیکی سی دهمژمیر و نیشان هاته فهکیشان^(٣٥).

روژناما کوردستان ئەنجامین قئ کومبوونی د پینج خالان دا دیارکرینه:

ئهفسهر عزهت عبدالعزیز^(٣٦) د ئاخشتنا خودا باس ژ دوستایهتی و برایهتیا کورد و ئازهربایجانیان کر و دبیزیت: "دیاره براین فارس مهرمهکا باش ههنه، لهورا سهرکرده رهم ئارا بو ئەنجام دانا دانوستاندنان ژ تههرانی بهرمق سهقز هاتیه و

ئەم ھەز دكەن ل سەر بئەرەتێ براپەتی و لیك تیگەهشتنی دگەل براین فارس دانوستاندان بکەن و ئەم کورد و ئازەربایجانی و فارس ببنە سێ برا".

ژلایئ خوەفە رەزم ئارا گوت: "چونکە ماومیبە کە دووبارە دانوستاندن دناقبەرا حکومەتا تەهران و نوونەرین ئازەربایجان و کوردستان دا دەستپیکریە و جوړە لیکتیگەهشتن چیبوو، لەورا مە بفر دیت ئەف کومبوونە بەیتە دانان و ئەم کارەکی وەسان بکەین ل ھەمی گورەپانین شەری ھیمنی و ئارامی بەرقەرار بیت".

ئەفسەر عزمەت عبدلعەزیز د بەرسقا خودا گوت: "ھاتنا مە بو قیترە بو دیارکنا وی چەندی یە کو ل شەری قاراوا ئیکەم جار ھەو ھیرش کرە سەر ھیزین مە، و ئەفە بەلگە یە کو لەشکەری ئیرانی ھیرشی دکەتە سەر کوردان، دیسان ژ ئیخسیرین خو ل مەھاباد و تەبریز پرسیار بکەن دا بو ھەو دیاربیت کو لەشکەری ئیرانی ھیرش دەسپیکریە"، لی سەرتیپ ھامیونی گوت: "من ھیزەک بو باکووری سەقز ھنارت بە لی ئەو چوونە ئاڤ ئاڤا مەھاباد"، ئەفسەر عزمەت عبدلعەزیز د بەرسقا دا گوت: "چ جیاوازی دناقبەرا سەقز و مەھاباد دا نینە و ھەردوو ئاڤا کوردستان و کورد ل کیری بن ئەم وان ب کورد دزانن". چونکە سەرتیپ ھامیونی چ بەلگە ددەستا نەبوون نەچاربوو ژ کومبوونی دەرکەفت و ئیدی نەھات، و ل دووماھیی سەرکرەدە رەزم ئارای دانپیدان کر و گوت "مە ھیزەک بو سەقز ھنارتبوو دا کو ھیرشی بکەنە سەر ھیزین کوردستان"، و ھەروەک دقئ کومبوونا فەرمی دا دیاربوو ئەف ھیرشە ژ ئەنجامی بریارەکا خەلەت یا لەشکەری ئیرانی بوو.

پشتی ئەنجام دانا دانوستاندان ھەردوو لایەن ل سەر وی چەندی ریکەفتن تا ب دووماھیک ئینانا دانوستاندین بەردەوام چ لایەکی ماف نینە بچنە پیش و دقبت ھەر کەس ل چ جھی بن لویری راوەستن، دیسان چ لایەنی ماف نینە گوللەیان بەردەن، ئقیرە رەزم ئارا داخوازکر ھیزا کوردستانی چوار ھەزار یاردمیان ژ دەورو بەرین سەقز بەینە دوورکرن و سێ ھەزار یاردمیان ژ سەر جادەیا دناقبەرا بانە

و سه‌قز بۆ لایب خوارى فهكيشن تا هیزین ئیرانى بشین ب ئازادی ئازوقه‌ی بۆ هیزین ل بانه و میرمدی رهوانه بکه‌ن.

ل خالا پینجی ئیبراهیم صلاح دبیتیت: "بۆ ماوی (۳۸) دهمز میران ئەم ل سه‌قزی بوون و چه‌ندین جاران فه‌رماندی هیزین ئیران هاوارا خو دگه‌هاندنه مه کو ل ده‌قهره میرمدی شه‌ره وهرن نه‌هیلن، و هیزا کوردستان جاده‌یا دناقبه‌را سه‌قز و سه‌نه کونترول کرینه، پاشان دبیتیت: ئەم رادبوون ب پاراستنا هیزین ئیرانى و مه نه‌ده‌هیلان هیزین کوردستانی وان گولله‌باران بکه‌ن و ههردم هیزین کوردی نامادبوون دهرپین مه‌زن ل هیزین ئیرانى بدهن" (۳۷).

ل قیره ده‌یته پيشبینی کرن ئەف دانوستاندنه ب تنی د به‌رژه‌وه‌ندیا له‌شکه‌ری ئیرانى دا بوون و مه‌رجین قی ریکه‌فتنامی ب تنی ژلایب له‌شکه‌ری ئیرانى قه‌هاتبوون دانان، لی هیزین کوردی چ مفا ژفی ریکه‌فتنامی نه‌دیتن و ب تنی بوو ئەگه‌ری موکم کرنا چه‌په‌رین ئیرانى ل ده‌قهری.

سه‌ره‌رای ئەنجام دانا دانوستاندنان دناقبه‌را له‌شکه‌ری ئیرانى و هیزین کو‌مارا کوردستان دا، لی هیزین ئیرانى ب شیومه‌یه‌کی به‌رده‌وام هیرش و ده‌ستدریژی دکرنه سه‌ر هیزین کوردی، ئەف کریارین ژلایب هیزین ئیرانى قه‌هاتینه ئەنجام دان ب شیومه‌یه‌کی روه‌ن و ئاشکه‌را د روژناما کوردستان دا باس لی هاتینه کرن، دی بینین ل ژمارا ب میژوویا ۶ حوزه‌یران ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی دناف ده‌نگوباسین ناخوویی دا هاتیه به‌لافکرن کو هیزا کوردستانی لژیر سه‌رکرده‌یه‌تیا (مه‌مه‌د حسین هه‌رکی) ل چیاپی (نه‌صر نابد) ل پشت باژیری سه‌قز بوون ده‌می هیزین ئیرانى دهوربه‌رین وان گرتین و گه‌له‌ک ژوان ئیخسیر کرین، لی پشتی شه‌ره‌کی ژور جوار سه‌ریازین ئیرانى بریندار بوون و ئیک ژى هاته‌ه کوشتن و د ئەنجامدا دوو هه‌سپ و تهنه‌نگین وان د جه‌دا مان، هه‌ر دقئ روژیدا شه‌ش زیره‌قان و کورده‌ک ژهوژا (نه‌پاقر) یا تيله‌کو (۳۸) کو ب پارمی هاتبوونه کرین ل سه‌رده‌ستی هیزه‌کا کوردستانی ل ژیر فه‌رمانده‌یا (نورکو) دا هاتنه کوشتن (۳۹).

دقی دەمیدا ل لایهکی نوونهڕین کوردستان و نازەربایجان و تەهران ل تەبیریز کوم دبوون و مژوولی گریدانا پەیمانەکی بوون و ژلایهکی دیشە لەشکەری ئیرانی ب هەمی هیزا خوڤه هیرش دکره سەر دهقەرین کوردی، ئەه راستیه د روژناما کوردستان دا ل ژمارا ب میژوویا ۲۰ حوزەمیران ۱۹۴۶ دەرکەفتی ب ناشکەراییی دیاردبیت، دەمی راپۆرتەک ب نافی (قابل توجهی ئاغای قوام السلطنه و نازادی خویان، دیسان پەلاماری مرتجعین) بە لافکریه و تیدا هاتیه کو ل دویف دەنگوباسین ژ گورەپانا شەری گەهشتین بو جارا چەندی یه ل روژا ۱۵ حوزەمیران ۱۹۴۶ هیژین ئیرانی ل چەپەری سەقز ب پیادەیی ریکخستی و تانک و توپانڤه هیرشەکا سەخت بو هیژین کوردستان ئینان و هیژین کوردستانی هەمبەر قی دەستدریژی بەرهقانی کرن، و پستی شەرەکی زور دژوار هیژین ئیرانی تووشی کوشتن و زیانەکا مەزن بوون، دقی شەریدا روژناما کوردستان زیانین لەشکەری ئیرانی بقی شیوی ل خواری دایه دیارکرن:

۱. نیزیکی هەزار کەسان هاتنه کوشتن و بریندار کرن.
۲. تیکشکاندنا دوو تانکان.
۳. تیکشکاندن و سوتاندنا دوو فروکەیان.
۴. ریزهکا زور ژ تڤهنگ و فیشەک و رهشاشین گران کەفتنه دەستی هیژین کوردستانی دا^(۴۰).

لی زیانین هیژین کوردستانی ب تنی یازده کەس بریندار بوون^(۴۱)، نەوهکەهقیا زیانین هەردوو لایەنان ژ ئەنجامی وی چەندی بوو کو ل دەستیکی هیژین ئیرانی هیرش کره سەر هیژین کوردی، لەورا ژمارەکا زور ژ هیژین ئیرانی هاتنه کوشتن و بریندار کرن^(۴۲).

ل دووماهیا قی راپورتی دا هاتیه کو "هەمی دنیا دزانیت ماوی سى هەیفایه هیژین کوردستان ل دەوروپەڕین سەردەشت و بانە و سەقز بو پاراستنا سنووری جیگیر بووینه و دقی ماومیدا تا ئەفرو بچووکتەڕین دەستدریژی ژلای

هیزین کوردستان قه نه هاتیه نهنجام دان، لی ههر چهنده دقئ ماومیدا حکومهتا تههران دگهل کوردستان و نازمربایجان مژوولی دانوستاندن و گریدانان ریکهفتنایه، لی ههر بهردهوام هیرشین توند دکهته سه رهیزین کوردستانی^(۴۳).

دهه مان ژماره دا روژناما کوردستان دهنگوباسهک ب ناقتی (له جبهه) به لافکریه و تیدا هاتیه وهک دهنگوباسین ژ گورمپانا شهری گه هشتین شهرهک ل گری گوندی مامهشا^(۴۴) هاتیه روودان و دوژمن ب (۳) هزار چهکداران هیرش کریه و تانک و توپ و فروکه ل ئهرد و ئاسمانی پشته قانیا وان دکهن، دقئ شهیدا ب تنی ب هاریکاریا (۳۹) کهسین بارزانی ب سه رکردایه تیا (مستهفا خوشناو)^(۴۵) بهرسینگی هیزین ئیرانی گرت و د نهجمادا هیزین ئیرانی تووشی کوشتن و برینداریین زور بوون^(۴۶)، و ب هه لکهفتنا قئ سه رکهفتنی پیشهوا قازی محهمه د بریاردا میدالیا قارهمانی بدته یازده کهسین شهرکه ر ئیک ژوان قارهمانان (محهمه قادری) بوو^(۴۷).

دگهل روودانا شهری (مامهشا)، پیشهوا قازی محهمه د ل باژیری تهبریز دگهل نوونه رین ئیرانی مژوولی دانوستاندنان بوو، لدهمی ئاگه هداری دهنگوباسین شهری بووی بزووترین دم بهرهف دهقرا شهری ل سهقز چوو و ریکهفتنامهک دگهل ژنرال (رمز نار) ئیمزاکر، نهف ریکهفتنامه بشیوهی دهنگوباس د روژناما کوردستان دا ل ژمارا ب میژوویا ۲۰ حوزمیران ۱۹۴۶ دهرکهفتی لژیئر ناقتی (چوونی حضرتهی پیشهوا بو سهرا روژی ۱۳۲۵/۳/۲۶) هاتیه باس کرن، دقئ دهنگوباسی دا هاتیه کو رادیویا کوردستان دیارکریه پیشهوا یی کوردستان ژ تهبریز بهرهف گوندی (سهرا) چوووه و دگهل ژنرال (رمز نار) دانوستاندن کرینه و نوکه مژووله بهرهف چهپه رین شهری بچیت و فه رمانین پیدقی بو چهپه رین شهری دهریخت^(۴۸).

دهرباره ی زانینا روودانین شهری (مامهشا) روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۷ حوزمیران ۱۹۴۶ دهرکهفتی، وتارهک ب ناقتی (نطقی حضرتهی پیشهوا) راجع به جهنگی مامهشای سهقز) به لافکریه و تیدا قازی محهمه د باس ژ روودانین

فی شهری دکهت و دبئییت: "ئهگهری روودانا فی شهری ئهوه من ب ریکا تلگرافهکی فهردمان دابوو کو ریکا بو میرهدی و بانه و سهردهشت فهکهن داکو خوارن بو سهریازین ئیرانی ل وان بنگههین لی بجیت، نزانم ئهف تلگرافه درهنگ گههشتبوو یان باش نههاتبوو دروستکرن و ژنرال رمزم نارا ل سهقز تلگراف بو قهوام السلطنه هنارتبوو و ئهوب بابهتی گرتنا ریکی ئاگههدار کربوو و قهوام السلطنه دستوری دایی ب هیزا خو ریکی فهکهن، و د ئهجامدا نیزیکی (۳) ههزار سهریاز و ب (۸) توپ و دوو فروکه و دوو تانک هیرشی دکهن سهر گری مامهشا، ل ویری فهردماندی پوستی بهرسقی بو سهرکردی خو مستهفا خوشناو هنارت کو هیزا دوژمنی هیرش کریه، و چاره چیه؟ د بهرسف دا مستهفا خوشناوی فهردماندا وان تا دوژمن نههیتته ناف سهنگهرین هیزین کوردی دهست ب تهقهیی (شهری) نهکهن، و ئیکسهر مستهفا خوشناو و دگهل ههقائین خو دبنه (۳۹) کس تا هیزین ئیرانی گههشتینه دناف سهنگهرین وان دهست ب گوللهبارانکرنی دکهن و ژمارهک ژوان کوشتن و پینجی ههزار فیشهک ب دهستهئینان"^(۴۹).

زیدهباری قان پیزانینان روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۹ ته‌موز ۱۹۴۶ ده‌رکه‌فتی، راپورته‌ک ژلایی عه‌بدو لره‌حمان عه‌لی (ژ پيشمه‌رگین پشکداری د شهری مامه‌شا دا کری) ب ناقی (شهری مامه‌شا ۳ هه‌زار سه‌ریاز هه‌شت توپ، دوو ته‌یاره دو تانک به‌رامبه‌ر به سیو نو بارزانی) به‌لا‌فکریه، دقئ راپورتی دا پیزانینان روهن و وورد سه‌بارته روودانین فی شهری پیشکیش کرینه و دایه دیارکرن کو "ل روژا ۱۶ حوزمیران ۱۹۴۶ له‌شکه‌ری ئیرانی ژ بنگه‌هی سه‌قز ب سه‌رکردایه‌تیا ژنرال حاجی عه‌لی (رمزم نارا) ل ده‌مژمیر دووی شه‌قی ده‌ست ب گولله‌بارانکرن هیزین مه‌ بین ده‌رووبه‌رین باژیری کرن ب مه‌رما وی چهن‌دی ئه‌و بنگه‌هین مه‌ دامه‌زراندین ل سه‌ر ریکا سه‌قز و بانه داکیربکه‌ن، و خوارن و نازوقه‌ی بگه‌هیننه له‌شکه‌ری ئیرانی ئه‌وی ل میرهدی و بانه و سه‌ردهشت جیگیر بووی، ئه‌ف شه‌ره بو ماوی دوازه ده‌مژمیران به‌رده‌وام بوو و ئه‌ف هیزا مه‌زن یا له‌شکه‌ری ئیرانی هه‌می شیانین خو د مه‌زاختن، لی هیزا مه‌ ژ (۳۹) تزه‌نگچیین بارزانی ب سه‌رکردایه‌تیا مسته‌فا خوشناو پیک ده‌اتن،

هەر چه‌نده هیزین بارزانیان گه‌له‌ك چه‌ك لده‌ق وان نه‌ما بوون، لی سه‌ریازین ئیرانی بیست سندوقین فیشه‌كان بجه هیلان و ل سه‌نگه‌رین ده‌ستیکی ئەق چه‌كه كه‌فته ده‌ستی هیزین بارزانیان"^(۵۰). پستی ماوه‌یه‌کی کیم هیزین ئیرانی دووباره هیرشی دکه‌ن، لقیره نیزیکی (۳۰) پيشمه‌رگه ژ هیزین سه‌رکرده (میرحاج ئەحمه‌د)^(۵۱) وه‌ك هاریکاری بو هیزین کوردی به‌ره‌ق جهی شه‌ری قه‌ هاتن و شه‌ره‌کی دژوار ده‌یته روودان و ژماره‌كا زۆر ژ هیزین ئیرانی ده‌ینه كوشتن و ئیخسیرکرن، پاشان هیزین ئیرانی بو جارا سیی هیرشی دکه‌ن لی ژ ئەنجامی به‌ره‌نگاریا دژوار یا پيشمه‌رگین کورد ناچاربوون گری مامه‌شا بجه به‌یلن و ژ سه‌ریازین وان نیزیکی (۵۰۰) كه‌سان هاتنه كوشتن و نیزیکی (۲۵۰) كه‌س بریندار دبن و دوو تانك و دوو فروكه تیكشكان و هاتنه سوتن"^(۵۲).

قازی محه‌مه‌د د وتارا شه‌ری مامه‌شا دا دبیزیت: "ل ناوچا چومیشرا ل گوندی خه‌یدروه و ل ده‌قرا میره‌دیشرا هیزین ئیرانی هیرش كرنه سه‌ر هیزین كوردستانی و هەر چه‌نده ل چه‌په‌ری خه‌یدروه پيشمه‌رگین مه‌ کیم بوون و پاشه‌ زفرین، به‌لی سوارین (ئه‌حمه‌د خانی فاروقی) ل هه‌وارا وان هاتن و د ئەنجامدا ل هه‌ردوو چه‌په‌ران دوژمنی چه‌ندین تشه‌نگ و فیشه‌ك بجه هیلان و ژماره‌یه‌ك كوشتی دان و ب ناچاری ژ شه‌ری قه‌كیشان، لی ل چه‌په‌ری (میره‌دی) (ئه‌حمه‌د ئاغا شقویف) هاته شه‌هید كرن"^(۵۳).

ل شه‌ری مامه‌شا مسته‌فا خوشناوی دوو تانك ژناقبرن و شوفیره‌کی وان كوشت و ئەو بخۆ دبیزیت: "من بتنی بیست گولله بین تانك شكینان ل تانكان دا"، دق شه‌ریدا هیزین بارزانیان قاره‌مانیه‌كا بی وینه ئەنجام دان و قازی محه‌مه‌د دبیزیت "ئهو شه‌ری هۆزا بارزانیان كری د میژوویدا وینه‌یی وی نینه و دگه‌ل میرخاسیا (روسته‌م و ئەسفندیار) ناهیه‌ته به‌راورده‌كرن"^(۵۴)، سه‌باره‌ت زیانی هیزین ئیرانی مسته‌فا خوشناو دبیزیت: "من ب چاقین خۆ نیزیکی (۵۰۰) سه‌ریازین كوشتی دیتن و خوین وه‌ك جوکی ده‌اته رشتن و دوو تانك هاتبوونه تیك شكاندن و شوفیره‌ك هاتبوو كوشتن"، دیسان نیزیکی (۲۵۰) سه‌ریازین ئیرانی ئیخسیر بوون،

لێ چونکه دقێ شههیدای هیزین کوردی کیم بوون نهشیان هه می ئیخسیران کونترول بکهن و بگرن و بێ هژمار تشهنگ و فیشهک کهفته دهستی هیزین کوردی دا^(۵۶).

سهبارت زیانی هیزین بارزانیان (۱۱) کهس بریندار بوون^(۵۷)، و سهبرکرده (خوشهوی خهلیل)^(۵۷) شههید بوو، روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوويا ۲۷ حوزمیران ۱۹۴۶ دمرکهفتی، وتارهک لژیر نافونیشانی (قارهمان خوشهوی خهلیل مزوری) به لاقکریه، دقێ وتاری دا هاتیه دیارکرن کو ل روژا ۱۵ حوزمیران ۱۹۴۶ دا هیزین ئیرانی ل سهقز هیرش کرنه سه هیزین کوردستانی و خوشهوی خهلیل دقێ چهپهریدا جیگیر بوو، و دگهل هاتنا هیزین ئیران بو ناڤ سهنگهیرین هیزین کوردستانی خوشهوی خهلیل دهستوری دا پيشمههرگا کو ژ (۴۰) کهسان پیک دهاتن بهرامبهه (۵۰۰) کهسان، و شهههکی زور سهخت و دژوار هاته روودان و پشتی هاتنا سی ههوین لهشکهری هیزین ئیرانی ب تهمامی هاتنه شکاندن. ههه دقێ روژیدا خوشهوی خهلیل دگهل (۱۰) پيشمههرگا بریندار بوون، لهورا ئیکسهه رهوانه ی بوکان کرن و ل دویف فهرامانا قازی محهمهه، خوشهوی خهلیل رهوانه ی تهبریز کرن، ل تهبریز ل نه خوشخانا سوڤیهتی پشتی بورینا چوار روژان خوشهوی خهلیل گیانی خوژ دهست دا^(۵۸).

ژ نهجامی شههیدبوونا خوشهوی خهلیل، هوژانغان (هیمن) هوژانهک ب ناڤی (خونچهی خوینین) د روژناما کوردستان دا به لاق کر و گوت:

شههوات، تاریکی پهیدابوو کهم کهم دلی دا گرتم ورده ورده خهکهوا به دهستی دوژمن کـووژا وون له سهه نیشتمان شههید کرا وون^(۵۹)

ژ کهسانین دی بین چالاک و دقێ ماوهییدا شههید بووین سههههنگ (محهمهه نانهوازاده) بوو، شههیدبوونا قی سهبرکرده ی بو شاییهکا دیار ل کو ماری لدویف خورا هیلا، روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوويا ۱۸ ته موز ۱۹۴۶ دمرکهفتی سهههخوشیی ل مالباتا نانهوازاده دکهت و دبیزیت: " ب دلهکی پر خهه و ب

چاقه‌کی پر رووندک شه‌هیدبوونا سه‌رکردی می‌رخواس و فیداکار جیگری سه‌ره‌ه‌نگ (محهمه‌د نانه‌وازاده) ب خوانده‌فانان رادگه‌هینن، بو هه‌می برایی‌ن کورد ب تاییه‌ت مالباتا نانه‌وازاده سه‌ر سه‌لامه‌تی‌ی لی دکه‌ین^(۱۱)، دیسان ل ژمارا ب می‌ژوویا ۲۱ ته‌موز ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی، راپورته‌ک ب نا‌فی (سه‌ر پولی دو محهمدی نانه‌وازاده شهیدی ریگای نیشتمان)، ژلایی سه‌رنفیسه‌ری روژنامی (سه‌ید محهمه‌دی حه‌میدی) فه هاته به‌لافکرن، د‌فی راپورتی دا ئاماره ب شه‌هیدبوونا (محهمه‌د نانه‌وازاده) دایه ده‌می دب‌یژیت: "ئی‌ک ژقوربانی و شه‌هیدین د ری‌کا نیشتمان دا هاتیه شه‌ید کرن پودپولکونیک [جیگری سه‌ره‌ه‌نگ] محهمه‌د نانه‌وازاده‌یه، و مرنا وی بووییه نه‌گه‌ری خه‌مناکیا هه‌ر کورده‌کی دلسوز"^(۱۲)، ده‌مان راپورت دا ل دووماهیا نفیسینی ب نا‌فی (چلونه‌تی شه‌هیدبوونی نانه‌وازاده) باس ژ چاوانیا شه‌هیدبوونا نانه‌وازاده دکه‌ت کو نانه‌وازاده نیژیکی هه‌یشه‌کی یه ژلایی وه‌زاره‌تا هیزا کوردستانی فه هاتبوو راسپارده‌کرن ل سه‌قز بمینیت و ئازوقه و خوارنی بو وان سه‌ربازین ئیرانی یین ل بانه و سه‌رده‌شت دا جیگیر و ژلایی هیزا کوردستان فه هاتیه دوورپ‌یچ کرن بیه‌ت و وی چاق‌دیری ل سه‌ر فی کاری دکر، ل روژا ۱۵ ته‌موز ۱۹۴۶ دگه‌ل سه‌روکی زیره‌فانیا نافه‌ندا مه‌هاباد (حامیدی مازووحی) کو نه‌وژی ل سه‌قز بوو ده‌ستووریی دده‌تی دگه‌ل ژماره‌ک ئوتومبیلین هه‌لگرین خوارنی بو سه‌ربازان بیه‌ن و به‌ره‌ف بانه و سه‌رده‌شت بچن، ده‌می دگه‌هیه‌ته بانه ل ویری ل سپیده‌هیا روژا سی شه‌مبی ۱۶ ته‌موز ۱۹۴۶ ل باژی‌ری بانه ب مه‌رما فه‌گه‌راندنا وی بو سه‌قز ل فروکی سووار بوو^(۱۳)، پشتی ماوه‌یه‌کی کورت ده‌می فروکه نیژیکی باژی‌ری بانه بووی ل لوتکه‌یا به‌رز ب نا‌فی (که‌لیخان) که‌فت^(۱۴)، د‌فی روودانی دا فروکه‌فانی شیا خو رزگاریکه‌ت، لی دگه‌ل که‌فتنا فروکی محهمه‌د نانه‌وازاده دگه‌ل فروکی پیکشه‌ سوتن^(۱۵).

زو‌رب‌ه‌یا ژیده‌ران ئاماره ب شه‌هیدبوونا (محهمه‌د نانه‌وازاده) دکه‌ن و دب‌یژن مرنا وی ب پیلانه‌کا دارشتی ژلایی حکومه‌تا ته‌هرانی فه هاتبوو نه‌نجام دان، له‌ورا (عه‌قید به‌کر حه‌ویزی)^(۱۶) نامه‌کا سه‌ره‌خوشیی بو پیشه‌وا قازی محهمه‌د هنارت و

تیدا دبیزیت "زۆر به تأسفهوه خبری شهادتی گهنجی به قییمهت (سه‌ریولی ۲) محمد نانوازاده‌مان و مرگرت" (۱۶).

ژ نه‌نجامی شه‌هیدبوونا محهمه‌د نانه‌وازاده، هوزانتمان (قانع) (۱۷) هوزانه‌ك بناقی (شینی قانع بو قاره‌مانی كوچ كردوو نانه‌وازاده) د روژناما كوردستان دا به‌لا‌فكریه و دبیزیت:

قاره‌مانی كورد زاده‌ی كوردستان نانه‌وازاده شیرینی نیشتمان
بو ئازادی كورد به مهره‌بانی گیانی شیرینی كرد به قوربانی (۱۸)

دماوی قان شه‌رین سه‌خت و دژوار گه‌له‌ك جاران سه‌رکردین هیژین كوردستان ژلایی كوماری شه‌ دهاتنه خه‌لا‌تكرن، و د روژناما كوردستان دا دهاته به‌لا‌فكرن، له‌ورا دی بینین ل ژمارا ب میژوویا ۲۹ ئه‌یار ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی، به‌لا‌فوكه‌ك بناقی (اعطای دمره‌جه) به‌لا‌فكریه و تیدا هاتیه دیاركرن كو "ژ نه‌نجامی خه‌مخوری و فیداكرن بو پاراستنا ئازادی و نیشتمان ل سه‌ر داخوایا ژنرال مسته‌فا بارزانی و ب بریارا پیشه‌وایی ئه‌و برابین خوشتقی و به‌رز یین بارزانی بشان پله‌یان هاتنه خه‌لا‌تكرن: (عزمت عه‌بدلعه‌زیز، میرحاج ئه‌حمه‌د، مسته‌فا خوشناو، به‌كر عه‌بدلكه‌ریم ب پله‌یا پودیپولكونیک ئانكو (جیگری سهره‌هنگ) هه‌روه‌سا نوری ئه‌حمه‌د طه، خیرالله عه‌بدلكه‌ریم، جه‌لال ئه‌مین مه‌حمود ب پله‌یا مایوری ئانكو (سه‌ر گورد - مولازم) و عه‌بدولره‌حمان طیب مفتی و محهمه‌د مه‌حمود) ب پله‌یا كاپیتان ئانكو (پیشه‌هنگ - نقیب) ژلایی و مزیری به‌رز یی هیزا كوردستان ب ئه‌گه‌ری كاری وان یی به‌رز و پر شانازی هاتنه خه‌لا‌تكرن و ب و مرگرتنا قی پله‌یی هاتنه ئاگه‌هداركرن" (۱۹).

دیسان ل ژمارا ب میژوویا ۲ ته‌موز ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی، دمنگوباسه‌ك لژیئر ناقی (اخباری وه‌لات) به‌لا‌فكریه و تیدا دیاركریه كو به‌رامبه‌ر وی كاری میرخاس و مه‌ردانه برابین (جیگری سهره‌هنگ مسته‌فا خوشناو و جیگری سهره‌هنگ میرحاج، به‌كر عه‌بدلكه‌ریم مایور، نوری شیردل) ب هزرا خویا وورد ب هژماره‌كا

کیم شیان هیژین دوژمنی تیک بدن و ب ناسناقێ قاره‌مانین کوردستان هاتنه نیاسین، له‌ورا ژلایێ (ومزاره‌تا تبلیغاتا کوردستان) فه سویاسی و ریزگرتن پیشکیشی شان سه‌رکردان کرن، هه‌روه‌سا بو هه‌ر ئیک ژوان ده‌سته‌کی جلوه‌به‌رگان دگه‌ل هه‌می پیدقیین وان هاتنه خه‌لانکرن^(٧٠)، هه‌روه‌سا ل ژمارا ب میژوویا ٩ ته‌موز ١٩٤٦ ده‌رکه‌فتی ب ناقێ (ده‌نگ و باسی نیو خومان، اعطای پایه‌ی سه‌روانی) به‌لا‌فکریه و تیدا دیاردکه‌ت کو ژنه‌نجامی فیداکاریا (محمدی قادری) ل شه‌ری ١٤ حوزمیران ١٩٤٦ ل چه‌په‌ری دگه‌ل براین بارزانی چه‌سپاندی ژلایێ جه‌نابی و مزیری هیژ ب په‌لیا سه‌روانی (نقیب) هاته به‌رزکرن^(٧١).

هه‌روه‌سا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١١ حوزمیران ١٩٤٦ ده‌رکه‌فتی ب ناقێ (کومه‌ک)^(٧٢) ئانکو هاریکاری به‌لا‌فکریه و دقێ ژماریدا و چه‌ندین ژمارین ل دویشدا هاتین ناقێ (٦٩) که‌سان ئه‌وین هاریکاری بو پینشمه‌رگین ل چه‌په‌رین شه‌ری پیشکیشکرین ب ریکا روژنامی دیاردکه‌ت^(٧٣).

سه‌ره‌رای شان سه‌رکه‌فتن هیژین کوردستان بده‌سته‌ئینان، لی به‌ریابوونا شان شه‌ران بوو ئه‌گه‌ری شه‌هیدکرن و ژده‌ست دانا ژماره‌کا سه‌رکرده و هیژین کوماری، لی پشتی فه‌کیشانا هیژین سوقیه‌ت ژئیران و ژناقبرنا کو‌مارا نازمه‌ریجان ژلایێ له‌شکه‌ری ئیرانی فه، جوړه مه‌ترسی لده‌ف خه‌لکی کو‌مارا کوردستان په‌یداکر، ل ده‌سته‌پیکێ قازی محمه‌د هه‌ولدا به‌ره‌نگاریا له‌شکه‌ری ئیرانی بکه‌ت، لی پشتی بو وی دیاربوووی کو کو‌ماری ئه‌و هیژا پیدقی نه‌ماییه به‌ره‌نگاری بکه‌ت، ب تایبه‌ت پشتی هنده‌ک هوزین کوردی دگه‌ل حکومه‌تی ریکه‌فتین و چاقه‌ری بوون بگه‌هنه مه‌هابادی و ده‌ست ب تالان و کوشتاران بکه‌ن، له‌ورا قازی محمه‌د ناچاربوو دانوستاندنان دگه‌ل راگر همایونی و ژئرال ره‌زم ئارا بکه‌ت کو خه‌لکی مه‌هاباد ریکی ناده‌ن هوزین خائین به‌ینه دناق مه‌هاباد دا، و بو پاراستنا خه‌لکی مه‌هاباد و ده‌قه‌ری قازی محمه‌د ناچاربوو پیشوازی ل له‌شکه‌ری ئیرانی بکه‌ت و ریکی بده‌تی به‌ینه دناق باژیری مه‌هاباد دا.

تەھمەری دووی

پەھوھندیی کۆمارا کوردستان دگەل حکومەتا ئازمەریایجان

دماوی شەری جیھانی یی دووی ئازمەریان ژبو دەستشەئینانا حوکمرانیا خو
خەباتا خو بەفرهه کرن، لەورا د کومبوونا ئەنجومەنی ئازمەریایجان ل ۱۲
کانوونا ئیکی ۱۹۴۶ حوکمی ئوتونومی بو ئازمەریایجانا باشوور (ئازمەریایجانا ئیران)
هاته راگەھاندن، و دقئ کومبوونی دا حکومەتەکا نیشتمانی ب سەروکاتیا
(جەعضەر پێشەومری)^(۷۴) هاته پیکئینان^(۷۵).

ژ بەریخودانا وتارین روژناما کوردستان دیاردبیت کو هەر دگەل
دامەزراندنا کۆمارا ئازمەریایجان و کوردستان پەھوھندیەکا باش دناقبەرا هەردوو
لایەناندا هەبوو، لەورا قئ روژنامی گەلەک باس ژ برایەتی و دوستایەتیا هەردوو
مللەتین ئازمەری و کوردان کریه، و هەر ژ ژمارا ب میژوویا ۲ شوات ۱۹۴۶ دەرکەفتی
راپورتهک ب ناقي (کورد و ئازمەریایجان) بەلاکریه و تیدا باس ژ بندەستیا هەردوو
مللەتان ژبەری سەریهخویا وان دکەت کو زولەکا مەزن ئشان هەردوو نەتەومیان
دەتە کرن و هیژا (فاشیست - ئیران) ناکوکی دئێخستە دناقبەرا کورد و
ئازمەرییان دا و هەفرکیین توند دناقبەرا فان هەردوو نەتەومیاندا پەیدادکرن، و
دەستین داگیرکەران بو بەرژمۆهەندییا خو ب شەقو روژ مژوولی چاندنا دووبەرەکیی
دناقبەرا فان هەردوو نەتەومیاندا بوون، لی ئەو بخو ل کوچکین تەهرانی دروونشتن و

بۆن مللهتین زولمئیکری دکهنین^(۷۶)، لی پشتی سالاً ۱۹۴۱ دمزگههین (گهندهل و فاشیستا) رزا شاه ژناقچوو و هیقیهک کهته دلێ خه لکی ئیرانی ب گشتی و کورد و ئازهرییان ب تایهتی ئهویین پتر ژ هه می نهتهوهین ئیرانی تووشی نهخوشی و نهشکهنجه و ئازاران دبون، لهورا ئهف دهلیشه ب دهرهت زانین و ئازادیا خو راگههاندن^(۷۷)، و ب هاریکاریا برابهتیا کورد و ئازهرییان ئیگرتنهکا موکم دناقبهرا ههردوو نهتهوهیاندان هاته بهستن^(۷۸).

ههروهسا د جهژنهکا سهربهخویی دا (زیرو بهک) وتارهکی پیشکیش دکهت و د وتارا وی ئهوا د روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۳ ئادار ۱۹۴۶ هاتیه به لاقکرن و تیدا باسی برابهتیا کورد و ئازهرییان دکهت ده می دبیزیت: "ئیمه که ئههلی کوردستان و ئازهریایجان فهقهت ده می وهتهنی خومان زور چاک رابگرین وهله ریگای وهتهنی خومان به مردن حاضر بین و خوینی خومان له سنوری وه لآتمان بریزین وه ئازادی خومان نه دهینه بیگانان"^(۷۹).

دهرباره هی ههلوئستی قازی محهمه د ژ ئازهرییان ب شیوهیهکی بهردموام ل سه ر ئیگرتنا کوردی - ئازهریایجانی یی رژد بوو، ههتا ل ده می سویند خوارنا وی ل جهژنا سهربهخویا کوردستانی قازی محهمه دی پیدفیا پاراستن و ئیگرتنا کوردی - ئازهریایجانی دووپات کر و دسویند خوارنا خودا دبیزیت: "نسبت به رئیسی جمهوری کوردستان و یه کهتی کورد و آذربایجان مطیع و وفاداریم"^(۸۰)، دیسان قازی محهمه دی پشکداری د ریوره سمین شه کرنا رادیویا حکومهتا ئازهریایجانی ل ۶ شوات ۱۹۴۶ کر و بشی هه لکهفتی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۶ ئه یار ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناخی (کردنهوی ایستاسیونی رادیوی حکومتی ملی آذربایجان) وتارا قازی محهمه دی پیشکیش دکهت و تیدا دبیزیت: "نوکه په خشی رادیویا حکومهتا ملی یا ئازهریایجان ب شیوهیهکی فه رمی دهیته شه کرن، ژنیقهکا دلێ پیروزبایا گشت مللهتی میرخاس و ئازادیخواز یی ئازهریایجانی دکهم، هیقی من ئهوه روژ ب روژ ئیکهتی و دوستایهتیا فان ههردوو مللهتین میرخاس بو دهسته ئینانا ئازادیی موکم تر و بهیزتر بیت و لژیر سیبهرا ئیکهتی و برابهتیی و

دهستشه‌ئینانا ئازادی و راگرتن و پاراستنا وی پیکشه ههول بدهمین، و د هه‌می جورین هاریکاری و پشته‌فانیا ئیکو دوو دا کیماسیی نه‌که‌ین^(۸۱).

ل روژا دووشه‌مب ۹ شوات ۱۹۴۶ رادیویا ئازهربایجان باسی ئیکگرتنا کورد و ئازهربایجان دکهت و دبیزیت: "دقیّت هه‌می دنیا بزانیّت ملله‌تی کورد و ئازهربایجان ئیک گیان و ئیک دلن، و تا ئیک کهس ژفان هه‌ردوو ملله‌تان مابیت دهست ژ دهستی ئیکو دوو به‌رنادن، دقیّت دونیا یا پیشکه‌فتی بزانیّت دهه ملیون کهسین زیره‌ک و میرخاس ئاماده‌نه تا دووماهییک دلویا خوینا خو دریکا ئازادی دا بریژن، ئەم ملله‌تی ئازهربایجان مه پالپشته‌یه‌کا مه‌زن بو کوردان هه‌یه، چونکه ئەوژی هه‌ر وه‌ک مه به‌ش خواری و به‌ده‌خت و زۆرداریا دهستی فاشیستان دیتنه، ئەوژی وه‌ک مه ته‌نین ئا‌فا ئازادی نه و میژوویا فی ملله‌تی ل ئیران و تورکیا و عیراق دیده‌فانی فی چه‌ندی یه". و ل دووماهیا فی وتاری دبیزیت: "ته‌ی براین خوشتی بین ئازهربایجان، کورد هه‌می ئاماده‌نه ده‌می کاران دا دگه‌ل هه‌وه‌بن، چونکه دزانن مه هه‌ردوو نه‌ته‌وه‌یان زولما داگیرکه‌ران دیتیه و ئارمانجا هه‌ردوو نه‌ته‌وه‌یان ب دهستشه‌ئینانا ئازادی یه"^(۸۲).

دامه‌زراندنا کۆمارا کوردستان جوهره دلگرانی لده‌ف ئازهربایجان په‌یدا‌کر، چونکه ئازهربایجان دقیان کورد بسهر کۆمارا ئازهربایجان فی بن و کوردان ب تنی ل باژی‌ری مه‌هاباد حوکمی ئوتونومی هه‌بیت^(۸۳)، له‌ورا جه‌عه‌فره پیشه‌وه‌ری داخوازا سه‌ره‌دانا قازی محه‌مه‌د بو ته‌بریز کر^(۸۴)، لقی‌ره پیشه‌وه‌ری دیارکر کو هیشتا کورد نه ئاماده‌نه بو دهستشه‌ئینانا حوکمی ئوتونومی و یا باش ئەوه ئەنجومه‌نه‌کی نیشتمانی یی کوردی به‌یته دانان و کوردان پینج کورسیک ل ئەنجومه‌نی نیشتمانی یی ئازهربایجان دا هه‌بن^(۸۵)، لی قازی محه‌مه‌د ئەه‌ف پیشنیاره ره‌تکر و ناچار بوو هه‌لو‌یستی کۆمارا ئازهربایجان ب شیوه‌یه‌کی ئاشکه‌را بو گه‌لی کورد بده‌ته دیارکر و ب ئاشکه‌راییی باسی سه‌ربه‌خویا کوردستانی بکه‌ت^(۸۶).

روژناما كوردستان هه‌لويستی قازی محهمەد دژی پيشنيارا جەعەزەر
 پيشه‌ومەری ل ژمارا ب ميژوويا ۱ نيسان ۱۹۴۶ دەرکەشتی ددەته دیارکرن دەمی قازی
 محهمەد د وتارەکی دا ئاماژە ل سەر فی مژاری دکەت و دیبژیت: "... دفی روژا
 سەربەخویی دا پیدفیه ئەم هەمی کارین خو جیبەجی بکەن، ل دەستپیکي مه
 داخووا حوکمی ئوتونومی ل چوارچووئی سنورین ئیران دا کر و ئەز دوو جارن
 ژلایي حکومەتا ئازەربایجانى بو تەبریز هاتمه گازیکرن و پيشنيارکرن کو
 کوردستان ببیتە پارچەك ژ حکومەتا ئازەربایجان یا سەربەخو، لی من پيشنيارا وان
 رەتکر، چونکە ئەقە چوار سالن مللەتی کورد ل ئیرانی حوکمرانیا خو دکەن، و
 ئەم داخووا سەربەخویا هەمی ئاخا کوردستانی دکەین، ئەز گەلەك ژ پيشنيارا
 وان دلگران بووم و دفتیت هەمی دنیا بزانی کوردان شیانین سەربەخویا خو
 هەنە"^(۸۷).

دەربارەى خالیڻ گریڻانا پەیمانا دوستایەتیى دناقبەرا حکومەتا
 کوردستان و ئازەربایجان دا، دی بینین روژناما کوردستان ب شیومیه‌کی روهن باس
 لیکریه، لی ل دەستپیکي پیدفیه ئەگەرین گریڻانا فی پەیمانى بدەینە دیارکرن،
 کو ئیکەمین قەیران ل کوردستان پەیدابوی ئەگەری وی حکومەتا ئازەربایجان
 بوو^(۸۸)، چونکە بەشەکی زور ژ ئاخا کوردستان ژلایي جوگرافیا سیاسی قە ب
 ئازەربایجانا روژناقا دهاته نیاسین، ئەق چەندە بوویه ئەگەر کو تورکین ئازەری
 پارچەك ژ ئاخا کوردستانی ب بەشەك ژ ئاخا خو بزانی^(۸۹)، ب تاییهت باژیری ئورمیه
 چونکە زۆریهیا ئاکنجیین وی ئازەری بوون و پشکەکا مەزن ژ کوردان ژى لویری
 هەبوون، لەورا لقی باژیری گەلەك شەر و پیکدادان دناقبەرا کورد و ئازەرییان دا
 هاتنە روودان ب تاییهت ل باشووری ئورمیه و روژناقا مراغە^(۹۰)، هەرۆسا ل باژیری
 خوی کومەلەکا کوردان هیرش کرنه سەر هیزین ئازەربایجانى، و ژبو
 چارەسەرکرنایي ئاریشەیی لیژنەکا کوردی - ئازەربایجانى هاتە پیکئینان^(۹۱)،
 هەرۆسا هەفرکیا کوردی - ئازەری بوویه جەى نەئارامیا سەرکردین
 سوقیهت^(۹۲)، و ژبەر پيشبینیکرنا ریبه‌رین حکومەتا ئازەربایجان و کوردستان هەمبەر

مهترسیا هاتنا هیرشهکا لهشکهری ژلایی حکومتا مهركهزی فه، ههولدان پهیهوهندیی خۆریک بخهن و دتهنگافیان دا پشتهفانیا ئیکو دوو بکهن^(۹۳)، ب تایبته ب ههول و بزاقین نوونهرین سوڤیهتی ل دهقهری پهیمانا دۆستایهتی و ئیکهتی دنابقهرا حکومتا کوردستان و نازهربایجان ل تهبریز هاته گریدان^(۹۴).

روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۴ ئهیار ۱۹۴۶ دهرکهفتی دهنگوباسین بهستنا پهیمانکه دنابقهرا کوردستان و نازهربایجان دا بهلاڤکریه و تیدا دیاردکهت کو پهیمانکه دوو لایهنی یا سیاسی و ئابووری دنابقهرا دوو کۆمارین کوردستان و نازهربایجان د (۷) بهنداندا هاتیه بهستن^(۹۵) و ل ژمارا ب میژوویا ۸ ئهیار ۱۹۴۶ دهرکهفتی پهیمانا ههردوو حکومتین کوردستان و نازهربایجان ب ناڤی (متنی پهیمانیک که لهنیوان حکومتی ملی کوردستان و نازهربایجان دا بهستراوه) بهلاڤکریه، ل دهستپیکا وی هاتیه: ژبهرکو مللهتی نازهربایجان و کوردستان ههمی وهختان د قازانج و زیانان دا پیکشه ههڤشک بوون و د ههمان رهوشدا تا نوکه بهدستین داگیرکهرا نناق دچن و ئەڤ ههردوو مللهته ب ههمان شیوه زولم ل وان هاتیه کرن، مللهتی نازهربایجان بو رزگارکرنا ههمی ئاکنجیین ئیرانی لژیر ستهمکاری و دیکتاتوریهتی دا ههول ددهت، ههروهسا مللهتی کوردی دریکا نازادیی دا فیداکاریهکا زور پیشکیش کریه و قوربانیین بی هژمار داینه، بهلی گهندهلی و کارین خرابین سیاسی یین داگیرکهرا بوونه ئەگهر و بهرههست بو نهگهشتنا قان ههردوو مللهتان ب هیشی و ئومیدین خو، ههتا شهری جیهانی یی دووی دهستپیکری ئەڤ ههردوو مللهته رابوونه سهرخو و بو ژناقبرنا (فاشیست و دیکتاتوریهتی) مل ب ملین ئیک بهرهنگاری کرن و ئالایی راستی و دیموکراسی و نازادیی بلند کرن، ژبهرفی چهندی ئەڤ ههردوو مللهته بریانه نه بتنی بو موکم کرنا نازادیا خو بهلکو بو دامهزراندنا نازادیی ل سهرانسهری ئیرانی بو ههر وهختهکی دهستین ئیکو دوو دگرتن^(۹۶).

لهورا ژبهرفی چهندی ل ۲۳ نیسان ۱۹۴۶ ل دهمژمیر (۵) ی ئیڤاری ل باژیری تهبریز ل ئاقاهییه نهجومهنی ملی یا نازهربایجان ب ئامادهبوونا سهرانین حکومتا

مللی یا کوردستان و سهرانی حکومهتا مللی یا نازهربایجان ئەف پەیمانە هاتە
گریدان^(۹۷).

رۆژناما کوردستان ناڤین شاندی حکومهتا کوردستان یین پشکداری د
بەستنا فی پەیمانێ دا کرین بشی شیوهی ئینایه خوار، (سەرۆکی حکومهتا مللی یا
کوردستان قازی محەمەد، سەید عبدالله گیلانی ئەندامی کۆمیتەیا ناڤهندی یا
حزبا دیموکراتی کوردستان، عمر خان شەریفی ئەندامی کۆمیتەیا ناڤهندی یا
حزبا دیموکراتی کوردستان و سەرۆکی هۆزا شکاک، محەمەد حوسین سیف قازی
وەزیری هیزا حکومهتا مللی یا کوردستان، رەشید بەگی جەهانگیری ئەندامی
کۆمیتەیا ناڤهندی یا حزبا دیموکراتی کوردستان و سەرۆکی هۆزا هەرکی،
زیرو بەگی بەادوری ئەندامی کۆمیتەیا ناڤهندی یا حزبا دیموکراتی کوردستان،
نوونەری کوردین شنو قازی محەمەد خضری)^(۹۸).

ب هەمان شیوه رۆژناما کوردستان ناڤین شاندی حکومهتا نازهربایجان یین
پشکداری د بەستنا فی پەیمانێ دا کرین بشی شیوهی ئینایه خوار، (سەرۆکی
ئەنجومەنی مللی یا نازهربایجان حاجی میرزا عەلی شەستری، سەرۆک وەزیری
حکومهتا مللی یا نازهربایجان جەعفەر پیشەوهری، هاریکاری سەرۆکی کۆمیتەیا
ناڤهندی یا حزبا دیموکراتی نازهربایجان بادگان، وەزیری ناڤخویا نازهربایجان
دوکتور سلام الله جاوید، وەزیری رەوشەنبیریا نازهربایجان محەمەد بی ریا)^(۹۹).

ب مەرەما بەیزکرن و موکم کرنا دوستایهتیا دناڤهرا نازهربایجان و
مللهتی کوردستان دا و بو بلندکرنا هەڤالینی و دوستایهتیا زیندەتر دناڤهرا
هەردوو مللهتان دا ئانکو (کورد و نازەری)، ئەف بریارین ل خوارێ هاتنه قەبوول کرن
و هەردوو لایەن د پاشەرۆژی دا دی ڤان بریارین ل خوارێ جیبهجی کەن:

ل وان جەین پیدڤی هەردوو حکومهتین کوردستان و نازهربایجان نوونەری
ئیکو دوو لیک بگوهورن.

ل ئازمربایجان ئەو دەقەرین ئاکنجیین وی کورد بن کارین کارگیری
یین دەولەتی دی بدهستی کوردان بن، ههروهسا ل کوردستان ژێ ئەو دەقەرین بهشی
زۆر ئاکنجیین ئازمربایجانی بن دی کارگیری وی ژلایی بهپرسین حکومهتا ملی
یا ئازمربایجان فه هیته بریقهبرن.

بۆ چارهسهرکرنا کیشهین ئابووری دناقبهرا ههردوو مللهتان دا
کومسیونهکا پیکهاتی ژ ههردوو حکومهتا بهیته دامهزراندن، و بریارین قی
کومسیونێ ب ههولین ههردوو حکومهتا بهینه جیبهجی کرن.

ل دەمین پیدقی دا هاریکاریین لهشکهری دناقبهرا حکومهتا ملی یا
ئازمربایجان و کوردستان دا بهینه پیشکیش کرن، و دقیت ئەو لایهنی پیدقی بقیان
هاریکاریان لایهنی دی هاریکاریین لهشکهری پیشکیشی وی بکهت.

ههردوهمهکی پیدقی بوو دگهل حکومهتا تههرانی دانوستاندن بهینه
کرن، دقیت ب رمازانهندیا ههردوو حکومهتین ملی یین ئازمربایجان و کوردستان
بیت.

پیدقیه حکومهتا ملی یا ئازمربایجان بۆ وان کوردین دناق ئاها
ئازمربایجان دا دژین ل دویف شیانی خۆ ههول بۆ پیشکهفتنا زمان و کرنگی پیدانا
رموشهنبیریا نهتهوهییا وان بدهت، ههروهسا حکومهتا ملی یا کوردان ژێ بۆ وان
ئازمربایجانیین ل ئاها کوردستانی دا دژین بۆ پیشکهفتنا زمان و رموشهنبیریا
نهتهوهییا وان ل دویف شیانی خۆ ههول بدهت.

ههردوهمهکی بۆ تیکدانا دوستایهتیا میژوویی یا نهتهوهیی ئازمربایجان و
کوردان و ژناقبهرا برایهتی و دیموکراسیا نهتهوهیی و ئیکگرتنا وان ههول بدهت،
ههردوولا ب ئیک دهست دی وان تاوانباران سزا دهن^(١٠٠).

رۆژناما کوردستان ناقتین وان کهسین پشکداری د ئیمزاکرنا قی پهیمانی
دا کرین ل دووماهیی دووباره ئینایه خوار، لی ب تنی ناقتی نوونهری کوردی شنو
(قازی محهمهد خضری) نه ئینایه.

هەر چاوان بیت روژناما کوردستان ئیکه مین ژیدهره بشی شیوهی پیزانینین
گرنگ دمبراری پهیمانان ئازمربایجان - کوردستان پیشکیش کرینه، و
ئیمزاکرنا قی پهیمانان نیشانا هشیاریا سیاسی یا ههردوو ریبه رین کوردستان و
ئازمربایجان بوو و ههستکرنا وان ب بهرژمونهندی و چاره نقیسی هه قپشک، لهورا
پهیمانان ئازمربایجان - کوردستان به لگهیه کا گرنگا میژوویی یه بو پهیوهندی و
دوستایه تیا دناقبه را فان ههردوو نه ته وهیاندان.

لی ژلایه کی دیشه نا قی هنده ک ژ ئه ندامین دهسته یا نوونه رین کورد وه ک
ئه ندامین کومیتیه یا نافه ندی ب سه روک عه شیره ت هاتبوون نقیسین، وه ک قازی
محهمه د خضری ب نوونه ری کوردین شنو هاتیه، ئەف چه نده چ ب مه رم بیت یان نه
ژ نافه روکا پهیمان و که سایه تیین کورد کیم دکه ت، چونکه ئەف که سانه ب
ناقین دهسته یا نوونه رین که لی کورد ئانکو ل پیش هه می کوردستان قی ئیمزا
کرن، د هه مان ده مده لایه نی ئازمربایجانی ئه وژی هه ر ئیک ژ هۆزه ک و باژیر یان
ده قهره کی بون، لی ناقین وان بشی شیوهی نه هاتینه نقیسین^(۱۰۱).

سه رمه رای ئیمزاکرنا قی پهیمانان لی چ مفا نه هاته و مرگرتن و ههردوو
لایه نان نه شیان بنچینه یا حکومه تین خو پی به یز بکه ن^(۱۰۲)، لی گریدانا وی
ده نگشه دانه کا ئه رینی لده ف که لی کورد ل کومارا کوردستان پهیدا کر، و ب
هه لکه فتنا ئیکه تیا کورد و ئازمربایجان هۆزانه قی کورد (هیمن) هۆزانه کی پیشکیش
دکته و ئەف هۆزانه د روژناما کوردستان دا هاتیه به لاقکرن و دبیزیت:

لاوی ئازای کوردی ههروهک نیهره شییری کاتی جهنگه
که نه جی ئازمربایجانی وهک پلنگی تیژ جهنگه
کورد و ئازمربایجانی ههردوو داوایان رهوایه
هه ر بژین و پایه دار بن یا ره بی ئه و دو برایه^(۱۰۳)

ژ وتارین روژناما کوردستان دیاردبیت کو قازی محهمه‌دی باومره‌یکا مه‌زن ب گریډانا قی پهمانی هه‌بوو و وی وه‌سان هه‌ست دکر کو حکومه‌تا نازمربایجان نه‌و سوزین داینه کوردان دی ب ته‌مامی جیبه‌جی کهن، له‌ورا پشتی زقرینا قازی محهمه‌د ژ ته‌بریز روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۵ نیسان ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی وتارا قازی محهمه‌دی سه‌باره‌ت قی سه‌ره‌دانی به‌لأق کر، قازی محهمه‌د دبیزیت: "نه‌قرو ئیکه‌تیا کوردان دگه‌ل نه‌ته‌وه‌یی می‌رخاس و فیداکاری نازمربایجان گه‌له‌ک به‌یژه، و ده‌می نه‌ز ل ته‌بریز مه‌ ناگه‌ه ژ هه‌می کاران هه‌بوو، نه‌وژی وه‌ک مه‌ به‌ره‌ه‌قن چاوا نه‌م بو فیداکاری دریکا وان دا ناماده‌نه نه‌وژی دریکا مه‌دا بو فیداکاری ناماده‌نه و نه‌م هه‌ردوو ملله‌ت مژوولی چه‌سپاندنا نازادی ل سه‌رانسه‌ری ئیرانی نه"^(۱۰۴)، هه‌روه‌سا ل ژمارا ب میژوویا ۲۷ نه‌یار ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی هاتیه کو پیشه‌وا قازی محهمه‌د فه‌رماندا هه‌می بی‌شمه‌رگه و نه‌فسه‌رین هی‌زا کوردستان کو: "پیدقیه هی‌زین کوردستان ری‌زی ل نه‌فسه‌ر و خودان پله‌یین له‌شکه‌ری یین نازمربایجان بگرن"^(۱۰۵)، ئانکو چاوا ری‌ز ل نه‌فسه‌ر و خودان پله‌یین له‌شکه‌ری یین کوردستان ده‌یته گرتن، هه‌مان ره‌فتار دگه‌ل وان ژی به‌یته کرن.

لی یا گرنه‌گ نه‌بوو ده‌می هنده‌ک ژ کوردان ل ده‌وربه‌رین با‌ژی‌ری ئورمیه ده‌ستدری‌ژی ل سه‌ر هنده‌ک نازمربایجانیان کرین، له‌ورا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۳۰ حوزمیران ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی وتارا قازی محهمه‌د ل ده‌می سه‌ره‌دانا وی بو ئورمیه به‌لأقکر و تیدا قازی محهمه‌د دبیزیت: "هه‌وون بخو دزانن نازمربایجان برا و پشت و پشته‌قانی مهنه، دقان روژان دا من گو‌ه لی‌بوییه ل ده‌وربه‌رین ئورمیه هنده‌ک ژ کوردان ده‌ستدری‌ژی ل هنده‌ک براین نازمربایجان کرینه و پیک‌دادان دناقبه‌را هه‌ردوو لایه‌ناندا هاتینه روودان، نه‌قه کاره‌کی ئیک‌جار خرابه، و نابیت ده‌ستدری‌ژی ل مافی‌ن چ تاکه‌که‌سین نازمیری یان کورد به‌یته کرن و ل دویف پهمانا دناقبه‌را کورد و نازمربایجان خیانه‌ت ل که‌سی نازمربایجان خیانه‌ته ل که‌سی کورد، نه‌ز نزانم مه‌ره‌ما وان ژقان جو‌ره کارین نه‌ه‌ز چیه؟ و بو‌چی قی چه‌ندی دکه‌ن؟"^(۱۰۶).

ل قیره دیاردبیت قازی محهمهد گهلهك بهرهقانی ژ مافین نازمیریان دکر و پیگیری ب بهندین پهیمانان نازمیریانجان- کوردستان دکر و ئەف پهیمانان وهک سۆزهکا مهزن دزانی.

ژ لایهکی دیشه گریدانا پهیمانان کوردستان- نازمیریانجان دهنگشه دانهکا مهزن ل سهر ئاستی نیفدهولهتی بخوڤه دیت، روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۳ حوزمیران ۱۹۴۶ دمرکهفتی، راپورتهك لژیر نافونیشانیان (ههلهستانی کوردستان له دواي مسئلهی اعراب و یهود دوههه مسئلهی مهمی روژههلاتی ناومراسته) بهلاقریه، روژناما کوردستان ئەف وتاره ژ روژناما (ئیران ما) ومرگریه و قی روژنامی ژ گوڤارا (ایکونومست - Economist) ئەوا ل لهندن دمرکهفت و مرگریه، و تیدا هاتیه "حکومتیکی میلی کورد بهرسمی لهباکووری روژ آوای ایران دامهزراوه و پهیمانیکی نظامی دهگهله حکومتی ملی آذربایجان بستوه سهروک و مزیری ئەم حکومتی ایستا دهگهله هیئتی نوینهرائی آذربایجان له تارانان و له دمووریهی استقلال آذربایجان و کوردستان دهگهله سهروکهکانی حکومتی مرکزی گفتوگویی دهکهن"^(۱۰۷)، ههروهسا رادیویا قاهیره دهنگوباسهك بهلاقریه و تیدا هاتیه دیارکرن کو "ئیکهتیا دموهلهتا نازمیریانجان و دموهلهتا کوردستان ل جیهانان سیاسی دا کاریگهریهکا گهلهك مهزن کریه، ههر چهنده ئەف ئیکهتیه کوردستانان نازمیریانجان بخوڤه دگریت، لی ئیک ملیون کوردین ل تورکیا و ۳۰۰ ههزار کوردین عیراق و ۲۵۰ ههزار کوردین سوریا بخوڤه ناگریت، بهلی قی ئیکهتیی کاریگهریهکا مهزن کریه"^(۱۰۸).

بهلی دهمبارهی مژارا دانوستاندنا نازمیریانجانان دگهله حکومتان ناڤهندی، حکومتان نازمیریانجان سۆزین خو دگهله کو مارا کوردستان بجه نه ئینان^(۱۰۹)، و شاندهکی حکومتان ناڤهندی ب سهروکاتیا جیگری سهروک و مزیران (مظفر فیروز)^(۱۱۰) بو ئەنجام دانا دانوستاندنان دگهله حکومتان نازمیریانجان گههشته تهبریز، ئەف دانوستاندنه نهك ب تنی بی رهزامه ندیا حکومتان کوردستان بوو، بهلکو بهروفازی پهیمانان کوردستان- نازمیریانجان بوو^(۱۱۱)، چونکه بهندی (۵) ژ پهیمانان

دگوت "هه‌رده‌مه‌کی پیدقی بوو دگه‌ل حکومه‌تا ته‌هران دانوستاندن بهینه‌ کرن،
دقیقت ب‌ رزمه‌ندیا هه‌ردوو حکومه‌تین ملی بین‌ نازم‌ریایجان و کوردستان بیت".

بقی شیوه‌ی ل ۱۳ حوزمیران ۱۹۴۶ په‌یمان‌ه‌ک دناقبه‌را نوونه‌رین حکومه‌تا
ته‌هران و حکومه‌تا نازم‌ریایجان دا ب‌ ئیمزاکرنا مظفر فیروز و جه‌عضه‌ر پیشه‌ومری
هاته‌ به‌ستن، دقی په‌یمان‌یدا زۆربه‌یا پیشنیاریین نازم‌ریایجان هاته‌نه‌ په‌سه‌ند کرن^(۱۱۲)،
لی ده‌مان ده‌مدا چ دانوستاندن نه‌ ژلایی حکومه‌تا ته‌هران فه و نه‌ ژلایی حکومه‌تا
نازم‌ریایجان فه دگه‌ل کۆمارا کوردستان نه‌ هاته‌نه‌ ئه‌نجام دان.

سه‌بارت گریدانا قی په‌یمان‌ی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوو یا ۲
ته‌موز ۱۹۴۶ ده‌رکه‌فتی وتاره‌ک بناقونیشانیین (متنی موافقتنامه‌ی نمایندانی دولت
و نازم‌ریایجان) به‌لا‌فکریه، تیدا هاتیه‌ پستی چه‌ندین دانوستاندنان دناقبه‌را
نوونه‌رین ده‌وله‌تی^(۱۱۳) و نازم‌ریایجاندا هاتینه‌ کرن چه‌ندین به‌ند دقی په‌یمان‌ی دا
ئه‌وا ل ۱۳ حوزمیران ۱۹۴۶ هاتیه‌ گریدان دناقبه‌را هه‌ردوو لایه‌ناندا هاته‌نه
په‌سه‌ندکرن، روژناما کوردستان (۱۵) به‌ندین قی په‌یمان‌ی به‌لا‌فکرینه، لی
گرنگترین به‌ند و خالا ب کوردان فه گریدایی به‌ندی (۱۳) بوو، دقی به‌ندی دا
هاتیه‌ کول دویف رزمه‌ندیا حکومه‌تا ته‌هرانی کوردین نازم‌ریایجان ژ به‌ندین قی
په‌یمان‌ی مفایی و مرگرن و تا پولا (۵) سهره‌تایی ب زمان‌ی خو بخوینن^(۱۱۴).

تیبینی: ئه‌و کی‌مه‌ نه‌ته‌ومیین ل نازم‌ریایجان دا هه‌ین وه‌ک ئه‌رمه‌نی و
ناشووری ماف هه‌نه‌ تا پولا (۵) ی ب زمان‌ی خو بخوینن^(۱۱۵).

پستی ئیمزاکرنا قی په‌یمان‌ی مظفر فیروز و جه‌عضه‌ر پیشه‌ومری هه‌ردوو
پیکه‌ه‌ ل رادیویی رزمه‌ندیا خو ژقی په‌یمان‌ی ده‌ربین کو ب شیوه‌یه‌کی
سه‌رکه‌فتی و ناشتیانه‌ کیشه‌یا نازم‌ریایجان هاته‌ چاره‌سه‌رکرن، و ل ۱۴ حوزمیران
۱۹۴۶ ئه‌ه‌ په‌یمان‌ه‌ ژلایی ئه‌نجومه‌نی نازم‌ریایجان فه هاته‌ په‌سه‌ندکرن و ل دویف
قی په‌یمان‌ی ئه‌نجومه‌نی نازم‌ریایجان بو ئه‌نجومه‌نی پاریزگه‌هان هاته
گوهورین^(۱۱۶)، هه‌روه‌سا نازم‌رییان سنورین خو دگه‌ل ئیران دیارکرن و ژ دوو

پاریزگه‌هان پیک دهات ئازمربایجانا رۆژه‌لآت ناقه‌ندی وی ته‌بریز و ئازمربایجانا رۆژناقا ناقه‌ندی وی ئورمیه بوو، لی چ سنوور بۆ کۆمارا کوردستان نه‌هاتنه دانان^(۱۱۷).

بشی شیوه‌ی داخوازی و ته‌ماکاریین ئازمربایجان ب ئاشکه‌راییی دیاربوون، و ل دویف قی په‌یمانێ کوردستان بوو پشکه‌ک ژ ئازمربایجانێ و ژ خودان کۆماره‌کا سه‌ربه‌خو که‌فته دناق ریژین کیمه نه‌ته‌وه‌میاندا وه‌ک ئهرمه‌ن و ئاشوریان، لی یا خرابتر ئه‌بوو کو دقئ ماوه‌یدا کوردان چ ریکیین چاره‌سه‌ریی نه‌بوون، هه‌روه‌سا سه‌رکرده و به‌رپرسین کۆمارا کوردستان چ هه‌لویستین نه‌رازیبوونی دیارنه‌کرن، به‌لکو هه‌ولدان خو دگه‌ل قی ره‌وشی بگونجین.

گونجاندا به‌رپرسین کۆمارا کوردستان دگه‌ل قی بارودۆخی نوی ژ به‌رپه‌رین رۆژناما کوردستان ب شیوه‌یه‌کی ئاشکه‌را دیاردبیت، چونکه پشتی گریدانا قی ریکه‌فتنامی رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۸ حوزمه‌یران ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی، وتاره‌ک ب ناقی (حلی اختلافات له نیوان نوینه‌رانی تاران و ئازمربایجان) به‌لا‌فکریه، و دده‌ته دیارکرن "که اختلافات له نیوان حکومه‌تی تاران و آذربایجان دا له (۱۵) ماده‌ دا حل کرا"^(۱۱۸).

دیسان رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۰ حوزمه‌یران ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی، دنگوباسین حه‌فتیی به‌لا‌فکرینه، و تیدا هاتیه کو پشتی راگه‌هاندنا قی ریکه‌فتنامی حکومه‌تا ته‌هرانی ره‌زامه‌ندیا خو ل سه‌ر حوکمرانیا ئازمربایجان دهربری و ئه‌نجومه‌نی ئه‌یاله‌ت و ویلایه‌تان به‌یته هه‌لبژاردن، و ئازمربایجان ئه‌نجومه‌نی خویی مه‌زن (په‌رله‌مان) هه‌بیت و ئه‌و بخو سه‌روکی خو دامه‌زینن، و ل دویف قی ریکه‌فتنامی حکومه‌تا ئازمربایجان له‌شکه‌ری نه‌ته‌وه‌می یی خو هه‌بیت، به‌لی ب ناقی ئیمناهی و ئاسایشی بۆ پاراستنا ناخۆیی به‌یته نیاسین^(۱۱۹).

کۆمارا کوردستان چ دژایه‌تی و نه‌رازیبون هه‌مه‌به‌ر ریکه‌فتناما ته‌هران - ئازمربایجان نه‌بوون، دی بینین رۆژناما کوردستان ل به‌شی دووی ژقان دنگوباسان

لژیر ناڤی (مسئله‌ی کورد) به‌لأفکریه کو مژارا کوردی به‌رامبه‌ر سیاسه‌تا دونیایی تشته‌کی بترسه، ژیه‌رقی خالی پیشه‌وا قازی محمه‌د ب سیاسه‌تا خو یا شارمزیانه مژارا کوردستانا ئیران ب مژارا نازمربایجان قه‌ه گریدا، و دبئییت: "گریدانا قی پهیمانی ژبو به‌رژمه‌وندیا گه‌لی کورده، و هه‌ردوو ملله‌تین کورد و نازمیری لژیر سته‌مکاریا رزا شاه دا بوون، له‌ورا پیشه‌وا قازی محمه‌د بفر زانی کو مژارا کوردی ب مژارا نازمربایجانقه‌ه گریده‌ت، و ئەگەر ل ئیران یاسایا بنه‌ره‌ت بهیته‌ه جیبه‌جیکرن رامانا وی ئەوه‌ زمانی کوردی ل کرماشان و سنه‌ ژێ دهیته‌ه خواندن، و ئەنجومه‌نی ئەیه‌اله‌ت و ویلایه‌تان ب شیوه‌یه‌کی دیموکراسی ژلایئ ملله‌تی قه‌ه دهیته‌ه له‌بژاردن و ئەم بخۆ سه‌روۆکی خۆ دامه‌زرینن"^(۱۲۰).

دیسان ده‌مان ده‌نگوباس دا رۆژناما کوردستان پیشکیش کریه‌ه کو ریکه‌فتناما ته‌هران - نازمربایجان نه‌ب تنئ ملله‌تی نازمربایجان بخۆفه‌دگریت، به‌لکو کوردان و هه‌تا ئەرمه‌ن و ئاشوری ژێ تیدا پشکدارن، له‌ورا دقیت هه‌می کورد قان رۆژان ب رۆژین شادی ببینن و بشی ده‌نگوباسی که‌یفخوش بن^(۱۲۱).

بشی شیوه‌ی سه‌رده‌می وه‌رچه‌رخان و گوهورینی ل کۆمارا کوردستان ده‌ستپیکر کو به‌ره‌می فیلبازیا ته‌هرانی و ده‌ستبه‌ردانا ئیکه‌تیا سوڤیه‌تی ژ کوردان و په‌یمان شکاندنا نازمربایجان بوو، و ژبو ده‌سکه‌فتنا ته‌ماعاریین وان کورد که‌فتنه‌ ناڤ دوژمن و نه‌حه‌زان دا، له‌ورا ب ناچاری بی ده‌نگومان پاشقه‌ زفرین، چونکه‌ ل دویف قی بارودۆخی نوی دقیا کورد خو بگونجینن، و پشتی گریدانا قی ریکه‌فتنامی ئیدی ناڤی کۆمارا کوردستان و سه‌روۆک کۆمار و سه‌ریه‌خویا کوردان کی‌متر ده‌اته‌ه بکارئینان، چونکه‌ ئەڤ ناڤه‌ دگه‌ل گورانکاریین نوی نه‌ده‌هاتنه‌ه گونجاندن^(۱۲۲).

ل ده‌می به‌ریخودانا رۆژناما کوردستان ئەڤ راستیه‌ه ب ئاشکه‌رایئ دیاردبیت، و ئیدی به‌ریرسیین کوماری قان ناڤا کی‌م بکاردئینن و هه‌ول دده‌ن خو دگه‌ل بارودۆخی نوی بگونجینن و پتر باسی وان بابته‌ه و لایه‌نان بکه‌ن یین په‌یوه‌ندی ب

ئيران و ئيكهتيا ئيران قه ههين^(۱۲۳)، دى بينين روژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ۲۷ تهموز ۱۹۴۶ دمركهفتى، پيشهوا قازى محهمه د وتارهكا خودا باس ژ گريدانا ريكهفتناما تهران- نازمربايجان دكهت و دبيژيت: "د بهندى سيژدى ژفى ريكهفتنامى دا ل دويش رزمهنديا دهولتهتى ئەو كوردىن ل نازمربايجان ئاكنجى دشىن مضاي ژفى ريكهفتنامى بكهن و ل دويش بهندى سيى دشىن تا پولا پينجى سهرتايى ب زمانى خو بخوين"، ديسان دبيژيت: "دقى بهندى دا بريار ل سهر راستى و ههبونا مه كرية و مه ژى دقيت ههمى كوردستان مضاي ژفى بهندى ومركن و بزوتيرين دم ب دهستى كوردان نازادى ل سهرانسهرى ئيرانى بهرقه رابيت و ههمى برا مضاي ژفى چهندي ومركن"^(۱۲۴)، لثيره قازى محهمه د بخو جوهره بى ئوميدى لدهف پهيدادببت، لهورا ناچاربوو ههول بهت خو دگهل فى بارودوخى نوى بگونجينييت.

خالهكا دى يا ههره گرنگ تهوه كو ژ دهستهيا نوونهرين نازمربايجان بو تهران ب سهروكاتيا جهعفر پيشهومرى كو ژ (۶) كهسان پيك دهاتن (۵) كهس نازمري بوون لى ب تنى ئيك كورد بوو نهوژى (محهمه د حوسين سهيفى قازى) بوو، لثيره بى دهسته لاتيا سهركردايهتيا كورد ب شيويهكى ناشكهرا دياردببت و كورد كهفتنه د چوارچووڤى نازمربايجان دا^(۱۲۵)، ههروهسا دقان دانوستاندانان دا پله و پوستى (محهمه د حوسين) نههاتيه نقيسين، لى دههمان دهما پله و پوستين ههر پينج نوونهرين نازمربايجانى هاتبوون نقيسين، تهقه ژى پيلانهكا دى بوو دژى كوردان و نازمرييان تهف كهسى كورد دگهل خوهرن بتنى دا بهرپرسين ئيرانى بزنان كيشهيا كوردان د چوارچووڤى نازمربايجان دا دهيتته چارهسهركرن^(۱۲۶).

لى روژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ۲۹ تهموز ۱۹۴۶ دهنكوباسهك لژير ناقى (بانگ هيشتن بو تاران) بهلافكريه، و تيدا هاتيه دياركرن كو ل دويش داخوازيا سهروك ومزيرى ئيران (قهوام السلطنه) كومسيونهكا (۵) كهسى ب سهروكاتيا سهروكى نهجومهنى ئەيالته نازمربايجان (شبستري بو تهماكرنا

رێکهفتناما تههران - ئازمربایجان هاته پێگئینان و ل دهژمێر دههی سپیدی پارێزگه‌ری ئازمربایجان دکتور سلام الله جاوید و جیگری سه‌روکی ئه‌نجومه‌نی ئه‌یاله‌تی صادق پادگان، و ژنرال په‌ناهیان، و ژنرال گبیری) ب ترومیلی به‌ره‌ش ته‌هران برێکهفتن⁽¹²⁷⁾. و وه‌ك تیبینی کرن دقئ ده‌نگوباسی دا ب ئیکجاری ناقئ چ نوونه‌رین کوردان نه‌هاته باس کرن، ئانکو ئیدی مژارا کوردان هاته پشت گوه ئیخستن.

ل قیره ده‌یته تیبینی کرن کۆمارا ئازمربایجان ده‌ست ژ سوژا خو دگه‌ل کوردان به‌ردا، به‌لکو چه‌ندین جاران د دانوستاندنن دگه‌ل حکومه‌تا ته‌هران هه‌ولددان ناوچین کوردستانی ژ بکهنه ژیر ده‌سته‌لاتداریا ئازمربایجانانقه، و ژ رێکهفتناما ته‌هران- ئازمربایجان دیاریوو کورد وه‌ك کیمه نه‌ته‌وه‌مین ل ئازمربایجان دژین هژماردن، لی سه‌ره‌رای قئ چه‌ندی ئه‌م چ راپورت یان وتاران د روژناما کوردستان دا نابینن کو تیدا به‌رپرسین کۆماری گله‌یه‌ك یان نه‌رازیبونه‌ك دژی کۆمارا ئازمربایجان دیارکربن، لی به‌روفاژی به‌رده‌موام قازی محمه‌د و به‌رپرسین کۆماری هه‌ول ددان دگه‌ل بارودوخی نوی یی پشتی گریدانا قئ رێکهفتنامی بگونجن.

دیارکرنا چارهنقیسی خو یی نهتهوهیی دا ههیه، و کورد ئیک ژ مللهتین ئیرانی نه دفت کوردان د پاشهروژی دا ئەف مافه ههبت^(۱۳۲)، لئیره گرنکیا سوفیهتی ب کوردان پتر لیها، چونکه ل دویف بهیمانا سی قولی^(۱۳۳) یا سالاً ۱۹۴۲ پستی ب دووماهییک هاتنا شهری جیهانی یی دووی ب شەش ههیشان دقیا لهشکهری سوفیهتی ژ باکووری ئیران دمرکهفن^(۱۳۴)، ئانکو ل ۲ ئادارا ۱۹۴۶ لهشکهری سوفیهتی وهلاتی ئیران بجه بهیلت، لی سوفیهت چ پویته بشی بهیمانی نهکرن^(۱۳۵)، و ل کانوونا دووی ۱۹۴۶ ب هاریکاری و پشتهفانیا سوفیهتی کومارا نازمربایجان ب سهکرادیهتیا جهعضه پيشهومری هاته دامهزراندن، و ل ۲۲ کانوونا دووی ۱۹۴۶ قازی محهمهد دامهزراندنا کومارا کوردستان راگههاند. لی خالا گرنگ نهووبو دهمی حکومتا تههرانی دانا ئیمتيازاتین پهترولی ل باکووری ئیران بو ئیکهتیا سوفیهت رهتکرین^(۱۳۶)، ئەف هوکاره بوو ئەگەر ئیکهتیا سوفیهتی پتر خو نیزیکی کوردان بکهت^(۱۳۷)، و ب مههمه ناچارکرنا حکومتا تههرانی بو دانا ئیمتيازاتین پهترولی^(۱۳۸) بو ئیکهتیا سوفیهت کورد وهک کارتا فشاری دژی حکومتا تههرانی هاتنه بکارئینان.

ههروهسا دهستهلاتدارین سوفیهت ل باژییری مههاباد ئەنجومههک ب ناخی (ئهنجومهنی رهوشهنبیری یی کوردستانی- سوفیهتی) دامهزراندن^(۱۳۹)، قی ئەنجومهنی کاریگهیهکا سیاسی یا مهزن ل سهر چالاکیین سوفیهت ل ناخ کوردان دا ههبوو^(۱۴۰).

ب ههلهکفتنا بورینا سالهکی ل سهر دامهزراندنا ئەنجومهنی رهوشهنبیریا مههاباد رۆژناما کوردستان ل میژوویا ۱۹ ئهیلول ۱۹۴۶ راپۆرتهک لژیر ناخونیشانی (سال تی وهرسوورا) بهلافکریه، دقئ راپۆرتی دا دایه دیارکرن کو ئەنجومهنی رهوشهنبیریا سوفیهت ل گهلهک دهقهرین ئیران هاتینه دامهزراندن و ئەف ئەنجومهنه دمرکههی زانست و شارستانیتهتی یه، سالهک یان زیدهتره ئەنجومهنی پیکشه گریدانا فهرهنگا ئیران و سوفیهت لقئ کوردستان ل باژییری مههاباد هاتیه دامهزراندن، د ماوی قی سالی دا کورد ب نیاسینا رهوشهنبیریا سوفیهتی و نیاسینا

ئەدەبىياتا خۆ پەيوەندىيەكا باش دگەل نەتەومىيىن سوقىيەت پەيداكرىنە، ديسان ب رىكا قى رەموشەنبىرىي جيهان تىگەھاند كو كورد وەك دۆزمنىي وان دگوتن هوڤ و نە تىگەھشتى نىن، بەلكو چەند چەرەك كورد ب رىكا زانايىن خۆ خزمەتى دگەن^(۱۴۱).

رۆژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ۱۷ كانوونا دووى ۱۹۴۶ دەرکەشتى د وتارەكى دا ب ناڤى (ئەووە عەدالەت بوو) كو ژلايى عەبدوولرەحمان ئىمامى قە ھاتبوو نقيسەن داىە دياركرن كو گەلى كورد ژ زانست و خواندەوارىي و ھەمى پىدقايىن مروڤايەتيي بى بەھر بون، بەلى دەولەتا دادومر و بناڤو دەنگا دونايى، ئانكو ئىكەتيا جەماوهرىن سوقىيەت بو پىشتەقانىا نەتەومىيىن كرىكار و ھەژار و بەرھەلستى زالم و ستەمكاران دبوو، گەلەك لاو و گەنج بو پاراستنا مافىن مروڤايەتيي ب كوشتن دان و ستەمكار ژناقبرن و بو دونايى دياركر كو نەتەومىيىن بچووك و كرىكار ل دويف ياسايا ديموكراتى و بەلاڤوكا (ئەتلاتىك) مافى ژيانى ل جيهانى دا ھەيە، ئەم نەتەوى كورد ب پىشتەقانىا خودى و پىشەوايى بەرزى لەشكەرى سوور ل دويف قى بەلاڤوكى مە رىشەبرنا حوكرمانيا خۆ ب دەستشە ئىنا^(۱۴۲).

ل ميژوويا ۲۶ كانوونا دووى ۱۹۴۶ رۆژناما كوردستان راپورتەكا عەلى خسروى^(۱۴۳) ب ناڤى (كورد ئازادى دەوى) بەلاڤكرىيە و تىدا داىە دياركرن كو دەولەتەيىن ديموكراسى (ئىكەتيا سوقىيەت) د ماوى حەفت سالان دا گەلەك زيان داينە^(۱۴۴) و مالىن وان ھاتىنە ويرانكرن و كور و باب ھاتىنە كوشتن، دقى ماوھيدا ل لاىەكى خويىنا خو درشتن و ل لاىەكى دى بەلاڤوكا ئەتلاتىك و (يالتا - Yalta)^(۱۴۵) دانان، و بو مللەتەيىن بچووك راگەھاندن كو خويىنا مە يا ھاتى رشتن بو شىن بوونا تووقى ئازادى و رزگاريا ھەومىيە، و ل دووماھىي ھەر ھون دى ژقى خوشيا ژيانى مفاى وەرگرن، ژبەر قى چەندى ھەمى مللەتەيىن بچووك ئەويىن لژىر زولما داگىرکەران دا دنالاندن ئومىدەوار و دلخوش دبون و چاقەرى ژ ناڤچوونا دىكتاتورىيەت و نىزىكبوونا رۆژا رزگارىي بوون^(۱۴۶).

پهیمانان ئەتلانتیک نشیسن، هندهك ژ دموهتین داگیرکەر هزردهكرن ئەف پهیمانە وهك چيروكا ههزار ساليه و پيک ناهيت، ئی وان نزانين چ کەس ب (فيل و درموان) بسهدا ناچيت وان نزانين دونيايا ئەفرو دونيايا ديموكراسی و راستی يه، نزانين دموهتهكا وهك سوقيهت ههيه (درهه) د نارمانجا ويڊا نينه و ههر سۆزهكا دا دقيت بهيته بجه ئينان^(١٥٢).

ههر دهباره ي پهیمانان ئەتلانتیک روژناما کوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ٢٧ ئادار ١٩٤٦ دمرکهفتی راپورتهك ب ناڤی (کورد و پهیمانان ئەتلانتیک) هاتيه به لافکرن، دڤی راپورتی دا هاتيه كو "ڤی پهیمانان هه می ملهتین بچووک و مهزن يین سهر ئهردی ب بنه مایئ نازادیئ دلخوشکرن و ڤان ملهتەن باومری بشی پهیمانان ئينان و پشتراست بوون، به لی هه می ملهت و دموهت چاقهريی ڤی پهیمانان نه بهيته بجه ئينان، ملهتئ کورد ژي ئيکه ژوان ملهتین ناواريی دهستئ داگیرکهرانه، بهه می هيزا خو خهبات و تيکوڤشانئ دکهت بو بجه ئينان پهیمانان ئەتلانتیک، چونکه ڤی پهیمانان ريک بو هه می ملهتەن ڤه کرج يین مهزن يان بچووک بهرهف ريکا نازادیئ بچن"، ژبه ر باومريا موکم بشی پهیمانان ل دووماهيا ڤی راپورتئ هاتيه كو "پهیمانان ئەتلانتیک نه ب تنئ نشیسن ل سهر کاغەزی يه، به لکو پهیمانەکه ل بهرامبه ر هه می ملهتەن دهيته جيبه جيکرن و دئ گههيته ملهتئ کورد يی خودان ميژوو و ئهرد و زمان و ئەدهبياتئ نه تهوهي"^(١٥٣).

ل ده می بهريخودانا ڤی روژنامئ ب ناشکهر دياردبيت كو سه رانين کورد ل کو مارا کوردستان ههست دکرن كو ئەو ب هاريکاري و پشته ڤانيا سوقيهت رزگار بويه، ل گه لهك لاپه رين روژناما کوردستان ئەف ههسته دهيته ديتن، ل ژمارا ب ميژوويا ٢٩ ئەيار ١٩٤٦ دمرکهفتی هاتيه ديارکرن كو "کورد دزانن رابوونا وان بهاندانا روسان بوو"^(١٥٤)، و ب فه رمانا ئيک ژ زه لامين گوره پانا عه دالهتئ و دوستئ مروڤايه تيئ ژنرال ستالين (١٩٢٨ - ١٩٥٣) کورد ژيندانا ديليئ هاتنه دهر، و ريک ل هه مبه ر وان ڤه بوو"^(١٥٥)، ديسان د گه لهك ژمارا دا ل دووماهيا وتاراندا رسته يا "بژی ستالين و بژی لهشکەري سوور" يان "بژی پشته ڤانئ ملهتین لاواز (ستالين)" و ددانه

ئەفسەرە ژ نوونەرین ئەنجومەنی بلند یی ئیکەتیا سوفیەت ل ئەرمەنستانى بوو، ل ساڵا ۱۹۴۱ رەوانەى گورەپانا شەرى بوو، هەر ل روژین دەستپیکى ژ شەرى رەوشتەكى بەرز و بلند نیشان دا، سەرەنگ سیامەندوف پشکدارى د پاراستنا موسکو دا کر، ل ۱۹۴۴ د هیرشەکا سەرکەفتى دا سیامەندوف شیا (۴۴۷) ئەفسەر و سەربازین ئەمانى ب دیل بگريت، و د چالاکیەکا جەنگى دا دگەل سەربازین خو (۱۱) هیرشین ئەمانیان تیک شکاندن، د شەرەكى دا وی ب تنى (۱۳) ئەفسەر و سەربازین ئەمانى ژناقبرن، ژبەر زيرەكى و میرخاسیا وی ل سەر فەرمانا دەستەیا سەرۆکاتیا بلند یا ئیکەتیا سوفیەت، سیامەندوف ب ناسناقى قارەمانى ئیکەتیا جەماومرین سوفیەت هاتە بناقکرن^(۱۷۱).

روژنامەنقیسەك باسى (سەمەند سیامەندوف) دکەت و دیژیت: "ل سەر جادهى ل باژیرى ئیریشان چاقین من ب ئەفسەرەكى جوان کەفت، ناچاربووم خو ئى نیزیک بکەم، هەتا بزەنم ئەفە چ کەسە، دەمى ئەز نیزیک بوویم من دیت سینگی پان یى قى زەلامى ژ نیشان و هیماين لینین و ستالین تزیه، ژ بەژن و کەلەخى وی دیاربوو کەسەكى کویستانى (چیاىی) یه، ژ مویین رمش و ناڤ چاقین پان و دەق و چاقین وی دیاربوو کورده، دەمى من ژ دەوروبەران پرسیار کرى بو من دیاربوو ئەف زەلامى بەرز نەقیى نەتەوى کورده"^(۱۷۲).

ژبەر زيرەكى و میرخاسیا (سەمەند سیامەندوف) د نامەیهكى دا کو (ژنرال لفتنان کوسوف) و (ژنرال ئەستیمین) بو بابى سەمەند نقیسى بوو و تیدا هاتبوو: "کورى تە سەرەنگ ۲ سیامەندوف، ل شەرى دژى ئەمانیان ب ئەفسەرەكى زيرەك و گیانفیدایى وەلاتى سوفیەت هاتە نیاسین، کورى تە ب سەلامەتى، کارى خو یى جەنگى ئەنجام دا، و بى کیمەك رەحمى ب دوژمنین خوینمیژ دا ببەت سەربازین وان ژناقبرن، سەرەنگ سیامەندوف ل نەخوشتین و بهیزترین چرکەین شەرى دا وی بخو کارگیریا شەرى دکر و کومەلین سەربازان بریڤەدبرن، ب پلانین خو یین جەنگى دەربەکا مەزن و گران ل دوژمنان دا و هیزا وان یا میکانیزی (هیزین سووار) ژناقبر و پیروزیا سەربازین مە مسوگەر کر"^(۱۷۳).

ل دووماهیئ ئەف هەردوو ژنراله دبێژنه بابئ سەمەند: " تو (رهفیق سیامەندوف) تو بابئ کورەکی زیرەک و میرخاسی و تە ئەو وەک قارەمانەکی ئیکەتیا سوقیەت مەزن کرێه، ئەم سوپاسیا تە دکەین، و ژ نیشەکا دلی سەلامەتی و سەرکەفتنی ژ خودایی مەزن داخواز دکەین"^(۱۷۴).

هەرەسا مرنا لینین جەهەکی باش د روژناما کوردستان دا هەبوو و ب بورینا ۲۲ سالان لسەر مرنا وی د چەندین لاپەران دا باس ژ ژیاننامە و مرن و هەلویستی کۆمارا کوردستان ژ مرنا لینین دایه دیارکرن^(۱۷۵)، ل وی دەمی روژنامە و گوڤار و رادیویئ ل زۆریهیا دەفەرین جیهانی دەنگوباسین مرنا لینین بە لاف دکرن^(۱۷۶)، رادیویا کوردستان دەنگوباسەک دەربارە ی بورینا بیست و دوو سالان ل سەر مرنا لینین بە لافکرێه و دبێژیت: "هاوەلاتی و کریکار و زەحمەتکێشان، رهفیق ایشانوڤیج لینین چووێه بەر دلوفانیا خودی"^(۱۷۷)، هەرەسا روونشتنهکا بەهیداریئ ژ لایئ کۆمارا کوردستان فە هاته دانان و روژناما کوردستان ل ژمارا میژوو یا ۲۰ ئەیار ۱۹۴۶ دەرکەفتی راپورتەک لژیر نافونیشانیئ (مجلسی تذکر و عزاداری له لایهئ حکومەتی کوردستان) بە لافکرێه و ددەتە دیارکرن کو پشتی پینجی سالان ژ خەبات و تیکۆشانا د ریکا نازادیئ دا میخائیل ایشانوڤیج لینین سەرۆکی بەری یی دەستەیا بلند (الهیئة العلیا) یی ئیکەتیا جەماوەرین سوقیەت یا سوسیالیستی ل ژیی (۷۱) سالیدا ل ۲۱ کانوونا دووی ۱۹۲۴ ل دەمژمیر (۲۰:۵) پشتی نیڤرو ژ دونیایی چوو و بشی هەلکەفتی ل ۱۴ و ۱۵ ئادار ۱۹۴۶ ئەنجومەنی بیرنinan و بەهیداریئ ژ لایئ حکومەتا کوردستان فە هاته دانان و نالایی کوردستان ژ سەر ناقاهیین هەمی فەرمانگەهین کوردستان هاته خوار^(۱۷۸)، ئەم مللەتی کورد ب مرنا میخائیل لینین سەرەخوشیی ل مللەتی زیرەک و میرخاسی ئیکەتیا سوقیەت ب تاییەت ژنرال ستالین دکەن^(۱۷۹).

ژوان راپورتین د روژناما کوردستان دا سەبارەت مرنا لینین هاتینە بە لافکرن دیاردبیت قی روژنامی بو خەلکی ددایه دیارکرن کو کورد ب هاریکاری و پشتهقانیا لینین سەرەخویا خو ب دەستفەئیناینه وەک د راپورتا (الوداع ئە ی لینینی عظیم...)

تهومری چواری

ههلوپستی روژناما کوردستان ژ بهریتانیا و ئەمریکا

روژناما کوردستان ژ ژماره (۱) تا ژماره (۶۷) ب چ شیوهیا باس ژ بهریتانیا و ویلایهتین ئیکگرتی یین ئەمریکی نهکریه، ئی پستی بهریتانیا و ئەمریکا پهیوهندیین بهیز دگه ل ئیران گریداین و فشارین مهزن ل ئیکهتیا سوقیهت ب مهرما چولکرنا هیزین سوقیهتی ژ ئاخوا ئیران کرین، دی بینین روژناما کوردستان ژ ژماره (۶۷) پیشه دژایهتی و رمخنهگرتنهکا بهرچاڤ ل بهریتانیا و ویلایهتین ئیکگرتی یین ئەمریکی دکهت.

روژناما کوردستان زور ب کیمی باس ژ ههلوپستی بهریتانیا و ئەمریکا هه مبهر کومارا کوردستان کریه و ئەف روژنامه بتنی د سی یان چوار وتاران دا ب دژایهتیهکا توند باس ژ فان ههردوو وهلاتان دکهت، ئی دهه مان ده مدا ب پهسنهکا مهزن باس ژ ئیکهتیا سوقیهت کریه، دی بینین ل ژمارا ب میژوو یا ۱۸ ته موز ۱۹۴۶ ده رکهفتی د راپورتهکا ب ناقی (جولانهوهی گیتی له حفتهیهکدا) باس ژ ههلوپستی بهریتانیا و ئەمریکا هه مبهر نهتهوه و داگیرگههین ژیر دهسته لاتداریا بهریتانیا دا دکهت و دبیزیت: "ژوان هیزین مهزن یین دونیایی پشته قانیا نهتهوهین بچووک کرین ئیکهتیا سوقیهته، و ژ هه می لایه نانقه هه ولدهت هاریکاریا مللهتین بی هیز بکهت و بهرنگاریا هیزین کهفنه په رست [مه رهم پی بهریتانیا و ئەمریکایه] نهوین دبنه ئەگه ری پاشکهفتنا مللهتان دکهن، چونکه ل ئەندونسیا و هندستان و

مسر و گهلهك وهلاتین دی تا نوکه لژیڤر دهستین داکیرکه‌ران دا دنالین، هەر دقئ و تارێ دا رۆژناما کوردستان ئامازه ب هه‌بوونا ئیکه‌تیا سوفیه‌ت ل ئیران دکه‌ت و دبیزیت: "ژ هنده‌ک که‌سین نه‌ تیگه‌هشتی پرسیار بکه‌ی بوچی ئیکه‌تیا سوفیه‌ت دقیت ده‌سته‌لاتداریا به‌ریتانیا و ئەمریکا ل ئیران بشکینیت، ئەم هه‌می دزانن ئە‌ف هه‌ردوو ده‌وله‌ته‌ دگه‌ل که‌فنه‌ په‌رستین ئیرانی ریکه‌فتی نه‌ کو ئیران بکه‌نه‌ که‌لایه‌کی بۆ بجه‌ ئینانا ئارمانجین بیس یین که‌فنه‌ په‌رستان، و دقئ بیاقی دا چه‌ندین جاران کارین نارمو هه‌مبهر ئیکه‌تیا سوفیه‌ت ئە‌نجام داینه‌، له‌ورا ئیکه‌تیا سوفیه‌ت بۆ پاراستنا وه‌لاتی خو نه‌قی‌ت ده‌وله‌تا ئیران کو هه‌فسنوری وئ یه‌ بیته‌ پی یاریک دده‌ستین بیاناندا، به‌لکو ئیکه‌تیا سوفیه‌ت دقیت سه‌ربه‌ستی و ئازادی ل ئیران دا به‌رقه‌رار ببیت"^(۱۸۲).

هەر دقئ راپۆرتی دا هاتیه‌ دیارکرن کو ئەمریکا و به‌ریتانیا په‌یوه‌ندیین خو دگه‌ل ئیران به‌یز دکهن و دقین ئیران دانوستاندنان دگه‌ل ئیکه‌تیا سوفیه‌ت به‌ریت و پاشان مژارا ئیران و چولکرنا هیزین سوفیه‌تی ژ ناخا ئیرانی بیخه‌ به‌ر ئە‌نجومه‌نی ئاسایشی^(۱۸۳)، به‌لی سه‌رۆک و مزیری ئیران (قه‌وام السلطنه‌) نیشان دده‌ت کو یا باشتر ئە‌وه‌ مژارا ئیران بریکین دانوستاندنان دگه‌ل ئیکه‌تیا سوفیه‌ت جیبه‌جی بکه‌ن و پیدقیه‌ ئیکه‌تیا سوفیه‌ت دانوستاندنان ل سه‌ر قی بابته‌ی بکه‌ت، چونکه‌ به‌رژمه‌ندی ئیکه‌تیا سوفیه‌ت ب ئازادیا ئیران فه‌ گری‌داییه‌ و ئیران ژ ده‌ستین بیانان دوور بکه‌ت^(۱۸۴).

هەر د چوارچوو‌قی دژایه‌تیا رۆژناما کوردستان هه‌مبهر ئە‌مریکا^(۱۸۵) ل ژمارا ب میژوو‌یا ۱۱ ئاب ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی راپۆرته‌ک ب نا‌قی (امریکا مخالفی اصلا‌حاته‌) به‌ل‌آفکریه‌، دقئ راپۆرتی دا باس ژ دژایه‌تیا ئە‌مریکا دژی وان چاکسازیین ل ژاپون ده‌ینه‌ کرن دکه‌ت ئە‌وه‌ژی رۆژناما (موسکو- Moscow Journal) به‌ل‌آفکریه‌ کو ل دویف ن‌قیسینا رۆژناما نیویورک پوست (NewYork Post) دبیزیت: "کو نوونه‌ریین ئیکه‌تیا سوفیه‌ت ل باژیری توکیو هه‌ولده‌ن چاکسازی به‌ینه‌ ئە‌نجام دان"، لی رۆژناما (شیکاگو ساند- Chicago Sand) دبیزیت: "نوونه‌ری ئە‌مریکا (ئه‌جسن -

(Achison) تورمیی و رق ژ ئەنجومەنی ریکەفتی یی هەقپەیمانان ل ژاپون وەرگرتیە و وی ناکوکی دگەل نوونەرئ ئیکەتیا سوڤیەت ژنرال (دریانکو) هەیه، ئەورا دیاردبیت کو ئەمریکا چ پویتە ی ب ئەنجام دانا چاکسازیا ل ژاپون نادەت" (۱۸۶).

لژیر ناڤونیشانی (امریکا لەبینی دوو شەر و صلح دا، ولسن. روزڤلت. ترومن) ئانکو ئەمریکا دناڤبەرا دوو شەر و ئاشتیی دا ل سەردەمی هەرسی سەرۆکی ئەمریکا (وودرو ویلسون - W. Wilson) (۱۹۱۳ - ۱۹۲۱) و (فرانکلین روزڤلت F.R. Roosevelt - Roosevelt) (۱۹۳۳ - ۱۹۴۵) و (هاری ترومان - H. Truman) (۱۹۴۵ - ۱۹۵۳) دا، روژنامی ل ژمارا ب میژوویا ۱۵ ئاب ۱۹۴۶ دەرکەفتی دیارکریە کو ل سەردەمی (سەرۆک کوماری ئەمریکا) سەرۆک ویلسون، چوارده خال راگەهاندن و دقان خالاندا ئازادی و کەیفخوشیا مللەتان هەبوو، لی ئەڤ سوز و پەیمانە زۆر ب زەحمەت بوون هەمی بەینە بجە ئینان، د هەمان دەمدا ل پاریس (سەرۆک و مزیری فەرەنسا) (کلیمەنسو - Clemenceau) (۱۸۷) و (سەرۆک و مزیری بەریتانی) (لوید جورج Lloyd George - George) (۱۸۸) ل سەر لەشین مروڤان دەڤەرین جیهانئ دابەش دکرن، هەر چەندە ویلسون هاوار دکر چوارده خالین وی بەلأڤکرین بجە بینن، لی خالین وی ژلایی بەریتانیا و فەرەنسا قە پاشگوشە هافیتن، ل دووماهیئ سەرۆک و مزیری ئەفریقا باشووری (ژنرال سمتس) (۱۸۹) بو چارەسەرکرنای کیشئ پیشنیار کر کو پەیقا داگیرکەر ب پەیقا ئینتەداب (۱۹۰) بگوهورن، و شیا کلیمەنسو و لوید جورج و پاشان ویلسون ژ ی رازی بکەت، و ددەتە دیارکرن کو هەندەک وەلات د شارستانی دا گەلەک پاشکەفتی نە و تا دگەنە ناستئ شیانین ریڤەبرنی پیدڤیە ژلایی دەولەتەکا مەزنڤە چاڤدیری ل وان بەیتە کرن (۱۹۱).

د هەمان راپورت دا روژناما کوردستان باس ژ هەلویستئ (ترومان) سەرۆکی ئەمریکا دکەت کو بەری ئەمریکا پشکداریی د شەری جیهانئ یی دووی دا بکەت سەرۆکی بەری یی ئەمریکا (روزڤلت) سوزەک ژ بەریتانیا وەرگرت کو بەلأڤوکا ئەتلانتیک و بریارین کونگری تەهران (۱۹۲) و یالنا بەینە جیبەجیگرن، لی بداخڤە (روزڤلت) دمريت و (ترومان) هات و سەرۆکاتیا ئەمریکا وەرگرت، لی

ترومان دەست ژ هاریکاری و پشته‌فانیا ئازادیخوازان هه‌لگرت و چوو دناڤ ریزین داگیرکهران دا و بوو بهره‌نگاری هه‌می ئازادیخوازان، ل دووماهیا قی راپورتی دا هاتیه "ئه‌ی جه‌نابی (ترومان) ئه‌ی دریزه‌پیدانی جورج واشنتون و ئیبراهام لنکولن و ویلسون و روزڤلت ئه‌ف ریکا ته‌ گرتیه به‌ر ژیلی کو سه‌رناگریت، و ناڤوده‌نگین وه‌لاتی ته‌ ژی دشیوینیت" (۱۹۳).

دگه‌ل دیاربووونا نیشانی‌ن به‌ریابووونا (شه‌ری سارد) دناڤه‌را ویلایه‌تین ئیکگرتی یین ئه‌مریکی و ئیکه‌تیا سوڤیه‌ت دا، رۆژناما کوردستان راپورته‌ک ب ناڤی (رادییوی لندن و دونیایی خودا) هنده‌ک ده‌نگوباسین ژلایی رادیویا له‌نده‌ن قه‌ هاتینه په‌خشکرن د به‌ریه‌ره‌کی خودا به‌لأڤکریه و ل ژمارا ب میژوویا ۱۶ حوزمه‌یران ۱۹۴۶ دمه‌رکه‌فتی دده‌ته دیارکرن کو ل دویڤ قه‌یرانا سیاسیا نوکه ل سه‌رانسه‌ری جیهانی دناڤه‌را دموه‌تین مه‌زن دا په‌یدابوووی، دشین بیژن ئه‌ف ره‌وشا نوکه گه‌له‌ک ژ ره‌وشا سه‌رده‌می شه‌ری مه‌ترسیدارتره، چونکه ل شه‌فا ۱ حوزمه‌یران ۱۹۴۶ ده‌نگوباسه‌ک ژ رادیویا له‌نده‌ن لدۆر (فه‌رمانا وه‌رگرتنا سه‌ریازین له‌شکه‌ری یین به‌ریتانی) به‌لأڤکریه، و دده‌ته دیارکرن به‌ریتانی هه‌تا دووماهیک قوئاغ دی پشته‌فانیی ل نه‌ته‌وه‌یین ئیکگرتی که‌ت، لی بریارا وه‌رگرتنا سه‌ریاز و خویه‌خشان دیباڤی له‌شکه‌ری دا ل وه‌لاتی به‌ریتانی لگه‌ل ره‌وشا نوکه یا جیهانی و لگه‌ل وان کونفرانسین ل سه‌ر ئاستین و مزیران ده‌یته گی‌ران و هه‌روه‌سا لگه‌ل هه‌بوونا ری‌کخراوا نه‌ته‌وه‌یین ئیکگرتی و لگه‌ل وی په‌سنا ژ ئاشتی و باسی ئاڤه‌دانیی ده‌یته کرن ناگونجیت، دشین بیژن ئه‌ف بریاره ئاشتیا جیهانی ژی تووشی مه‌ترسیی دکه‌ت و پینگاڤه‌که بو شه‌ره‌کی دی، چونکه ئه‌ف کاره دی بیته ئه‌گه‌ر کو وه‌لاتین دی ژی ب هه‌مان په‌روه‌یی رابن (۱۹۴).

و ل دویڤ قی ده‌نگوباسی ئه‌گه‌ر شه‌ری جیهانی یی سیی به‌یته روودان ئه‌مه‌ریکا دشیت مفا‌یی ژ یاسایا باج و کریان (۱۹۵) (ئه‌و ده‌مین داینه ئه‌وروپا) وه‌رگریت، و بشی ریکی دشیت پشکه‌ک ژ ئه‌وروپا و دموه‌تین رۆژه‌لاتا ناڤین نیزیکی خو بکه‌ت و فان وه‌لاتان بیخته ژیر کاریگه‌ریا سیاسه‌تا خو و ده‌سته‌ه‌لاتداریا

بازرگانیا ئەمریکا لگەلەك دەفهران دشیّت سەرکەفتنی بینیت و کونترولی ل سەر
 قان دەفهران بکەت، لی ئەگەر ئەمریکا ئەف پلانه دارشت دی تووشی بەرەهەنگاریەکا
 دژوار ژلایی بەریتانیا فە بیت، چونکە بەرژمەندیین بەریتانی ل داگیرگەهین وی ل
 رۆژەهەلاتا نافەرەست دی بیتە ئەگەر پیکدادانەکا دژوار دناقبەرا ویلایەتین ئیکگرتی
 بین ئەمریکی و بەریتانیا دا بەیتە روودان، بەلکو ژناقبرنا دەستەهلاتداری و
 بەرژمەندی ژیدەرین بەریتانی ل سەرەنسەری ئاسیا و ئەفریقا و پارچەک ژ ئەوروپا
 تووشی گەفکرنەکا هەتا هەتایی ژلایی ئەمریکا فە دبن، ل دویف قان دەنگوباسین
 رادیویا لەندن بەلاقکرین هاتیە دیارکرن کو بەریتانیا ژبو پاراستنا
 دەستەهلاتداری و سیاسەتا داگیرگەهین خو ناچاردبیت ل دژی دوستی خو یی
 ئیک رەنگ (ئەمریکا) هەفپەیمانین حکومی گریدەت، ل دووماهیا فی وتاری
 رۆژناما کوردستان دخوازیت کو ئەف جوری بەرنامە و دەنگوباسین ب ریکا رادیویا
 لەندن بەلاق دبن کاریگەریەکا خراپ ل سەر سیاسەتا جیهانی نەکەت کو ببیتە
 ئەگەری روودانا شەری جیهانی یی سی^(۱۹۶).

هەر چاوان بیت بەریتانیا و ئەمریکا رزەبون مژارا کوردی دگەل
 دەستەهلاتدارین حکومەتا تەهران بەیتە چارەسەرکرن و بەریتانیا هەردەم سیاسەتا
 بی لایەنیی دگەل کوردان بکاردئینات، دیسان ویلایەتین ئیکگرتی بین ئەمریکی
 دژی پارچەکرنا ئیران بوو و هەولدا ئیرانی ژ ئیکەتیا سوقیەتی دوور بکەت و
 پاراستنی ل سەر سنورین ئیرانی بکەت، بشی شیوی بەریتانیا و ئەمریکا پششەقانی
 قەوام السلطنە بو ژناقبرنا کۆمارا کوردستان دکەن^(۱۹۷).

ژبەر قان ئەگەران د رۆژناما کوردستان دا ب شیومیهکی روهن و ناشکەرا
 هەلویستی دژایەتی هەمبەر بەریتانیا و ویلایەتین ئیکگرتی بین ئەمریکی دیار دبوو،
 و ژبەر هەفرکیا قان وەلاتان دگەل ئیکەتیا سوقیەت بەرپرسین کۆماری بریکا فی
 رۆژنامی کو زمانحالی کوماری بوو هەولدا ئیکەتیا سوقیەت رازی بکەن، لەورا
 چەندی و تار و بابەتین هەفدژی بەریتانیا و ویلایەتین ئیکگرتی بین ئەمریکی بەلاق
 دکرن.

ژلایهکی دینه روژناما کوردستان چ ئاماژه و ههلوپستی ئەمریکا و بهریتانیا دمریاره ی کۆمارا کوردستان لوی سهردهمییدا دیارنه کریه، له ورا ل دویش پیزانینن قی روژنامی ئەم نەشین ههلوپستی قان ههردوو دموکراتی مەزن هه مبهه کۆمار ی بدنه دیار کرن.

- (۱) هوزان سلیمان میرخان الدوسکی، المصدر السابق، ص ۱۳۸ .
- (۲) برهان ابابکر یاسین، کوردستان فی سیاست القوی العظمی ۱۹۴۱ - ۱۹۴۷، ترجمه: هوراس، دهوک، ۲۰۰۲، ص ۱۴۷ - ۱۴۸ .
- (۳) زیدهباری چاندنا دووبه ره کیی دناقبه را هوزین کوماری ژلای حکومه تا تههرانی فه، حکومه تا تههرانی ئابلوقه یه کا ئابووری یا توند ل سهر کوماری سهپاند بوو و بوویبه نه گهر که لوپه لین چاندنی و تووتنا کوماری تووشی کاریگه یه کا مهزن بییت، لی چونکه نهف بابته پتر ب لایه نی ئابووری فه گریدایه، لهورا مه بفر دیت نهف بابته ل بهشی چواری، تهوهری ئیکی باس لی بهیته کرن .
- (۴) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱۱)، ۶ شوات ۱۹۴۶، ل ۴۱ .
- (۵) حهسه ن ئه رفهع کورآ میرزا رزا خان ناقدار ب (ارفع الدوله) دناقبه را سائین (۱۸۹۵ - ۱۹۸۶) دژیا و ههر ژدهستینکا ژيانا خوه كهفته د گورهپا سیاسه تی دا و ب درژیا ژيانا خوه چهندين پله و پایه د حکومه تین جودا جودایین ئیرانی دا هه بوون ژ وان بهرپرسیاره تیا سه ره شهکری ئیرانی دناقبه را سائین (۱۹۴۴ - ۱۹۴۶) . بنیره: باقر عاقلی، شرح حال رجال سیاسی ونظامی معاصر ایران، جلد اول، تهران، نشر گفتار با همکاری نشر علم، ۱۳۸۰ ه. ش، ص ۸۱ .
- (۶) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱۱)، ۶ شوات ۱۹۴۶، ل ۴۱، ۴۴ .
- (۷) رۆژناما کوردستان، ژماره (۸)، ۲۸ کانوونا دووی ۱۹۴۶، ل ۳۱ .
- (۸) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱۸)، ۲۳ شوات ۱۹۴۶، ل ۶۹ .
- (۹) رۆژناما کوردستان، ژماره (۲۵)، ۱۷ ئادار ۱۹۴۶، ل ۱۰۳ .
- (۱۰) رۆژناما کوردستان، ژماره (۵۴)، ۶ حوزمهیران ۱۹۴۶، ل ۲۱۹ .
- (۱۱) رۆژناما کوردستان، ژماره (۴۴)، ۶ ئه یار ۱۹۴۶، ل ۱۷۸ .

- (۱۲) رۆژناما كوردستان، ژماره (۵۰)، ۲۷ ئەيار ۱۹۴۶، ل ۲۰۱.
- (۱۳) رۆژناما كوردستان، ژماره (۴۹)، ۲۳ ئەيار ۱۹۴۶، ل ۱۹۹.
- (۱۴) رۆژناما كوردستان، ژماره (۵۰)، ۲۷ ئەيار ۱۹۴۶، ل ۲۰۲.
- (۱۵) ئەحمەد قەوام ناقدار ب قەوام السلطنه، كورئى ميرزا ئىبراھىم موعتەمەدولسەلتەنە، لىسال ۱۸۷۳ز ھاتىە سەر دونىايى، ئەو خودائى چەندىن پايە و پلەيىن سىياسى و لەشكەريىن ئىرانى بوو ژ وان پلەيا سەرۆك وەزىريا ل سالا ۱۹۲۱ز، ناڤبرى ل سالا ۱۹۵۵ دژيى ھەشتى و دوو ساليى دا چوبە بەر دلوقانیا خودى. بنپره: جعفر مەدى نيا، زندكى سىياسى قوام السلطنه، تەھران، ۱۳۷۸ش، ص ۲۷۶.
- (۱۶) قەوام السلطنه شارەزايىيەكا مەزن ل دانوستاندنىن سىياسى دا ھەبوو، و ژبو رازىكرنا شاندى ئازەربايجان - كوردستان رازىبوونا خو لىسەر چارە بەندا دياركر، لى ھەز و داخووزيىن وى دگەل ئارمانجىن كورد و ئازەربايجانىان نەدھاتە كونجاندن و كيشا ئازەربايجان - كوردستان راوہستايى ما، لەورا پىچ پىچە بارودۆخىن ھەردوو كۆمارا كەفتە بەر مەترسىي. بنپره: قوام السلطنه، موھاكەمە كەردنەكەى پيشەوا قازى محەمەد ئە ياداشتەكانى قوام السلطنه دا، وەرگىران: موكرى، چ ۴، ھەولئىر، ۲۰۰۷، ل ۶۸ - ۶۹.
- (۱۷) رۆژناما كوردستان، ژماره (۵۰)، ۲۷ ئەيار ۱۹۴۶، ل ۲۰۲.
- (۱۸) دىڤىد مكدول، المصدرا السابق، ص ۳۷۷ - ۳۷۸.
- (۱۹) حاجى عەلى رەزم ئارا ل سالا ۱۹۰۱ ژدايك بوويە، خودائى چەندىن پلەيىن سىياسى و لەشكەرى بوو، ژ ھەموويان كرنكتر سەرۆك وەزىريا ئىرانى پىشتى (عەلى مەنسور) و بەرى (حسین عەلا) ل سالا ۱۹۵۰، ھەر دەھمان سالدا ل مزگەفتا شاھ ل تەھران ھاتە تىروركرن و كوشتن. بو پتر پىزانىان بنپره: محمد تركمان، اسرار قتل رزم آرا، تەھران، ۱۳۷۰ش، ص ۹۶.

(٢٠) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦٩)، ٢٠ حوزمیران ١٩٤٦، ل ٢٧٤؛ ههمی دانوستاندن و هاتووچووین قازی محهمد بتنی بو داخوازکرنا سهرماتایترین مافی مروقایهتی بوو، (خواندن و فیکرکن) ب زمانی کوردی بیت و خه لکی کوردستان ب دهستین خو کومه لگه هی کوردهواریی بریقهبهه و ئیدی سهریاز و هیزین حکومهتا تههران چارهئیشی خه لکی کورد نهکهنه دهستین خو وب کوشتن وزیندانکرن و دیکتاتوریهتی کوردستانی نهکهنه گورمپانا خو، لی حکومهتا تههران چ وهختی ئاماده نه بوو و ب تنی وهخت دبوراندن و ل چاقه ری بوون هیرش ی بکهنه سهر کوردستان، لهورا میژوو شاهیده کو پیشهوا قازی محهمد ژیلی بهرگریی چ تشتی دوور ژ ههز و قیانا نهتهوی خو زیدهتر نیشان نه دایه. بنیره: سامیلی ماملی، کۆماری دیموکراتی کوردستان 11 مانگ و 20 رۆژ بهختهومری، کۆتایی و تراژیدیای کۆمار 1946 - 1947، سلیمانی، ٢٠١٣، ل ١٨٢.

(٢١) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧٢)، ٣٠ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٨٧.

(٢٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦٩)، ٢٠ حوزمیران ١٩٤٦، ل ٢٧٤.

(٢٣) ههمان ژماره.

(٢٤) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧٢)، ٣٠ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٨٥ - ٢٨٦.

(٢٥) شه ری قاراوا ل گوندی قاراوا ب دوورتیا (١٥) کیلومه تران ژ باکووری باژی ری سهقز هاته روویدان. بنیره : ناظم یونس عثمان، البارزانیون و جمهوریة کوردستان: دراسة في ضوء الوثائق العراقية غير المنشورة، مجلة جامعة دهوك، المجلد (١٣)، العدد (١)، دهوك، ٢٠١٠، ص ٢١٣.

(٢٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٢)، ١ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٧٠.

(٢٧) قوام السلطنه، سهرحاوهی پیشوو، ل ٦٨ - ٦٩.

(٢٨) رۆژناما کوردستان، ژماره، (٤٤)، ١٩ ئه یلول ١٩٤٦، ل ١٧٧؛ لهشکهری ئیران ژ ههمی کومه ل و هیزین کوماری پتر هزر بو بارزانیان دکرن، چونکه هوزا بارزان چه نیدین سال بون دژی هیزین ئوسمانی و لهشکهری عیراقی خه بات و

تیکوشان دکرن و شارمزاییهکا مهزن د شهزین جیایی دا هه بون، و شیان هه بون بو ماوهیهکی زور دناق سهنگهران دا خو بی دهنگ و بی چ لشین بهیلن، ههتا دوژمن دکهفته بهر سینگین وان ئیدی دهست ب گولهبارانکرنا وان دکرن و هیزین دوژمن تهراو بهرا دبون، بقی شیوهی ب ئاسانی و ب کیمترین زیان شیان هیزین ئیرانی بشکینن. بنیره: قوام السلطنه، سهراوهی پیشوو، ل ۶۹.

(۲۹) پشتی روودانا شهزی قاراوا ل ۲۰ ئه یار ۱۹۴۶ هیزهکا بارزانیان هیرش کرنه سهر هیزهکا گهروک یا لهشکهزی ئیرانی ب سهراکرایهتیا پیشهنگ (خوسرموی) ژ کوردین سنه بوو، دقی هیرشی دا پیشهنگ (خوسرموی) دکهل دوو سهریازا هاتنه کوشتن، بقی جوری لهشکهزی ئیرانی ب ئیکجاری وورهیا خو ژ دهست دا. بنیره: ولیام ایغلتن الابن، المصدر السابق، ص ۱۵۳.

(۳۰) ژبهری هیزین ئیرانی هیرشی بکهنه سهر دهقههکا کومارا کوردستان ب شیوهیهکی نهینی پهیوهندی دکهل هوژین ئاکنجی ل دهقهزی دکرن و ل دهمین پیدقی شیان مفایی ژقان هوژین کوردی وهرگرن.

(۳۱) روژناما کوردستان، ژماره (۴۹)، ۲۳ ئه یار ۱۹۴۶، ل ۲۰۰.

(۳۲) روژناما کوردستان، ژماره (۵۰)، ۲۷ ئه یار ۱۹۴۶، ل ۲۰۴؛ پشتی قان شکهستین بهردهوام و دویت ئیک بین لهشکهزی ئیرانی و بویهه ئه گهر هیزین ئیرانی ب ئیکجاری وورهیا خو ژ دهست بدهن، ل دهسییکا حوزمیران لهشکهزی ئیرانی یی نوی ل دهقهرا سهقز جیگیر بون، نهق لهشکهره بهسهرکرایهتیا سهروک ئهراکانی لهشکهزی ئیرانی حاجی عهلی (ژنرال رمزم ئارا) بوو، لشی دهقهزی سی گوردان (آفواج) و نیزیکی (۵۰۰۰) سهریاز لژیر فهرمانا قی سهراکرایهتی بون و دکهل چهندنین فرۆکه و توپخانه و تانکین کهفن پشتهقانی لی دکرن. بنیره: قوام السلطنه، سهراوهی پیشوو، ل ۶۷.

(۳۳) هه مان سهراوه، ل ۶۸.

(۳۴) نوونهزین کورد ژ (عزمت عهبدو لهعزیز و رائد ئیبراهیم صلاح و سهروک ئهراکانی کوردی جهعهفر کهریمی ژ دیوکریین مههاباد) پیک دهاتن.

(٤٥) ل سالآ ١٩١٢ ژ دایک بوویه و ل ١٩٣٠ دبیته ماموستا و پاشان دچیته کولیزا سه‌ریازی و بووه ئەفسەر، ل سالآ ١٩٣٩ دچیته ناف حزیبا (هیوا) و ژ ئەندامین دیار بین شوره‌شا بارزان بوو و پشکداری د هیزا کومارا کوردستان دا دکەت، پشتی رووخاندنا کوماری ل ١٩ حوزەیران ١٩٤٧ ژلایى حکومه‌تا عیراقى فه دهیته سیدارمەدان. بنیره: محەمەد حەمە باقى، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ٣٩.

(٤٦) روژناما کوردستان، ژماره (٦٠)، ٢٠ حوزەیران ١٩٤٦، ل ٢٤٤؛ دقى شه‌ریدا چه‌ندین سه‌ریازین ئیرانی وه‌ک ئیخسیر هاتنه‌ گرتن و فه‌رماندئ هیزا وان بناقى (بیشه‌نگ خوسرموی) هاته‌ کوشتن و ئەف هیزه‌ ب ناچارى به‌ره‌ف سه‌قر ژفرین. بنیره: عه‌قید به‌کر عه‌بدوکه‌ریم حه‌ویزی، گه‌شتیک به‌ کوماری مه‌هاباد دا: بیرمه‌ریه‌کانم له‌ روژه‌لاتی کوردستاندا ١٩٤٤ - ١٩٤٧، ج ٢، هه‌ولیر، ٢٠٠١، ل ٥٦.

(٤٧) روژناما کوردستان، ژماره (٦٠)، ٢٠ حوزەیران ١٩٤٦، ل ٢٤٤.

(٤٨) هه‌مان ژماره، ل ٢٤٢؛ دقان دانوستاندنان دا ریکه‌فتنامه‌ک دناقبه‌را قازی محەمەد و رمزم ئارا د چوار خالان دا هاته‌ ئیمزاکرن ئەوژی: ١- هیزین کوردستان ده‌ستور به‌نه‌ هیزین ئیران خوارن و نازوقه‌ی بو هیزین دورپیچ کری ل بانه‌ و سه‌رده‌شت بکه‌هینن. ٢- ب ج شیوه‌یان ده‌وله‌تی مافی هنارتنا چه‌کی یان که‌ورینا سه‌ریازان نینه‌، و بتنی مافی فه‌که‌واستنا نه‌خوش و برینداران هه‌یه. ٣- هه‌ر ده‌سته‌یه‌کا نیزامی کو هه‌لگرین خوارن و جلو به‌رگا بیت، پشتی چاقدیری و کونترولکرنا وان ژلایى هیزین پیشمه‌رگه‌ی فه، دقیت نوینه‌ری حکومه‌تا کوردستان دکه‌لدا بیت. ٤- ئەگه‌ر ئەشکه‌ری ئیران به‌روفازی فان خال و به‌ندا لئینی بکه‌ت، دئ هیزا پیشمه‌رگه‌ به‌رگیری کەت و ناهیلیت که‌لویه‌ل بکه‌هه‌نه‌ هیزین دورپیچ کری. بنیره: سه‌مایلی ماملی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ١٩٦؛ حه‌سه‌نی دانیشفه‌ر

"هێور"، بارزانی له ویژدانی رۆژههلاتی کوردستاندا، بهرگی یهکهم، ههولیر، ۲۰۰۳، ل ۹۱ - ۹۲.

(۴۹) رۆژناما کوردستان، ژماره (۶۲)، ۲۷ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۴۹ - ۲۵۰.

(۵۰) رۆژناما کوردستان، ژماره (۶۶)، ۹ ته‌موز ۱۹۴۶، ل ۲۶۲.

(۵۱) میرحاج ئەحمەد ل ساڵا ۱۹۱۱ ژ دایک بوویه ل ۱۹۳۶ وهک ئەفسەر ژ کولێژا له‌شکه‌ری ل به‌غدا دەرچوو، ژ سه‌رکردین حزبا (هیوا) بوو و پشکداری د شوره‌شا بارزان و کومارا کوردستان دا کریه، دگه‌ل مسته‌فا بارزانی دجیته ئیکه‌تیا سوقیه‌ت و ل ۱۴ ته‌موز ۱۹۵۸ بو عیراق دزفریت، ل ۹ چرییا دووی ۱۹۸۸ ل به‌غدا دجیته به‌ر دلوفانیا خودی. بنیره: محه‌مه‌د حه‌مه‌ باقی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ۴۰.

(۵۲) رۆژناما کوردستان، ژماره (۶۲)، ۲۷ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۵۰.

(۵۳) هه‌مان ژماره.

(۵۴) هه‌مان ژماره.

(۵۵) رۆژناما کوردستان، ژماره (۶۶)، ۹ ته‌موز ۱۹۴۶، ل ۲۶۲.

(۵۶) هه‌مان ژماره.

(۵۷) خوشه‌وی خه‌لیل کوری خه‌لیل خوشه‌وی یه سه‌روک هۆزی مزوری ل ساڵا ۱۹۲۸ ل ده‌قرا مزوری ژ دایک بوویه، ل ساڵا ۱۹۴۵ پشکداری د شوره‌شا بارزان یا دووی دا کریه و پشتی ژناقبرنا شوره‌شا بارزان دگه‌ل هۆزا بارزان به‌ره‌ف ئاخا رۆژهه‌لاتا کوردستان چوو، خوشه‌وی خه‌لیل ژلایین مه‌لا مسته‌فا قه وهک فه‌رماندی له‌شکه‌ری به‌ره‌ف سه‌قز هاته هه‌نارتن و لویری دژی له‌شکه‌ری ئیرانی شه‌ر کر، لده‌می روودانا شه‌ری مامه‌شا ل ۱۵ حوزمیران ۱۹۴۶ ب دژواری بریندار دبیت و بو نه‌خوشخانا سوقیه‌تی ل ته‌بریز ده‌یته ره‌وانه‌کرن، لی پشتی بورینا چهند رۆژا دجیته به‌ر دلوفانیا خودی. بنیره: رۆژناما کوردستان، ژماره (۶۲)، ۲۷ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۴۹ - ۲۵۰.

- (٥٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٢)، ٢٧ حوزهيران ١٩٤٦، ل ٢٤٩.
- (٥٩) هه مان ژماره، ل ٢٥٠.
- (٦٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٨)، ١٨ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٧٢.
- (٦١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٩)، ٢١ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٧٣.
- (٦٢) هه مان ژماره.
- (٦٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧١)، ٢٨ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٨٣.
- (٦٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٩)، ٢١ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٧٥.
- (٦٥) بهكر عهبدولكهريم كهويزى ل سالا ١٩١٤ ژ داىك بوويه، ل ١٩٣٥ ب پلهيا مولازمى دووى ژ كوليژا لهشكهري دهرچوووه ل ١٩٣٩ دكههيهه پارتا (هيو) و پشكدارى د شورهشا بارزان ١٩٤٣ - ١٩٤٥ دا كرية، ل دويف داخووا بارزانى دچيته مههاباد، پشتى رووخاندنا كومارى دزفريت كويسنجهق، ل ١٩٦١ پشكدارى د شورهشا ئهليلول دا كرية ل ١٣ كانوونا ئيكي ١٩٩٩ دچيته بهر دلوقانيا خودى. بنيره: كريم شارمزا، العسكرى المناضل الثائر العقيد بكر عبدالكريم الحويزى ١٩١٤ - ١٩٩٩، مجلة گولان العربي، العدد (٦٤)، ههولير، ٢٠٠١، ص ١٣٥ - ١٣٦.
- (٦٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٩)، ٢١ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٧٦ ؛ و دهه مان دهمدا گوماننا خو بهرامبهرفى روودانى دياردكهت و دبببته ببشهوا قازى محهمهه، محهمهه نانهوازاده زلايى دوژمنى فه هاتيه شههيدكرن و داخووايى زى دكهت ريكي بدهتى داكو تولا وى فهكهت. بنيره: عهقيد بهكر عهبدولكهريم كهويزى، ژيدمري بهرى، ل ٥٦ - ٥٧.
- (٦٧) محهمهه كورى شيخ عبدولقادر ل ٥ ئهليلول ١٨٩٨ ژ داىك بووه، ماوى خو ببخواندنا هوزان و بابتهين ئهدهبى فه دبوراند، لسهدهمى حوكمرانيا كومارا كوردستان بهرهف مههاباد دهيت و بو ريشهبرنا كارين پهروهردى هاته راسپاردهكرن، زبهر هزروبيرين وى بين نهتهووى چهندين جارا زلايى

دهسه‌لاتدارین عیراق و ئیراق قه دهیته زیندانکرن، ل ۷ ئه‌یار ۱۹۶۵ دجیته بهر
دلوقانیا خودی. بنیره: بورهان قانع، دیوانی قانع: شاعیری چه‌وساوه‌کانی

کوردستان ۱۸۹۸ - ۱۹۶۵، ج ۴، سلیمانی، ۲۰۰۱، ل ۴ - ۵.

(۶۸)

روژناما کوردستان، ژماره (۶۹)، ۲۱ تهموز ۱۹۴۶، ل ۲۷۵.

(۶۹)

روژناما کوردستان، ژماره (۵۱)، ۲۹ ئه‌یار ۱۹۴۶، ل ۲۰۶.

(۷۰)

روژناما کوردستان، ژماره (۶۵)، ۲ تهموز ۱۹۴۶، ل ۲۵۹.

(۷۱)

روژناما کوردستان، ژماره (۶۶)، ۹ تهموز ۱۹۴۶، ل ۲۶۱.

(۷۲)

بو دیارکرنا ناڤین وان که‌سین هاریکاری بېشکیشی بېشمهرکین ل چه‌به‌رین

شهری کرین. بنیره: پاشبه‌ندی ژماره (۵ و ۶).

(۷۳)

روژناما کوردستان، ژماره (۵۶)، ۱۱ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۲۸.

(۷۴)

ج‌عضهر بېشه‌ومری ناڤی وی جواد زاده خلخالی یه ل سالأ ۱۸۹۲ ل ته‌بریز ژ

دایک بوویه، بهاریکاریا ئیکه‌تیا سوفیه‌ت حزبا دیموکراتی نازم‌ریایجان و پاشان

حکومه‌تا نازم‌ریایجان بیکئینان، پشتی فه‌کیشانا سوفیه‌ت ژ باکووری ئیران

بېشه‌ومری به‌ره‌ف نازم‌ریایجانا سوفیه‌ت دجیت و ل سالأ ۱۹۴۷ ب روودانا ترومبیلنی

گیانی خو ژ ده‌ست دا. بنیره: ئه‌حمهد باومر، عیراق ئیران له چوار چیوه‌ی

په‌یوه‌ندی نیوان ولأته زله‌یزه‌کاندا و کاریگه‌ری له‌سه‌ر دۆزی کورد (۱۹۴۳

- ۱۹۴۵)، کۆڤارا دۆسی ئیران، ژماره (۱۵)، سلیمانی، ئه‌یلولی ۲۰۰۹، ل ۶۰؛

د. ک. و، الوحدة الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ۳۱۱/۴۹۵۳، الوثيقة رقم

۹۰، ص ۱۶۶، کتاب المفوضية الملكية العراقية في طهران بتاريخ ۲۲ كانون الأول

۱۹۴۵.

(۷۵)

امل عباس جبر البحراني، الاذربيجانيون و دورهم السياسي في ايران ۱۹۰۵ -

۱۹۴۶، رسالة ماجستير، كلية التربية، جامعة المستنصرية، ۱۹۹۷، ص ۱۱۳.

(۷۶)

روژناما کوردستان، ژماره (۹)، ۲ شوات ۱۹۴۶، ل ۳۳.

(۷۷)

روژناما کوردستان، ژماره (۴۷)، ۲۵ نېسان ۱۹۴۶، ل ۱۸۹.

(۷۸)

روژناما کوردستان، ژماره (۹)، ۲ شوات ۱۹۴۶، ل ۳۳.

- (٧٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٤)، ١٣ ئادار، ١٩٤٦، ل ٩٥.
- (٨٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٤)، ١٣ شوات، ١٩٤٦، ل ٥٣.
- (٨١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٤)، ٦ ئهيار، ١٩٤٦، ل ١٧٧؛ ههر چهنده ل ٦ شوات ١٩٤٦ قازى محهمهد پشكدارى د ريوهره سمين فهكرنا راديويا حكومهتا نازهربايجان دا كر، ئى رۆژناما كوردستان ئهف دهنگوباسه ل ٦ ئهيار ١٩٤٦ بهلافكر، لثيره دياردبيت پشتى پهيوهنديين كومارا كوردستان و نازهربايجان بهيزتر و موكمتر بوين، ژنيكا رۆژنامى ئهف دهنگوباسه بهلافكر.
- (٨٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٦)، ١١ ئهيار، ١٩٤٦، ل ١٨٥.
- (٨٣) برهان ابابكر ياسين، المصدر السابق، ص ١٤٩.
- (٨٤) مصدر نفسه؛ د. ك. و، الوحدة الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ٣١١/٤٩٥٣، الوثيقة رقم ٧١، ص ١٢٨، تقرير القنصلية الملكية العراقية في تبريز بتاريخ ١٠ كانون الثاني ١٩٤٦.
- (٨٥) برهان ابابكر ياسين، المصدر السابق، ص ١٤٩.
- (٨٦) مهحمود مهلا عزهت، با بوچوونه شيواو و ههلهكان راست بكهينهوه، كوقارا كزينگ، ژماره (١٤)، سويد، زستانى ١٩٩٧، ل ٣٦.
- (٨٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٠)، ١ نيسان، ١٩٤٦، ل ١٢٢.
- (٨٨) كريس كوچيرا، كورد له سهدهى نۆزده وبيستههدا، ومركيران: حهمه كهريم عارف، ج ٦، ههولير، ٢٠١١، ل ٢٢٦.
- (٨٩) مامهند رۆژههلات، پهيوهندييهكانى كورد - نازهربايجان: ههرهشهكان، دمرفهتهكان، كوقارا دوسى ئيران، ژماره (٥)، سليمانى، شوباتى ٢٠٠٧، ل ٢٧.
- (٩٠) د. ك. و، الوحدة الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ٣١١/٤٩٥٣، الوثيقة رقم ٧٧، ص ١٣٩، كتاب المفوضية الملكية العراقية في طهران بتاريخ ٢١ كانون الثاني ١٩٤٦.

- (٩١) د. ك. و، الوحدة الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ٣١١/٤٩٩٣، الوثيقة رقم ٢١٠، ص ٢٦٢، تقرير القنصلية الملكية العراقية في تبريز بتاريخ ٤ آب ١٩٤٦.
- (٩٢) عثمان علي، الحركة الكردية المعاصرة: دراسة تاريخية وثائقية ١٨٣٣ - ١٩٤٦، ط ٣، اربيل، ٢٠١١، ص ٧٩٨.
- (٩٣) رۆژناما كوردستان، ح. د. ك. ا، ژماره (٢٣٣)، ١٩٩٦، ل ١٦.
- (٩٤) بيرمومرى دوو رۆژنامه نووسى ئيرانى له مهر كۆمارى كوردستان (١٩٤٦)، ومركيران: ئهنومرى سولتانى، كۆفارا كزینگ، ژماره (٢٤)، سوید، هاوینی ١٩٩٩، ل ٢١.
- (٩٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٣)، ٤ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٧٦.
- (٩٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٥)، ٨ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٨٣.
- (٩٧) هه مان ژماره.
- (٩٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٥)، ٨ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٨٣.
- (٩٩) هه مان ژماره.
- (١٠٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٥)، ٨ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٨٣.
- (١٠١) ئافراسیوا هه ورامى، به یوه ندىه كانى كوردستان و نازمربایجان و هه ره سه یانی هه ردوولا له سالى ١٩٤٦ (له به ئگه و سه رچاوه كاندا)، سلیمانی، ٢٠٠٨، ل ٢٧٤ - ٢٧٥.
- (١٠٢) رۆژنامه ی كوردستان، ح. د. ك. ا، ژماره (٢٣٣)، ١٩٩٦، ل ١٧.
- (١٠٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٨)، ١٨ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٩٦.
- (١٠٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٧)، ١٥ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٩١.
- (١٠٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (٥٩)، ١٨ حوزمیران ١٩٤٦، ل ٢٣٩.
- (١٠٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧٢)، ٣٠ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٨٧.
- (١٠٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧٠)، ٢٣ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٧٩.
- (١٠٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٨)، ١٨ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٩٣.

- (١٠٩) هوزان سليمان ميرخان الدوسكى، المصدر السابق، ص ١٥٦ .
- (١١٠) مظفر فيروز سهرنقىسهري رۆژناما (رعد امروز) يا سياسى به و ئيك ژ هندايمين پارتا راست (پارتا نهتهوهيى) دهيته هژماردن، دبته وهزيى كار ل ومزارتا قهوام السلطنه يا دووى ل ئابا ١٩٤٦، و د هه مان دهمدا جيگرى سهروك ومزيان بوو، لدهمى گريدانا ريكهفتناما تههران - نازمريايجان دبته نوونهري حكومهتا تههران. بنييره: رۆژناما كوردستان، ژماره (٥٩)، ١٨ حوزميران ١٩٤٦، ل ٢٣٧ ؛ د. ك. و، الوحدة الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ٣١١/٤٩٩٣، الوثيقة رقم ٢٢٧، كتاب الموضوية الملكية العراقية في طهران بتاريخ ٥ آب ١٩٤٦ .
- (١١١) مهحمود مهلا عززمت، با بوچوونه شينووا و هه له كان...، ل ٣٨ .
- (١١٢) ئافراسياو ههورامى، پهيوهنديه كانى كوردستان و نازمريايجان...، ل ٩٩ .
- (١١٣) مهريم پى دموهتا ئيرانه (حكومهتا تههران).
- (١١٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٤)، ٢ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٥٣ - ٢٥٤ .
- (١١٥) هه مان ژماره .
- (١١٦) ئافراسياو ههورامى، پهيوهنديه كانى كوردستان و نازمريايجان...، ل ٩٩ .
- (١١٧) ئافراسياو ههورامى، رووداوه كانى رۆژهه لآتى كوردستان...، ل ٩٣ .
- (١١٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٥٩)، ١٨ حوزميران ١٩٤٦، ل ٢٣٧ .
- (١١٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٠)، ٢٠ حوزميران ١٩٤٦، ل ٢٤١ .
- (١٢٠) هه مان ژماره .
- (١٢١) هه مان ژماره .
- (١٢٢) مهحمود مهلا عززمت، با بوچوونه شينووا و هه له كان...، ل ٣٨ .
- (١٢٣) هه مان سه رچاو .
- (١٢٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٢)، ٢٧ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٤٩ .
- (١٢٥) ئافراسياو ههورامى، رووداوه كانى رۆژهه لآتى كوردستان...، ل ٩٠ .
- (١٢٦) ئافراسياو ههورامى، پهيوهنديه كانى كوردستان و نازمريايجان...، ل ٢٥٧ .

- (١٢٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧٩)، ٢٩ تهموز ١٩٤٦، ل ٣١٣.
- (١٢٨) نزار أيوب حسن الكولى، العلاقات الايرانية - السوفيتية ١٩٣٩ - ١٩٤٧، أبريل، ٢٠٠٩، ص ٢٠٢.
- (١٢٩) جعفر بابا يوفيج باقروفل باژيرى (كوبه) سهر ب پاريزكهها (باكو) ژ دايك بويه، لسهردهمى ستالينى ئەندامى ليژنا مهركهزى يا حزبا شيوعى يا سوفيەتى بوو، دبیتە سهروك وهزيرى كومارنا نازمه بايجانا سوفيەتى، لسهردهمى حوكمرانيا خو يا دريژ ژمارهكا زور ژ خهلكى ب بههانهين جوراوجور كرتن و كوشتن و مال و ئەردين وان تالان دكر، ژبهه تاوانين وى ل نيسانا ١٩٥٦ هاته سيدارمدان. بنيره: ميهضان محمد حسين رشيد البامرنى، سياسة الاتحاد السوفيتى تجاه الحركة القومية الكوردية التحررية في كوردستان الجنوبية (١٩٤٥ - ١٩٦٨)، أبريل، ٢٠٠٨، ص ١٣٠؛ سديق سالح، بيره موهيه كانى محمهده... ل ٣٩.
- (١٣٠) ويلسون ناتانيل هاول، الكورد و الاتحاد السوفيتى، ترجمة: ضياء الدين المرعب، مراجعة: فؤاد حمه خورشيد و فائزة رشيد جمعة، بغداد، ٢٠٠٦، ص ٣٢٧؛ وليام ايغلتن الابن، المصدر السابق، ص ٤٥ - ٤٦.
- (١٣١) برهان ابا بكر ياسين، المصدر السابق، ص ١٤٠.
- (١٣٢) فاضل رسول، كردستان و السياسة السوفيتية في الشرق الأوسط، ترجمة: غسان نعيان، مراجعة: ماموستا جعفر، سليمانية، ٢٠٠٨، ص ٢٠٣.
- (١٣٣) ئەهف پهيمايه دناقههرا نيكهتيا سوفيەت و بهريتانيا و ئيران دا هاته كريدان و ل ٢٦ كانوونا دووى ١٩٤٢ ژلاين ئەنجومهنى ئيرانيشه هاته بهسه نديكرن، ژ كرنكترين بهندين وى، پيندقيه پشتى بدووماهيك هاتنا شهري جيهاى يى دووى ب شمش ههيشان هينين نيكهتيا سوفيەت و بهريتانيا ئاخا ئيران چوول بكهه. بنيره: نزار أيوب حسن الكولى، المصدر السابق، ص ١٢٦ - ١٢٨.

- (١٣٤) هند طاهر خلف البكاء، العلاقات الايرانية - السوفيتية ١٩٤١ - ١٩٥١، رسالة ماجستير، كلية التربية، جامعة المستنصرية، ٢٠٠٥، ص ٣٧.
- (١٣٥) ادور سابلييه، ايران مستودع البارود (اسرار الثورة الاسلامية)، ترجمة: عزالدين محمود السراج، بغداد، ١٩٨٣، ص ٢٤٣.
- (١٣٦) ناظم يونس الزاوي، التاريخ السياسي لأمتيازات النفط في ايران ١٩٠١ - ١٩٥١، أطروحة دكتوراه، كلية التربية، جامعة المستنصرية، ١٩٩٩، ص ١٥٢ - ١٥٣؛ جورج لنشوفسكي، الشرق الأوسط في الشؤون العالمية، ترجمة: جعفر خياط، مراجعة: محمود حسين الأمين و ابراهيم احمد السامرائي، بغداد، ١٩٦٤، ص ٢٤٦.
- (١٣٧) ويلسون ناپانيل، المصدر السابق، ص ٣٢٩.
- (١٣٨) بو پتر پيزانينان دهربارى ومرگرتنا ئيمتيازاتين په تروئى ل ئيران. بنيړه: ناظم يونس الزاوي، المصدر السابق، ص ١٥١ - ٢٠٧.
- (١٣٩) ياسين برهان الدين، حقائق عن سياسة القوى العظمى تجاه جمهورية كوردستان الشعبية، ترجمة: ياسين سردشتي، مجلة متين، العدد (١٠٤)، دهوك، ٢٠٠٠، ص ١٤٦.
- (١٤٠) فاضل رسول، المصدر السابق، ص ١٩٧.
- (١٤١) روژناما كوردستان، ژماره (٨٨)، ١٩ ئه لول ١٩٤٦، ل ٣٢٥ - ٣٢٨.
- (١٤٢) روژناما كوردستان، ژماره (٤)، ١٧ كانونا دووى، ١٩٤٦، ل ١٦.
- (١٤٣) عه لى خسروى: ئيک ژ بازرگانين دموه مهنه د يين باژيرى مه هاباد بوو، دبيتته ئه ندامى کوميتيه يا مه رکه زى يا حزبا ديموکراتى کوردستان، مروقه کى زانا و بيشکه فتن خواز بوو، رموشه نبير و وه لآت پاريزه کى خوين گهرمى بزاقا نه ته مه ويا کوردى يه، نه ه و تار د روژناما کوردستان دا به لاق کرينه. بنيړه: ئه فراسياو هه ورامى، مسته فا بارزانى: له هه نديک به لگه نامه و دوکيومينتى سوقيه تيدا ١٩٤٥ - ١٩٥٨، هه و لير، ٢٠٠٢، ل ١٦٧.

(١٤٤) رۆژناما کوردستان لیدیف به لگه نامه ئین روسی زیانین ئیکهتیا سوقیهت د شهری جیهانی یی دووی دا بشی شیومی دیاردکته: سوتاندنا (٧٠) ههزار گوند و (١٧١٠) باژیران و خراپکرنا (٣١٦٥٠) کارگهها، دگهه نیزیکی (١٠٠) ههزار ویستگهه ئین ئامیران و (٢٧٨٣) کلێسه و (٨٧٠٠٠) جهین بازرگانی و (٤) ملیون خانین کرێکاران ژلایی هیژین ئەمانی قه هاتنه خراپکرنا، دگهه ژناقبرنا ب ملیونهها گیانهوه رین وهک مهر و ههسپ و بهراز و ماهین و خراپکرنا ریکین شه مهنده فهر و قوتابخانه و نه خوشخانه و سوتنا چالکین به تروئی و دگهه گهلهک زیانین دی. بو پتر پیزانینان بنیره: رۆژناما کوردستان، ژماره (٥٥)، ٩ حوزهیران ١٩٤٦، ل ٢٢٢.

(١٤٥) یالتا: ئەهف کونگره ل ٤ - ١١ شوات ١٩٤٥ دناقبهرا ههرسی سهروکا (روزقلت، تشرشل، ستالین) ل یالتا هاته گریدان، دق کونگرهیدا چه نیدین مهسهلین گرنه هاتنه باس کرن ژوان: مهسهلا ریکخراوا (نه تهوهین ئیکگرتی) و مهسهلا ئەمانی و مهسهلا پولونی و مهسهلا شهری ل رۆژهه لاتا دوور. بنیره: ه. ا. ل. فشر، المصدر السابق، ص ٧١٩؛ ریاض الصمد، المصدر السابق، ص ٤٣٤ - ٤٣٥.

(١٤٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧)، ٢٦ کانوونا دووی، ١٩٤٦، ل ٢٥.

(١٤٧) ههرسی وهزیرین ژمهرفه بین ئیکهتیا سوقیهت و ئەمریکا و ئینکلیز بوون.

(١٤٨) سان فرانسیسکو: ئەهف کونگره دناقبهرا ١٥ نیسان تا ٢٦ حوزهیران ١٩٤٥ ل باژیری سان فرانسیسکو یی ئەمریکی هاته گریدان، ل دهسپیکێ دق کونگرهیدا نوینه رین (٤٦) دموهتانه ئاماده بوون، ژبو به ریکخودانا بارودوخین پشتی شهری جیهانی یی دووی و پێشنیارین کونگرێ (دومبارتون ئوکس) ئەوی ژلایی هه چار دموهتین مهزنقه (ویلایهتین ئیکگرتی، ئیکهتیا سوقیهت، بهریتانیا، چین) ل سالآ ١٩٤٤ هاتیه دانان، ل دووماهی هه می لایه ن رازیبون

- لسەر بیکنینانا دەستەبەکا نیف دەولەتی یا نوی جهی کومەلأ گەلأن بکریت.
- بنییره: عبدالوهاب الکیالی و آخرون، المصدر السابق، ج ٣، ص ١١٢.
- (١٤٩) رۆژناما کوردستان، ژماره (١١)، ٦ شوات، ١٩٤٦، ل ٤٢.
- (١٥٠) هەمان ژماره، ل ٤٤.
- (١٥١) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٣)، ١١ شوات، ١٩٤٦، ل ٥١ - ٥٢.
- (١٥٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٣)، ٦ ئادار، ١٩٤٦، ل ٨٩.
- (١٥٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٨)، ٢٧ ئادار، ١٩٤٦، ل ١١٣.
- (١٥٤) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦٠)، ٢٩ ئەیار، ١٩٤٦، ل ٢٤٢.
- (١٥٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٣)، ١١ شوات، ١٩٤٦، ل ٤٩.
- (١٥٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٨)، ٢٧ ئادار، ١٩٤٦، ل ١١٤؛ رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٤)، ١٣ ئادار، ١٩٤٦، ل ٩٥.
- (١٥٧) جەلیل گادانی، با نەبیته درۆی پاش مردوو، ب. ج، ٢٠٠٠، ل ١٧٦.
- (١٥٨) سمایلی ماملی، سەرچاوهی پێشوو، ل ٦٩.
- (١٥٩) هەر چەندە بەخشی قی نامیری رادیویی ژ مەهاباد زیدەتر نەدجوو ئانکو دەنگی رادیویا کوردستان نە د گەهشە دەفەرین دی یین رۆژەه لاتا کوردستان.
- (١٦٠) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٣)، ٤ ئەیار، ١٩٤٦، ل ١٧٣.
- (١٦١) هەمان ژماره، ل ١٧٥؛ زیدەباری هەنارتنا قوتابیین کورد بو باکو ب مەرەما خواندنا زانیاریین لەشکەری ل زانینگەهین سوقیەت. بنییره: جوناثان راندل، أمة في شقاق: دروب كردستان كما سلكتها، ترجمة: فادي حمود، ط ٢، بيروت، ١٩٩٩، ص ١٧١؛ وليام ايغلتن الابن، المصدر السابق، ص ١٤٤.
- (١٦٢) دلشاد رەسولی: ناقي وی محەمەد غەفورە، د بنەرەت دا خەلکی مەهابادە و ل کویە مەزن بوییە و هەر لویزی خواندیە، پاشان دچیتە مەهاباد و تیکەلی کاری سیاسی دبیت، دبیتە ئەندامی کومەلأ (J.K)، لسهردەمی حوکمرانیا حکومەتا کوردستان دبیتە هاریکاری و مزارەتا رموشەنبیری، پستی رووخاندنا

کۆمارا کوردستان بهرەف دەفەرا پشدر دهیت، ل سالاً ۱۹۶۵ هاته کوشتن.

بنییه: رهفیک سالح و سدیق سالح، سهراوهی پیشوو، ل ۱۸.

رۆژناما کوردستان، ژماره (۴۳)، ۴ ئهیار، ۱۹۴۶، ل ۱۷۳. (۱۶۳)

هه مان ژماره، ل ۱۷۵. (۱۶۴)

رۆژناما کوردستان، ژماره (۴)، ۱۷ کانوونا دووی، ۱۹۴۶، ل ۱۳. (۱۶۵)

رۆژناما کوردستان، ژماره (۷۲)، ۳۰ ته موز ۱۹۴۶، ل ۲۸۷. (۱۶۶)

رۆژناما کوردستان، ژماره (۴)، ۱۷ کانوونا دووی، ۱۹۴۶، ل ۱۳. (۱۶۷)

رۆژناما کوردستان، ژماره (۷۲)، ۳۰ ته موز ۱۹۴۶، ل ۲۸۶. (۱۶۸)

سه مه ند سیامه ندوف کورئ عه لی سیامه ندوفه ل سالاً ۱۹۰۹ ل کوندی سنکر (۱۶۹)

ل دهفەرا کارکاس ل قفقاسیا ژ دایک بویه، ل ۱۹۲۴ سیامه ندوف بویه

ئەندامی ئیکه تیا لاوین کومونیسیت و ل سالاً ۱۹۳۱ ب ئەندامه تیا حزبا

کومونیسیت یا ئیکه تیا سوقیهت هاته قه بول کرن، خواندنا خو ل زانکویا

رۆژه لاتا ئیکه تیا سوقیهت ل لیننگراد بدوو ماهیک ئینا و پاشان بوو بهرپرسی

ئیکئ یی حزبا کومونیسیت ل ئه ره مه نستانا سوقیتی، ل سالاً ۱۹۳۸ ب نوونه ری

ئەنجومه نی بلند یی دهفەرا ئالاگز هاته هه لبژاردن، پشکداری د شه ری جیهانی

یی دووی دا کر و ئیکه مین کورده ناسناقئ قاره مانئ ئیکه تیا سوقیهت

"قاره مانئ لیننگراد" وهرگرتی، ههروه سا داستانا (سیامه ند و خه جی) ب زمانئ

کوردی و فه ره نگا ئه ره مه نی - کوردی لسه ره ده ستئ وی هاته یه ئقیسین، ل

سالاً ۲۰۰۳ چویه بهر دلوقانیا خودئ. بنییه: رۆژناما کوردستان، ژماره (۶)، ۲۱

کانوونا دووی ۱۹۴۶، ل ۲۱ - ۲۴؛ رۆژناما کوردستان، ژماره (۹)، ۲ شوات

۱۹۴۶، ل ۳۳؛ وزیر ی اشو، دوسیه البارزانی فی محفظه ستالین الفولادیه، ترجمه

و تقدیم: إسماعیل حصاف، هولیر، ۲۰۰۸، ص ۴۹؛ آرجی روزفلت، خصوصیات

قازی محمد و جمهوریهتیه الکوردیه، ترجمه: دانا أحمد، مجلة سردم العربی،

العدد (۹)، السلیمانیه، ۲۰۰۵، ص ۱۰۹.

رۆژناما کوردستان، ژماره (۹)، ۲ شوات ۱۹۴۶، ل ۳۳. (۱۷۰)

- (١٧١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦)، ٢١ كانونا دووی ١٩٤٦، ل ٢١، ٢٤.
- (١٧٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٩)، ٢ شوات ١٩٤٦، ل ٣٦.
- (١٧٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦)، ٢١ كانونا دووی ١٩٤٦، ل ٢٤.
- (١٧٤) ههمان ژماره.
- (١٧٥) ههر چهنده لئین ل ١٩٢٤ دمريت و كومارا كوردستان ل ١٩٤٦ هاتیه دامهزاندن، ئی ژبهه گه ئی كورد ل كوماری بچافی رزگارکهر بهریخوددانه ئیکهتیا سوقیهت، لهورا كۆمارا كوردستان ب بورینا بیست و دوو سالان ل سهر مرنا لئین ریوره سمین تازی ل زۆریهیا دهقه رین كۆماری ددانان.
- (١٧٦) بولیفوی و جوكوف، لئیننا، موسكو، ب. ت، ص ٨٨.
- (١٧٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٥٨)، ٢٥ ئه یار ١٩٤٦، ل ٢٣٣.
- (١٧٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٥٦)، ٢٠ ئه یار ١٩٤٦، ل ٢٢٧.
- (١٧٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٥٨)، ٢٥ ئه یار ١٩٤٦، ل ٢٣٦.
- (١٨٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٥٦)، ٢٠ ئه یار ١٩٤٦، ل ٢٢٧.
- (١٨١) ههمان ژماره.
- (١٨٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٨)، ١٨ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٦٩ - ٢٧٠.
- (١٨٣) پشتی دانوستاندنن قهوام السلطنه دگه ل ئیکهتیا سوقیهت ژبو دمرکهفتنا هیژین سوقیهت ژ ئیران نه گه هشتیه چ نهجامان، بالیوزی ئیران ل واشنتون حسین علاء ل ١٨ ئادار ١٩٤٦ داخواز ژ نهجومه نی ئاسایش کر، کو مزارا ئیران بیخنه بهردم نهجومه نی، دق داخازی دا هاتبوو نه پیگیری کرنا ئیکهتیا سوقیهت ب پهیمانا سی قولی یا سالاً ١٩٤٢ و بریارین (مقررات) تههران و ریکهفتنا نه تهوین ئیکگرتی، ههروهسا نابیت ئیدی ئیکهتیا سوقیهت ماییتیکرتی د کاروبارین نافخوی بی ئیران دا بگهت و دقیا تا ٢ ئادار ١٩٤٦ ههمی هیژین سوقیهت ژ ئاخا ئیران بهینه چولکر، ئی تا نوکه ئیکهتیا سوقیهت چ پیگیری بژان بریارا نه کریه. بنیره: روح الله رضانی، سیاسیة ایران

الخارجية ١٩٤١ - ١٩٧٣ : دراسة في السياسة الخارجية للدول السائرة صوب
التحديث، ترجمة : علي حسين فياض و عبدالمجيد حميد جودي، جامعة
البصرة، ١٩٨٤، ص ١٥٠.

(١٨٤) رؤؤنا كوردستان، ژماره (٦٨)، ١٨ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٦٩ - ٢٧٠.

(١٨٥) هه ر دگه ل دامه زاندا كومارا كوردستان نه مريكا هه لويسته كي هه قدژ
دگه ل كومارئي بكاردنيان، ومگرتنا في هه لويستي ژلايي نه مريكا فه بو
چه ندين نه گهران دزفريت نه وژي نه مريكا هه زردكر كومارا كوردستان
نالافه كه دده ستين سوقيه ت دا و ژبه ر په يوه ندين موكم بين دناقهه را كومارا
كوردستان و نيكه تيا سوقيه ت دا، بتايه ت دفي ماوهيدا نيكه تيا سوقيه ت
مه زنترين هه فركي نه مريكا بوو ل ده قه ري، ديسان پارچه كرنا نيران نه د
به رژه موه نديا نه مريكا دابوو و داخازيين گه لي كورد ل كومارا كوردستان
دگه ل به رژه موه نديا نه مريكا نه ده اته نه گونجاندن. بني ره: ماريانا خاروداكي،
الكرد والسياسة الخارجية الأميركية : العلاقات الدولية في الشرق الأوسط،
منذ ١٩٤٥، ترجمة : خليل الجيوسي، أربيل، ٢٠١١، ص ٢٦٨ : آ زاد محمد سعيد،
كوردستان في استراتيجية القوى الكبرى (القرن العشرون وما بعد)، أطروحة
دكتوراه، كلية القانون والسياسة، جامعة صلاح الدين، ٢٠١٠، ص ١٠٩.

(١٨٦) رؤؤنا كوردستان، ژماره (٧٥)، ١١ ثاب ١٩٤٦، ل ٢٩٧.

(١٨٧) جورج كليمه نسو (١٨٤١ - ١٩٢٩): كه سايه تيه كا سياسي يه، دناقهه را
سالي ن (١٩٠٦ - ١٩٠٩) و (١٩١٧ - ١٩١٩) دبته سه روك ومزيري فه ره نس، د
كونگري ناشتيني ل پاريس وه ك نوينه ري فه ره نسا يشكداري كر و شيا روله كي
به رز دفي كونگرمهيدا بگيريت. بني ره: عبدالوهاب الكيالي، ماجد نعمة وآخرون،
المصدر السابق، ج ٥، ط ٢، ص ١٣٨.

(١٨٨) لوي د جورج (١٨٦٣ - ١٩٤١): كوري دووي يي وليه م جورج ل سالآ ١٩١٥ هه تا
١٩١٦ دبته ومزيري كوگه هين چه كي ل به ريتانيا و دناقهه را سالي ن ١٩١٦ -
١٩٢٢ بويه سه روك ومزيري به ريتانيا، د كونگري ناشتيني ل پاريس وه ك نوينه ري
به ريتانيا يشكداري كر و شيا روله كي به رز دفي كونگرمهيدا بگيريت. بني ره:

Robert Eccleshall and Graham Walker , BIOGRAPHICAL DICTIONARY OF BRITISH PRIME MINISTERS , London , 1998 , P 252 - 261.

ژنرال سمتس: كهسايهتیهكا لهشكهری و زهلامهكی بهرنیاس ل باشووری^(۱۸۹)

ئهفریقیا بوو ل سالاً ۱۸۷۰ ل باشووری ئهفریقیا ژ دایک بووه، ل زانکوی کامبرج یاسا خواندییه، پشتی دویمههیک هاتنا شهرئ جیهانی یئ ئیکئ وهك نوینهرئ باشووری ئهفریقیا ل لهندن وتارهك دا و تیدا هزرا پهیدابوونا ئینتداب دهریخست وهك بهرسقهك بو راکههاندنا سهروکئ ئهمریکی وودرو ویلسون و چارده خالین دیارکنا مافی چارهئقیسا نهتهوان بو نههیلانا داکیرکرن و داکیرکههان، دگهل دهستیپکرن شهرئ جیهانی یئ دووی دبیته سهروک و مزیری باشووری ئهفریقیا و ل سالاً ۱۹۴۱ ناسناقئ مارشال و مرکرت، ل سالاً ۱۹۵۰ دمریت. بنیره: عبدالوهاب الکیالی، ماجد نعمة و آخرون، المصدر السابق، ج ۱، ص ۳، ۲۳۸، ۳۴۲.

ئینتداب: شیوهك ژ شیوین داکیرکرنئ یه و دهرکهفتنا فی سیستهمی بو^(۱۹۰)

کونگری ناشتین ل پاریس ۱۹۱۹ دزقریت کو ئهف سیستهمه لهسر مللهتین نه ئهروپی بتاییهت ئه و مللهتین لژیر دهسهلاتداریا ئوسمانیان بهیته بجه ئینان، ب بههانها وی چهندئ کو ئهف مللهته نهشین کاروبارین خو بین سیاسی بریشهبهن و پیدقی بهاریکاریا دهولهتین مهزنن. بنیره: عبدالوهاب الکیالی، ماجد نعمة و آخرون، المصدر السابق، ج ۱، ص ۳۴۲.

روژناما کوردستان، ژماره (۷۷)، ۱۵ ئاب ۱۹۴۶، ل ۳۰۶.^(۱۹۱)

ئهف کونگره دناقبهرا ۲۸ چرییا دووی تا ۱ کانوونا ئیکئ ۱۹۴۳ ب نامادهبوونا^(۱۹۲)

ستالین و تشرشل و روزقلت ل تههران هاته گریدان، دفی کونگرهیدا دانوستاندن ل دور فهکرنا چهپهرهکا شهرئ دژی ئهلمانیا و ههقهپهیمانین وی ل روژنابقا ئهروپا هاته کرن. بنیره: نزار آیوب حسن الگولی، المصدر السابق، ص ۱۶۸ - ۱۶۹.

روژناما کوردستان، ژماره (۷۷)، ۱۵ ئاب ۱۹۴۶، ل ۳۰۶.^(۱۹۳)

روژناما کوردستان، ژماره (۵۸)، ۱۶ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۳۳.^(۱۹۴)

(١٩٥) ياسايا دان و ومركرتنا كرىي (الإعارة والتأجير): ناقي برياره كي به كول

نادارا ١٩٤١ زلايي كونكريسي نه مريكي ب سهروكاتيا روزقلت هاته ئيمزاکرن،
دقي برياريدا هاتبوو كو ويلايه تين ئيکگرتي چهك و ههمي پيدفيين شهري

پيشکيشي بهريتانيا و هه فهيمانيي وي بکهت، ئي ويلايه تين ئيکگرتي پشکداريي
د شهري جيھاني يي دووي دا نه کهت، ههروه سا پيدفيه پشتي ب دووماھيک

هاتنا شهري به هايي فان هاريکاريان ل ويلايه تين ئيکگرتي بزقريت. بنيړه:

عبدالوهاب الكيالي و آخرون، المصدر السابق، ج ١، ١٩٩٠، ص ٢١٢.

(١٩٦) روژناما كوردستان، ژماره (٥٨)، ١٦ حوزميران ١٩٤٦، ل ٢٣٣.

(١٩٧) سميرة عبدالرزاق عبدالله العاني، العلاقات الايرانية - البريطانية ١٩٣٩ -

١٩٥١، رسالة دكتوراه، كلية الآداب، جامعة بغداد، ١٩٩٧، ص ٢٢٥ ؛ عبدالمجيد

عبدالحميد العاني، سياسة الولايات المتحدة الأمريكية تجاه ايران ١٩٤١ -

١٩٤٧، رسالة دكتوراه، كلية الآداب، جامعة بغداد، ١٩٩١، ص ٢٦٥.

پشکا چواری

رۆژناما کوردستان و کار و چالاکیین ئابووری و رهوشهنبیری و نافخویی

- تهومری ئیکي: ئابووریا کومارا کوردستان د بهرپهريین رۆژنامی دا
- تهومری دووی: بواری فیترکرنی و رهوشهنبیریا کوردی یا گشتی
- تهومری سیی: حزبا دیموکراتیا زنیین کوردستان
- تهومری چواری: میژوویا کوردستان و ناقداریین کورد

تهوهری ئیکی

ئابووریا کومارا کوردستان د بهرپهرین روژنامی دا:

۱- دامه‌زاندنا شرکەتا تهره‌قی کوردستان:

دگه‌ل دامه‌زاندنا شرکەتا تهره‌قی کوردستان^(۱) روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوويا ۱۶ شوات ۱۹۴۶ دهرکه‌قتی ئاگه‌هداریه‌ک ب دامه‌زاندنا قی شرکەتی به‌لاقریه و تیدا هاتیه دیارکرن کو "ژئه‌نجامی کومبوونا روژا جومعه ۸ شوات ۱۹۴۶ بریار هاته دان سه‌رماییا ره‌سه‌ن یا شرکەتی ب ئیک ملیون تومه‌نان هاته دانان و چاریکه‌ک کاش (نقدی) ده‌یته دان و دوو چاریکین دی ب لاپه‌ری پسه‌له‌ی ئەوا وهرگرتی بو وان که‌سین پاری کاش نه‌بن ژوان ده‌یته قه‌بوول کرن، به‌ئی مفایی وی بو وان ناهیته هژماردن تا گه‌هشتنا وان لاپه‌ری پسه‌له‌ی و ری ب شرکەتی هاتیه دان کو سه‌رمایه‌داریا خو تا دوو ملیون تومه‌نان زیده‌بکه‌ت"^(۲)، هه‌روه‌سا ئەو که‌سین تا نوکه پشک (سه‌م) نه‌کرین ئەوژی دشین ب لاپه‌ری پسه‌لا خو چهند پشک بشین بکرن و هه‌رپشکه‌کا شرکەتی ژ ئیک هه‌زار تومه‌نان پیک ده‌یت، هه‌ر ژ میژوويا قی نه‌یسینی لاپه‌ری پسه‌لا ده‌ینه قه‌بوول کرن تا دووماهیا هه‌یقا ئادار ۱۹۴۶ هه‌ر که‌سه‌کی حمز هه‌بیت لاپه‌ری پسه‌لین خو ب ناقی شرکەتا تهره‌قی کوردستان پیشکیش بکه‌ن^(۳)، ژ به‌لاقرنا قی ئاگه‌هداریی دیاردبیت ریقه‌به‌ری شرکەتا تهره‌قی کوردستان (محهمه‌د ئەمین معینی)بوو^(۴).

دگهل دامه‌زاندنا کو‌مارا کوردستان حکومه‌تا ته‌هرانی ب هه‌می ریکا هه‌ولدا دورپ‌یچه‌کا ئابووری بیخته سه‌ر ده‌قه‌رین کو‌ماری^(۹)، ئەڤ دورپ‌یچه ئابووری ب شیوه‌یه‌کی روهن و ئاشکه‌را د روژناما کوردستان دا باس لی هاتیه کرن و ل ژمارا ب میژوویا ۶ ئادار ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی قازی محهمه‌د ل جه‌ژنا شرکه‌تا ته‌ره‌قی یا کوردستان باس ژفی دورپ‌یچه ئابووری دکه‌ت و دب‌یژیت "ئه‌ڤ ه‌یرشا دوژمنان ه‌یرشه‌کا ئابووریه و مژوول دبن ب‌فی ریکی کوده‌تایی د ئیخته دناڤ ملله‌تی وه‌ک مژارا تووتن کو دمه‌له‌تا ئیرانی مژوول بو ب ریکین دووبه‌ره‌کیی دناڤ ملله‌تی کوردان دا پیک بینیت، له‌ورا پیدقیه ئەم ریکه‌کا ئابووری بو خو ببین^(۱۰) ژبو چاره‌سه‌رکنا فی کیشی و بو پرکنا گه‌نجینا حکومه‌تا کوماری، قازی محهمه‌دی هزر د دامه‌زاندنا کومپانیه‌کی ل مه‌هاباد دا کر^(۱۱) و د وتارا خودا دب‌یژیت: "دقیت شرکه‌تا ته‌ره‌قی به‌یته به‌رفره‌ه کرن، و په‌یوه‌ندیین بازرگانی ل هه‌می کوردستان دا به‌رقه‌رار ببیت و حکومه‌تا کوردستان پ‌یداو‌یستیین وی ژورن، د‌قیت بارودوخی خو وه‌ک دونیا یا ئەڤرو بگوهوریت بو نمونه ره‌وشه‌نبیری و کشتوکالی و هه‌بوونا کارگه‌هان ئانکو د‌قیت به‌رفره‌هی د پیشکه‌فتنی دا هه‌بیت و ژبو فی ئارمانجی هه‌می هه‌ول و تیکۆشانی بکه‌ن^(۱۲)."

هه‌رچه‌نده شرکه‌تا ته‌ره‌قی کوردستان ل کو‌ماری هاته دامه‌زاندن و تا رادمیه‌کی ژيانا ئابووری پیشکه‌فت لی فی کومپانیی نه‌شیا هه‌می پ‌یداو‌یستیین خه‌لکی دابین بکه‌ت و ژبو دهریازکرنا قه‌یرانا دارایی حکومه‌تا کوردستان هه‌ولدا ده‌یین دمه‌کی و مرگ‌یت^(۱۳)، روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۴ ئەیار ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی باس ژ چوونا قازی محهمه‌د بو ته‌بریز دکه‌ت و دیاردکه‌ت کو "ماوه‌یه‌که قازی محهمه‌د بو گریدانا په‌یمان‌ه‌کا سیاسی و ئابووری دگهل حکومه‌تا ئازم‌ربایجان به‌ره‌ڤ ته‌بریز چوو بوو^(۱۴)، د ئەنجامی فی سه‌ره‌دانی حکومه‌تا کوردستان (۲۰۰۰) تومهن ژ حکومه‌تا ئازم‌ربایجان ده‌ین کرن، لی و مرگ‌رنا فی کوژمی پاره‌ی ژئ نه‌شیا پ‌یداو‌یستیین کو‌ماری ژ موچه‌یین فه‌رمانبه‌ران و موچه و مه‌زاختنن (۱۲) هه‌زار پ‌یشمه‌رگین کو‌ماری دابین بکه‌ن^(۱۵)."

ب - تووتن:

ل دەمی کۆمارا کوردستان هاتیه دامه‌زاندن داهااتی سهره‌کی و مه‌زن یی ئابووریا کۆمارای ل سهر چاندنی بوو، و ب تایبته چاندن و به‌ره‌می تووتنی وه‌ک ئیکه‌مین به‌ره‌می سهره‌کی بو هاورده‌نیا کۆمارای ده‌اته هژماردن^(۱۲)، له‌ورا دی بینین ل سهرده‌می حوکمرانیا کۆمارای ب کۆزمی (۸۰۰۰۰۰) دۆلاران کۆمارا کوردستان شیا تووتنی هاورده‌ی ئیکه‌تیا سوقیه‌ت بکه‌ت^(۱۳) ئانکو فروتتا تووتنا کۆمارای بو دهرقه‌ دبوویه ته‌گه‌ری ب هیزکرنا پیگه‌هین ئابووریا کۆمارای.

ژ به‌ریخودانا به‌ریه‌رین رۆژناما کوردستان دی بینین گه‌له‌ک بابته و ئاگه‌هداری سه‌بارته گرنکیا تووتن و ئابووریا کۆمارای هاتینه به‌لا‌فکرن، چونکه داهاتی سهره‌کی یی کۆمارای ژ تووتنی ده‌ات، له‌ورا ل ژمارا ب میژوویا ۲ حوزمیران ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی باس ژ بازرگانی و چاوانیا چاندنا شتلا تووتن بو جوتیاران دکه‌ت، دیسان ده‌ته دیارکرن کو ئیکه‌مین بازرگانیا کۆمارا کوردستان تووتن بوو و چه‌ندین ساله جوتیاری کورد ل ده‌قه‌رین کۆمارای و به‌شه‌کا زور ژ ئا‌خا کوردستانی باشتین جورین تووتنی د چاندن، له‌ورا تووتنا قان ده‌قه‌ران گه‌له‌ک یا بنا‌فوده‌نگه^(۱۴).

دیاردیته حکومه‌تا کوردستان تووتن وه‌ک داهاته‌کی سهره‌کی ددیته له‌ورا گرنکیه‌کا تایبته ب به‌ره‌می تووتنی ددان، رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۷ ئاب ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی د ئاگه‌هداریا ژماره (۱۹۸) ل ریکه‌فتی ۱۲ ئاب ۱۹۴۶ رادگه‌هینت کو "ل دویف بریارا کومیتیه‌یا نافه‌ندی یا حزبا دیموکراتی کوردستان ب هه‌می خودانی تووتنی له‌وین هه‌زه‌هین تووتنا خو بو ئازمه‌ریاجان بار بکه‌ن رادگه‌هینت خودانی تووتنی تووتنا خو بو جه‌ی دوخانیات (کارگی‌ریا تووتنا مه‌هاباد) ئاماده بکه‌ن و نرخێ تووتنی دی بشی شیوه‌ی بیت"^(۱۵):

• تووتنا په‌ ئیک (قوتایی - نیف قوتایی - به‌لگ) ههر کیلویه‌ک ب چوار ریا‌لا یه.

- توتنا پله دوو (قوتایی- نیف قوتایی- بهلگ) هەر کیلویهك ب سى ریاالا یه.
- توتنا پله سى (قوتایی- نیف قوتایی- بهلگ) هەر کیلویهك ب دوو ریاالا یه.
- توتنا پله چوار (قوتایی- نیف قوتایی- بهلگ) هەر کیلویهك ب ئیک ریالی یه^(۱۶).

دیسان حکومهتا کوردستان ههولدا تووتن ب قاچاخى ژدهقهريڻ کۆمارى نه دمرکهفتى و د ئاگههدارىهکى دا رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ۱۸ ئەيار ۱۹۴۶ دمرکهفتى تيدا هاتيه ديارکرن کو "ل دويڤ بريارا کۆمارا کوردستان ب ههمى مللهتى خوشتقى يى کورد رادگههينن هەر کهسهک بى ئاگههداريا حکومهتا کوردستان تووتن يان تريك ب قاچاخى بۆ دهقهريڻ حکومهتا نازهرىايجان بيهت و ئەگەر مالى وى هاته گرتن، ئەو کهسى خودانى مالى دى تاوانا ياسايى دمت و دى سزا ژى ژى گريت"^(۱۷).

ژلايهکى ديقه چونکه حکومهتا تههران دورپيچهکا ئابوورى دانابوو سهر کۆمارى رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ۶ ئادار ۱۹۴۶ دمرکهفتى ئاگههداريا ژماره (۲۰۱۸) ل ريکهفتى ۳ ئادار ۱۹۴۶ ب ناقى (ئاگادارى له بابەت توتن) بهلاقريه و تيدا هاتيه کو "ژلايى (۱۰۰) کهسان ژ برايڻ مەزن و ئاکنجيين باژيرى مههاباد ياداشتنامەك بۆ پيشهوا قازى محەمد نھيسين و نھيسينا قى ياداشتنامى ژبەر ئەگەرى نەگەشتنا پارى تووتن و نەفروتنا وى و ژبەر دەست تەنگيا خەلكى يە، لەورا ناچاربون ياداشتنامەكا نەرازيبونى پيشكيشى قازى محەمد بکەن"، لى رۆژناما کوردستان بەرسقا فان کەسان ددەت و دبىژيت: سەرەدان و هاتن و چووڻين قازى محەمد بۆ چارهسەرکرن کيشا نەفروتنا تووتنى يە و بۆ قى مەرەمى گەلەك دانوستاندن هاتينه ئەنجام دان^(۱۸).

پشتى قازى محەمد ههولداى ريکهکى بۆ فروتتا تووتنا کۆمارى ببينيت، (محەمد ئەمين شرفى) هەنارته تەبريز داكو ب ريکا (صمدوف)^(۱۹) پەيوەندى دگەل ئيکهتيا سوقيهت بکەت و تووتنا کوردى پيشكيشى فروتنى بکەت^(۲۰)، د

بریاره هەر کیلو ب (۲) تومەنان بیت و توتنا پله (۲) بریاره هەر کیلو ب (۱۴) قرانان بهیته کرین، ئەو کەسێن توتنا خو ژبلی دموهتا کوردستان ب فروشن و بیههه ژ دهرقه (۵۰٪) نرخێ توتنا خو ب ناغی مافین گومرکی ژ فروشکهری وهرگرت، ژ به لافکرنا فی ئاگه هدرایی دیاردبیت کو سه روکی دوخانیه ی (کارگیریا توتنا مه هاباد) (فتاحی قاضی) بوو^(۲۴).

هەر دهرباره ی وهرگرتنا گومرکی ژلایی حکومه تا کوردستان فه ل ژمارا ب میژوویا ۲۷ نیسان ۱۹۴۶ دهرکه فتی دیاردبیت کو ئاگه هدریا ژماره (۱۷۳) ل ریکه فتی ۲۴ نیسان ۱۹۴۶ هاتیه به لافکرنا و تیدا دیاردکته کو"ب ههمی مولکداریین گوندان رادگه هینن هەر ژ ریکه فتی به لافکرنا فی ئاگه هدرایی تا ئیک ههفتیا دی هەر کسه کی شه کر هه بیت پیدفیه بو کارگیریا گومرکا بهت، ئی هەر کسه کی بهروفاژی فی دهستوری رهفتاری بکته، ل دویف بریاران دی رهفتارین یاسایی دگه ل هیته کرن"، ژ به لافکرنا فی ئاگه هدرایی دیاردبیت کو سه روکی کارگیریا ههمی گومرکین کوردستان کسه ک ب ناغی (فههمی) بوو^(۲۵).

د- دژایهتیا گهنده ئیی ل کوماری:

دوان بارودوخین ئابووری یین ب زهحمته و کومارا کوردستان تیرا دبوری، قازی محهمه د و بهرپرسین کوماری ژبو پهیدا کرنا پینگا فه کا به رهفانیی ژ خه لکی ساده و هه ژار و ژبو جیبه جی کرنا دادپه رومریا جفاکی بریاردان هەر کسه ک بهرتیل و رهشوی بدته یان وهرگرت سزایا سیداره دانی ل سه ر وان کسه ان بهیته جیبه جی کرن، دی بینین روژناما کوردستان د گه له ک ژماران دا ئاماژه ب دهرکه فتنه فی یاسایی کریه، وه ک ل ژمارا ب میژوویا ۲۷ شوات ۱۹۴۶ دهرکه فتی، د ئاگه هدریه کی دا هاتیه به لافکرنا کو "ل دویف فی نقشینی ل سه ر بریارا کومیتیه یا نافه ندی یا حزبا دیموکراتی کوردستان ب ههمی فه رمانبه رین حکومه تا کوردستان و ملله تی رادگه هینن^(۲۶)، هەر کسه ل هەر پوست و کاره کی

بیت و ب چ نافعان تومهنهك يان چهند تومهنان بو ريشهبرنا كارهكى (چ ياسايى شهري و هتد) بهرتيل و رهشوه بدمت يان ومركريت^(٢٧)، پشتى ئاگههداربونا قى كارى ئهو كهسه ب خائينى مللهت و وهلاتى دهيتته نياسين و بريارا سزادانا وان كهسان ژ (١٠) سال زيندانكرن تا كوشتن [سيدارهدان] دهيتته جيبهجيكرن^(٢٨)، ئهق ئاگههداربه و بهلاقكرنا قى بريارى ژلايى كوميتتهيا نافهندى يا حزبا ديموكراتى كوردستان فه دهاته بهلاقكرن^(٢٩).

ه- ماليات (باج):

ههر ژ گرنكترين داهاتيبن كومارا كوردستان ئهوژى ماليات (باج) بون، روژناما كوردستان ب شيويهكى هوير و ئاشكهرا باس ژ دامهزراندنا دهسته و ليژنهيبين ومركرتنا باجا و بريارين گريدايى ب ومركرتنا باجى و گرنگيا سهپاندنا باجى ل سهر خهلكى بو كومارى كريبه و ژبهرفان باجان پشكهكا مهزن ژ گهنجينا كومارا كوردستان پر دكر، لهورا دى بينين پشكهكا مهزن ژ بهرپهريبن روژناما كوردستان بو دهنگوباسين مالياتا هاتينه تهرخان كرن.

دمبارهى دامهزراندنا دهستهيا (ههيئهت) ماليات روژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ٢٠ كانوونا دووى ١٩٤٦ دهركهفتى، ب ناعى (دهنگوباسى ولات) بهلاقكريبه كو ل دويش فهريانا حزبا ديموكراتى كوردستان ل روژا ١٠ كانوونا دووى ١٩٤٦ دهستهكا ماليات ژبو دهستنيشانكرنا باجين داهاتيى خهلكى هاته بيگئينان و دهست بكارى كرن و دهستهيا ماليات ژقان كهسين ل خواري پيك دهيت:

ژماره	نافين ئهندامين دهستهيا ماليات
١	حاجى داودى
٢	حاجى شير بهگى
٣	حاجى مطلب يوسفى
٤	قادر مدرسى
٥	سعيد يوسفى

صالح داودی	٦
رحیم لشکری	٧
قاسم اوظمیشی	٨
خلیل ساوجبلاغی	٩
حاجی مراد مراد بیگی	١٠
حاجی عزیز پریخانی	١١
سید علی حسن پور	١٢
قاسم مجرد متصدی بردر آمد	١٣
مجید ویسی	١٤
محمد سعید زاده	١٥

بریار هاته دان ئیکهه جار دهست ب مالیاتین باژیران بکهه، پاشان دهست ب مالیاتین گوندان بکهه^(٣٠).

پشتی پیکئینانا دهستهیا مالیات د ئاگههداریهکی دا ل ژمارا ب میژوویا ٢١ کانوونا دووی ١٩٤٦ دهرکهفتی هاتیه دیارکرن کو حکومتا کوردستان داخوازا مالیاتا دوو سالان ژبازرگان و مولکدار و خودان کاران کریه و تیدا هاتیه کو "ل دویف بریارا ژ حزبا دیموکراتی کوردستان دهرکهفتی دهست ب وهرگرتنا باجا دوو سالین (١٩٤٥ و ١٩٤٦) ژ ههمی کهسان هاتیه کرن و ل دویف یاسایا مالیات دقیت ههمی کهس باجین داهاتیی خو ب سندوقی بگههینن و پشتی دوو یان سی جارن ئاگههداریین دی ب ههمی مولکدار و بازرگان و خودان کاران ب شیوهیهکی فهرمی رادگههینن و بو تیگههشتنا رهوشا باجی و پرکرن سندوقی دشین سهرمدانا کارگیریا دارایی ل تهنیشتمزگهفتا (شاه دهرویشه) بکهه و ههلبهت گیانی مللهتی باجه و ئهگهر رهوشا دارایی مسوگهر نهبت چ کار پیش ناکهفن، بشی شیوهی ئهگهر ئاماده نهبن دی باجا ههمی کهسان ژلایی کومسیونئ فه هیته دهستنیشانکرن و نابیت ههمبهر بوچوونا کومسیونئ نهرازیبونئ دیاریکهه، لهورا دقیت بزووترین دهم بو پرکرن سندوقا مالیاتی بچن^(٣١)،

ههروهسا د ئاگههداريا ژماره (٢٢٦) ل ١٦ كانوونا دووى ١٩٤٦ هاتيه كو "ب ههمى مولكدار و بازرگان و خودان كارين باژيرى مههاباد رادگههينن ههر ژنوکه ههر كهسهكى كارتا باجى يا داهاتىي وى دگهل ئهو چهندا ژلايى كومسيونا ماليات فه بو هاتيه دهستنيشانكرن ئيكسهه ر باجا خو بو سندوقا ماليات فهگوهيزيت و نهگهر وى كهسى باجا خو گيروكر دى سزايا گيروبونى ل سهه ر وى كهسى هيته سهپاندن، لههرا ژ كهسيى باجى ددهن هيشى دكهين بو ئينانا باجى چ كيىماسيى نهكهن"^(٣٢).

ژ پيژانينين گرنه يين روژناما كوردستان به لافكرين نهوژى دامهزاندنا كومسيونا دووى يا مالياته، ل ژمارا ب ميژوويا ١٦ شوات ١٩٤٦ دمه كهفتى روژناما كوردستان بابتههك ب ناقى (ماليات) به لافكريه و تيىدا هاتيه كو "ل سهه ر بيارا جهنابى سههروكى كوومارى بو كههشتنا باجا دوو سالان بزوووترين دم كومسيونا ماليات هاته پيكنينان، و دهستهك ژ چهندين كهسيى راست و پاقر و بو نافهنديى باژيرى مههاباد ههلبژاردن، ب نامادهبوونا قازى محهمهد كهسيى مولكدار و سههروك هوزين دهوروبهريى مههاباد پيشنيار ب جهنابى سههروك كوومار پيشكيشكرن و هيشيا وان نهوويو كو بزوووترين دم قازى محهمهد بيار بدهت و باجين وان كوم بكهه ههر ژبهه ر قى چهنديى كومسيونا دووى يا ماليات هاته پيكنينان و ههر ئيك ژ هوژا نوونهريى خو ب كومسيونى دايه نياسين و دهست بكارى كرن"^(٣٣).

دقى كومبوونى دا چاوانيا رييههبرنا كارين كومسيونى ژلايى نهندامهكى كومسيونى فه هاته پيشكيشكرن و تيىدا چهندين خال روهن و ناشكهه را كرن، دقان خالان دا هاتيه دياركرن كو:

١. پيىدقيه ههمى كهسيى باجى ددهن ل دمهژميرا دهستنيشانكرى ل كومسيونى نامادهبن و بى گيروبون دهست بكارى بكهه.
٢. بو هزركرنا چهندايهتيا داهاتىي سالانه ههمى نهندام بى گيرويون ريكهفتنى ل سهه ر وى ريژا باجى بدهن.

٣. لاپه‌ری باجی ب ریکا سه‌ریه‌رشتی باجان بو هه‌می که‌سان ده‌نیریت و بی گریوبون ئیمزا دکهن و ئەو باج بو مه‌هاباد بهیته فه‌گوه‌استن.
٤. کارکرنا کومسیونێ گه‌له‌ک ب رژدی بیت بو نموونه دماوی حه‌فتیا بوریدا گه‌ره‌کا (شارویران هۆزا مه‌نگور و هۆزا پیران) ب دووماهیک هاتن.
٥. نوونه‌ر وه‌سان دیاردکهن کو ئەو باجا هاتیه دانان کیمه و ئەم هه‌ر ئیک ناماده‌نه ژبلی قی باجی هاریکاریا گیان و نه‌ته‌وه‌می ب ده‌وله‌تا کوردستانا خو بکه‌ین، چونکه ئەو باجا ئەم دده‌ین هه‌ر ئەم بو خو دده‌ین و بو زاروکی‌ن مه و پیشمه‌رگین مه خه‌رج دبیت، ژیه‌ر قی چه‌ندی هه‌زدکه‌ین باجا ده‌وله‌تا کوردستان ب جوهرکی وه‌سان بهیته ریکخستن بو ب هیزکرنا هیز و دانانا پیگه‌هه‌کی ره‌وشه‌نبیری و هه‌می کارین حکومه‌تی ژ مادیا‌تا دابین بکه‌ت و ئەف حکومه‌ته پیدقی چ تشتی نه‌بیت^(٣٤).

گه‌له‌ک جاران ئەو که‌سین باجین خو ددان گه‌روودکرن، له‌ورا روژناما کوردستان چه‌ندین ئاگه‌هداری ب ئارمانجا گه‌هشتنا باجی ل وه‌ختی ده‌ستنیشانکری و نه گریوبونا وی وه‌ک هۆشداري به‌لا‌فکریه، ل ژمارا ب میژوويا ٢٣ شوات ١٩٤٦ دمرکه‌فتی، تیدا هاتیه کو "ب هه‌می مولکدار و که‌سین ده‌وروبه‌ری‌ن باژیران و بازرگان و خودان کارین مه‌هاباد بو جارا سی و ان ئاگه‌هداردکه‌ین کو هه‌ر ژ میژوويا و مرگرتنا کارتا ده‌ستنیشانکرنا باجا داهاتی و ان، پیدقیه بزووترین دم باجا خو پیشکیشی سندوقا مالیات بکه‌ن و ئەگه‌ر دانا باجین خو زیده‌تر گریوبه‌کهن، به‌رامبه‌ر قی گریوبونی دی کارگیریا دارایی سزایی ل سه‌روان سه‌پینیت، له‌ورا هیقی دکه‌ین باج زوو به‌ینه دان"^(٣٥).

سه‌ره‌رای به‌لا‌فکرنا قی ئاگه‌هداریی لی یا دیار ئەوه کو که‌سانین باج ددان پیگیری بشان ئاگه‌هداریان نه‌دکرن، له‌ورا دی بینین روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوويا ٢٥ ئادار ١٩٤٦ دمرکه‌فتی د ئاگه‌هداریه‌کا دیدا دیاردکه‌ت کو

"ل دویف بریارا دستورا ژماره (۲۸۳۸) ل ۱۹ ئادار ۱۹۴۶ کومیتیا نافهندی یا حزب دیموکراتی کوردستان بۆ جارا سیی ب ههمی کهسین خودان مولک و داهاتیان رادگههینن کو ئەم دبیین تا نوکه ب کیمترین پینگاڤ بۆ هاریکاریا دموهتیی ژ پرکرنا سندوقا مالیات نههافیتنه و پشکهکا داهاتیی ههوه ژلایی دارایی فه هاتیه دست نیشانکرن و ههر چهنده دقیا پرکرنا سندوقا مالیات ب ئیکسهه بیت و ههمی ب دانا باجی هاتیه ئاگههدارکرن، لی ههر بیسکیشی سندوقی ناکهن و ئاخشتنا مه ب نهومی و مردگرن و دگهل قی چهندی ئهفرو سندوق پیدفی ب پاره و مهزاختنهکا زوره، دووباره وهک هاریکاری ژلایی دموهتیی فه تا ۴ نیسان ۱۹۴۶ کو (۱۱) روژان موهت ددهت داکو دفی ماوهیدا مفایی ژ وهختی بکهن و مالیاتا خو وهک پیدفی ب سندوقا مالیات بدهن و ههر گاقهکا ژ ماوی ناقبری سههپچی کرن، بزرن دی ب ریکا هیز و شارهوانیی رهفتاری دگهل وان کهسان کهن، ژیهه قی چهندی ئەم هیفی دکهین چ کارین وهسان نهکهن کار بگههیته قی ئاستی" (۳۶).

ژ ئاگههداریین د روژناما کوردستان دا هاتیه بهلافکرن دیاردبیت ئەو کهسین تا قی میژوووی ۴ نیسان ۱۹۴۶ مالیاتین خو نهادین چ پویته ب ئاگههداری و هوشداریین روژنامی نهدکرن، لهورا ل ژمارا ب میژووویا ۸ نیسان ۱۹۴۶ دهرکهفتی روژناما کوردستان د ئاگههداریهکا دیدا بهلافکریه کو "پشتی ئاگههداریا ژماره (۲۰۲۰) ل ۱۹ ئادار ۱۹۴۶ و ژماره (۱۴۹۳) ل ۲۳ شوات ۱۹۴۶ و ژماره (۷۷۷) ل ۷ شوات ۱۹۴۶ ب ههمی براییین خوشتشی و ئاکنجیین مههاباد و مولکداریین دهوروبهران رادگههینن، ههرچهنده مه موهت تا ۴ نیسان ۱۹۴۶ بۆ دانا مالیاتین خو دست نیشانکریوو، لی تا نوکه چ مالیات نههاتیه دان، لهورا بۆ ئاگههداری دیسان بۆ زانینا ههمیان رادگههینن کو ههمی براییین خوشتشی ژ خه لکی باژیر و مولکداران زیدهتر ژ دانا مالیاتین خو گیرونهکهن و ئەگهر زیدهتر ژ دانا مالیاتین خو گیرووون دی ئەنجام نهباش بیت" (۳۷).

دههمان دهمدا روژناما کوردستان ئامازه ب ناقی هندهک کهسین باجا دوهختی دستنیشانکری دا دکهن ددهت و وهسفا وان وهک کهسین نیشتمانپهروهه

دكەت كو باجین خو بۆ گىروبوون پيشكىشى سندوقا ماليات دكرن، وهك ل ژمارا ب ميژوويا ٦ ئهيار ١٩٤٦ دمركهفتى، روژناما كوردستان سوپاسنامهكى بۆ (عهلى خانى حيدرى) به لاق دكەت و دقئى سوپاسنامى دا هاتيه دياركرن كو "هەرچهنده كومسيونا ماليات هاتيه دامهزاندن و ب داخضه نهفه چهند ههيشه ههمى كهس ب دانا باجى ئاگه هداربوينه، لى تا نوكه چ باج نهگهشتينه سندوقى، به لى (عهلى خانى حيدرى) خودانى گوندى (حاجيالى كهند) داهاتىي مولكى خو يى سالا بورى بۆ كومسيونا ماليات هنارتبوو و ب پهسه ندكرنا كومسيونى داهاتى ساليين (١٩٤٥ و ١٩٤٦) بى كييم و كاسى وهك خو ل دويش بريارين كومسيونى پيشكىشكر و قى كهسى ئيكسه ربى كو فهريمانبه رين دهولهتى داخووا باجا وى بكهن رابوو باجا دوو ساليين خو كاش ب سندوقا داراييا كوردستان پيشكىشكر، ژيه رقى كارى كارگيريا داراييا كوردستان سوپاسيان ئاراستهى قى كهسى نيشتمانپه رومر و خووين پاقر دكەت و هيشيا مه ئه وه ئه وه كهسين تا نوكه باجین خو نه دايين چاڤ ل بينگاقين قى كهسى بكهن" (٣٨).

گه لهك جاران ئه گهر ئه وه كهسين مالياتى دهن پارين كاش لدهڤ نهبون، حكومهتا كوردستان ل شوينا پارهى به رههمى وى كهسى خودان كار وهك شهكر يان ههر به رههمه كى ههبا ل شوينا پارهى بۆ باجى د و مرگرتن، روژناما كوردستان ئامازه بشى جورى باجى دايبه و ل ژمارا ب ميژوويا ١٠ نيسان ١٩٤٦ دمركهفتى، روژنامى د ئاگه هداريه كى دا به لاقكريه كو "ل دويش بريارا ژماره (١٤٧) كوميتهيا نافه ندى يا حزبا ديموكراتى كوردستان بۆ وان كهسين پارى كاش نهبن كو باجا خو پى بدن دشين پسوله كا فهرمى [حواله رسميه] پيشكىشى كارگهها شهكرى يا ميانداو بكهن و كارگيريا دارايى دى ل شوينا باجى زى قه بوول كهت" (٣٩)، قيجا ئهم ههمى كهسين خودان كار و خهلكى رادگههين ههر كهسه كى باج ل سهر ههبيت بۆ دانا حسابا خو بلا سه رهدانا كارگيريا دارايى بكهن" (٤٠).

زیدەبارى قان داھاتیان کۆمارا کوردستان پالیشتى ل سەر بيشکرنا بەرپرسیڻ کۆمارى و سەرۆک ھۆزىڻ کوردى و ھژمارەکا خەلکى کۆمارى دکر، قان لایەنان گەلەک جارەن وەک ھاریکاری و پشتهقانیکن ل کۆمارى پارە پيشکيش دکر^(٤١)، ژوان کەسان وەک (حاجى بابە شىخ و غەنى خوسرموى) و چەندىن کەسىڻ دى د رۆژناما کوردستان دا باس لى ھاتىە کرن^(٤٢).

ھەر چاوان بىت بارى ئابوورى يى کۆمارا کوردستان زۆر لاواز بوو، چونکە ژبلى بەرھەمى تووتنى کۆمارى چ بەرھەمىن کشتوکالى يىن بەرچاڤ و کاریگەر بو ژيان و پىداووستىڻ خوارنى يىن رۆژانە نەبوون، ھەر وەسا چ کارگەھ و بانکىن بو ھاریکاری و پشتهقانىا خەلکى کۆمارى نەبوون و ژبەر نەبوونا ھاریکاریڻ دەرەكى و زیدەبارى دورىچا ئابوورى ژلايى حکومەتا تەھران قە و برىنا بودجا کۆمارى بوونە ئەگەر کاریگەریەکا زۆر ل لایەنى ئابوورى ل کۆمارى کرن، بەرامبەر قان ئاستەنگان داھاتىي حکومەتا کۆمارى بتنى ل سەر ئابوونىڻ حیزبایەتى و گومرگ و باجان دەھتە کومکرن، لى قان داھاتیان نەشیان خەرجیڻ کاروبارىڻ کۆمارى دابىن بکەن، لەورا دى بىنن ئابووریا کۆمارى تا ئاستەكى مەزن ئابووریهکا لاواز بوو و ئەڤ لاوازا ئابوورى د بەرپەرىڻ رۆژناما کوردستان دا ب روھن و ئاشکەرا دیاردبیت.

"ل رۆژا چوار شه‌مبی ۲ کانوونا دووی ۱۹۴۶ روونشتنا هه‌یه‌تی فه‌ره‌نگی کوردستان ل دهم‌زمیر دوو پشتی نی‌شرو هاته گی‌ران، سه‌بارت بابه‌تی قوتابخانه و دانانا دوو که‌سان وه‌ک پشکنی‌ر بو قوتابخانان دانوستاندن هاتنه کرن و هه‌روه‌سا (علی خسروی و رحیم لشکری) بو کارێ پشکنی‌ری (پشکنین) هاتنه هه‌لبژاردن"^(۴۳).

هه‌روه‌سا دهم‌بارهی دامه‌زاندنا وه‌زیری فه‌ره‌نگ (ره‌وشه‌نبیری)، رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب می‌ژوویا ۲۷ نیسان ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی دیاردکه‌ت کو "ریشه‌به‌ری قوتابخانا خسروی (حیبی) ل پیش هه‌می ماموستاین قوتابخانا خسروی ب هه‌لکه‌فتا دانانا (میرزا مناف کریمی) ل پوستی وه‌زیری فه‌ره‌نگ و (دلشاد رسولی) ل پوستی جیگر و فه‌کۆله‌ری گشتی یی وه‌زارتا فه‌ره‌نگ ب ریکا رۆژنامی سوپاسنامه‌کی پیشکیشی هه‌ردوو که‌سین نافبری دکه‌ت"^(۴۴)، پاشان رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب می‌ژوویا ۱۱ ئه‌یار ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی دیاردکه‌ت کو "حسن کاکا غازاده) نوونه‌ری فه‌ره‌نگا نه‌عه‌ده ژێ ل شوینا هه‌می ماموستایین کورو کچ یین قوتابخانا کوردستان ل نه‌عه‌ده ژیه‌ر دانانا (میرزا مناف که‌ریمی) وه‌ک وه‌زیری فه‌ره‌نگ و (دلشاد رسولی) وه‌ک جیگر و فه‌کۆله‌ری گشتی یی فه‌ره‌نگا کوردستان پی‌روzbاهیی پیشکیشی وان دکه‌ت"، ژقان هه‌ردوو پی‌روzbاهییان بومه دیاردبیت کو (میرزا مناف که‌ریمی) وه‌زیری فه‌ره‌نگا کو‌مارا کوردستان بوو و (دلشاد رسولی) جیگری وه‌زیری فه‌ره‌نگا کو‌ماری بوو"^(۴۵).

۲ - بریارین فی‌رکرنی:

د کومبوونا (هه‌یه‌تی فه‌ره‌نگی کوردستان) دا ل ۲ کانوونا دووی ۱۹۴۶، چه‌ندین بریارین گ‌رنگ دهم‌بارهی فی‌رک‌رنا زاروکان ژلایئ قی لیژنی فه‌هاتنه دهم‌بخستن ژوان بریاران:

۱. ئەو زارۆکین بێ کەس و یێن ل بازاران دەستی خو ل‌بەر خەلکی
فەدکەن(۴۶) هه‌می به‌ینه کوم‌کرن و دناق ملله‌تی دا دابه‌ش بکه‌ن و رۆژانه

ل قوتابخانا گه لاوليژ بخوينن و ژبو کومکرنا قان هه ژار و بی کهسان
شارهوانی بریار دا کو ههمیان کوم بکهن و بدهنه دهستی (حسین فروهر و
منافی کهریمی) دا کو ئهو دناڤ مللهتی دا وان دابهش بکهن.

۲. ب زۆرینهیا بوچوونان هاته پهسه ندرن کو (فروهر و کریمی) خه لکی
نهخواندموار ئاماده بکهن کو شه قان ل قوتابخانی بزمانی کوردی
بخوینن.

۳. ههمی نیشانی تابلوین کارگیری و قوتابخانه و جهین بازرگانی و
ئاڤهییان ژ زمانی فارسی بو زمانی کوردی بگهورن.

۴. ئهو زاروکی بهینه کومکرن ژبی وان ژ (۶) تا (۱۴) سالان زیدهتر نه بیت.

۵. ل دووماهیا روونشتنی دا پهسه ندرن کو ل روونشتنا بهیت جوری
جلوبه رگین قوتابیین قوتابخانان دیاریکهن^(۴۷).

ل دویف بریارا خالا سیی نافیین ههمی قوتابخانیین ل دهقه رین کوماری ژ
ناقیین فارسی بو نافیین کوردی هاته گهورین، بو نمونه روژنامی ل ژمارا ب
میژوویا ۴ شوات ۱۹۴۶ دمرکهفتی د ئاگه هداریه کی دا هاتیه کو "ل دویف فهرمانا
پیشهوا و سهروکی کومارا کوردستان ل ۱۰ کانوونا دووی ۱۹۴۶ لیژنه ک ژ
شارمزیین فه رههنگی ل کارگیریا فه رههنگی کومبوون و بریار پهسه ندرن کو
قوتابخانا په هلهوی ب نافی قوتابخانا (کرمانجی کوردستان) هاته بناقکرن"^(۴۸)،
ههروهسا ومزارهتا فه رههنگ ب شیومیه کی بهردهوام بریارین گهورینا نافیین
قوتابخانان د روژناما کوردستان دا به لاق دکرن لهورا دی بینین ل ژمارا ب میژوویا
۱۸ ئه یار ۱۹۴۶ دمرکهفتی دیاردکته کو "ل دویف فهرمانا ومزارهتا فه رههنگ و
پهسه ندرنکنا پیشه وایی کوردستان درسخانه (شاپور) بوکان ب نافی درسخانهی
(کورانی پیشوای کوردستان) هاته گهورین و ژقییری پیقه ب نافی نوی دهیته
بناقکرن"^(۴۹).

قازی محمەد پشته‌قانی بە‌لأفكرنا زمانی كوردی بوو و ژ بریارین وی یین گرنه‌گ دقئ بواریدا، رۆژناما كوردستان ل ژمارا ب میژوويا ۱۱ كانوونا دووی ۱۹۴۶ دهركه‌قتی د ئاگه‌هداریه‌كی دا به‌لأفكریه كو "ب هه‌می خه‌لكی خوشتشی یی سابلان (مه‌هاباد) رادگه‌هینن ل سه‌ر فه‌رمانا پی‌شه‌وا و بریارا حزبا دیموكراتی كوردستان هه‌ر ژ نوكه پی‌شه پی‌دقیه بو گرنه‌گی پیدان و به‌لأفكرنا زمانی كوردی خواندن ل قوتابخانان ب زمانی كوردی بیت و هه‌ر ژقی میژووئی تا (۱۰) رۆژین دی هه‌ر كه‌سه‌كی كور و كچ هه‌بن كو ژیی وان بگه‌هیته ژیی وهرگرتنا خواندن پیدقیه به‌نیرن قوتابخانی، هه‌لبه‌ته هه‌ر كه‌س ژقی بریار یی خو بده‌ته پاش ب توندترین سزا ده‌یته سزادان"^(۶۰)، د ئاگه‌هداریه‌كا دیدا هاتیه "ب هه‌می دایكو بابین قوتابیین قوتابخانی نافه‌ندی رادگه‌هینن هه‌ر ژ به‌لأفكرنا قی ئاگه‌هداریی زارووكین خو بیننه قوتابخانی و ب شیوه‌یه‌كی ریکخستی وان بو خواندن و وهرزشی نامادبكه‌ن، هه‌كه‌ر نه ب ریکا پولیسان دی ب ناچار یی زارووكین وان ئینن و دی وان سزا ژ یی كه‌ن"، ئەه‌ ئاگه‌هداریه ژلایی سه‌رووكی فه‌ره‌نگا مه‌هاباد (صدقی) هاتبوو به‌لأفكرن^(۶۱).

هه‌ر ژ پینگاڤین قازی محمەد بو به‌لأفكرنا زمانی كوردی رۆژناما كوردستان ل ژمارا ب میژوويا ۳ نیسان ۱۹۴۶ دهركه‌قتی مزگینه‌ك به‌لأفكریه و تیدا هاتیه كو "له‌سه‌ر ئەم‌ری حضرتی پیشوای كوردستان له‌ژماره (۳۲) رۆژنامه‌ی كوردستان راده‌رسی زمانی كوردی بو ئەو كه‌سانه‌ی كه‌تازه ده‌ست به‌خویندن ده‌كه‌ن (پولی او‌هل) چاپ ده‌كری پیویسته برایان و خوشكان كه‌ دیانه وی كوردی نوسین و خوینده‌وه‌ فیرین له‌م نعمته‌ گه‌وره‌ استفاده بكه‌ن"^(۶۲)، پشتی به‌لأفكرنا قی ده‌نگوباسی هه‌ر ژ ژماره (۳۲) تا ژماره (۶۷) وانین كوردی بناڤین (ده‌رسی زمانی كوردی)^(۶۳) بو فیركنا خواندن و نشیسنا ده‌ستپیک یی زمانی كوردی د رۆژناما كوردستان دا ده‌اتنه به‌لأفكرن^(۶۴).

هه‌ر د چوارچووڤی گرنه‌گی پیدانا قازی محمەد ب بواری خواندن و فیركرنی د وتاره‌كا خو‌دا به‌رامبه‌ر هۆزین كوردی باس ژ گرنه‌گی خواندن و

زانستی بۆ گه‌لێ کورد دکه‌ت و د وتارا خۆدا گله‌بیان ژ هۆزین کوردی دکه‌ت کو بۆ خواندمواریی هه‌ولین رژد ناکه‌ن و دبیزیت: "برایین خوشتی یا من ژ هه‌وه دقیت بتنی شه‌رکه‌ر نه‌بن، به‌لکو چه‌که‌کی وه‌سان هه‌لگرن کو بشین به‌رامبه‌ری له‌شکه‌ری ملله‌تین دی راوه‌ستن، نه‌و چه‌که‌ژی (زانست و خواندموارییه) من ژ هه‌وه دقیت ب زانست به‌ره‌نگاریا دوژمنی بکه‌ن (چه‌کی بی عه‌قل دوژمنی ژناق نابه‌ت)، به‌لێ ب داخه‌ ئاغاگان (سه‌روک هۆزین کوردی) ئاماده‌ نینن مفاپی ژ فیقیا خواندنێ و مرگرن، نه‌گه‌ر بیژم کورین خۆ براین خۆ بینن دا به‌نه‌ گوره‌پانا شه‌ری ناترسن و نه‌گه‌ر ده‌ه کور هه‌بن هه‌میان دئینن، به‌لێ نه‌گه‌ر بیژم دی بۆ خواندنێ هنیرن رووین خۆ گرژ دکه‌ن و ب به‌هانه‌ لیبورینی دکه‌ن و نه‌گه‌ر بیژم قوتابخانه‌کی ل گوندین خۆ ئاقابکه‌ن بی دهنگ و مه‌نده‌هوش دمینن"، پاشان باسی ملله‌تی روس و پیشکه‌فتنا وان یا زانستی دکه‌ت و هه‌روه‌سا دبیزیت: "پێخه‌مبه‌ر (ص) دبیزیت (اطلبو العلم من المهد الی اللحد)، و دبیزیت ل ژيانا کوردان دا سی تشتین مه‌زن گه‌له‌ک پیدقی نه‌ (خواندن، ره‌وشت و په‌رومردا باش، فیداکاری)"⁽⁹⁰⁾.

۳ - قوتابخانین بزمانی کوردی:

۳ - أ - قوتابخانا گه‌لاویژ:

روویه‌کی گه‌ش بین کارین حکومه‌تا کوردستان گرنگی دان ب خواندن و دامه‌زراندنا قوتابخانان بوو و روژناما کوردستان پیزانینین گرنگ دمه‌ریاره‌ی دامه‌زراندنا قوتابخانان و ب تایبه‌ت (قوتابخانا گه‌لاویژ) به‌لاقی دکه‌ت، له‌ورا ل ژمارا ب میژوویا ۴ شوات ۱۹۴۶ دمه‌رکه‌فتی ب ناغی (مه‌درسه‌ی گه‌لاویژ) باس ژ دامه‌زراندنا قوتابخانی دکه‌ت و تیدا دیاردکه‌ت کو ل دوپه‌ بریارا روونشتنا هه‌می نه‌ندامین باژیری ل روژا ۴ ئه‌یلول ۱۹۴۶ ل نیزیگ ته‌نشت پرا سور کوم ببوون، دقێ روونشتنی دا قازی محه‌مه‌د دبیزیت: "ئه‌قرو بومه‌ دانانا قوتابخانه‌کا ملی ب ناغی قوتابخانا گه‌لاویژ گه‌له‌ک پیدقیه، و دقیت وانه‌ ب زمانێ دایکو

بابین مه تیدا بهیته گوتن و ل دهستیگی پیچ پیچه بشین خه لکی بینه سه رینکا راست و ژ خهوا وان هشیار بکهن" (۹۶).

پشتی ناخستنا قازی محهمه د بدووماهیك هاتی (مه لا داودی) (۹۷)
داخوازكر و گوت "ئه گهر مهره ما پیشه وای پیشکیشكرنا هاریکاری یه ب قان
نزیكان دی قوتابخانه کی ل گهره كا (قوله قهبران) دامه ززینن"، پاشان دهستهك ژ
لاوین باژیر و ژ دلسوزین دهو روبه رین وان هاتنه دهف مه لا داودی و داخوازا فهكرنا قی
قوتابخانی كرن، و تا شه فا ۱ حوزهیران ۱۹۴۶ ل خانیی (حاجی احمد گادانی)
قوتابخانهك ب نا قی (گه لاویژ) دانان و ئیکه م که سین هاریکاری پیشکیشكرین
ئه قین لخواری بون:

(عزیز، ابراهمیان، حسن حسن پور، محمد داودی، علی فرهادی، سید
عبدالله طه زاده، حامید خسروی، صدیق معروفی سهراج، هاشم موسی زاده) بون و بو
نیشانانا خواندنی دوو ماموستا (كاك سعید داودی) بو گوتنا وانا زمانی كوردی
و (كاك رحمان طلعتی) بو گوتنا وانا زمانی روسی هاتنه دانان (۹۸)، و ژ بهر قی
قوتابخانی چ پاره نه بوو بو بهیته خه رجكرن، حاجی مصطفی داودی، میرزا سعید
یوسفی، میرزا مجید ویسی، سید قادر افتخاری هاریکاری بو تهختین داری (مقاعد)
و روناهیی پیشکیشكرن و بریار هاته دان كاك سعید داودی ماموستایی زمانی
كوردی ههیشی (۲۰) تومه نان و كاك رحمن طلعتی ههیشی (۱۰) تومه نان ل شوینا
زهحمه تیا وان پیشکیشی وان بکهن (۹۹).

ژ بهر پیدفیا قی قوتابخانی (قاسم آغای ایلخانی زاده) (۱۰۰) تومه ن
پیشکیشی پیدفیین قوتابخانی كرن (۱۰۱)، بقی چهندی كه سی نا قبری دبیته كه سی
دوو هاریکاری پیشکیشی قوتابخانی كری، چونكه ئیکه م كهس پیشه وای (قازی
محهمه د) (۱۰۱) بوو و یی دووی (قاسم آغای ایلخانی زاده) بوو، و بو ماوی دوو ههیشان
قوتابخانی خه رجیین خو ژقی ریژا پاره ی د مه زاختن، پاشان (حاجی سید عبدالله
طه زاده) خانیه کی خو رووبه ری وی مه زنتر بوو بهرام بهر كریه كا كیم پیشکیشی

هەمیان دوو پۆلین وانین زمانی روسی یین شەفانە ل قوتابخانا گەلاویژ فەکرێه و ب شیوهیهکی ریکخستی وانین بزمانی روسی لی دەینە خواندن، ئەو کەسین دقین زمانی روسی فیڕین بزووترین دەم سەرەدانا دەفتەرا کارکیریا فەرەهنگا کوردستان بکەن و ناڤین خۆ بنڤیسن داکو شەفانە مژوولی وەرگرتنا وانە و خواندنا زمانی روسی بن"، ئەف مزگینیه ژلایئ جیگرئ سەرۆکی فەرەهنگا کوردستان (دلشاد رسولی) فە هاتیە بە لافکرن^(۷۰).

دەریارە خەرجیئ قوتابخانا گەلاویژ فی قوتابخانی چ داھاتی نەبوو داکو بشیت پی خەرجیئ قوتابخانی و موچەیین ماموستایان بەدەت، لی گەلەک کەس و لایەنان ھاریکاری و پشتمەنیا مادی پیشکیشی فی قوتابخانی دکرن، وەک ل ژمارا ب میژوویا ۲۶ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دەرکەفتی رۆژناما کوردستان ب ناڤی (یارمەتی) بە لافکرێه و تیدا ریژەبەرئ قوتابخانی (مەلای داودی) ھاریکاریان وان کەسین پارە پیشکیشی قوتابخانی کرین بو رۆژناما کوردستان دەنیریت و تیدا دیاردکەت کو "برایئ خوشتی (ھەژار) ھۆزانانی کۆماری (۲۰۰) ریال وەک ھاریکاری بو قوتابخانا گەلاویژ پیشکیشکرن و برایئ مە (سید مصطفی سیدی) (۹) شوشەین جەوھەری یین سور و (۱۰۰) لاپەرین کاغەزی سپی و ئیک دەستی پینوسی قامیشی بو قوتابیئ ھەژار یین قوتابخانا ناڤبری پیشکیشکرن"^(۷۱)، و د جەژنەکا سەرپەخوی دا (برایمی ایلخانی زادە) (۳۰۰) تومەنان بو زاروکیئ قوتابخانا گەلاویژ خەرچ دکەت^(۷۲)، زیدەباری فان ھاریکاریان (قاسم آغای ایلخانی زادە) ل جەژنا شرکەتا تەرەقی کوردستان دبژیت: "نوکه ژلایئ ومزارەتا معارف (پەرۆمردە) یا کوردستان چ بودجە بو قوتابخانا گەلاویژ نەھاتیە دانان، لەورا ئەز (۱۰۰۰) تومەنان پیشکیشی فی قوتابخانی دکەم"، پاشان ئەو کەسین ل جەژنی نامادەبوین ھەر کەسەکی ل دویف شیانین خۆ کۆژمەکی پارە پیشکیشی فی قوتابخانی کرن^(۷۳).

۳ - ب - قوتابخانین دی:

ژیلی قوتابخانا گه لایوژ قازی محهمه د و حکومهتا کومارا کوردستان گرنگی ب دانانا چهن دین قوتابخانین دی دکرن و ب مهره ما به لاقکرنا خواندن و فیرکرنی ئەه قوتابخانه ل دهقهرین جودا جودا یین کوماری د دامه زرانندن، دهمبارهی دامه زرانندا قان قوتابخانان روژناما کوردستان چهن دین دهنگوباسین جوراوجور به لاقکرینه و نامازه ب دامه زرانندا چهن دین قوتابخانان کریه وهک ل ژمارا ب میژوویا ۱۳ ئادار ۱۹۴۶ دهرکهفتی باس ژ (دانانی مدرسه ی کچان له شاری شنو) دکهت و تیدا هاتیه کو "پیدقیه ژن ژی بخوینن و زانستی وهرگرن، لهورا جهنابی سهروکی حزبا دیموکراتی یا شنو (قاضی محمد خضری) ههولدا کو قوتابخانا کچان ژی لشی باژییری بهیته فهکرن و ل سهرفه رمانا فی جهنابی ئەهقرو قوتابخانا کچان هاتیه فهکرن و پیدقیه خه لک کچین خو بهنیرن فی قوتابخانی و مژوولی خواندنی بن^(۷۴)، ئەه دهنگوباسه ژلایئ سهروکی قوتابخانا شنو (حسن کاظمی) هاتیه به لاقکرن، ههروهسا روژنامی ل ژمارا ب میژوویا ۶ نیسان ۱۹۴۶ دهرکهفتی دهنگوباسین دامه زرانندا قوتابخانا اکابری یایان (ژنن مهزن) بو ژنان به لاقکریه و تیدا هاتیه کو "ل دویش فه رمانا پیشه وایی کوردستان لدهستییکا سالا نوی ۲۱ ئادار ۱۹۴۶ قوتابخانا (اکابری یایان) لجهی قوتابخانا کچان هاتیه دامه زرانندن و تا نوکه نیزیکی (۴۰) کهس ژکچ و ژنان بو خواندنی لشی قوتابخانی ناقتین خو تومارکرینه و ههمی روژان ل دهمژمیر ۳ لجهی ناقری کوم دبن و مژوولی خواندنی دبن و ل سهرفه می کچ و ژنن نه خواندموار پیدقیه ژفی نعمهتا مهزن مفایی وهرگرن و بو خواندن و فیربوونا زانستی لشی قوتابخانی نامادبن"، ئەه دهنگوباسه ژلایئ ناموژگاریا قوتابخانا کچان (کبرای عظیمی) هاتبوو به لاقکرن، دهیته تیبینی کرن ئەه قوتابخانه بو ژن و کچین نه خواندموار هاتبوو فهکرن^(۷۵).

ههر دهمبارهی فی بابتهی روژنامی ل ژمارا ب میژوویا ۱۰ نیسان ۱۹۴۶ دهرکهفتی دیاردکهت کو "ل سهرفه رمانا پیشه وایی کوردستان ل شهقا ۵ نیسان

١٩٤٦ پینچ پولین شهفانه بو مهزن و خواندهفانان ل قوتابخانا كوردستان هاتنه شهكرن و شهفانه ل دهمزميز (٨) تا دهمزميز (١٠) سهه و پینجی كهس لژیر چاقدیریا ماموستایین خودان سهریور مژوولی خواندنا زمانئ كوردی و روسی دین" (٧٦)، دیسان ئەهف ئاگههداریه ژلایئ ریژهبهری قوتابخانا كوردستان (مبلغی) هاتبوو به لآفكرن (٧٧).

زیدهباری دامهزراندنا فآن قوتابخانان حكومهتا كوردستان و سهركردایهتیا وی گرنگیهكا تاییهت ب كهه نهتهوهمیا جوهی ل باژیری مههاباد ددان (٧٨)، و ژیهردا كور و كچین جوهییان ژ خواندنا زمانئ عبری بی بههرنهبن و زمانئ زگماکی یئ خو فیربین (٧٩) ب بریارا قازی محهمهه قوتابخانهكا خواندنا زمانئ كوردی و عبری دهیته دامهزراندن، رۆژناما كوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١١ ئاب ١٩٤٦ دمركهفتی د ئاگههداریهكئ دا به لآفكریه كو ب ههمی خهلكئ ئاكنجیئ مههاباد رادگههینن ل دویف بریارا پیشههوايئ كوردستان و كارگیریا فهرههنگ قوتابخانهك بزمانئ كوردی و عبری دهیته شهكرن، پیدقیه ههر ژ میژوویا قئ ئاگههداریئ زاروكیئ خوچ كوریا كچ ب دهفتهرا قئ قوتابخانی بهرامبهه ئاقاهیا (داود زاده) (٨٠) بدهنه نیاسین (٨١).

٤- شهكرنا خولئین فیركرنئ بو ماموستایان:

ژیو ب هیزكرنا ئاستئ ماموستایان دلایهئنی خواندن و فیركرنئ دا خولئین فیركرنئ (دورات تدریسیه) ژلایئ ومزارهتا فهرههنگا كوردستان دهاتنه شهكرن، ئەهه ژی پینگا فهكا مهزن بوو بو بهیزكرنا ئاستئ زانستی ل قوتابخانیئ كو ماری، دهمبارهی شهكرنا خولئین فیركرنئ رۆژناما كوردستان ل ژمارا ب میژوویا ٢ تههوز ١٩٤٦ دمركهفتی د ئاگههداریهكئ دا به لآفكریه كو "وهك پیدقی هاته زانین بو پیشكهفتنا ئاستئ پیزانیان ل دهف براییئ ماموستایان خولهكا فیركرنئ بو ماوی (٢) ههیشان بهیته شهكرن و مههم ژ شهكرنا قئ خولا زانستی ژیهردوو ئەنجاما یه":

پیشکەفتنا ئاستی پیزانین ماموستایان داکو باشتر بشین خزمەتی ب
فەرھەنگا کوردستان بکەن.

پشتی ب دووماھیک هاتنا فی خولاً دوو هەیشی ئەزمونەک ب هەمی
ماموستایان دەیتە کرن و هەر ئیک ل دوویف ئاست و شیانی وی پلەیا کارگیڕیا
خۆ و مردگیت^(۸۲).

دیسان ئەو وانین لشی خولاً زانستی بو ماموستاین قوتابخانین کو ماری
دەواتنە گوتن د روژناما کوردستان دا وەک لخواری هاتیە باس کرن:
شعبە- ریاضیات - حساب - هندسە - جەبر
ادبیات - شعر و ادبیاتی کوردی و فارسی - تاریخ و جغرافیا
طبیعیات - فیزیک - شیمی (کیمیا) - زمین ناسی (زەوی ناسی) -
گیاه شناسی (رووهک ناسی) - حیوان شناسی (گیانە وەر ناسی).
پولین کومەلایەتی - پەرورەدە - وەرزش - گورانی کوردی - بەداشت
(تەندروستی)^(۸۳).

ب - بە لاقرنا رموشەنبیری کوردی یا گشتی:

۱ - دامەزراندنا پەرتوو کخانان:

کو ماری کوردستان گرنگیەکا تایبەت ب لایەنی دامەزراندنا
پەرتوو کخانان و بە لاقرنا رموشەنبیری ددا، دەرباری فی بابەتی روژناما
کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۶ شوات ۱۹۴۶ دمرکەفتی هاتیە کو "ل دوویف فەرمانا
سەروکاتیا کو ماری کوردستان هاتیە بەرچاقکرن کو پەرتوو کخانەک بو مضای
هەمیان ب تایبەت نقیسەرین روژنامە و گو فارا کوردستان ل کارگیڕیا روژنامی
دامەزرین"^(۸۴)، لەورا ئەو کەسین پەرتوو کین خواندنگەها عیسی زاده و
پەرتوو کخانا فەرھەنگی ل دەق وان هەبن پیدقیە رادەستی کارگیڕیا روژناما
کوردستان بکەن^(۸۵)، پشتی بە لاقرنا دوو ئاگە هەداریان دەرباری رادەستکرن

پەرتووکان روژناما کوردستان سوپاسیەک بو دوو کەسان پێشکێشکریە ئەوژی (سید قادر جعفری) کو (٢٥) بەرگین پەرتووکان و (قادری مدرسە) (٢٠) بەرگین پەرتووکان بو پەرتووکانا چاپخانا کوردستان پێشکێشکر، بەرامبەر کاری وان روژنامی سوپاسنامەک بو وان بە لاکریە^(٨٦).

ژ پینگاقین دی یین حکومەتا کوردستان دبواری خواندن و رهوشەنبیری دا دامەزراندنا پەرتووکانەکا نەتەومی بوو، دامەزراندنا پەرتووکانی وهک پیدقیەکا شارستانی و بو بەرزکرنا ئاستی زانیاری و رهوشەنبیری خەلکی کورد ل کۆماری بوو، لەورا بریار هاتە دان هەمی پەرتووک و چاپەمەنی و دوکیومینت هەبن ل ئیک جە بهینە کومکر و ببیتە دەستییک بو دامەزراندنا پەرتووکانەکا مەزن^(٨٧)، دەریارەمی دامەزراندنا قی پەرتووکانی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١٧ ئادار ١٩٤٦ دەرکەفتی ب ناقی (دامەزراندنی کتیبخانەمی میلی) بە لاکریە و تیدا هاتیە "چونکە پیدقیەکا زور ب هەبوونا پەرتووکانەکا نەتەومی ل باژیاری مەهاباد هەست پی دەیتە کرن، پێشەوایی کوردستان بریاردا بزوتترین دەم دەست ب کومکرنا پەرتووکین خواندنگەها عیسی زاده و فەرەنگ بەیتە کرن و جەئ وی ل سالونا تەنیشت چاپخانا کوردستان بەیتە دانان و پەرتووکانەکا نەتەومی و گشتی بەیتە قەکرن"^(٨٨).

ژیلی قان پەرتووکانان، پەرتووکانەکا دی ب ناقی (کتب خانەمی فەرەنگ) دەیتە دامەزراندن و روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ٢ تەموز ١٩٤٦ دەرکەفتی ئامازە ب دامەزراندنا قی پەرتووکانی کریە و تیدا هاتیە کو "پەرتووکانەکا ب ناقی (کتب خانەمی فەرەنگ) ل تەنیشت قوتابخانا گەلاویژ هاتە قەکرن، هیشی ژ براین خوشتی دکەین چ ب پەرتووک و چ ب میز و کورسیک هاریکاریا قی پەرتووکانی بکەن، چونکە ئەق پەرتووکانەکا بو مفایی هەمیانە"^(٨٩)، هەرچەندە ئەق پەرتووکانەکا نوو هاتبوو دامەزراندن لی د ماومیەکی کیم دا شیان (٦٠٠) بەرگ ژ پەرتووکین کوردی و فارسی و عەرەبی و تورکی و فەرەنسی و ئینگلیزی و روسی کوم بکەن^(٩٠).

ههرد چوارچووڤی گرنگی پیدانا قازی محهمه د ب بواری به لاقرنا زمانی کوردی بریاردا خوتبیین روژا ههینی ب زمانی کوردی بهینه خواندن، چونکه مزگهفت بو حزبا دیموکراتی کوردستان و حکومهتا کوردستان گرنگ بوو و قازی محهمه د گهلهك ژ کومبوونین گرنگ ل مزگهفتی دكرن و لویری دگه ل زانایین ئاینی و مهزنین کوردان دانوستاندن سهبارهت گهلهك بابتهین گرنگ دكرن^(٩١)، پشستی قی بریاری بو ئیکهه جار خوتبا روژا ههینی ب زمانی کوردی ل باژیری مههاباد و دهقهرین کوماری دهیته خواندن و روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوويا ٤ شوات ١٩٤٦ دمرکهفتی ب ناڤی (ههوهل جاره که ختبهی جمعه به کوردی دهخویندریتهوه) به لاقریه و تیدا هاتیه کو "ههوه دمرانن سالیکی تهواوه کهله لایهن حزبهوه دستور به امامی جمعه درابو که خطبه ی جمعه به کوردی بخویندریتهوه و امام له پیشدا خطبه کهی به کوردی دهخویندهو پاشان به عربی به لا دوینی ١٢ - ١١ - ١٣٢٤ (١ شوات ١٩٤٦) امام پاش بسمله. حمدله. تصلیه. آیه خطبه کهی به کوردی خویندهوه دلی ههوه کوردیکی پی رون بو و بهتهواوی لی حالی بون"^(٩٢).

ههروهسا قازی محهمه د بریاردا (مه لا حسین مجدی)^(٩٣) ههمی ئیمامین مزگهفتان ل ههمی باژیر و گوندین کوردی ئاگه هدار بکهت دوویاتکرنی ل سه ر قان بابتهان بکهن (ریزگرتنا یاسا و ئاینی و ئاڤاکرنا نه خوشخانان و کاریگه ریا ئیمناهیی د سه رکهفتنا نیشتمانی دا و ئیکگرتنا نه تهوهیی و گهلهك بابتهین دی)، پیدقیه ئهف جورین بابتهان بهرچاڤ بهینه و مرگرتن و خهتیبیین گوندان ژی پشتهفانیی لقی بریاری بکهن^(٩٤)، بشی شیوهی زهلامین ئاینی شیان رولهکی باش د رهوشه نبیرکرنا هاوه لاتیان و راوهستاندنا وان دگه ل ریزین کوماری بگین^(٩٥).

ژ کرنگی پیدانین رهوشه نگیری یین حکومتا کو مارا کوردستان ئه وژی دانانا ئیزگی رادیویا مه هاباد بوو، روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوو یا ۴ ئه یار ۱۹۴۶ ده رکه فتی ب نا قی (کوردستان قسان ده کا) به لافکریه و تیدا با سی دامه زاندا ئیزگه هی رادیویا مه هاباد دکه ت و دیاردکته کو "ل روژا سی شه مبی ۳۰ نیسان ۱۹۴۶ ئیزگه هی رادیویا مه هاباد پایته ختی حکومتا کوردستان دگه ل (۵) ده زگه هین سه ماعین ده نگ بهرز (۱) - ل هه وشا باره گایی حزبا دیموکرات ۲- ل پیشمه رگه خانه ۳- بهرام بهر شاره وانی ۴- ل بهرام بهر خانی پیشه ووا قازی محمه د ۵- بهرام بهر مزگه فتا عباس آغا) دانان، بقی هه لکه فتی جه ژنه کا مه زن ل باژی ری مه هاباد هاته گیران و بهر پرسی ن کو مار و حزبی پشکداری تیدا کرن"، و (دلشادی رسولی) ژلایی وهزارمه تا فرهه ننگ ل بهرام بهر مایکروفونی وتاره ک خواند و تیدا سوپاسیا ئیکه تیا سو فیه ت کر هه مبه ر قی دیاریا ئیزگه هی رادیویا^(۹۶)، ل ل ده می جه ژن گیرانا ئیزگه هی رادیویا (قازی محمه د) ل ته بریز بوو و پشتی زقری ل ۲ ئه یار ۱۹۴۶ ل ده مز می ر (۶) پشتی نیضرو وتاره ک پیشکی شکر و تیدا پیروزیا هیا ملله تی کورد بقی ده سکه قتنی کر و د وتارا خودا دبیزی ت: "برایانی خوشه ویست له دامه زاندا نی ده ستگای رادیو ئه م موفقیتیه ی (سه رکه فتان) که ده ستان خستوهه تبریکتان لی ده که م چونکه له وه ختی کردنه وه ی ده ستگای رادیو لیره نه بوم ایستا احساساتی خوم نسبت به پیشکه وتنی ایوه اظهار ده که م، ئومیده وارم که لیره به دووا روژ به روژ بتوانین له مسایلی مدنیدا پتر ترقی بکه ین، له هه موو شتیک چاتر بو ایمه ئه وه یه که بتوانین قسه ی خومان به گوی دنیا بکه ینین و تصدیق ده فه رموون که هه موو شتیک وورده وورده ترقی پیدهدری، دیسان ده توانین به هوی ئه م ده ستگایه ده رسی اخلاقی فلاحتی، به برایانی خوشه ویست بلیین و له آینده ش دا بهرنامه یه کی باش بو رادیو که مان دیاری ده که یین"^(۹۷)، "په خشکرنا ئیزگه هی رادیویا ل باژی ری مه هاباد بو ئیکه مین جار بو په خشی

رادییوی دهنگو هاوارین کوردان ب گوھین تاکه که سین ملله تی کورد دگه هینیت" (۸۸).

هەر دهرباره ی ئیزگه ی رادیویا کوردستان روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۶ حوزمیران ۱۹۴۶ دمرکه قتی د دهنگوباسین نافخویی دا ب ناقی (اخباری نیو خومان) ل دووماهیا فان دهنگوباسان ب ناقی (دانان) به لاقکریه و تیدا دیاردکته کو "علی خسروی ل دهستیپکا هه یفا حوزمیران ۱۹۴۶ وهک جیگری و مزارهتا تبلیغات و ریشه بهری ئیزگه ی رادیوی هاته دانان و بریارا فه رمی بو وی هاته هنارتن و هەر ژفی میژوو ی پی شه دهست بکارکریه" (۸۹).

هەر چاوان بیت په خشی رادیویا کوردستان نه دگه هشته باژیرین دی یین کو ماری و وهک دهنگه کی ناوچه یی بو باژیری مه هاباد ما، لی هەر فی رادیوی شیا روله کی کاریگهر ل ئیکرتنا زمان و گه شه پیدانا هه ست و هشیارکرنا نه ته وه یی دهزرا گهستی یا خه لکی دا بگیریت، دگه ل کرتنا باژیری مه هاباد ژلای ل هه شکه ری ئیرانی شه ئیزگه ی رادیویا کوردستان هاته گرتن (۹۰).

۴ - ئیکه مین سینهمایا کوردی:

ئیک ژ هه ولین دی یین حکومهتا کوردستان دبواری رهوشه نبیری دا دامه زراندا سینهمای بوو، دیاره سینهما وهک هویه کا راکه هاندنا دیتنی و بو گه شه پیدانا هشیاریا سیاسی و جشاکیا خه لکی بوو، چونکه دوی سه رده میدا زوریه یا خه لکی کورد نه خواندهوار بوون و سینهما وهک هویه کا بورینا وهختی (۹۱) و بو تیگه هشتنا خه لکی نه خواندهوار گرنگیه کا زور هه بوو، دگه ل ئینانا دهنزگه ی رادیوی ژلای کاریبه دهستین سوقیهت شه دهنزگه ی سینهمایا گه روک وهک دیاری پیشکیشی حکومهتا کوردستان کرن (۹۲).

دهرباره ی ئینانا دهنزگه ی سینهمای روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۹ شوات ۱۹۴۶ دمرکه قتی ب ناقی (سینمای کوردستان) به لاقکریه و تیدا دیاردکته کو "جعفر آغای کریمی داخواز ژ حزبا دیموکراتی کوردستان کر کو ئیمتیازا

سینه‌مایه‌کی ب ناڤی (سینه‌مایا کوردستان) بدهنه وی و داخوذا وی ئاراسته‌ی پیشه‌وا قازی محهمهد کرن و ئیکسهر ب ژمارا (۹۱) ل ۳ شوات ۱۹۴۶ ئیمتیاز وهرگرت و گه‌له‌ک ریزگرتنا وی کرن و لسه‌ر بریارا سه‌روکاتیا کۆماری گوره‌پانا قه‌پانا تووتن کیشانی کو ل کارگیریا تووتنی بوو بو باره‌گایی سینه‌مایه‌ی هاته‌هه‌لبژاردن و ده‌ستوور هاته‌دان کو (حسن ارجمندی) وه‌ک ریڤه‌به‌ری سینه‌مایا کوردستان ده‌ست ب کاری ریڤه‌برنا سینه‌مایه‌ی بکه‌ت" (۱۰۳)، لی یا دیار ئه‌وه ئه‌ڤ پرۆژه بسه‌رنه‌گرت و نه‌هاته‌بجه‌ ئینان.

پشتی ماوه‌یه‌کی ئیکه‌تیا سوڤیه‌ت ئیزگه‌هی رادیوی دگه‌ل دمزگه‌هی سینه‌مایه‌ی وه‌ک دیاری پیشکیشی حکومه‌تا کوردستان کر و روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۴ ئه‌یار ۱۹۴۶ دمزگه‌فتی دیاردکه‌ت کو "ئیکه‌تیا سوڤیه‌ت ئیزگه‌هی رادیوی دگه‌ل دمزگه‌هی سینمای سیاری (سینه‌مایا گه‌روک) ب کوردستانا ئازاد به‌خشی، و ب شه‌ڤ دمزگه‌هی سینه‌ما ده‌ست بکاری دکه‌ت" (۱۰۴) و پشتی ماوه‌یه‌کی فلمه‌کی نوی ژلایی ومزاره‌تا تبلیغات فه کو باس ژ قاره‌مانیا ئیکه‌تیا سوڤیه‌ت دکه‌ت نیشان دهن، له‌ورا دی بینین روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۷ حوزه‌یران ۱۹۴۶ دمزگه‌فتی ب ناڤی (سینمای کوردستان) به‌لاڤکریه و تیدا دیاردکه‌ت کو "صحنه‌ی سینمای کوردستان که‌چه‌ندی له‌وه‌ی پیش له‌لایه‌ن وزاره‌تی به‌رزی تبلیغات‌ه‌وه‌ ده‌ست به‌سازکردنی کرابوو دوایی هات" و فیلمی نوی گه‌له‌ک ب ره‌وشته‌کا به‌رز کو ئه‌ندازه‌یا لیبورین و نیشتمان په‌رستیا قاره‌مانیا جه‌ماوه‌رین سوڤیه‌ت نیشان ددا و دیاردکه‌ت کو ئه‌ڤ ملله‌تی ئازا بو پاراستنا نیشتمانی خوشتی چ فیداکاری پیشکیش کرینه، ل دووماهی رادگه‌هینیت کو "بیدقیه‌ براین ئاکنجین مه‌هاباد و ده‌روبه‌ران مفایی ژی بکه‌ن و ب تایبه‌ت ژلایی ومزاره‌تا تبلیغات فه رادگه‌هینن ل ده‌می چوونا بو سینه‌ما و ل وه‌ختی دمزگه‌فتن و روونشتنی دا ریڤه‌خستنی (انضباط) به‌رچاڤ وهرگرت" (۱۰۵).

دووماهیگ ده‌نگوباس ده‌ریاره‌ی سینه‌مایا کوردستان روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۸ ته‌موز ۱۹۴۶ دمزگه‌فتی ب ناڤی (فیلمی عاسمان له‌سینمای

كوردستان) به لاقكريه، ئەهف فلهه ژ دوو پشكان پيک دهيت د پشکا ئيکي دا بشيوهيهکي ئەدهبي باس ژ بهفر و دمريابهکا بي دەنگ دکهت و قى ديمهني کاريهري ل سهر ته ماشه قانان کر و ژ وانه کا مهزن يا ناموژگاريان پيک دهات، و پشکا دووي ههر ب شيوي ئەدهبي باس ژ گياني زه لامين مهزن و شههيدين دريکا نازاديي و ههرومسا گياني ژن و زاروڪين بي گونهه ئەوين بوينه قوربان دکهت^(١٠٦).

ههر چاوان بيت سينه مايا كوردستان ل مههاباد وهك ئيکه مين سينه مايا كوردی د ميژوويا كوردی دا دهيت هژماردن و قى سينه ماياي شيا تا راديههکي باش خزمهتهکا رهوشه نبيري پيشکيشي خه لکي مههاباد و ب تاييهت خه لکي نه خواندهوار بکهت.

ههر چه نده ماوي حوکمرانيا حوکومه تا کو مارا كوردستان ب تني (١١) ههيف بوون، لي سهره راي قى ماوي كورت قى کو ماري شيا لاپه رههکي زيرين دبواري خواندن و فيرکرن و بواري رهوشه نبيري دا تومار بکهت و ئەو هيشي و ئوميدين گه لي كورد چه ندين سال بون لهيشيا جيبه جيکرنه وان بجه هاتن، ديسان ئەو مافين فيرکرن و رهوشه نبيري بين گه لي كورد زي بي بههر دماوي حوکمرانيا کو ماري دا ئەهف مافه هاتنه جيبه جيکرن، و ئەهف پينگاف و کارين دقې پشکي دا باس زي هاتيه کرن باشتري به لگه نه بو دهسکه فتيين کو ماري دبواري خواندن و فيرکرن و رهوشه نبيري دا.

حزبا دیموکراتیا ژنن کوردستان:

د هه می قوناغین میژوویا کوردی دا ژنا کورد رۆلهکی دیار هه بوو، ب تایبته ل سهردهمی نوی دی بینین چهن دین ژنن کورد یین ناقدار هه بون، وهک خانزاد⁽¹⁰⁷⁾ و عادلّه خانم⁽¹⁰⁸⁾ و کوثر⁽¹⁰⁹⁾، ههروهسا ل سالآ 1919 ژنن کورد شیان نیکهه کومه لآ (ژنن کورد)⁽¹¹⁰⁾ دامه زینن، ولدویف نقیسینین رۆژناما کوردستان دیاردبیت کو ژنا کورد رۆلهکی بهرچاڤ و دیارد کو مارا کوردستان دا هه بوو.

أ- دامه زانندا حزبا دیموکراتیا ژنن کوردستان:

کو مارا کوردستان گرنگیه کا بهرچاڤ ب رولی ژنا کورد ددا، ژ گرنگترین کار و چالاکیین ژلای ژنن کو ماری فه هاتینه نه نجام دان تهوژی دامه زانندا (حزبا دیموکراتیا ژنن کوردستان)⁽¹¹¹⁾ بوو و رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا 17 ئادار 1946 دهرکه قتی ب ناڤی (سازکردنی حزبی دموکرات، له لاین ژنانی کوردستان) به لآ فکریه و تیدا دیاردکته کو "ل رۆژا جومعه 15 ئادار 1946 ژلای یای⁽¹¹²⁾ ژنا پیشه وای کوردستان (مینا خانم) و ژماره کا زور ژ ژنن تیگه هشتی یین کوردستان ل دهم ژمیر (3) پشتی نیفرو ل نه نجومه نی فرههنگی کومبوون و ب سهروکاتیا ژنا پیشه وای کوردستان (حزبا دیموکراتیا ژنن کوردستان) هاته دامه زانندن و ژماره کا زور ژ ژنان ناڤین خو تومارکرن و هه یفانهیا نه ندامه تیا خو ژ تومه نهک تا (10) تومه نان بستوهی خوڤه کرتن"⁽¹¹³⁾.

ب - دسته‌کا دامه‌زاندنا حزبی (ئه‌ندامین وی):

روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۰ نیسان ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی ب نا‌قی (کنفرانسی سخنرانی یایان) ئانکو (کونفرانسی و تارین ژنان) به‌لأفکریه^(۱۱۴)، هه‌ر د‌قی کونفرانسی دا ئه‌ندامین قی حزبی دهینه هه‌لبژاردن و ئه‌ف پیژانینه د وتارا (یای خانم‌لی امامی) دا دیاردبیت و وتارا وی ل ژمارا ب میژوویا ۲۴ نیسان ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی هاتیه به‌لأفکرن و د وتارا خودا دبیزیت: "خوشکیڤ خوشتشی ئه‌فرو لژیر سیبه‌را کوردستان و پیشه‌وایی به‌رز ب سه‌ربه‌خو دژین و حزبا ژنا هاته پیکئینان و ئه‌ندامین قی حزبی دیارکرن و لژیر دهستی سه‌روکا حزبی کو ژنا پیشه‌وایی کوردستانه کاروبارین قی حزبی بریشه‌دبه‌ت"^(۱۱۵).

ژ پیژانینین گرنگ یین ب ریکا روژناما کوردستان بدهست مه که‌فتی ئه‌وژی ل ژمارا ب میژوویا ۲۲ ئاب ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی د ده‌نگوباسه‌کی دا هاتیه کو ل روژا ۱۷ ئاب ۱۹۴۶ ل باره‌گایی حزبا ژنان هه‌لبژاردن ده‌ستپیکرن و خانمین لخواری هاتنه هه‌لبژاردن.

۱. کبرای عظیمی صدر، سه‌روک

۲. ماوزه‌ری بله زاده یاریده‌ی صدر، جیگری سه‌روک

۳. خدیجه خانم خزینه‌دار

۴. مریم خانم نشیسه‌ر

۵. سلطنت خانم حساب دار (ژمی‌ریار)^(۱۱۶)

ته‌مام کرنا قی پیژانینی ل ژماره (۸۰) یه^(۱۱۷)، لی ب داخسه چونکه ژماره (۸۰) ژ روژناما کوردستان نه‌هاتیه دیتن، له‌ورا چ پیژانینین دی بدهست مه نه‌که‌فتن، دبیت ئه‌ف هه‌لبژاردنه بو دیارکرن پوستین (حزبا دیموکراتی یا ژنین کوردستان) بیت.

هه‌روه‌سا ل ده‌می حزبا دیموکراتیا ژنین کوردستان پید‌قی ب فه‌رمانبه‌رین خواندموار دبون ل روژناما کوردستان دا پید‌قیین خو به‌لأف دکرن وهک ل ژمارا ب

میژوویا ۵ ئەیلول ۱۹۴۶ دمرکهفتی ب ناڤی (بو یایانی خویندموار) بە لافکرێه و تێدا "بو ژنێن خواندموار رادگههینیت کو هەر کهسهکی حهز بکهت کارهکی ل حزبا ژنان دا بدهستهبینیت وهک (ژمیریار - خهزینه دار - صندوق دار) بلا سهرمهدانا دهفتهرا حزبا ژنان بکهت داکو کاری بدهنی" (۱۱۸).

ج - داهااتی حزبا دیموکراتیا ژنێن کوردستان:

ئیک ژ داهااتی کۆمارا کوردستان هاریکاریین خه لکی بون، لهورا پشتی حزبا دیموکراتیا ژنێن کوردستان ها تیه دامهزراندن ژنێن کورد ب تابهت ئەوین ئەندام دڤی حزبی دا هاریکاری پیشکیشی قی حزبی دکر، روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۱ ئەیار ۱۹۴۶ دمرکهفتی لژیر نافونیشانیین (باروو له لاین یایان) بە لافکرێه و تێدا دیاردکهت ل روژا جهژنا سهربه خوی کو ل باره گایی حزبا ژنان جهژن ها ته گیران و خانمێن ل خواری هەر ئیک ل دویف شیانین خو هاریکاری بو حزبا ژنان پیشکیشکر (۱۱۹) و ئەق هاریکاریه ژلایی (۳۳) ژنێن کورد بون هەر ژماره (۱) ب ناڤی ژنا پیشه وایی کوردستان (مینا خانم) ب (۲۰۰) ریالا دهستپیدکهت تا ژماره (۳۳) بناڤی (آمینه الهی) (۱۰) ریالا ب دووماهییک دهیت هاریکاری پیشکیشی قی حزبی کور، و ئەق حزبه ب ریکا روژنامی سوپاسیا وان خانمان دکهت ئەوین هاریکاری پیشکیشکرین (۱۲۰)، ههروهسا ل ژمارا ب میژوویا ۱۸ ئەیار ۱۹۴۶ دمرکهفتی ب ناڤی (پیشکەش) بە لافکرێه و تێدا دیاردکهت کو "ژنا منیجهی ئیک دهستی پهیا لان و چادانکهک و ئیک سینیک ب حزبا دیموکراتیا ژنێن کوردستان پیشکیشکر و ژلایی حزبا نافبری قه سوپاسیا وی دکهن" (۱۲۱).

حزبا دیموکراتیا ژنێن کوردستان کار و چالاکی و داها و خهرجییین خو هه می ب ئاشکهرایی د روژناما کوردستان دا به لاف دکر، لهورا دی بینین ل ژمارا ب میژوویا ۱۵ ئاب ۱۹۴۶ دمرکهفتی داها و خهرجییین هەر سی هه یقیین نیسان و ئەیار و حوزمیران ل سال ۱۹۴۶ به لافکرێه و ل دهستیکی داها و خهرجییین ههردوو هه یقیین نیسان و ئەیار ب ناڤی (داها و مخارج له دوو مانگهی

خاکه‌لیوه و بانهمه‌رری (۱۳۲۵) به‌لأفکریه و ددهته دیارکرن کو داهاات و خه‌رجییڻ هه‌ردوو هه‌یقیڻ نیسان و ئه‌یار پیکشه (۹۲۹۱،۵۰) ریال بوون^(۱۲۲).

د هه‌مان ژماره دا روژناما کوردستان ب ناڤی (داهاات و مخارجی حزبی یایان له‌یه‌ک مانگه‌ی جو‌زدان ۱۳۲۵) به‌لأفکریه و تیدا داهاات و خه‌رجییڻ حزبا دیموکراتیا ژنڻ کوردستان یا هه‌یقا حوزمه‌یرانا سالاً ۱۹۴۶ دیارده‌کته کو داهااتیڻ قی هه‌یقیڻ گه‌هسته (۴۶۲۷) ریال و خه‌رجییڻ وان (۴۴۲۹) ریال بوون^(۱۲۳).

پشتی دیارکرن داهاات و خه‌رجییڻ قی حزبی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۲ ئاب ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی د ئاگه‌هداریه‌کی داهااتیه به‌لأفکرن کو "ب هه‌می ئه‌ندامه‌یڻ ئیکه‌تیا ژنڻ دیموکراتی کوردستان رادگه‌هینن دقیت تا میژوویا ۲۲ ئاب ۱۹۴۶ هه‌ر کهسه‌ک هه‌یقانه‌یا خو ب حسابداری [ژمه‌یریار] ئیکه‌تیا ژنڻ دیموکراتی کوردستان ل ئاڤاهیا امریکائیڻان راده‌ست بکه‌ت و پسولا گه‌هسته‌نی وهرگیت و پیدقی ناکه‌ت جارمه‌کا دی هه‌وه رابگه‌هینن و دقیت هه‌می هه‌یقان ل سه‌ری هه‌یقیڻ هه‌یقانه‌یا خو بدنه و پسولا گه‌هسته‌نی وهرگرن^(۱۲۴)، ئه‌ڤ ئاگه‌هداریه ژلایڻ ژمه‌یریارڻ ئیکه‌تیا ژنڻ دیموکراتی کوردستان (ماوزری بله زاده) ها‌توو به‌لأفکرن، دیسان ژ به‌لأفکرن قی ئاگه‌هداریڻ بومه دیاردبیت بنگه‌هی قی حزبی ل ئاڤاهیی امریکائیڻان بوو.

دی بینڻ ئه‌و ژنڻ دبوئه ئه‌ندام دناڤ حزبا دیموکراتیا ژنڻ کوردستان دقیا هه‌ر ئه‌ندامه‌کی کارتا حزبی هه‌با و وهرگرتنا قی کارتی وه‌ک فه‌رمان ژلایڻ (مینا خانم) دهاته دهریخستن، دهرباره‌ی قی بابته‌ی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۷ نیسان ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی د ئاگه‌هداریه‌کی دا به‌لأفکریه کو "ل سه‌ر فه‌رمانا ریبه‌را حزبا ژنان (مینا خانم) ب هه‌می ژنڻ مه‌هاباد رادگه‌هینن کو تا روژا ۱۴ نیسان موته‌ت هه‌یه دقیت بزووترین دم کارتا ئه‌ندامه‌تیا حزبی وهرگرن، ئه‌گه‌ر هه‌تا روژا ناڤبری هه‌ر کهسه‌ک ژ ژنان کارتا ئه‌ندامه‌تیا حزبی لده‌ڤ نه‌بیت نه ل هه‌مام و نه ل جقاتین گشتی و تابه‌ته‌ی دا رییک ب وی ناهیته دان^(۱۲۵).

د- چالاکیین حزبا دیموکراتیا ژنین کوردستان:

کۆمارا کوردستان گرنکیه کا بهرچاڤ ب رۆلی ژنا کورد ددا، لهورا دی بینین رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۳ ئادار ۱۹۴۶ دهرکهفتی لژیئر نافونیشانیین (کنفرانسی یایان له ئهجمنی فرهنگی کورد و شوروی) به لآفکریه و تیدا دیاردکته کو "ل رۆژا جومعه ۸ ئادار ۱۹۴۶ ژلایي ژنا پيشهوايي کوردستان کونفرانسهک بو روهنگرنا کارين کومه لا ژنين کوردستان ل یانا رهوشهنبیریا کورد و سوفیهت هاته گیران، دق کونفرانسی دا ژمارهکا زور ژنین ئەندامین کومیتهیا و ماموستا و قوتابیین قوتابخانا کچان و کارگرین حزبا دیموکرات و کارگیرین حکومی و بازرگان و خودان کار ئامادبون، ل دهستیکی ژنا پيشهوايي کوردستان وتارا خو دهربارهی گرنکیا خواندنا ژن و کچان و پيشکهفتنا ئیکهتیا ژنین سوفیهت و پیدفیا چاقلیکرن ل وان پيشکیشکر"^(۱۲۶).

پشتی دامهزراندنا (حزبا دیموکراتیا ژنین کوردستان) رۆژناما کوردستان دهنگوباسین گریدانا کونفرانسهکی ژنان ب سهروکاتیا (مینا خانم) ل ژمارا ب میژوویا ۲۰ نیسان ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناڤی (کنفرانسی سخرنانی یایان) ئانکو (کونفرانسی وتارین ژنان) به لآفکریه و ددهته دیارکرن کو ل رۆژا جومعه ۱۷ ئادار ۱۹۴۶ کومبوونا وتارین ژن و کچین مههاباد ل ئاڤاهیي فرههنگا کوردستان هاته گریدان و ل دهستیکی ژنا پيشهوا قازی محهمهد کونفرانس دهستیکر و وتارهکا باش دهربارهی زانست و رهوشهنبیری و پيشکهفتنا دموهتا ئیکهتیا سوفیهت پيشکیشکر و پاشان چهند کچ و ژنان وتارین خو خواندن، (مینا خانم) د وتارا خودا باس ژ گرنکیا زانست و پيشکهفتنا ئیکهتیا سوفیهت دکته و دبیتیت "ژن و کچین خوشتمی بزنان کو ژنین دموهتا ئیکهتیا جهماوهرین سوفیهت پيشرمویهکا سهرسورما ئەنجام داینه و د زانست و رهوشهنبیری دا ههمی مل ب ملین زهلامان دچنه پيش، دقان رۆژان دا دبینن باب و دایک د بابهتی هنارتنا کور و کچان بو قوتابخانان ههولدهن و هیثیا من ئەوه دق بواریدا ئەم پینگافین باشتەر باڤین"^(۱۲۷).

ل دهمی بهریخودانا بهریههین قی روژنامی دی بینین ژنن کورد ل کومارا کوردستان پشکداری د چهندین چالاکى و ریورهسمین کوماری دا دکرن، ب تاییهت ل دهمی ریقهبرنا ریورهسمین جهژنن سهریهخویا کوردستانى فان ژنا شیان رولهکی بهرچاڤ دقان جهژنان دا بگین و نهڤ چالاکین ژنان د بهریههین روژناما کوردستان دا ب شیوهیهکی دیار دهینه دیتن، و ژمارهکا ژن و کچین کوماری رولهکی بهرز د جهژن و ریورهسمین کوماری دا دگیران و وتار پیشکیش دکرن ژوان کچ و ژنن روژنامی نامازه پیگیرین نهوژی (یای ویلمه ی صیادیان^(۱۲۸))، یای خجیجیهی مجدی^(۱۲۹)، یای کبرای عظیمی، یای پیشهوا (مینا خانم)، یای عصمت قاضی کچا پیشهوا قازی محهمه، یای مهزری بله زاده^(۱۳۰)، یای سلطنت داود زاده، یای فریده زهدی، یای عشرت عظیمی، یای ایرانی بلوری، یای شاه سلطان فتاحی^(۱۳۱)، یای خدیجهی بابا سوری^(۱۳۲)، مریمی کاظمی، خجیجیهی کهمالی، مریم حمیدی، صاحبهی یاهو) بوون^(۱۳۳).

دماوی جهژنن سهریهخویا کوردستانى دا ژن و کچین کورد وتار پیشکیش دکرن و دقان وتاران دا ژنن کورد پالددان کو کچین خو قریکهنه قوتابخانان و مفایى ژ گرنگیا زانستی وهرگرن و نهڤ ههمی وتارین وان د روژناما کوردستان دا دهاتنه بهلاقکرن وهک ل ژمارا ب میژوويا ۲۵ ئادار ۱۹۴۶ دمرکهفتی ب ناقی (جیژنی سهریهخوئی و ناساندنی پیشوای کوردستان له لایهن آموزگارانی مهدرسهی کچان) بهلاقکریه و تیدا دیاردبیت کو "ل روژا چوارشه مبی ۱ ئادار ۱۹۴۶ ژلایى ماموستاین قوتابخانا کچان ل دهمژمیر (۲) پشتی نیثرو ل هولاً کارگیریا فهرهنگ جهژن هاته گیران و ژنا پیشهوايی کوردستان و ژمارهکا زور ژنن ئەندامین حزبا دیموکراتی کوردستان و ههمی چینین باژیری مههاباد پشکداری دقئ جهژنی دا کرن"^(۱۳۴).

دقئ جهژنی دا ژنا پیشهوايی کوردستان پشتی پیشکیشکرنا وتارا خو دهربارهی پیشکهفتنا ژنن کوردستان سوپاسیا ژنن ماموستا کر و جوتەک

گوهارکین زیری وهک دیاری پیشکیشی ریشه‌بهر قوتابخانا کچان کر، پاشان گه‌لهک ژن و قوتابیین قوتابخانا کچان وتارین خو پیشکیشکر^(۱۳۵).

ل ده‌ستپیکا قان وتاران ژنا پیشه‌وایی کوردستان (مینا خانم)^(۱۳۶) وتارا خو پیشکیش دکهت و دبیریت: "ژنین خوشتی زاروکیین خو دناق چوار دیوارین مائی دا نه‌هیلن و وان قریکه‌نه قوتابخانی داکو نه‌بنه وهک زه‌لام و ژنین نه‌خوانده‌وار و بشین به‌ره‌فانیی ژ مافین خو یین نه‌ته‌ومی بکهن و ژنین کورد بگه‌هنه ریزا ژنین ژ دمرقه یین شارستانی"^(۱۳۷)، پاشان (یای ویلمه‌ی صیادیان) ریشه‌بهر قوتابخانا کچان د وتارا خودا دبیریت: "ته‌ی خوشکین مه کچین خو قریکه‌نه قوتابخانی و ته‌گهر هین چه‌ز بکهن ملله‌تی کورد وهک ملله‌تین دی سه‌رکه‌فن دقیت کچ و کور وهک خوشک و برا بو بجه‌ ئینانا فه‌رمانین پیشه‌وایی مه‌زن فیداکاریی بکهن"^(۱۳۸)، هه‌روه‌سا (یای کبرای عظیمی) وتاره‌کا جوان پیشکیش دکهت و دبیریت: "ب داخه‌ خه‌لکی مه‌هاباد نزانن ته‌و کچین خو به‌دبه‌خت و نه‌خوانده‌وار دکهن و دبیرن ته‌م کچین خو نابه‌نه قوتابخانی چونکه دی بی ته‌دب بیت، و د کومبوونان دا ب چاقه‌کی کیم به‌ریخوده‌نه ماموستاین ژن و ته‌گهر ته‌م به‌ریخوده‌ینه ژ دمرقه ته‌م دی گه‌لهک ب خه‌م که‌فین و دی بیژن ته‌ی خودا ته‌م ژی مروشن بوچی باژیره‌کی وهک مه‌هاباد نه نوژدار و نه ددانساز یین ژن دناقدا نینن، بلا ته‌م ژی نوژدار و ددانساز و نیشه‌رگه‌ریان دناق خودا په‌یدا بکهن"، ل دووماهیی دبیریت: "هیثیا من ته‌وه ته‌ف داب و نه‌ریتا نه‌هنارتنا کچان بو قوتابخانی نه‌مینیت"^(۱۳۹).

سه‌رمرای به‌لا‌فکرنا قان وتاران ژلایی روژناما کوردستان قه ل ژمارا ب میژوویا ۶ نیسان ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی ب ناقی (جیژنی سه‌ره‌خویی له لایه‌ن یای پیشوای کوردستان) به‌لا‌فکریه و تیدا دیاردکته کول روژا ۵ شوات ۱۹۴۶ ژلایی ژنا پیشه‌وایی کوردستان و ژماره‌کا زورژ ژنین باژیری مه‌هاباد و ماموستاین قوتابخانا کچان جه‌ژن هاته گیران، دق‌ی جه‌ژنی دا (مه‌زهری بله زاده) دبیریت: "ته‌ی خوشکین مه و مرن مل ب ملین کور و برا و باب و میرین خو پشکداریی د زانست و زانینی دا بکهن، و و مرن ب زانست و زانینا خو دگه‌ل زه‌لامین خو ب دهنگو ره‌نگ پشکداریی

دامه‌زاندنا کۆمارا کوردستان و به‌لأفكرنا چه‌ندین روژنامه و گوڤارین کوردی دمه‌رفهت بو ژنا کورد په‌یدا کر پشکداری د بواری نغیسینی دا بکه‌ن، له‌ورا دی بینین چه‌ندین ژنن کورد بابه‌ت و نغیسینین جوراوجورد روژنامه کوردستان دا به‌لأف دکر و ژوان ژنن نغیسینین وان د روژنامی دا هاتینه به‌لأفکر نه‌وژی (شا سولطان خانم فتاحی قاضی^(۱۴۴) و کبرای عظیمی^(۱۴۵) و مه‌زمری بله‌زاده^(۱۴۶) و حلب سمایی فرجی^(۱۴۷) و روقیای - شنویی^(۱۴۸) و مریم احمدی^(۱۴۹))، فان ژنن کورد ب ریکا نغیسینا راپورت و بابه‌تین خو پشکداری د روژنامه کوردستان دا دکر، ژ بابه‌تین فان ژنان نغیسین ل ژمارا ب میژوویا ۲۵ ئادار ۱۹۴۶ دمه‌رکه‌فتی ب ناقی (آموزگاری بو ژنان) ژلایی (مه‌زمری بله‌زاده) هاتیه به‌لأفکر و تیدا چه‌ندین ئاموزگاریان ل ژنن کورد دکه‌ت وه‌ک "ژنا باش و راست تاجا سه‌ری می‌ری خویه"^(۱۵۰) و "زاروکی بچووک فی‌ری ترسی نه‌که‌ن و نه‌بیژن ئەفه گورک هات، به‌لکوریکا زیره‌کی و دلیری نیشان بدن"^(۱۵۱) و "ژنا تیگه‌هشتی مالاً خو ئاقادکه‌ت به‌لی ژنا نه‌تیگه‌هشتی مالاً خو ب ده‌ستین خو خراب دکه‌ت"^(۱۵۲)، ئەف چه‌ند نموونه ژلایی ژنا کورد (مه‌زمری بله‌زاده) وه‌ک ئاموزگاری بو ژنن کورد د روژنامه کوردستان دا ده‌اتنه به‌لأفکر.

هه‌روه‌سا قازی محهمه‌د و سه‌رکردایه‌تیا کۆماری ژنا کورد بو زانست و زانین و ره‌وشه‌نبیری پال‌دان و چه‌ندین قوتابخانین تاییه‌ت ب ژن و کچین کورد هاتنه دامه‌زاندن وه‌ک قوتابخانا کچان ل باژی‌ری شنو^(۱۵۳) و ل ۲۱ ئادار ۱۹۴۶ ب فه‌رمانا قازی محهمه‌د قوتابخانا (اکبری یایان) ل جه‌ی قوتابخانا کچان هاته دامه‌زاندن بو فی‌کر و خواندنا کچ و ژنن نه‌خوانده‌وار و نیزیکی (۴۰) کچ و ژنان ناقین خو لشی قوتابخانی تومارکرن^(۱۵۴).

هه‌ر د چوارچووخی قه‌کرنا قوتابخانین کچ و ژنان ئەف راستیه دیاردبیت ده‌می ل کونفرانسی ژنان ژلایی ژنا کورد (کلثوم قنادی) د وتارا خو‌دا قی چه‌ندی دیاردکه‌ت ئەوا ل ژمارا ب میژوویا ۲۷ نیسان ۱۹۴۶ دمه‌رکه‌فتی و دبیری‌ت: ل دونیا یا شارستانی و خواندنا زانستی دا چ جیاوازی دناقبه‌را ژن و زه‌لاماندا نینه و بی‌شه‌وایی

مه (قازی محهمهد)، بو پيشكهفتنا رهوشهنبيري ب تايبهت ژن و كچان پولين مهزنان بو ژنين نهخواندموار شهكرن⁽¹⁵⁵⁾.

زيدهباري پيتهدانا سهروكاتيا كو ماري ب رهوشهنبيركرنا كچ و ژنين كورد ب شيومهيهكي بهردموام بهرهقاني ژ مافين ژنين كورد ل كو ماري دكر، و نهف چهنده د روژناما كوردستان دا ديار دبیت وهك ل ژمارا ب ميژوويا 16 شوات 1946 دهركهفتي د ئاگههداريهكي دا هاتيه دياركرن كو ل 14 شوات 1946 ژلايي سهروك وهزيران (حاجي سيد بابا شيخ) بريارهكا گرنگ هاته دهرخيستن ئهوژي (رهقاندن و قوتانا كچ و ژنان قهدهمهيه) و دقي برياري دا هاتيه كو "ل سهر بريارا جقاتا ميللي يا كوردستان (الهيئة الشعبية الكوردستانية) ههر زهلامهك ژنا ب مير ب زوري شهكوهيزيت يان برهقانيت دقيت بهيته كوشتن و ئهگهر كچ ب زوري بهيته رهقاندن دقيت ئهه زهلامه بهيته كوشتن، لي ئهگهر داخواري و خازگيني ژ كچي هاتنه كرن، به لي كچي نهدهني بي ئهگهر شيرعي ئانكو ب مير نهبيت و كچا رازي بيت لي نهدهني وي دهمي سزا نينه، لي ئهگهر خازگيني ژ كچي هاتنه كرن و كچ نهرازيبوو، به لي بابي وي ب زوري كچا خو بدته، ل وي دهمي بابي كچي ژ (3) ههيف تا (3) سالان دهيته زيندانكرن"⁽¹⁵⁶⁾.

تەومرئ چوارئ

مئزووئا كوردستانئ و ناقدارئن كورد

أ - مئزووئا كوردان د رۇژناما كوردستان دا:

ل دەمئ بەرئخودانا رۇژناما كوردستان دئ بئئن چەندئن بەرپەرئئ رۇژنامئ بۇ مئزووئا كوردان هاتئنه تەرخانكرن، و هەر ل دەستئئكئ رۇژناما كوردستان ل ژمارا ب مئزووئا ۱۱ شوات ۱۹۴۶ دەركەفتئ لژئر ناؤونئشانئئ (قازانجئ مئزئ، تارئخ) ئانكو مفائئ مئزووئئ بەلاقكرئە و تئدا مفا و قازانجئ مئزووئئ ددەته دياركرن كو مئزوو رابوردووئئ مللەتائە و بئشكەفتن و شارمزاى و زانائا هەمئ مللەتان د مئزووئئ دا دەئتە دئتن^(۱۵۷)، و دياردكەت كو مئزووئا كوردستانئ ب كوردان نئشان ددەت كا چاوا مەزن و سەركردئئ كوردان بئئ بەرئ فئ سەردەمئ چەندئن كئشه و نەخوشئ و كوشتن و برسئائئ و لئبەرگەرمئ و سەرمائا دژوار ژبؤ رئكا ئازادئ و سەربەخوئا كوردستان هەمبەر دوزمن و ستەمكاران دراوەستان^(۱۵۸).

رۇژناما كوردستان ب ناقتئ (كوردان از بدو تارئخ تا سال ۱۹۲۰)^(۱۵۹) ئانكو كورد ژ دەستئئكا مئزووئئ تا سال ۱۹۲۰ ب وەرگئرانا سئد محمد حمئدئ راپورتهك د (۳۰) ژماران دا ئئنايە خوار و تئدا قوناعئئ مئزووئا كوردان ژ دەستئئكئ تا سال ۱۹۲۰ د بەرپەرئئ رۇژنامئ دا بەلاقكرئە، دەربارمئ دياركرنا نەژادئ كوردان

ل ژمارا ب میژوویا ۲۶ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دمرکهفتی ب ناڤی (گفتار اول - منشأ کوردان آنها) ئانکو پشکا ئیکی نهژاد و میژوویا کوردان به لاقکریه^(۱۶۰) و ژبو دیارکرنا نهژادی کوردان دوو بوچوونان دئینیت:

هندهک ژ رۆژه لاتناسان دبیزن بنهجهی کوردان ل چیاين زاگروس و قهفقاژی بون.

پشکهکا دی ژ رۆژه لاتناسان ل وی باوهریی نه کو رهگهزی (هند و ئهوروپی) ئانکو (ناری) ل سهدی (۳۰) بهری زاینی بهرهڤ چیاين زاگروس هاتن و ل رۆژه لات و رۆژناڤا جیگیر بوینه و دگهل مللهتین دی ل زاگروس و کوردستان تیکهل بوینه، و کوردین نوکه پشکهکن ژوان^(۱۶۱).

لایهنگرین بوچوونا دووی دبیزن "گرنگترین مللهتین بهرهڤ زاگروس و کوردستانی قه چووین مللهتی (ماد) بون و ل رۆژه لاتا گولا ئورمیئ ئانجی بوون و پشتی (ماد) مللهتین (پارس) و (مانهی) و (بارسیوی) و (کاردوشی)... هتد ئیک ل دويف ئیکی بهرهڤ کوردستانی هاتن"^(۱۶۲).

ههروهسا رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۴ شوات ۱۹۴۶ دمرکهفتی ب ناڤی (شاخه شوم کاسای یا کوشیها) ئانکو (پشکا سیئ کاشی و کوتی) به لاقکریه و تیدا باس ژ مللهتی کاشی دکهت کو "کاشی ژ لقا سیئ ژ زنجیره چیاين زاگروس پیک دهین و بو جارا ئیکی ل کرمانشان بوون، لی دیار نینه چ دهمی بهرهڤ کرمانشان هاتن و دناقبهرا سهد سالیا (۱۸) بهری زاینی بسهر وهلاتی بابل زال بون و ل سومهر و ئەکهدهمولهتهکا بهیز دامهزاندن و ب (کاردونباش) هاتنه نیاسین و نیزیکی شهس سهدهیان بهردهوام بوو، لی پشتی ژناقچوونا حکومهتا وان بهرهڤ زاگروس (لورستانا ئهڤرو) زڤرین"^(۱۶۳).

دههمان ژماره دا باس ژ سوباریان وهک مللهتهکی کورد دکهن و دیاردکته کو ناڤی سوباری د سهردهمین کهڤن دا دهربرینهکا جوگرافی بوو و ژ وهلاتهکی ل باکووری رۆژه لاتا دهولهتا ئیلام ههتا چیاين (ئامانوس)^(۱۶۴) پیک

دهات^(١٦٥)، ئی ناڤی سواریان ل میژوویدا بهرزهبوییه و ل شوینا وی ناڤی نایری ل سهه وان هاتییه دانان و دبیت نایری لقهك ژ سواریان بیت و بشی ناڤی هاتبنه بناڤکرن^(١٦٦)، ههروهسا کوردین شه مزینان یین نوکه ب سواری یین نایری دهاتنه نیاسین^(١٦٧).

ههروهسا روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ٦ شوات ١٩٤٦ دهرکهفتی ب ناڤی (طبقه دوم، ماد و توابع آن) ئانکو (چینا دووی، ماد و پاشگرین وی) به لاڤکریه و تیدا باس ژ بهر به لاڤبوونا مللهتی ماد دکهت و دیاردکتهت کو "ماد ل سهدی (٣٠) بهری زاینی ژ باکووری دهریا قهزوین بهرهڤ میدیا هاتن و ئه وهند و ئه وروپی نه و نهژادی وان ئاری نه، و ئاشووری وان ب ناڤی (ئامادا) یان (مادا) ددهنه نیاسین و ئیکه مین حکومهتا مادی ل دووماهیا سهدی (٨) بهری زاینی هاتییه دامه زانندن و نهته وهین پارس و یین دیتر کو بهرهڤ باشووری روژناڤا هاتبوون کهفتنه ژیر دهسته لاتداریا وان و باژیری ئه کباتان (هه مه دان) پایتهختی وان بوو و ماد هۆزهکا کوردی یه و ههتا باشووری دهریا قهزوین داگیرکریون^(١٦٨)، ئی حکومهتا ماد ژناڤچوو و پشتی ماومهیه کی جارهکا دی دیار بوو^(١٦٩).

دهریاری حکومهتا ماد یا دووی روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١٦ شوات ١٩٤٦ دهرکهفتی ب ناڤی (دوره دوم مادها) ئانکو (قوناغا دووی ماد) به لاڤکریه و تیدا دیاردکتهت کو "ماد ژ شمش هۆزین جودا پیکهاتبوون و ل دهمی نهخوشی و مهترسیاندا پیکشه ههقهه پیمان بوون و هاریکاریا ئیکو دوو دکرن، ل دهستیکی کاری شمانی دکرن ئی ل دویشدا کاری جوتیاریی زی کرن، ماد ل روژه لات و باکووری روژه لاتا ئیرانی (ئازهریایجان و کوردستانا نوکه) جیگیر بوون^(١٧٠).

"دهمی دهولهتا (ماد) ل سالأ (٧٠١) بهری زاینی هاتییه دامه زانندن ل دویف گوتنا هیرودوتسی ئیکی، ئیکه مین پاشایی ماد دیوکس یان دزوسس کوری فرارت بوو و باژیری (ئه کباتان) کره پایتهختی خو، ئهڤ باژیره ژ حهفت دیواران پیکدهات و ههر دیوارهك بهرامبهه یا دیتر بوو و کوچکا پاشای ل که لا حهفتی دا بوو، دیوکس شیا ئیکگرتنی دناڤ هۆزین (ماد) دروست بکهت و قی پاشایی بو ماوی (٥٣)

سالان (۷۰۸ - ۶۵۵) بهری زاینی حوکم کر و پشتی وی کورئ وی ب ناڤئ
فرارت) یان (فرورتیش) لجهئ وی روونشت، ئی د شه‌ره‌کی دگهل ئاشوریان هاته
کوشتن و ماوئ حوکمرانیا وی (۲۲) سال بوون ئانکو ژ ۶۵۵ هه‌تا ۶۳۳ بهری
زاینی" (۱۷۱).

"پشتی وی (کیاکسار یان هوخستر) حوکمرانیا ماد و مرگرت و دگهل
(نبوپولاسار) پاشایی بابل دژی ئاشوریان ریکه‌فت و هه‌ردوکان باژی‌ری نهینه‌وا
(پایته‌ختی ئاشوریان) دورپیچ کرن (۱۷۲)، و پشتی باژی‌ری ئاقبری گرتین پشکه‌کا
مه‌زن ژ ناسیا بچووک که‌فته ژیر ده‌سته‌لات‌داریا ده‌وله‌تا ماد، کور و جیگری
(نبوپولاسار) (نبوخذ نصریئ دووی ۶۳۰ - ۵۶۱ ب.ز) دگهل کیاکساری په‌یمانا
هه‌قالینیئ گریدا و کچا پاشایی (ماد) (ئامیتس) بو خو خواست، و سنورین
ده‌وله‌تا ماد ژ روژه‌لات بو (هه‌مه‌دان) و ژ روژتاڤا بو رووباری هالیس (قزل ایرماق) ژ
باکووری دهریا قه‌زوین و ژ باشوور بو که‌نداڤئ فارس بوو ئانکو بانئ ئیرانئ دگهل
پشکه‌ک ژ ناسیا بچووک ب سنورین ده‌وله‌تا ماد ده‌اته هژماردن، ئی کیاکسار ل
سالأ (۵۸۴) بهری زاینی دمریت و پشتی وی جیگری وی ب ناڤئ (ئاستیاک) ئانکو
(ایشتووکو) ده‌یت و قی پاشایی شیا بو ماوه‌یه‌کی دریز ب ته‌ناهی و ئارامی
حوکمرانیئ بکه‌ت ئی ل سالأ (۵۵۰) بهری زاینی کوروشئ مه‌زن دامه‌زیننه‌ری
ده‌وله‌تا هه‌خامه‌نشی ب ئاسانی ده‌وله‌تا ماد ژناڤبر (۱۷۳)، و پشتی ژناڤچوونا ده‌وله‌تا
مادیان به‌شه‌کی زورژ مادا په‌نابرنه به‌ر چیایان و نه‌قیان لژیر ده‌ستئ فارسان دا بن
و به‌شه‌کی دی ژ مادیان لجه‌ین خو مان و ل سه‌رده‌می هه‌خامه‌نشیان که‌هشتنه
پله‌ین به‌رز و هنده‌ک جاران دژی قئ ده‌وله‌تی دراوه‌ستان، و ئەڤ ئاژاوه به‌رده‌وام بون تا
ئیسکه‌ندهری مه‌قدونی ده‌وله‌تا هه‌خامه‌نشی ژناڤبری" (۱۷۴).

دیسان روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۳ شوات ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی
باس ژ به‌لاقبوونا ئاینئ ئیسلامئ ل ده‌قه‌رین کوردی دکه‌ت و دده‌ته دیارکرن کو
"به‌ری هاتنا ئاینئ ئیسلامئ زوریه‌یا کوردان لسه‌ر ئاینئ زهره‌ده‌شتی بوون، ئی ل
ده‌می له‌شکه‌ری ئیسلامئ ل سالأ (۶۳۷ز) (۱۶ک) ده‌قه‌رین (حه‌لوان و تکریت)

فهكرين پيچ پيچه ئاينى ئىسلامى ل كوردستانى بهربه لاق بوو⁽¹⁷⁶⁾، و ل سهرده مين خيلافهتا ئومهوى و عهباسى ژى كوردا دهولت و ميرگههين سهربه خو هه بوون و حوكم ل گه لهك دهقهران دكرن ژوانان وهك دهولتاه مهروانى يا كوردى ب سهركردايهتيا مير (احمد كورئ مهروان) ل جهزيرئ هاته دامه زراندن، ههروهسا دهولتاه ئهيووبى ب سهركردايهتيا (صلاح الدين ئهيووبى) هاته دامه زراندن و صلاح الدين شيا حوكمرانى ل گه لهك دهقهرين جيهانا ئىسلامى ب تاييهت وه لآتئ شام و مسر بكهت و ژ گرنگترين كارين وى فهكرنا باژيرئ (بيت المقدس - قودس) بوو⁽¹⁷⁷⁾، بئى شيوهى كوردان شيان خزمهتهكا مهزن پيشكيشى ئاينى ئىسلامى بكهن.

ههروهسا ل ژمارا ب ميژوويا 25 شوات 1946 دهركهفتى باس ژ ههفرى عوسمانى و سهفهويان⁽¹⁷⁷⁾ دكهت و ددمته دياركرن "كو دقئ ههفرى دا زوربهيا ميرين كوردان چونه پال سولتان سهليم و د نهجامدا ل شهرئ چالديران⁽¹⁷⁸⁾ شاه ئيسماعيلئ سهفهوى (1501 - 1524) ب توندى شكهست⁽¹⁷⁹⁾، لئ نهف روودانه دببته دهستپيكا به لاقبوونا دهستههلاتداريا عوسمانيان ل كوردستان و سولتان سهليم (1512 - 1520) ب هاريكاريا (مهلا ئيديسى بهدلىسى)⁽¹⁸⁰⁾ ريكهفتنامهك⁽¹⁸¹⁾ دگهل كوردان گريدا و ژ نهجامئ گريدانا قئ ريكهفتنامئ كورد ب شيويهكى فهرمى كهفته ژير دهستههلاتداريا عوسمانيان"، ل دويش پيزانينئ روژنامئ دياركرين كو "بهرى دهقهرين كوردى بكهفته ژير دهستههلاتداريا عوسمانيان كوردستان ل سهه (46) ميرگهه و باژيران دهاته دابهشكرن و ناقين قان ميرگههان بئى شيوهى ئينايه: (دياريكر، شارهزور، لور، آرديال، عقره، عماديه، كهركل، خنيك، حسن كيف، جموش كهزهك [چمشكزهك]، ميرداسى، نهكيل، ساسور، هيزان، كليس، شيروان، دهريزنى، ئهردىكان، حق، تهركهل، سهيدى، سليمانيه، سوران، تهركهل، كالى، داود، پلينگان، بتليس، غارزان، بوتان) ... هتد"⁽¹⁸²⁾.

دهبارهى پشكداريا كوردان د دهولتاه عوسمانى دا روژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا 1 نيسان 1946 دهركهفتى دياردكهت كو "كوردان رولهكى ديارد

دەولەتا عوسمانی دا هەبوو، ئی قی دەولەتی نەدقی کورد سەرەخو بن، لەورا عوسمانی رابون ب ویرانکرن و تالانکرن دەقەرین کوردستانی، هەر دفی دەمیدا گەلەك هۆزانشانین کورد هەست ب نەخوشی و نازارین مللەتی کورد دکرن ژوانان: ئەحمەدی خانی^(۱۸۳) و هۆزانا خو یا بناقو دەنگ ب ناخی (مەم و زین) نغیسی، دفی هوزانی دا ئەحمەدی خانی دەربرینی ژ وی زۆرداریا ل نەتەویمی کورد دەیتە کرن دکەت و دبیتە کوردان رابن سەرخو و زولم و زۆرداریی ژناق خو دەریخن و نەهیلن دوژمن هەتا هەتا هەوه بن دەست بکەت رابن و ریکا رزگارکرنی هەلبزیرن و دوژمنی ژناق خو دەریخن^(۱۸۴).

ب تاییەت دەمی سولتان مەحمودی دووی (۱۸۰۸ - ۱۸۳۹) بریاردایی مەرکەزیەتی ل دەولەتا عوسمانی جییهجی بکەت و دەست ب ژناقبرنا میرگەهین کوردی کرن، رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۳ نیسان ۱۹۴۶ دمرکەفتی باس ژ میرگەها بابان^(۱۸۵) دکەت کو "تیک ژ میرگەهین کوردی بین مەزن و بەیز بوو و ب هەمی هیزا خو هەولدا سەرەخویا خو بیاریزیت و نیزیکی (۳۵۰) سالان حوکمرانی کر و هندەك جارن دژی عوسمانیان و هندەك جارن دژی ئیرانی شەر دکر، تا سەردەمی سولتان عبدالمجید یی ئیکی (۱۸۳۹ - ۱۸۶۱) والیی بەغدا نجیب پاشا هیرش کره سەر أحمد پاشا (۱۸۳۸ - ۱۸۷۵) (دووماهیەک میری میرگەها بابان) و دفی شەریدا أحمد پاشا شکەست و میرگەها بابان ب دووماهیەک هات، قی میری ل کەلها کویسنجەق ب (۲۰) هەزار شەرکەران شەری نجیب پاشا کر و نجیب پاشا نەشیا قی هیزی بشکینیت، لەورا رابوو ئاینی ئیسلامی بکارئینا و دمرگەهی دانوستاندنان دگەل هندەك زاناین کوردان قەکرن و قان زاناین ئاینی خەلک و لەشکەری میرگەهی ئاگەهدارکرن کو نابیت شەری دژی دەولەتا عوسمانی بکەن، و ئیک ژوان کەسین کەفتیه ژیر کاریگەریا قی پرویاگەندەیا ئاینی (برمیار ئاغا) بوو، ئەقە کەسەکی ئایندار بوو بەلی سیاسیەکی نەزان بوو و ب دزیکی قە دگەل بشکەکا مەزن یا لەشکەری میری

چووڤه پال عوسمانيان و دژى ميري خو راوهستان، د ئهجامدا ئهف كهسه بوونه
ئهگهر كه لها كويسنجهق ژلايى عوسمانيان فه بهيته ستاندن" (187).

دهبارهى ميرگهها بوتان⁽¹⁸⁸⁾ رۆژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا 6
نيسان 1946 دهركهفتى لژير ناڤونيشانين (شورش امير بدرخان) ئانكو (شورهشا مير
بهدرخان) به لاقكريه و تيدا ددهته دياركرن كو "مير بهدرخان حوكم ل دهقهين
جزيرى و بوتان دكرو ل ساللا 1821 كهفته د هزرا ويدا كو ههمى كوردستانى ژ
بن دهسته لاتداریا عوسمانى رزگار بكهت و ههولدا ئيكرتته كى دناقبهرا
ميرگههين كوردى دا چيكهت، بشى مههمى ههمى مير و مهزنيين كوردان
داخوازرن لژير ئيك ئالايى كوم بين و زوربهيا مير و مهزنيين كوردان بهرسفا
داخوازييا وى دان وهك (شيخ محمد ژ خهلكى مووسل و شيخ يوسف ژ خهلكى زاخو)
كو ههردوو ژ زانايين مهزن يين كوردان بوون، فان ههردوو زانايان ل دهقهيران دگهريان
و ب خوتبه و ناخستنن خو خهلك بو داخوازييا ميري رادكيشان كو ل دور (مير
بهدرخان بهگ) كوم بين، د ئهجامدا ميرين كوردان داخوازييا مير بهدرخان قهبوول
كرن و ههقهيمانهك ب ناڤى (حلف المقدس - قولپا پيروز)⁽¹⁸⁸⁾ بيكئينان، مير
بهدرخان دهست ب كاروبارين ريخستنا لهشكهرى كر و كارگهههكا چهكى و
بارودى ل باژيرى جزيرى دروستكر و ب مههمما خواندنن هندهك قوتابى هنارتنه ژ
دهرفه بو ئهرووپا و هندهك پاپور ل دمرياجا وانى چيكرن، لى دقى سهردهميدا
ناريشهك دناقبهرا مير بهدرخان و ئاشوريان دا هاته روودان ئهوژى نسطوريان برياردان
ئيدى باجى نهدنه مير بهدرخان و ژين بريارين ميري دهركهفن، د ئهجامدا مير
بهدرخان هيژهكا (10) هزار كهسى هنارت و بزاقا وان ژناقبر، لى دموهتتين ئهرووپى
ب ناڤى مهسيحيهتنى نهرازييون و ل دهستپيكي ئينگلتهرا و فهرهنسا داخواز ژ
حكومهتا عوسمانيان كرن كو مير بهدرخان ژ سهر حوكمى راكهن، ل دووماهينى
(باب العالى) كهسهكى كورد ب ناڤى (مهلا مهحموودى بايهزيد)⁽¹⁸⁹⁾ هنارتنه دهف
مير بهدرخان و ب ناڤى خهليفى عوسمانى ئهو داخوازر كو بجيت ستهمبولى، لى
مير بهدرخان داخوازييا وى رهتكر، ژبهرفى چهندي (باب العالى) لهشكهرهك ب

سهروکاتیا (عوسمان پاشا) هنارت و دهستی راستی یی قی لهشکهری (فریق عمر پاشا) بوو و لایئ چهپی سهروک ئهركانی لهشکهری عوسمانی (صبری پاشا) بوو و ل نیزیکی ئورمیه شهر دناقبهرا ههردوو هیزان دا هاته روودان و میر بهدرخان بسهرکهفت، ئی لایئ چهپی یی لهشکهری وی (عزالدین شیر) ب لهشکهری خوڤه گههشته هیزین عوسمانی و لگه لهشکهری عوسمانی هیرشکره سهر جزیری و میر بهدرخان ناچار بوو د ههوارا پایتهختی خو بجیت، به ئی (عزالدین شیر) شیا جزیری بگریت و لهشکهری میر بهدرخان ل نیزیکی ئورمیه شکهست و میر بهدرخان ل که لها (ناروخ)^(۱۹۰) خو ئاسی کر و هیزا عوسمانیان دگه ل یا عزالدین شیر بو ماوی (۸) ههشقان ئەف که لهه دورپیچ کرن، ئی چونکه روژ ب روژ خوارن و چهك کیم بوون میر بهدرخان ناچار بوو خو رادهستی هیزا عوسمانیان بکهت^(۱۹۱)، بشی شیوهی میرگهها بوتان ب دووماهیك هات.

ههروهسا دهربارهی شورهشا کورین میر بهدرخان^(۱۹۲) روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۸ نیسان ۱۹۴۶ دهرکهفتی ب ناڤی (شورش حسین کنعان پاشا و عثمان پاشا) به لاقکریه و تیدا دیاردکته کو "ل سال ۱۸۷۷ شهری دموهلتا عوسمانی دگه ل روسیا هاته روودان، به شهکی زور ژ لهشکهری عوسمانی لژیر سهرکردایهتیا کورین میر بهدرخان دابون و (حسین کنعان پاشا و عثمان پاشا) فهزمانده بوون ئەف دهرفته ب دهلیشه زانین و دگه ل ئەفسهر و مهزنین کوردان یین لژیر فهزمانهواييا وان ههمیان بریاردان بچنه کوردستانی و دژی عوسمانیان شورهشی بکن و ئەف ههردوو میرین کورد ل سال ۱۸۷۹ ب نهینی فه چونه کوردستانی و بهرهف جزیری هاتن و کاروبارین دهقهری کرنه ددهستین خو و ئیکسهر سهربهخویا کوردستانی راگههاندن و چهندين جارن لهشکهری عوسمانی دهاتنه وان ئی وان شیان سهرکهفتنی ب سهر لهشکهری عوسمانی بین و دهستهلاتداریا وان گههشته ههتا دهقهرین (ههکاری و زاخو و ئامیدی و ماردین و ههدیات و نصیبین) و ناڤی برایی مهزن (میر عثمان) ل جهی سولتانی عوسمانی ل خوتبی دهاته خواندن، ئی سولتان عبدالحمید (مههم پی سولتان عبدالحمیدی

دووێ یه ١٨٧٦ - ١٩٠٩) بریاردا دهولتهتا عوسمانی کومببونان دگهل فان میرین کورد گریدهت و د کومبونهکی دا ههردوو میر و زیرهفانین وان و مالباتا وان دورپچ کرن و دهستهسهرکرن و بو باژیری ستهمبول دوورکرن" (١٩٣).

دهرباره ی سه رهلدانا شیخ عبیدالله نههری روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١٠ نیسان ١٩٤٦ ده رکهفتی ب نافئ (شورش سال ١٨٨٠) (١٩٤) به لاقکریه و ددهته دیارکرن کو "ل سال ١٨٨٠ شیخ عبیدالله ژ دهقهره شه مدینان شورهشا خو دهستیگر و داخوازا سه ره به خویا کوردستانی کر، قی شورهشی گرنگیه کا مهزن هه بوو، چونکه زوربهیا مریدین شیخی و هوژین دهقهری پشکداری د سه رهلدانا شیخی دا کرن و شیا ههتا سنورین ئیران و نیزیکی سنورین روسیا بچن و ل ئیران دهقهرین (خوی، ماکو، ئورمیه، مه هاباد، میاندواب، مراغه) کونترول کرن و کومه لهک ژ مهزنین ته فسه رهین کوردین ئیرانی پشته فانیا شیخ عبیدالله دکرن ژوانان (حه مزه ئاغای مهزن یی مه نگور)، ئی ئیران و روسیا دژایه تیا قی شورهشی کرن و شیخ ناچار بوو دگهل هیژین ئیرانی و عوسمانیان شه ری بکهت، د نه نجامدا شیخ عبیدالله شکه ست و عوسمانیان شیخ دهسته سهرکرن و بو باژیری مه دینی دوورکرن و لویری ما ههتا مری" (١٩٥).

د هه مان ژماره دا روژناما کوردستان ئامازه ب شورهشا مه لا سه لیم به دلیسی دکهت و ب نافئ (شورشی سالی ١٩١٣) (١٩٦) به لاقکریه و دیار دکهت کو "دقی سالی دا شوره شه کا کوردی ب سه رکردایه تیا (ملا سلیم و شهاب الدین و علی) ل ویلایه تا به دلیس به ریابوو، ئی تهف شوره شه ژلای ی هیژین عوسمانی فه ب دووماهییک هات، چونکه تهف شوره شه بتنی ویلایه تا به دلیس بخوقه دکرت ئانکو شورهش ل دهقهره کا به رته نگ بوو و ژ دهقهره به دلیس زیده تر نه ده رکهفت، پشتی شکه ستنا قی شورهشی مه لا سه لیم چوو کونس لخانه یا روسیا ل به دلیس و بویه په نابهر و لویری ما تا دهستیگرنا شه ری جیهانی یی ئیکی ل ١٩١٤ مه لا سه لیم ناچار بوو خو رادهستی (١٩٧) حکومه تا عوسمانیان بکهت و ئیکسه ر عوسمانیان نه و سیدارهدان" (١٩٨).

پشتی روژناما کوردستان باس ژ چه ندين شورهش و سه رهلدانين كوردی كرين ل ژمارا ب میژوويا ۱۵ نيسان ۱۹۴۶ دمرکهفتی باس ژ دمرکهفتنا روژنامه و گوڤار و پارتين سياسي ژلايی نهته وهخازين كورد قه دکهت و ددهته دیارکرن كو "پشتی نهته وهخازين كورد دهرئه نجمين خه مناك بين شورهشين كوردی ديتين دثيان ب ريكا دهریخستنا روژنامه کی ئەو نهخوشی و زولما ل كوردان دهیته كرن بدهنه دیارکرن و هیفی و ئومیدین خو ب دهستقه بینن، لهورا بو دیشچوونا كیشا كوردی و نیاسینا وان ب دمولهتین جیهانی بریاردان روژنامه كا كوردی دهریخن، ل سهر قی هزری میر (مقداد مهدهت بهدرخان) روژنامه كا كوردی بناقی كوردستان^(۱۹۹) ل قاهره دهریخست و ئەق روژنامه ب زمانی كوردی بوو و بابهتین وی بین سه رهکی دهربارهی سه ره به خویا كوردستان بوون، پاشان ئیکه مین کومه لا سیاسی یا كوردی ل سالاً ۱۹۰۸ ب ناقی کومه لا (تهعاون و ترقی كورد)^(۲۰۰) هاته پیکئینان و ئەق کومه له ژلايی (میر امین عالی بدرخان و فریق شریف پاشا و سید عبدالقادر و داماد احمد ذو الکفل) هاته دامه زانندن و ئەق کسه ئەندامین سه رهکی بین قی کومه لی بون"^(۲۰۱).

هه ره دقئ دهمیدا کومه له كا ئەدهبی و سیاسی یا مهزن ب ناقی (جمعیت نشر معارف كوردی)^(۲۰۲) هاته دامه زانندن، ههروهسا ل سالاً ۱۹۱۰ کومه لا (هیفی)^(۲۰۳) ژلايی هندهك كوردیه رومرین كوردانقه هاته دامه زانندن و دگهل دهستیكرنا شهری جیهانی یی ئیکئ هه می ئەندامین قی کومه لی بو گورپانیین شهری چوون، لی پشتی ب دووماهیك هاتنا شهری ئەق کومه له ژلايی (مستهفا کهمال) قه هاته ژناقبرن، و ژ گرنگترین کارین قی کومه لی دهریخستنا دوو روژنامین كوردی بوون ب ناقی (روژی كورد)^(۲۰۴) و پاشی (ههتاو كورد)^(۲۰۵) كو لژییر کارگیریا (عبدالکریم بگ سلیمان) ل سالاً ۱۹۱۲ دهاته به لاقکرن، هه ره دقئ ماومیدا زانایه کی كورد ب ناقی (کهمال فوزی بگ) روژنامه كا كوردی ل سته مبول ب ناقی (ژین)^(۲۰۶) دهریخست و بابهتین وی دهربارهی (كوردستان ئاخا كوردانه) بوون^(۲۰۷).

پشتی ب دووماهیك هاتنا شهري جیهانی یی ئیكى میر ثریا (میر سورھیا بەدرخان) ل قاهیرە (کومەلأ سەربەخویا کوردی)^(٢٠٨) دامەزراندن، پاشان "چەندین نەتەوہخازین کورد وەك (سید عبدالقادر و امین عالی و مراد و محمد علی و خلیل رامی و کامران نەقیی بەدرخان پاشا و فؤاد پاشا و حکمت و حسین و شکری و فؤاد و محمود و علی ژ بابانیان و سید عبداللہ و رمزی بگ خربوطی و اکرم جمیل پاشا و نجم الدین حسین و ممدوح سلیم و حسن حامد و فرید و دکتور شکری محمد و حسین عونی (نوونەری خربوط) و محمد نوونەری (ملاطیہ) و امین زکی (ریقەبەری نابووریا گشتی ل عیراقی) و میر آلائی خلیل بگ درسملی و محمود ندیم پاشا و میر لواء مصطفی پاشا و فریق حمدی پاشا و قابیمقام محمد امین بگ ژ خەلکی سلیمانیی و شیخ علی و سید شفیق خیزانی) کومەلەکا کوردی ب ناقی کومەلأ (تعالی کوردستان)^(٢٠٩) دامەزراندن"^(٢١٠).

پاشان "میر امین عالی و جلادت کامران بدرخان و کمال فوزی و اکرم جمیل پاشا و دکتور شکری محمد و ممدوح سلیم (جمعیاً تشکیلات کوردستان)^(٢١١) دامەزراندن و دەھمان دەمدا کومەلەکا دی یا کوردی ب ناقی (پارتا نەتەوہییا کورد)^(٢١٢) دامەزراندن و بنگەھێ وی یی سەرەکی ل ستەمبول بوو و لقین وی ل گەلەك باژیران ھەبوون، لی ئەف کومەلە ژلایی کەمالیان قە دەیتە ژناقبرن"^(٢١٣).

ھەر دفی ماویدا دەستەییەك ژ شیخ الاسلام ابراھیم افندی حیدری یی کوردی ل وی سەردەمی جیگری (صدر الاعظم) بوو و عبوق پاشا ناظر اشغال [وہزیری ئەشغال] و عونی پاشا ناظری بحری [وہزیری ہیژا دەریایی]، دگەل ئەندامین (جمعیاً تعالی کوردستان) روونشتن و ئەندامین قی کومەلئ ل باب العالی کومبوون کرن، د ئەنجامدا بریار ل سەر دوو خالآن ھاتە دان^(٢١٤).

١. سەربەخویا ناخۆیی بەدەنە کوردستانی ب مەرجهکی کورد قەبوول بکەن کو کورد بەینە دناق کومکارا ئوسمانی دا (الرابطة العثمانية).

۲. بزووترین دم دهست ب چالاکیان بکهن داکو قی هزرا پشکداریا کوردان د

زانکویا عوسمانی دا دناق کوردان دا به لاق بکهن^(۲۱۵).

به لی "حکومه تا فرید پاشا گه لهک پالپشتی ل سهر بهریتانیا دکر و نهق داخوایی کومه لا کوردی گیروکرن، لهورا دقیان کومه لین کوردی بزاق و چالاکیین خو دناق فهرومانگه هین سیاسی بین ئه وروپا دا بکهن و ههر ئیک ژ (جمعیای تعالی کورد و جمعیای تشکیلات اجتماعی و جمعیای استقلال کوردستان) فان کومه لین کوردی (شریف پاشا)^(۲۱۶) کرنه نوونه ری خو و ب سهروکاتیا دهسته کی به رهق پاریس هنارتن و شریف پاشا راپورتا خو یا سیاسی دهمبارهی دامه زانندا دهوله تا کوردی ل ۲۲ ئادار ۱۹۱۹ پیشکیشی نهجومه نی ناشتی ل فرسای کر و دق راپورتی دا داخوایا سه ره خو یا کوردستانی کر و ههولدا دانپیدانه کی دناقه را خو و دهسته یا ئه رمه نی ب سهروکاتیا (بوغوص نوبار پاشا)^(۲۱۷) ل کونگری ناشتی چیکه ت، ههر چاوان بیت ژ نه جما بزاقین ژنرال (شریف پاشا) په یمانا سی شه هاته دانان و دق په یمانی دا به ندین (۶۲ و ۶۳ و ۶۴) ب سه ره خو یا کوردستانی قه گریدایی بوون، لی ل پاشه روژی ب نه گه ری نه رازیونا (مسته فا که مال) په یمانا سی شه هاته ژناقبرن، دیسان روژناما کوردستان دده ته دیارکرن کو "مه زنتین دوژمنی کوردان دق سه رده میدا که سه کی ب بنیات کورد ب نا قی (ضیاء کوک آلب بگ)^(۲۱۸) بوو و نهق که سه بابی روحی یی گهنجین تورک بوو، قی زانایی کورد داخواز ژ ملله تی خو دکر کو دناق نه ته وه یا تورکی دا نوقی بن و وهک دوو برایا مل ب ملین ئیک پی کقه بزین و وی دگوت دی تورک مافین سروشتی بین کوردان دمت"^(۲۱۹).

سه ره رای فان هه می سوژین ل په یمانا سی شه ب کوردان داین، به لی بچوو کترین نه جما ل دویف قی په یمانی دا نه هات^(۲۲۰)، بقی شیوه ی روژناما کوردستان ب راپورتین (کوردان از بدو تاریخ تا سال ۱۹۲۰) ئانکو (کورد ژ دهستی کا میژووی هه تا سال ۱۹۲۰) میژوویا کوردان و کوردستانی ژ دهستی کی تا

سال ١٩٢٠ بزمانی فارسی پیشکیش دکهت و مه‌رم ژفی چهندی دا خوانده‌قانیین روژناما کوردستان میژوویا کوردستانی و ئەو قوناغیین میژوووی بیین کوردستان تیرا بوری و ئەو نه‌خۆشی و نازاریین سه‌رکردی کوردان ژبو سه‌ربه‌خویا گه‌لی کورد و کوردستانه‌کا نازاد دیتین بدهنه دیارکرن، هه‌روه‌سا ب به‌لا‌فکرنا قان راپورتان شوره‌ش و سه‌رهلدانین کوردی بو‌خه‌لکه‌کی نیشان ددان.

ب – ناقداریین کورد:

روژناما کوردستان ل سه‌رده‌ستی سه‌ید محهمه‌دی حهمیدی بایه‌خ و گرنگیه‌کا زور ب ساخکرنا زانا و ناقداریین کورد کریه، وه‌ک به‌شداریه‌ک بو‌ په‌یدا‌بوونا هزره‌کا نیشتمان‌په‌روه‌ری ل ده‌ف خوانده‌قانیین روژنامی، بشی شیوه‌ی روژناما کوردستان پیزانیین وورد و گرنگ دمریاره‌ی ژیاننامه و به‌ره‌میی زانا و ناقداریین کورد به‌لا‌فکریه^(٣١)، لشی‌ره‌ دی‌ باس ژ ژیاننامه و به‌ره‌میی چهن‌دین که‌سایه‌تیان که‌ین ئەوین روژناما کوردستان باس ژئ کرین، و دی‌ هه‌ولده‌ین ژیاننامه وان که‌سایه‌تیین ژیدمران ب دریزی باس لئ کرین ب کورتی دیاربه‌که‌ین.

١ – زاناین ئاینی:

١ – أ – مه‌لا‌ علی قزلجی تورجانی:

روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ١٥ کانوونا دووی ١٩٤٦ دمرکه‌فتی باس ژ ژیان و به‌ره‌میی فی مه‌لایی بنا‌قوده‌نگ دکهت و دیاردکته کو مه‌لا‌ علی قزلجی تورجانی کوری مه‌لا‌ محهمه‌ده ل گوندی قزلجه ل روژنا‌قایی با‌زیری پینج‌وین ژدایک بوویه، ل ده‌ستپیک‌ی خواندن لده‌ف بابی خو خواندیه و زانستی‌ نحو و سه‌رف ل ده‌ف مه‌لا‌ محهمه‌د بابی ل گوندی با‌غلو‌جه دخوینیت و گه‌له‌ک زانستی‌ دی ل مزگه‌فتا (سوری سابلاغ) و مرگرتن، پاشان دچیته ده‌ف (مه‌لا‌ محهمه‌د مفتی زه‌هاوی) ل به‌غدا و ماوه‌یه‌کی ل ویری مژوولی خواندن‌ی دبیت،

پاشان دزقریت بو مههاباد و دهیته دهف مهلا محهمهد بابە و د خزمەتا ویدا خواندن ب دووماهیك ئینا و اجازا وانهگوتنی ئی وەرگرت^(۲۲۲).

ئەف زانایی مەزن بو ماوی (۴۰) سالان ل تورجان وانه دگوتن و زانستی وی دەفەرا موکریان بەلاف بوو و گەلەك مهلا و زانا وهك (سەید حسن جوری و مهلا عبدالله پیرەبابی) ل سەردەستی وی هاتنه پەرودەدەكرن، ل سەردەمی وی ناڤو دەنگی و زانست و مەزنهیا وی ل ئیران و مسر و جەزیرا عەرەبی دا بەلاف ببوو و كەسانین فەقی ژ مسر و عیراق و شام و ژ باژیرین دوور بین ئیرانی وهك (خەلخال و طالش) و ژ داغستان و ئەفغانستان دهاتن دەف قی زانایی و ل سەردەستی وی فیری زانست و خواندنی دبوون^(۲۲۳).

مهلا علی ب زیرەکی و هزرا هیزا خوراگر (قوی حافظه) ناڤودەنگین وی بەلاف ببون، هەردوو شەرحین (شەریف الرضی) ل سەر دوو مقدا ابن الحاجب (کافیە و شافیە) و پەرتووکا قاموسی ژبەر بوو و تا نوکە چەند حاشیە و پەرتووکی چاکی ل مسر و عیراق بین وی هەنە، ل سالاً ۱۸۷۸ز دجیتە بەر دلوفانیا خودی و قەبری وی ل تورجانە^(۲۲۴).

۱- ب- مهلا جامی:

روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۰ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دەرکەفتی باس ژ مهلا جامی دکەت کو ژ بنهمالاً ماقولین (چوریە) و ژ زاناین مەزن بین سەردەمی خو بوو^(۲۲۵)، دفی سەردەمیدا (بوداق سلطان کوری بشیر خان کوری شیخ حیدر خانی مکرری) کو حکومەتا موکری و بەشەکی ژور ژ کوردستانا ئیران و بەشەك ژ کوردستانا عیراق لژیر دەستین ویدا بوون و ل سالاً ۱۶۷۸ز (قوتابخانە و مزگەفتا سوور) ل مههاباد دروست دکەت، مهلا جامی هەمی ژیی خو لشی قوتابخانی و مزگەفتی دبورینیت، هندهك ژ حواشیین جودا جودا ل دەرورەیین لاپەریین پەرتووکی دا چاپ کرینه، ئەف زانایە ژ زاناین چەرخ یازدی یە و ل دەستییکا چەرخ یازدی دجیتە بەر دلوفانیا خودی و ل مههاباد ل نیزیك قوتابخانا وی ل گورستانەکی ب ناڤی وی دهیته بناقكرن هاته قەشارتن^(۲۲۶).

١ - ج - ابن الحاجب:

دهرباره ژياننامه و بهرهمين (ابن الحاجب) روژناما كوردستان ل ژمارا ب ميژوويا ٢١ كانونا دووي ١٩٤٦ دمركهفتي چهندين پيزانينان سهبارت ژياننامه و بهرهمين قى زانايى دياردكەت كو ناقي وى جمال الدين ابو عمر و عثمان كورئ عمر كورئ ابوبكر كورئ يونس فقيهي مالكي يه، نافودهنگين وى ب (ابن الحاجب) به لاق بوويه، بابئ وى پهردمداري مير عزالدين موسى صلاح يئ كورد بوو، ل سالا ١١٧٤ از ل باژيره كي بچووك ب ناقي (تهسنا) ل باكوورئ مسري ژدايك بوويه و ل باژيري قاهيره خواندنا قورئان و نحو و ئهدهبيات و فقهئ مالكي ب دستقهئينا، پاشان دچيته ديمهشق ل زاويا مالكي يا مزكهفتا ديمهشق كو ب مزكهفتا نومهويان دهيتت بناقكرن ب وانهكوتني فه مژوول بوو و خهلكي مضايهكي زور لي وهرگرتن، پاشان دزفريت بو قاهيره و ژويرئ دچيته ئيسكه ندمريه و ل ويئرئ ل سالا ١٢٤٨ از دچيته بهر دلوقانيا خودئ، (ابن الحاجب) چهندين پهرتووك ل دويش خو هيلالينه، وهك (كافيه وشافيه ل نحو، المقصد الجليل الى علم الخليل) و هندهكين دي^(٢٢٧).

١ - د - ساق (اسحق):

ئيك ژانانين دي بين كورد و د بهرپهريين روژناما كوردستان دا باس لي هاتيه كرن ئهوژئ (سلطان ساق) ل ژمارا ب ميژوويا ٢٦ كانونا دووي ١٩٤٦ دمركهفتي باس ژ سلطان ساق و مهزهبي (على اللهى - اهل الحق)^(٢٢٨) دهيتت كرن و دياردكەت كو سلطان ساق پيشهوايي مهزهبي (اهل الحق) دهيتت بناقكرن، ئهف كهسه ل چهرخي دوازدي يان چواردئ زاييني ژيايه و كورئ (شيخ عيسى) يه^(٢٢٩).

سلطان ساق ل كوردستان لژيريا جيايين زاگروس و رووباري سيروان مهزهبي خو به لاقكريه، ل دويش ناخستنهكي سلطان ساق ب (كوراني) د ناخست و ههر ژقئ هوزئ يه، پشتي سلطان ساق (ابراهيم و بابا يادگار و مصطفى داودان و

داودی کبود) ل دویف ئیک بونه پیشه‌واین (أهل الحق)، قهبری بابا یادگار ل جیاین ده‌لاهو ل باکووری رۆژه‌لاتا (قه‌سر شیرینه) و قهبری سلطان و هه‌قالین وی بین دی ل که‌ناری سیروان دناقبه‌را هه‌ورامان و پاومه‌خانه‌گا دایه^(۳۳۰).

ریکا علی الهی (علی) ب خودا نزانن به‌لکو باومری ب پیخه‌مبه‌ر محمد (سلاقین خودی لسه‌ر بن) و علی نینن، ئەف دەسته (طائفه) وه‌ک دروزین ل سوریا پشته‌قان و مریدین (سلطان ساق) بوون و ده‌سته‌یا (علی الهی و دروز) په‌یوه‌ندیه‌گا زۆر دناقبه‌را واندا هه‌یه، ئەف دەسته سلطان ساق ب خودی دزانن و ل ده‌ف وان علی هه‌ر ئەوه، له‌ورا دبیزن (علی الهی) و ئەگه‌ر بیژن (علی) مه‌رهما وان سلطان ساقه و قهبری وی ب قبله دزانن و به‌رده‌وام سه‌رده‌انا قهبری وی دکهن، ئەف دەسته ابراهیم ب ئیمام حسن و بابا یادگار ب ئیمام حسین نا‌ف دکهن و په‌رتوو‌کا (نورمز)^(۳۳۱) لجه‌ی قورناتی دزانن و هنده‌ک بنه‌ما و په‌یژین سلطان ساق رامانا راستیا هه‌بوونا دونیایی د وجودی دایه ئانکو خودایی مه‌زن دی لسه‌ر وینی مروقی لحو که‌ت و ده‌یته سه‌ر نه‌ردی، و ده‌می ده‌ین جفاتان دا دقیت ئیک ئیک ده‌ستین ئاماده‌بوویان ماچ بکه‌ن و ئەف چه‌نده لده‌ف وان دیده‌قانه و گرتیه‌که کو ده‌ستی خودی ماچ دکهن، و رۆژیین وان (۳۰) رۆژن و ل شووینا نھیژی نیه‌ت هه‌نه، که‌سانین فی ده‌سته‌کی گه‌له‌ک ساده و بی‌ئاگه‌هدار و بی‌ره‌وشه‌نبیرن و خه‌لکی سنجابی زۆربه‌یا وان ژفی ده‌سته‌کی نه و ئەف مه‌زه‌به‌به وه‌ک زۆربه‌یا مه‌زه‌به‌یین باطل (دره‌و) ژ شیعیه‌گه‌ریی و مرگرتینه^(۳۳۲).

۱ - ه - مه‌لا عبدالله پیره‌باب (انی عبدالله):

ده‌ریاره‌ی ژیاننامه و به‌ره‌میین مه‌لا عبدالله پیره‌باب، رۆژنامه کوردستان ل ژمارا ب میژوو‌یا ۶ شوات ۱۹۴۶ ده‌رکه‌فتی ده‌ته دیارکرن کو مه‌لا عبدالله پیره‌باب ژ زانایین به‌رز بین چه‌رخێ چواردی زاینی یه و ل ده‌قه‌را موکریان ب زانست و پاراستنا زانستی دا بنا‌قوده‌نگ بوو و خه‌لکی گوندی (دیبوکر) یه ل ده‌ف فیضی افندی (مفتی زهاوی) و مه‌لا علی قزلجی خواندیه و پتر د خزمه‌تا مه‌لا علی دابوو و

ژ وی اجازا وانه گوتنی و مرگرتیه، ماومیه کی ل باژییری سنه دخوینیت و زۆریه یا زانستان باش دزانی ب تایبته د زانستی بیرکاری و ژمیریاری دا شارمزیی هه بوو، نشیسن و پهرتووکی زانستی یین بیرکاری و ژمیریاری هه نه و لژیئر نشیسنین وی ناقی خو (انی عبدالله) دانایه، پیره باب ل (وته میس و ایندرقاش و شمیدینان) و ل مه هاباد ل قوتابخانا (عباس ئاغا) وانه دگوتن و ل سالاً ۱۳۰۹ ز ل مه هاباد چویه بهر دلو فانی خودی^(۲۳۳).

۱- و - شیخ معروفی نودی:

ئیک ژ زاناین دی یین کورد و روژناما کوردستان باس لیگری (شیخ معروفی نودی) یه ل ژمارا ب میژوویا ۹ شوات ۱۹۴۶ دمرکه قتی باس ژ ژیاننامه بهرهمین فی زانایی مهزن دکته و ددهته دیارکرن کو ئه ژ زانایه ژ مرشدین بناقودهنگ و به لاقه کهری ریکا قادری یه ل ده قهرا سلیمانی و دموروبه رین و ییه، ناقی وی سید محهمده و ب شیخ معروف نودی ناقودهنگین وی به لاقه بوییه، ل سالاً ۱۱۶۶ ز ل گوندی نودی نیزیکی (شارباژیر) ژ دایک بوویه، شیخ معروف ل (قه لاجولان) ل قوتابخانا (غزانیه) دخوینیت و ماومیه کی ل (هه زارمیرد) ل ده ق زانایی بناقودهنگ (مه لا محمد ابن الحاج) بهردهوامی لسه ر خواندن کر، دقئ ماوهیدا په یوهندی دناقبهرا وی و دگه ل (مه لا عبدالله بیتوشی) په ییادادبیت، پشتی خواندنا هنده ک بهرهمین ئه ده بی یین بیتوشی خو ددهته لایه هوزان و ئه ده ب و ژ بیتوشی پتر پیش دکه قیت، تا نوکه (۵۴) نشیسنین ل بهر دست و هنده ک یین بهرزه کری هه نه^(۲۳۴)، و ژیلی قان بهرهمان چه ندین هوزان هه نه، و ژیی خو ب خواندن و دانانا پهرتووکان و نیشاندانی دا بوراندیه و ب سی زمانین عه رمبی و فارسی و کوردی شعر دانایه و پهرتووکا (ایشده مخلوق) نموونا شعرا فارسی یا وییه^(۲۳۵).

۱- ز - مه‌لا حسن ابن عثمانی:

ده‌ریاره‌ی ژیان‌ناما (مه‌لا حسن ابن عثمانی) روژ‌ناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۸ شوات ۱۹۴۶ دمرکه‌قتی باس ژفی زانایی دکه‌ت و دده‌ته دیارکرن کو مه‌لا حسن کورئ خه‌لیفه مه‌لا وهیسی شنوئییه و ژ هوژا خالدی یا کورده هه‌تا پینج پشته مه‌لا بوون^(۲۳۶)، ل ده‌قه‌را شنو خه‌لک فیزی خواندنئ دکرن، ل سالآ ۱۸۶۸ ز ل گوندئ (قه‌لای رسولی سیت) ژ دایک بوویه و بو‌ماوی (۳) سالآن د خزمه‌تا بابئ خو ده‌ست ب خواندنئ کریه و ل ده‌ستپیکئ نحو و صه‌رف ل ده‌ق بابئ خو دخوینیت، و ل ژئی (۱۲) سالیئ دا ل قوتابخانا (عمبار و صاحب) ل سقز و ل وه‌ته‌میش و مه‌هاباد دخوینیت و ل سالآ ۱۸۸۷ دچیته قوتابخانا تورجان و د خزمه‌تا مه‌لا حسنی کورئ قزلجی جه‌ند سالآن دخوینیت و ل سالآ ۱۸۹۱ دچیته عیراقئ و بو‌ماوی (۲) سالآن دخوینیت و دچیته هه‌ولیر و بیرکاریئ دخوینیت، ل سالآ ۱۸۹۵ ل گوندئ (قه‌لای رسولی سیت) بو‌ماوی (۸) سالآن وانه‌بیژیئ دکه‌ت و ل ۱۹۰۲ دچیته مه‌هاباد، پاشان ل ۱۹۰۸ بو (قه‌لای رسولی سیت) دزقریت و ل ۱۹۲۷ لویری دم‌ریت و ل گورستانا (ساری بابا) هاته‌قه‌شارتن و (۳۳) سالآن وانه‌بیژی کریه و ب فارسی و عه‌ره‌بی و کوردی گه‌له‌ک هوژان هه‌نه^(۲۳۷).

۱- ح - مولانا خالد کوردی شارمزوری:

روژ‌ناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۷ شوات ۱۹۴۶ دمرکه‌قتی باس ژ مه‌زنترین و گرنگترین زانایی کورد دکه‌ت ئه‌وژی (مولانا خالد کوردی شارمزوری)^(۲۳۸) یه و دقئ ژمارئ دا دده‌ته دیارکرن کو مولانا خالد نوونه‌ر و دانه‌ری ریکا نه‌قشه‌به‌ندی ل کوردستانا ئیران و عیراق و تورکیا یه و دنا‌ق فارسی‌ن سنی ژئ ده‌سته‌ه‌لات هه‌بوو، ناسناقئ وی (ضیا‌الدین) بوو، دبیته کورئ احمد کورئ حسین و ژ هوژا جاف (میکالی) و نه‌قیئ بیر میکالیه و قه‌بری وی ل سه‌نته‌ری روژ‌ه‌ه‌لاتا باژی‌ری سلیمانئ یه، ل سالآ ۱۷۷۵ ل (زهردی آوای قره‌داغ) ژ دایک بوویه، ژلایی بابئ خو‌قه‌ه‌تیه په‌رومه‌ده‌کرن و هه‌ر زوو نیشانئین زیره‌کی و زه‌لام باشیئ ل ده‌ق دیاربون،

هونهرمه‌ندی بناقوده‌نگ (سیف القضاة) ل سالاً ۱۸۶۲ ل باژی‌ری مه‌هاباد ژ دایک بوویه و ژ بنه‌ماله‌کا که‌شن یا خودان زانست و قاضیاتی بوو و زه‌لامه‌کی زانا و نایندار و نیشتمانپه‌روم و نفیسه‌ره‌کی بناقوده‌نگ و سه‌روکی زانایین ئایینی بوو^(۲۴۲).

ناقوده‌نگیا قی زانایی ل هه‌می ئیران و باژی‌ری کوردستان به‌لاقی ببوو و سه‌روکی زانا و ژیدم‌ری زانستی یی خه‌لکی بوو، بو ماوی (۴۰) سالان ژیی خو د وانه‌گوتن و دادوم‌ری دا دهریازکریه و بو و مرگرتنا زانستی سه‌ره‌دانا هه‌می زانایان دکر، دیسان دریکا ئازادیا کوردان و د شوره‌شا ده‌ستوریا ئیران دا پشکداریه‌کا به‌رچاق هه‌بوو و ژبه‌ر هزرا وی یا ئازادیخواز (۴) جاران ده‌یته‌گرتن^(۲۴۳).

زانستین ئایینی د خزمه‌تا علامه‌یی به‌رز (مه‌لا عبدالله پیره‌باب) ل (وه‌ته‌میش و مه‌هاباد) و د خزمه‌تا زانایی به‌رز (مه‌لا محمد حسن بورهانی) ل مه‌هاباد ل مزگه‌فتا قاضی دخوینیت، قاضی علی چه‌ند به‌رگین په‌رتووکی زانستی نفیسه‌ینه، به‌لی ل شه‌ری جیهانی یی ئیکی دا ده‌می سوتن و کوشتیاری ل مه‌هاباد هاتیه‌ کرن، په‌رتوو‌کخانا وی به‌لاقی بوو و نفیسه‌ین وی ژنا‌چوون ب تنی شه‌رحه‌کا ل سه‌ر هوزانا (پانت سعادت) ب فارسی نفیسه‌یه، و ب نفیسه‌ینا وی یا ده‌ستی مایه، ل ۱۸ چرییا ئیکی ۱۹۳۱ دچیه‌ به‌ر دلوقانیا خودی^(۲۴۴).

۲ – هوزاننانین کورد:

أ – سیف القضاة:

دهرباره‌ی ژیانانما (سیف القضاة)^(۲۴۵) روژانما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲۸ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دهرکه‌فتی باس ژقی هوزاننانی دکه‌ت کو هوزاننانی بناقوده‌نگی کومه‌لا (J.K) ه و نا‌قی وی ابو الحسن سیف قاضی کوری میرزا ابو القاسم قاضی ل ۲۸ نیسان ۱۸۷۶ز ل باژی‌ری مه‌هاباد ژ دایک بوویه و ژ بنه‌مالا قاضی یه^(۲۴۶) و ناقوده‌نگین وی ب سیف القضاة به‌لاقی بوو^(۲۴۷)، سیف القضاة وه‌ک که‌سه‌کی زانا و نیشتمانپه‌روم ده‌یته‌ نیاسین^(۲۴۸) و ژبه‌ر که‌له‌ک

نیشتمانپەرۆەر و کورد خوشتشی بوو گەلەك كەریین وی ژ ئیرانیان فەدبوون، ل دەمی رابونا شیخ محمدی خیابانی دگەل حزبا دیموکراتی نازمربایجان پەیهوهندی کرن و دگەل حزبین سیاسی بین کوردین تورکیا ژ پەیهوهندیه کا باش ههبوو؛ ل ۲۷ کانوونا دووی ۱۹۴۵ ل ژیی (۷۰) سالیی دا دچیتە بەر دلوقانیا خودی، سیف القضا ب فارسی و کوردی گەلەك ههلبهست ههنه و زۆریهیا وان نیشتمانپەرۆمیری و نهتهومیی نه^(۲۴۹).

ب- بابا طاهر عریان:

رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۲ شوات ۱۹۴۶ دمرکهفتی باس ژ (بابا طاهر عریان)^(۲۵۰) دکەت کو ژ هوزانفانین چەرخێ چاری و پینجی مشهختی یه، رضاتلیخان ل (تذکره مجمع الصفا) دا دبیزیت: "طاهر عریان همدانی له زانایان و حکما و عرفای زمان و خاوهنی کرامات و مقاماتی بلیند بو"، هوزانین وی گەلەك دەسکاری تیدا هاتینه کرن، له‌ورا کویا رهسەن ب دروستی نه‌هاتیه دیارکرن، بابا طاهر ههستی نیشتمانپەرۆمیری د هوزانین ویدا ب ناشکه‌رایی دیاردبیت^(۲۵۱).

ج- فقیه طیران:

ژ هوزانفانین دی بین رۆژناما کوردستان باس ئی کرین (فقیه طیران) ه و ل ژمارا ب میژوویا ۴ شوات ۱۹۴۶ دمرکهفتی دیاردکەت کو فقیه طیران ناھی وی محموده و خەلکی باژیری (مکس) ه ل سالاً ۱۳۰۲ ز ژدایک بوویه، دوو دیوانین شعری بین مەزن هه‌نه ۱- شیخ سنائی ۲- حکایاتی برسیسا، و ژیلی قان هه‌ردوو دیوانان چەندین هوزانین دی هه‌نه^(۲۵۲).

د- شیخ بابا سعید:

دەرباره‌ی ژیاننامه و هوزانین (شیخ بابا سعید) رۆژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوویا ۱۶ شوات ۱۹۴۶ دمرکهفتی دده‌ته دیارکرن کو شیخ بابا کوری شیخ

اسماعیل کلاوقوچ کورئ سید محمد کورئ سید بابا سعیده و ب صدر السادات نافودهنگین وی به لاق بون، ل سال ۱۸۳۷ز ل گوندئ (قولهر) ژ دایک بوویه، ل دهستیکی خواندنا خو ل دهق میرزا سه لیمی شاعر بوو و ههروهسا ل دهق مه لا علی قزلجی ل تورجان و مه لا عبدالله پیرمباب ل و ته میس خواندیه و اجازا نیشاندانئ ژ شیخ (مارفی کانی کهومی) و مرگرت، شیخ بابا د ریکا سه ربه خویا کوردستانئ دا گه له ک زحمهت کیشایه و په یوهندی دگه ل روسیا قه یسه ری هه بوو، لی فه رماندی هیزین تورک ل موکریان (عمر ناجی به گ) بقئ په یوهندی ئا که هدار بوو، له ورا رابوو ل سال ۱۹۱۴ شیخ بابا گرت و بی دادگه ه ل گوندئ (که ریزه ی گلی) ل قه راغ سیدارمدان و هه ر ل ویری فه شارتن، لی پشتی دمرکه فتنا هیزین تورک ژقی ده قهرئ جه نازئ وی بو گوندئ (قولهر) فه گوهاستن و لویری هاته فه شارتن، شیخ بابا ژ هوزاننانین به رزه و دیوانا وی (سعیدیه و معنویه) بین وینه لی هیشتا نه هاتینه چاپکرن و ب کوردی و فارسی و عه ربه ی هوزان هه نه^(۲۵۳).

ه- ملا خضری نالی:

ژ گرنگترین هوزاننانین رۆژناما کوردستان باس لی کری (ملا خضری نالی) یه، ل ژمارا ب میژوویا ۲۰ شوات ۱۹۴۶ دمرکه فتی دیاردکته کو ملا خضر نالی کورئ احمد شاهو یسه و خه لکی گوندئ (خاک و خول) ل ده قه را شاره زووور ل سال ۱۷۹۷ز ژ دایک بوویه^(۲۵۴)، دقئ سه رده میدا (قرمداغ) جه ئ زانستی بوو و بو خواندنئ دچیته ویری و هه ر ژاروکینیئ ده ست ب شعر گوتنی دکته، ل قرمداغ کچه کی ب ناقئ (حبیبه) دبینیت و وی ئەف کچه گه له ک قیا و د هوزانین خودا باس ژئ دکته و پشتی ماوه کی قئ کچی ماره دکته و ئەف کچه ل ژیا نا نالیدا گه له ک کاریگه ر بوو و تا دووماهیا ژیا نا خو هه ر خوش دقیا له ورا ده می ئیک ژ کوردین سلیمانئ ل سته مبول پرسیار لی دکته و دبئژیت: "بوچی بقئ پیراتیئ فه هه ر ئەف ژنه ل ده ق ته خوشتقی یه" د به رسف دا گوت: "چونکه ژیده ری شعر گوتن و ئەگه ری اهما منه"^(۲۵۵).

پشتی چهند سالان دچیتە سلیمانیی و ل مزگهفتا (سید حسن) ل دهق
 (ملا عبدالله رمش) دخوینیت، پاشان دچیتە حهجی و ل سالاً ۱۸۳۸ دچیتە ستهمبول
 و تا دووماهیا ژیی خۆ ل ویری دمینیت، دهمی (احمد پاشای بابان) دهیت ستهمبولی
 نالی دبیتە ههقالی وی یی بهرهوام و میری ئەو گهلهك دقیا و دگوتی ماموستا، ل
 ستهمبول ل سالاً ۱۸۵۵ دچیتە بهر دلوقانیا خودی و ل گورستانا (ابو ایوب
 الانصاری) دهیتە فهشارتن^(۲۵۶).

نالی ژ بهرزترین شاعرین سلیمانیی یه و هوزانین وی گهلهك ب رامان بون،
 لهورا ل ههمی کوردستانى بناقودهنگ بوو و ب زمانین کوردی و عهرهبی و تورکی
 هوزان ههنه، لی ژۆربهیا هوزانین وی ب زمانى کوردی نه و دیوانا وی ل سالاً ۱۹۳۱ ل
 بهغدا هاتیه چاپکرن^(۲۵۷).

و- هیمن:

ژ هوزاننانین رۆلهکی مهزن و دیار ل کومارا کوردستان دا گیراین و
 روژناما کوردستان باس لی کری ئەوژی (هیمن)^(۲۵۸) ه، ل ژمارا ب میژوویا ۲ تهموز
 ۱۹۴۶ دهرکهفتی چهندین پیژانینان دهربارهی قی هوزاننانی پیشکیش دکهت و
 ددهته دیارکرن کو (هیمن) ناقی وی سید محمد کورئ سید حسن (شیخ الاسلام)
 ه ژ بنه مالهکا زانستی و یا زانایی بناقودهنگی کورد (سیدی چوریه) ل سالاً ۱۹۲۱ ل
 گوندی لاجین نیزیکی مههاباد ژ دایک بوویه، خواندنا خو یا سههتایی ل
 قوتابخانین (سعادت و پهلهوی) ل مههاباد ب دووماهیك ئینایه، و پاشان ل
 قوتابخانا ئابینی (خانقای شیخ بورهان) دخوینیت و ماوهیهکی ئەدهبیات ل دهق
 شاعر و ئەدیب (مهلا ئەحمهد فهوزی) خواندییه، قی لایهنی ئەدهبی کاریگهری ل سهه
 هیمن ههبوو و دقئ ماوهیدا ههز و قیانا هوزان گوتنی ل دهق وی پهیدا بوو^(۲۵۹).

هیمن هوزانین وی یین غهزهل و عشقی گهلهك کیمن، بهلکو ههمی
 هوزانین وی بهرههنگاری دگهل دوژمنین کورده و بهرهقانی ژ مافین مللهتی کورد و
 راگههاندنا هاوارین کوردان ب گوهین دونیایی بگههینیت و دگهل دامهزراندنا

کۆمارا کوردستان^(۲۶۰) هیمن پشکداریه‌کا مه‌زن د روژنامه و گوڤارین کۆمارى دا هه‌بوو و هۆزانین وی ل روژناما کوردستان دا چاپ دبون و شلوڤه‌کرنا ره‌وشا خو دگه‌ل وینى وی دگه‌ل ده‌سته شعره‌کى بو نازهربایجانى و مرگیرابوو و ل روژناما نازهربایجان دا هاتیه چاپکرن^(۲۶۱).

هیمن هۆزانین وی ل دوو به‌رگ دا ب ناڤى (بلیسه - فرمیسک) هاتینه کومکرن و چاپکرن^(۲۶۲)، ل ۱۹/۴/۱۹۸۶ دجیته به‌ر دلوفانیا خودى^(۲۶۳).

ز- هه‌زار:

دهرباره‌ی هۆزاننای مه‌زن (هه‌زار) روژناما کوردستان ل ژمارا ب میژوويا ۲۱ تهموز ۱۹۴۶ دمرکه‌فتى لژیر ناڤونیشانی (شاعری ملی و به‌ناوبانگی کورد هه‌زار) به‌لاڤکریه کو شاعری گه‌نج و بناڤوده‌نگى کورد عبدالرحمان (هه‌زار) کورى مه‌لا محمد ژ بنه‌مالا حسنخالیه کو هۆزه‌کا ماقول و ژ کوردین موکریانه، ل سالا ۱۹۲۰ ل باژیری مه‌هاباد ژ دایک بوویه^(۲۶۴) و هه‌ر ژ زارۆکینیا خو لژیر ناموزگاريا بابى خو کو زه‌لامه‌کى زانا و نیشتمانپه‌رومر بوو هه‌زار په‌رومرده‌کر و هه‌ستى ملله‌ت و نه‌ته‌وايه‌تیی تیکه‌لى ره و خوینا وی ببوون^(۲۶۵).

هه‌ر ژ زارۆکینیا خو عاشقى چیاين به‌رز و هه‌وا و دیمه‌نى جوان یى کوردستانى بوو و ب چاقه‌کى شاعرانه و دله‌کى پر نه‌ته‌وه‌میی به‌ریخوددا چیاين کوردستانى، هه‌ر ژ به‌ر قى چه‌ندى هۆزانین (حاجى قادری کویى و نالى) د هۆزانین هه‌زار دا ده‌یته دیتن و د ماوى (۳) سالان دا هه‌زار نیزیکی (۲۰۰۰) هۆزان یان زیده‌تر دگوتن و هۆزانین وی ل گوڤارین (نیشتمان) و (هاواری کوردستان) و (ئاوات) و روژناما کوردستان دا چاپ و به‌لاڤ دبون و ژ به‌ر به‌رزیا راما و به‌هایى ئەده‌بى به‌رگه‌ک ب ناڤى (آله‌کوک) ل ته‌بریز ب ناڤى (سه‌وه‌ت مدنیات ایوى) چاپکریه و ژلایى ئەفسه‌رى سوڤیه‌تى (جعفر خندان) بو زمانى نازهربایجانى هاتیه و مرگیران و چاپکرن^(۲۶۶).

پهراویزین پشکا چواری

- (۱) کومیانیه‌کا بازرگانی یا فهرمی یه سه‌ریه‌رشتی لسه‌ر کارین بازرگانی یین دهره‌کی و گریبه‌ستین کومیانیی دکرن. بنیره: ولیام ایغلتن، المصدر السابق، ص ۱۴۹ - ۱۵۰.
- (۲) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱۵)، ۱۶ شوات ۱۹۴۶، ل ۶۰.
- (۳) رۆژناما کوردستان، ژماره (۱۶)، ۱۸ شوات ۱۹۴۶، ل ۶۴.
- (۴) محمه‌د ئه‌مین معینی سه‌ریه‌رشتی شرکه‌تا ته‌رمقی کوردستان و وه‌زیری ناڅخویی یی کوماری بوو. بنیره: موجته‌با بورزوویی، سه‌رجاوه‌ی پیشوو، ل ۴۲۰.
- (۵) عثمان علي، المصدر السابق، ص ۸۲۹.
- (۶) رۆژناما کوردستان، ژماره (۲۳)، ۶ ئادار ۱۹۴۶، ل ۸۹.
- (۷) میرزا محمد امین مهنگوری، به‌سه‌رهاتی سیاسی کورد له ۱۹۱۴ وه هه‌تا ۱۹۵۸، به‌شی یه‌که‌م، ج ۲، سلیمانی، ۲۰۰۰، ل ۱۱۲ - ۱۱۳.
- (۸) رۆژناما کوردستان، ژماره (۲۳)، ۶ ئادار ۱۹۴۶، ل ۸۹.
- (۹) عثمان علي، المصدر السابق، ص ۸۲۹.
- (۱۰) رۆژناما کوردستان، ژماره (۴۳)، ۴ ئه‌یار ۱۹۴۶، ل ۱۷۵ - ۱۷۶.
- (۱۱) عثمان علي، المصدر السابق، ص ۸۲۹.
- (۱۲) کورمانج هه‌کی، ده‌وله‌تی کوماری کوردستان (۱۹۴۶ - ۱۹۴۷) ده‌روازه‌یه‌ک، وهرگێران: ئاسۆس محمه‌د مه‌لا قادر، گوڤارا کاروان، ژماره (۱۷۲)، هه‌ولێر، ۲۰۰۳، ل ۱۷۳.
- (۱۳) مؤلف مجهول، جمهوریة کوردستان ۱۹۴۶ - ۱۹۴۷، ترجمه: فؤاد قادر، مجلة گولان العربي، العدد (۷۷)، أربیل، ۲۰۰۲، ص ۹۱.
- (۱۴) رۆژناما کوردستان، ژماره (۵۳)، ۲ حوزمه‌یران ۱۹۴۶، ل ۲۱۰.
- (۱۵) رۆژناما کوردستان، ژماره (۷۸)، ۱۷ ئاب ۱۹۴۶، ل ۳۱۰.
- (۱۶) هه‌مان ژماره.

- (١٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٨)، ١٨ ئهيار ١٩٤٦، ل ١٩٥.
- (١٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٣)، ٦ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٠.
- (١٩) سه رههنگى ئىكهتيا سوقيهت بوو و بنگههى وى ل باژيرى نهغهده بوو، دگهه
قهكيشانا لهشكهري ئىكهتيا سوقيهت ژئيران ل ئهيارا ١٩٤٦ ئيران بجه هيتلا و
به رهف ئىكهتيا سوقيهت چوو. بنيره: وليام ايغلتن الابن، المصدر السابق، ص ١١٧.
- (٢٠) المصدر نفسه، ص ١٥٠.
- (٢١) ههتا دهستپىكا ههيفئا ئهيار تووتنا كوردى ب كوژمى (٨٠٠٠٠٠) دۆلاران ب
پارى ئيرانى بو روسيا هاته فروتن و بهرامبهه كومارا كوردستان هندهك
كه لويه لىن روسى وهك شهكرو قوماش و شوشه بين چينى ومركرتن. بنيره:
وليام ايغلتن الابن، المصدر السابق، ص ١٥٠ ؛ عثمان علي، المصدر السابق،
ص ٨٢٩.
- (٢٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٦)، ١٨ ئادار ١٩٤٦، ل ١٠٨.
- (٢٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٢)، ٤ ئادار ١٩٤٦، ل ٨٨.
- (٢٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٩)، ٢٤ نيسان ١٩٤٦، ل ١٦٠.
- (٢٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٠)، ٢٧ نيسان ١٩٤٦، ل ١٦٤.
- (٢٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٠)، ٢٧ شوات ١٩٤٦، ل ٨٠.
- (٢٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٣)، ٦ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٢.
- (٢٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٤)، ١٣ شوات ١٩٤٦، ل ٥٦.
- (٢٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٦)، ١٨ شوات ١٩٤٦، ل ٦٤.
- (٣٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٥)، ٢٠ كانوونا دووى ١٩٤٦، ل ٢٠.
- (٣١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦)، ٢١ كانوونا دووى ١٩٤٦، ل ٢٣.
- (٣٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٣)، ١١ شوات ١٩٤٦، ل ٥١.
- (٣٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٥)، ١٦ شوات ١٩٤٦، ل ٥٩.
- (٣٤) ههه مان ژماره.
- (٣٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٨)، ٢٣ شوات ١٩٤٦، ل ٧٢.
- (٣٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٧)، ٢٥ ئادار ١٩٤٦، ل ١١٢.
- (٣٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٣)، ٨ نيسان ١٩٤٦، ل ١٣٦.

- (٣٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٤)، ٦ ئه‌يار ١٩٤٦، ل ١٧٩ .
- (٣٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٤)، ١٠ نيسان ١٩٤٦، ل ١٣٨ .
- (٤٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٦)، ١٧ نيسان ١٩٤٦، ل ١٤٦ .
- (٤١) دمبارى ناڤ و كوژمى پارمى ئه‌وى زلايى وان كه‌سين هاريكارى پيشكيشى كومارى كرین. بنپره: پاشبه‌ندى ژماره (٧) .
- (٤٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٥)، ١٦ شوات ١٩٤٦، ل ٥٩ ؛ رۆژناما كوردستان ژماره (١٦)، ١٨ شوات ١٩٤٦، ل ٦٣ .
- (٤٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (١)، ١١ كانوونا دووى ١٩٤٦، ل ٢ .
- (٤٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٠)، ٢٧ نيسان ١٩٤٦، ل ١٦٣ .
- (٤٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٦)، ١١ ئه‌يار ١٩٤٦، ل ١٨٧ .
- (٤٦) قاسم آڤاى ايلخانى زاده دمبارى قان زاروكا ديپيژيت: "تشتى سه‌رنجا من راکيشايى قوتابخانا گه‌لاويژه، چونكه ژبه‌رى نوکه زاروكين بى داىكو باب و بى کاروبار ل كولان و بازاران دا دهاتن و دچوون و قان زاروكا زهمه‌تى و نارمه‌تى بو خه‌لكى دروست دكر، به‌ئى ژ ئه‌نجامى هزرا پيشه‌وايى كوردستان بريار دا قوتابخانا گه‌لاويژ به‌يته دامه‌زراندن و دماومه‌كى گه‌له‌ك كيم دا ئەه‌ف قوتابخانه پيشكه‌فت و وه‌ك داىكه‌كا دلوقان ئەه‌ف جورين زاروكان ل ئاميزا خودا هه‌لگرتن". بنپره: رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٣)، ٦ ئادار ١٩٤٦، ل ٨٩ .
- (٤٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (١)، ١١ كانوونا دووى ١٩٤٦، ل ٢ - ٤ .
- (٤٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٠)، ٤ شوات ١٩٤٦، ل ٤٠ .
- (٤٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٨)، ١٨ ئه‌يار ١٩٤٦، ل ١٩٤ .
- (٥٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (١)، ١١ كانوونا دووى ١٩٤٦، ل ٤ .
- (٥١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٥)، ٢ ته‌موز ١٩٤٦، ل ٢٥٩ .
- (٥٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣١)، ٣ نيسان ١٩٤٦، ل ١٢٨ .
- (٥٣) بو ومه‌رگرتنا پيزانيان لسه‌ر وانين (ده‌رسى زمانى كوردى). بنپره: پاشبه‌ندى ژماره (٨) .
- (٥٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٢)، ٦ نيسان ١٩٤٦، ل ١٣٢ .
- (٥٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧٢)، ٣٠ ته‌موز ١٩٤٦، ل ٢٨٦ - ٢٨٧ .

- (٥٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٠)، ٤ شوات ١٩٤٦، ل ٣٩.
- (٥٧) مه‌لای داودی: ریشه‌به‌ری قوتابخانا گه‌لاویژ بوو. بنیره: رۆژناما كوردستان، ژماره (٧)، ٢٦ كانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٢٦.
- (٥٨) ماموستایین باشووری كوردستان زی وانه لشی قوتابخانی دگوتن وهك "ومه‌ابی حه‌مه‌د، عه‌لی ئاغا سلمان به‌گی دهرگه‌له، مه‌غدید نانه‌كه‌لی، میرحاج ئه‌حمه‌د و خه‌یروولاً عه‌بدولكه‌ریم و هه‌مزه‌ عه‌بدوولاً " ژ دیارترین ماموستایان بون كو زاروكین كورد فیتری خواندن و نقیسینا زمانئ كوردی دكرن. بنیره: قاره‌مان حه‌یدەر رحمان، رۆئی كورده عیراقییه‌كان له‌كۆماری كوردستان ١٩٤٦ز، كوشارا میژوو، ژماره (٢٨)، سالی حه‌وته‌م، هه‌ولیر، ٢٠١٣، ل ٣١.
- (٥٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٠)، ٤ شوات ١٩٤٦، ل ٣٩.
- (٦٠) هه‌مان ژماره.
- (٦١) قازی محه‌مه‌د ژ مائی خویی تاییه‌ت (١١) هه‌زار تومه‌ن ب قوتابخانا گه‌لاویژ پێشكیشكرن. بنیره: ره‌حیمی قازی، بزووتنه‌وه‌ی رزگاری نه‌ته‌وایه‌تی گه‌لی كورد و قازی محه‌مه‌د ١٩٤١ - ١٩٤٧، هه‌ولیر، ٢٠١٢، ل ١٦٧.
- (٦٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (١١)، ٦ شوات ١٩٤٦، ل ٤٣.
- (٦٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٢)، ٩ شوات ١٩٤٦، ل ٤٨.
- (٦٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٣)، ١١ شوات ١٩٤٦، ل ٥٠.
- (٦٥) عه‌بدوولاً سوّفی كه‌ریم سه‌راج، سه‌ربازیکی ون له‌تاكه‌ كۆماره‌كه‌ی كوردا، یاداشت، هلسنکی، ١٩٩٥، ل ٧.
- (٦٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٩)، ٢٥ شوات ١٩٤٦، ل ٧٤.
- (٦٧) قازی محه‌مه‌د نه‌ه‌ قوتابخانه‌ ب (پاشه‌روژا رووناھی یا گه‌لی كورد) بنا‌ف دكر. بنیره: ره‌حیمی قازی، سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ١٦٨.
- (٦٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٦٥)، ٢ ته‌موز ١٩٤٦، ل ٢٥٩.
- (٦٩) عوله (ع.م.أ)، سالیك بوو كورد ئازاد نه‌ژیا، چ ٢، هه‌ولیر، ٢٠٠٠، ل ١٧.
- (٧٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧١)، ٢٨ ته‌موز ١٩٤٦، ل ٢٨٤.
- (٧١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧)، ٢٦ كانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٢٦.

(٩٣) ومزیری دادومر و ئیمامی جومعی ژێ بوو، ریزگرتنه کا مهزن لدهف خه لکی باژییری مه هاباد هه بوو و ژ هه می زاناین نایینی بین مه هاباد پتر ریز ل وی دهاته کرن، هه چه نده ماوه یه کی کورت بوو هاتبوو دناف ریزین (حزبا دیموکراتی کوردستان) دا، لی ناف و دهنگیا وی یا دادومری و نایینی بویه نه گهر مه لا حسین مجدی ببیته به ریزیری ئیکێ بو و مزارمنا دادومری. بنیره : و لیام ایغلتن الابن، المصدر السابق، ص ١٢٢.

- (٩٤) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٠)، ٤ شوات ١٩٤٦، ل ٣٩.
- (٩٥) هوزان سلیمان میرخان الدوسکی، المصدر السابق، ص ١١٩.
- (٩٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٣)، ٤ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٧٣.
- (٩٧) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٤)، ٦ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٧٨.
- (٩٨) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٣)، ٤ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٧٥.
- (٩٩) رۆژناما کوردستان، ژماره (٥٤)، ٦ حوزمیران ١٩٤٦، ل ٢١٩.
- (١٠٠) ئەحمەد حەمە ئەمین (رهنجیار)، کۆماری کورد له رۆژهه لاتی کوردستان کانونی دوومی ١٩٤٦ بۆ تشرینی دوومی ١٩٤٦، سلیمانی، ٢٠٠٠، ل ٤٧.
- (١٠١) نهوشیروان مسته فا ئەمین، حکومه تی کوردستان...، ل ١٦٩ - ١٧٥.
- (١٠٢) ئەحمەد حەمە ئەمین (رهنجیار)، سه رچاوه ی بێشوو، ل ٤٧.
- (١٠٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٢)، ٩ شوات ١٩٤٦، ل ٤٧.
- (١٠٤) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٣)، ٤ ئه یار ١٩٤٦، ل ١٧٥.
- (١٠٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦٢)، ٢٧ حوزمیران ١٩٤٦، ل ٢٥٠.
- (١٠٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧١)، ٢٨ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٨١ - ٢٨٤.
- (١٠٧) پشتی کوشتنا برایی وی میر (سلیمان به گ کوری شاقولی به گ) ژلایی والیی به غدا (قره عه لی) ل سالآ (١٥٩٠) دبیته میرا میرگه ها سوران، نه ف ژنه د میژوو یا کوردی دا بناقی (میرا سوران) دهیته بناقکرن. بنیره: جمال نه به ز، الأمير الكردي مير محمد الرواندي الملقب ب "میری کۆره"، ترجمه : فخري شمس الدين سلاحشور، ط ٢، أربیل، ٢٠٠٣، ص ١٢٤.
- (١٠٨) میجرسون باس ژ زیره کی و حوکمرانیا فی ژنا کورد دکهت و دیاردکتهت کو فی ژنی دهسته هلات و جهه کی بهرز دناف کوردین دهقه را شارمه زوور و حه له بچه دا هه بوو. بنیره: میجرسون (میرزا غلام حسین شیرازی)، رحله متنکر

الى بلاد مابين النهرين و كردستان، ترجمة : فؤاد جميل، ج ١، بغداد، ١٩٧٠، ص ٢٧٥ - ٣٣٧.

(١٠٩) ئيکه مين ژنا كورده پشكدارى د روژنامه گهريا كوردى دا كرى، راپورتا وى ل ژماره (١٠) د كوڤارا ههتاوى كورد ل ٢٣ ته موز ١٩١٤ بناقونيشانين (بو كوڤارا ههتاوى كورد) هاتيه به لافكرن، ل دستپيكا في راپورتى خو ددهته ناسكرن كو كچه كا كورده و ژ بنه مالا بابانه. بنيره: هوگر طاهر توفيق، دور الصحافة الكوردية...، ص ١٩٧ - ١٩٨.

(١١٠) ئەڤ كومه له ل ئەيارا ١٩١٩ ب ناڤى كومه لا ته عاليا ژنين كورد (كرد قاديلىرى جمعيتى) ژلايى كومه لا ته عاليا كوردستان قه هاته دامه زانندن. بنيره: علي تتر توفيق نيرومى، الحياه السياسيه في كردستان ١٩٠٨ - ١٩٢٧، ترجمة : تحسين ابراهيم الدوسكي، مراجعة : عبدالفتاح علي البوتاني، دهوك، ٢٠٠٧، ص ١٦٤.

(١١١) ئەڤ حزبه لقه كه ژ حزبا ديموكراتى كوردستان و ريشه به ريا (حزبا ديموكراتيا ژنين كوردستان) ب سهروكاتيا (مينا خانم) و ژنين كورد وهك (كوئه ريحان، خه ئيفه ئامين، ئامينه داوودي، زيبا ئيوبيان، شا سولطان فهتاحى قازى، رمعنا فروهر، كلثوم سولطانيان، نهزكته حاجى رهشيدى، خه ديجهى حهيدهرى، وه جييهى شوجاعى، ويلمهى صياديان، كبراي عظيمى، سه ئته نهت دموهت زاده) پيگ دهاتن. بنيره: سمايلى ماملنى، سه رجاوهى پيشوو، ل ١٤٨.

(١١٢) ئەڤ ووشه ب رامانا ژن دهيت، و ل دمقهرين كومارا كوردستان و هندهك دمقهرين پارچين دى بين كوردستان ژى دهيت به بكارئينان.

(١١٣) روژناما كوردستان، ژماره (٢٥)، ١٧ ئادار، ١٩٤٦، ل ١٠٣.

(١١٤) روژناما كوردستان، ژماره (٣٧)، ٢٠ نيسان، ١٩٤٦، ل ١٥٢.

(١١٥) روژناما كوردستان، ژماره (٣٩)، ٢٤ نيسان، ١٩٤٦، ل ١٦٠.

(١١٦) روژناما كوردستان، ژماره (٧٩)، ٢٢ ئاب، ١٩٤٦، ل ٣١٣.

(١١٧) دڤى راپورتى دا هاتيه كو ته مامكرنا في بابته ل ژماره (٨٠) يه، به لى ب داخسه تا نوكه ئەڤ ژماره يا بهرزويه.

(١١٨) روژناما كوردستان، ژماره (٨٥)، ٥ ئه لول، ١٩٤٦، ل ٣١٧.

- (١١٩) بو دیارکرننا ناف و کوژمین پارهی یین وان (٣٣) ژنن کورد. بنیره: پاشبهندی ژماره (٩).
- (١٢٠) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٦)، ١١ ئەیار ١٩٤٦، ل ١٨٨.
- (١٢١) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٨)، ١٨ ئەیار ١٩٤٦، ل ١٩٦.
- (١٢٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧٧)، ١٥ ئاب ١٩٤٦، ل ٣٠٨.
- (١٢٣) هه مان ژماره.
- (١٢٤) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧٩)، ٢٢ ئاب ١٩٤٦، ل ٣١٦.
- (١٢٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٠)، ٢٧ نیسان ١٩٤٦، ل ١٦٣.
- (١٢٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٤)، ١٣ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٩.
- (١٢٧) رۆژناما کوردستان، ژماره (٣٧)، ٢٠ نیسان ١٩٤٦، ل ١٥٢.
- (١٢٨) ریشه بهرا قوتابخانا پهروانه یا کچان ل مه هاباد بوو. بنیره: رۆژناما کوردستان، ژماره (١٣)، ١١ شوات ١٩٤٦، ل ٤٩.
- (١٢٩) هه مان ژماره.
- (١٣٠) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٧)، ٢٥ ئادار ١٩٤٦، ل ١١٠ - ١١١.
- (١٣١) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٨)، ٢٧ ئادار ١٩٤٦، ل ١١٤.
- (١٣٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٣٢)، ٦ نیسان ١٩٤٦، ل ١٣٠.
- (١٣٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (٣٨)، ١٢ نیسان ١٩٤٦، ل ١٥٣ - ١٥٦.
- (١٣٤) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٧)، ١٧ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١١٠.
- (١٣٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٧)، ١٧ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١١٠.
- (١٣٦) قازی محهمد دبیژیت مینا خانم "داکو خه لک بتایهت ژن بهره ف کاروبارین جشاک یین، پیدقیه تو ژیهری هه می کهسا ل دژی نه خوشیا نه خواندمواری دهست ب خه بات و تیگوشانی بکه ی و ل قوتابخانان دهست ب وانه کوتنی بکه ی"، پاشان دنا ف بازاران دا به لاقوکه ک راگه هاندن کو پیدقیه هه می ژنن کورد ل کاروبارین جشاک یین ملله تی دا پشکداریی بکه ن و د ماوه کی کیم دا ژنن گه نچ و کچ دهاتن و خو فیری خواندنن دکرن. بنیره: کاکشار ئۆرهمار، دیمانه له گه ل دایکی کورد مینا قازی هاوسه ری پیشه وای نه مر، و مرگیان: دیرسم ئۆرهمار، سلیمانی، ٢٠١٣، ل ٣١.

- (١٣٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٧)، ٢٥ ئادار ١٩٤٦، ل ١١٠.
- (١٣٨) هه مان ژماره.
- (١٣٩) هه مان ژماره.
- (١٤٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٢)، ٦ نيسان ١٩٤٦، ل ١٣٢.
- (١٤١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٨)، ٢٢ نيسان ١٩٤٦، ل ١٥٥.
- (١٤٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٩)، ٢٤ نيسان ١٩٤٦، ل ١٦٠.
- (١٤٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٢)، ١ ئه يار ١٩٤٦، ل ١٧٢.
- (١٤٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٨)، ٢٨ كانوونا دووى ١٩٤٦، ل ٣٠.
- (١٤٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٣)، ٦ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٢.
- (١٤٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٧)، ٢٥ ئادار ١٩٤٦، ل ١١١.
- (١٤٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٨)، ٢٧ ئادار ١٩٤٦، ل ١١٣.
- (١٤٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣١)، ٣ نيسان ١٩٤٦، ل ١٢٧.
- (١٤٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٥٣)، ١١ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٦٥.
- (١٥٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٧)، ٢٥ ئادار ١٩٤٦، ل ١١١.
- (١٥١) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٣)، ٨ نيسان ١٩٤٦، ل ١٣٤.
- (١٥٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٥)، ١٥ نيسان ١٩٤٦، ل ١٤٤.
- (١٥٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٤)، ١٣ ئادار ١٩٤٦، ل ٩٧.
- (١٥٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٢)، ٦ نيسان ١٩٤٦، ل ١٣١.
- (١٥٥) رۆژناما كوردستان، ژماره (٤٠)، ٢٧ نيسان ١٩٤٦، ل ١٦٤.
- (١٥٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٥)، ١٦ شوات ١٩٤٦، ل ٦٠.
- (١٥٧) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٣)، ١١ شوات ١٩٤٦، ل ٤٩.
- (١٥٨) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٤)، ١٣ شوات ١٩٤٦، ل ٥٦.
- (١٥٩) ئەق بابته د بنه رمندا وانين ره فiq حلمى نه، ناقبرى دناقبه را سائين ١٩٣٣ -
 ١٩٣٥ ماموستا بوول بايزيرى مووسل و چه ندين وانه لئير ناقونيشانين (الأكراد
 منذ فجر التاريخ الى ١٩٢٠) پيشكيش دكرن، سهيد محمهد حه ميدى بفر
 ديت فان بابته تان د رۆژناما كوردستان دا به لاق بكهت.
- (١٦٠) رۆژناما كوردستان، ژماره (٧)، ٢٦ كانوونا دووى ١٩٤٦، ل ٢٧.

- ١٥٠١ - ١٩١٨، دهوك، ٢٠١٠، ل ٤٢؛ سه‌عدى عوسمان هه‌روتى، چه‌ند لايه‌نيكى ميژوووى راميارى و كوومه‌لايه‌تى و ئابووويى كوردستان له سه‌رده‌مى عوسمانبيدا، هه‌ولير، ٢٠١٣، ل ٢٢ - ٢٣.
- (١٧٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (١٩)، ٢٥ شوات ١٩٤٦، ل ٧٦.
- (١٨٠) ئيدريس كورئ حسام الدين كورئ عه‌لى يه و بناقى به‌دليسى ده‌يته بناقكرن، چه‌ندين پوستين گرنگ ل ده‌وله‌تا ئاق قوينلو و هه‌ردووك ده‌وله‌تين سه‌فه‌وى و عوسمانيا و مرگرت، ژبه‌ر جه‌ئ وى يئ ئاينى و ئه‌ده‌بى لده‌ق كوردان سولتان سه‌ليم ئه‌و راسپارد ريكه‌فتنامه‌كى دناقه‌ه‌را سولتان سه‌ليم و ميرين كوردان دا گریده‌ت، ل سالا ١٥٢٠ دمريت. بنيره: محمه‌د بايراقدار، ئيدريسى بدليسى، و مرگيران: شكور مسته‌فا، ج ٢، هه‌ولير، ٢٠٠٩، ل ١١ - ٤٦.
- (١٨١) ده‌ياره‌ى ريكه‌فتناما سولتان سه‌ليم دكه‌ل ميرين كورد. بنيره: عه‌لى ته‌ته‌ر نيرومى، كورد و ميژوو، ب ٢، دهوك، ٢٠١٠، ل ٢٢ - ٢٥.
- (١٨٢) رۆژناما كوردستان، ژماره (٢٠)، ٢٧ شوات ١٩٤٦، ل ٧٩ - ٨٠.
- (١٨٣) ئه‌حمه‌دى خانئ كورئ ئه‌لياسه و ناسناقئ وى خانيه ل سالا ١٦٥٠ ل باژيرئ بايه‌زيد ژدايك بووه و هه‌ر ژ ده‌سپيكي مژيلى خواندنا قورنانا بيروز دبيت، بو خواندنئ دجيه‌ ئورفه و ئه‌خالات و به‌دليس و كه‌له‌ك جه‌ين دى، ژ گرنگترين به‌ره‌مىن وى يين به‌ها چيروكا (مه‌م و زينه)، دقئ چيروكى دا ده‌ربرين ژه‌ز و هه‌ستئ نه‌ته‌وه‌يبي كوردا دكه‌ت، ل سالا ١٧٠٧ دجيه‌ به‌ر دلوقانيا خودئ.
- بنيره: سديق بوژه‌كه‌يى (سه‌فى زاده)، سه‌رجاوه‌ى پيشوو، ل ٤٨٦ - ٤٩٣.
- (١٨٤) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٠)، ١ نيسان ١٩٤٦، ل ١٢٣ - ١٢٤.
- (١٨٥) بو پتر پيزانينان سه‌باره‌ت ميرگه‌ها بابان. بنيره: عبد ربه ابراهيم الوائلى، تاريخ الامارة البابانية ١٧٨٤ - ١٨٥١، دمشق، ٢٠٠٨، ص ٨٦ - ٢٦٩.
- (١٨٦) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣١)، ٣ نيسان ١٩٤٦، ل ١٢٧.
- (١٨٧) بو پتر پيزانينان سه‌باره‌ت ميرگه‌ها بوتان. بنيره: صلاح محمد سليم محمود هرورى، امارة بوتان، دهوك، ٢٠٠٠، ص ١١ - ١٣١.
- (١٨٨) بو پتر پيزانينان سه‌باره‌ت حلف المقدس يان قولپا بيروز. بنيره: مصدر نفسه، ص ٧٤ - ٧٦.

(199) رۆژناما كوردستان وەك ئىكەمین رۆژناما كوردی ل ۲۲ نیسان ۱۸۹۸ ل باژیری قاهیره ژلائی مقداد مەدحەت بەدرخان هاتە دەریخستن. بو پتر پیزانیان بنیره: كوردستان یەكەمین رۆژنامەى كوردی ۱۸۹۸ - ۱۹۰۲، كۆكردنەوه و پيشهكى: كەمال فوئاد، بەغداد، ۱۹۷۲، ل ۱ - ۱۰۴.

(200) ئەف كومهله ل ۱۹ ئەیلول ۱۹۰۸ ل ستمبول هاتە دامەزراندن. بو پتر پیزانیان بنیره: مالميسان، جهمعیهتی تەعاون و تهرهقی كورد و رۆژنامەكهی، وەرگیران: زریان رۆژهلاتی، بیداجوونەوهی: سدیق سالح، سلیمانی، ۲۰۰۷، ل ۲۱ - ۷۶.

(201) رۆژناما كوردستان، ژماره (۳۵)، ۱۵ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۴۳.

(202) ل سالاً ۱۹۰۸ وەك كومهلهكا ئەدەبی و پەرورەدی هاتە دامەزراندن. بنیره: عبدالستار طاهر شریف، الجمعیات والمنظمات والاحزاب الكردية في نصف قرن ۱۹۰۸ - ۱۹۵۸، بغداد، ۱۹۸۹، ص ۳۵ - ۳۷.

(203) بو پتر پیزانیان سەبارەت كومهله هیشى بنیره: عبدالستار طاهر شریف، المصدر السابق، ص ۳۷ - ۴۰؛ علی تتر توفیق نیروهیی، المصدر السابق، ص ۹۵ - ۱۰۴.

(204) بو پتر پیزانیان سەبارەت گوڤارا روژی كورد. بنیره: هوگر طاهر توفیق، دور الصحافة الكوردية...، ص ۱۶۸.

(205) بو پتر پیزانیان سەبارەت گوڤارا هەتاو كورد. بنیره: المصدر نفسه، ص ۱۹۰.

(206)

M.EMIN BOZARSLAN, JIN: GOVARA KURDI TURKCE DERGI 1918 1919, CILD: II, WESANXANA DENG, UPPSALA SWEDEN, 1985.

(207) رۆژناما كوردستان، ژماره (۳۵)، ۱۵ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۴۳.

(208) ئەف كومهله ب چەندین ناڤا دەیتە بناڤكرن وەك (لیژنا سەربەخویا كوردستان و لیژنا سەربەخوی ل قاهیره و لیژنا كوردی ل قاهیره و كومهله كوردستان ل قاهیره). بنیره: علی تتر توفیق نیروهیی، المصدر السابق، ص ۱۷۱ - ۱۷۷.

(209) كومهله (تعالی كوردستان) ل ۱۹ چرییا دووی ۱۹۱۷ ل ستمبول هاتە دامەزراندن و ل ۳۰ كانوونا دووی ۱۹۱۸ بشیوهیهكى فەرمی هاتە راکهاندن: بنیره: علی تتر توفیق نیروهیی، المصدر نفسه، ص ۱۵۷.

(210) رۆژناما كوردستان، ژماره (۳۵)، ۱۵ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۴۳.

- (٢١١) ئەف كومهله ل ٢٠ ئەيار ١٩٢٠ ب سهروكاتيا ئەمين عالی بهدرخان هاته دامهزراندن. بنیره: علي تتر توفيق نیروهي، المصدر السابق، ص ١٨٥ - ١٩٤.
- (٢١٢) بو پتر پيژانينان سهبارت پارتا نهتهوهيا كورد. بنیره: روها ت آلاكوم، خوييون وثورة آگري، مراجعة: شكور مصطفى، بيروت، ٢٠٠٠، ص ١١.
- (٢١٣) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٥)، ١٥ نيسان ١٩٤٦، ل ١٤٣.
- (٢١٤) ههمان ژماره.
- (٢١٥) ههمان ژماره.
- (٢١٦) شريف پاشا (١٨٦٥ - ١٩٥١) كورئ سعيد پاشا خهندانه ژ خهلكئ سليمانئ لسهردهمئ سولتان عبدالحميد يئ دووئ باليوژئ دهولهتا عوسمانئ ل سويد بوو، ژ دامهزرينهريئ دهستيكيئ بين كومهلا (تهعاون و تهرفقئ كورد) بوو ل سالا ١٩٠٨، ل سالا ١٩١٩ وهك نوونهريئ كوردا پشكدارئ د كونگرئ ناشتيئ ل پاريس دكهت. بنیره: روها ت آلاكوم، شريف پاشا: السنوا ت العاصفة لدبلماسي كردي، ترجمة: شكور مصطفى، دهوك، ٢٠٠٤، ص ١٧ - ١٥٣؛ صالح محمد حسن (عزت بادي)، شريف پاشا حيا ته و دوره السياسي (١٨٦٥ - ١٩٥١)، دهوك، ٢٠٠٥، ص ١٦ - ٢٠٩.
- (٢١٧) بوغوص نوبار پاشا (١٨٥١ - ١٩٣٠) ل مسرژ دايك بووه، زانستي ئەندا زيارئ ل فهرهنسا و سويسرا دخوينيت، ژ ئەندامين حزبا الرامكافار يا ئەرمهنيين چالاكشان بوو، ل سالا ١٩١٩ ئەرمهنا ئەو وهك نوونهريئ خو بو كونگرئ ناشتيئ ل پاريس ههلبزارتن. بنیره: اليس هاكوب بطرس آپراهاميان، آنترانيك پاشا سيرته و دوره في الحركة القومية الأرمينية ١٨٦٥ - ١٩٢٧، رسالة ماجستير، فاكولتي العلوم الإنسانية، جامعة زاخو، ٢٠١٤، ص ٧٩.
- (٢١٨) ضياء كوك ئەلب: ماموستايئ زانستيئ كومهلايه تي بوو و خهلكئ دياربه كره، ئەزادي خويئ كوردي فهشارت ههتا بويه نيك ژ به لاقههريئ هزرا تورانيه تي ل توركيا، دبته بابئ كياني يئ توركيا نوي. بنیره: هوگر ظاهر توفيق، دور الصحافة الكوردية...، ص ٢٤٠؛ مالميسا ئز، القومية الكردية و د. عبدالله جودت في مطلع القرن العشرينات، ترجمة: شكور مصطفى، أربيل، ٢٠٠٠، ص ١٨، ٣٨.
- (٢١٩) رۆژناما كوردستان، ژماره (٣٦)، ١٤ نيسان ١٩٤٦، ل ١٤٧ - ١٤٨.
- (٢٢٠) ههمان ژماره.

- (٢٢١) رەفیع سالح و سدیق سالح، سەرچاوهی پیشوو، ل ٣٨.
- (٢٢٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٣)، ١٥ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١٠.
- (٢٢٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤)، ١٧ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١٤.
- (٢٢٤) هه‌مان ژماره.
- (٢٢٥) ئەه‌ف زانا و هونهرمه‌نده ل دویف په‌رتووکا (ده‌وره‌ی عابدين) ل دووماهیا سه‌دی حه‌فتی كوچى ل شارم‌زور ژ داىك بوویه و ل ده‌ستپىكا زاړۆكىنيا خو لده‌ف بابى خو مژوولى خواندنى دبیت و باشان دچيته حوجرا فه‌قییان و ل گه‌نجاتیا خو دچيته به‌غدا و ل ویرى خواندنا خو ب دووماهيك دئینیت. بنیره: سدیق بوړه‌كه‌یى (سه‌فی زاده)، میژووی ویزه‌ی كوردی، ب ١، چ ٢، هه‌ولیر، ٢٠٠٨، ل ٣٦٤.
- (٢٢٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (٥)، ٢٠ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ١٨.
- (٢٢٧) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦)، ٢١ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٢٣.
- (٢٢٨) (على اللهية - أهل الحق - يارسان): دهرباره‌ی قى كومه‌لى شىخ عبدالقادر الكيلانى دبیزیت: "ئه‌ف ده‌سته وه‌ك ده‌سته‌كا ئىسماعیلیه و قه‌رامطه‌یه، و كوردین (هوفانه) و (به‌رمایین مه‌جوسان) ده‌اته‌نه دنا‌ف قى كومه‌لیدا، و دهرباره‌ی نا‌قى على (خودى ژى رازى) دراستیدا شیوه‌ك ژ شیوین په‌رستنا په‌یكه‌رانه هه‌ر وه‌ك لسه‌رده‌مین كه‌فن". بنیره: ط. اكویف (هاكوییان)، الكورد الكوران، ترجمه: نزار آیوب گولی، مراجعه و تقدیم: عبدالفتاح على البوتانى، دهوك، ٢٠٠٧، ص ٣٨ - ٣٩.
- (٢٢٩) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧)، ٢٦ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٢٦.
- (٢٣٠) هه‌مان ژماره.
- (٢٣١) نا‌قى قى په‌رتووکی یی دروست (سه‌ره‌نجام) ه و بو ئیكه‌مین جار ل سالاً ١٩١٤ مینورسكى شیا قى په‌رتووکی ب ده‌ستخوفه‌بینیت. بنیره: ف. مینورسكى، الأكراد ملاحظات وانطباعات، ترجمه: معروف خزنده‌دار، بیروت، ١٩٨٧، ص ٨٣ - ٨٤.
- (٢٣٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧)، ٢٦ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٢٦.
- (٢٣٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (١١)، ٦ شوات ١٩٤٦، ل ٤٢.
- (٢٣٤) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٢)، ٩ شوات ١٩٤٦، ل ٤٦.

- (٢٣٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٤)، ١٣ شوات ١٩٤٦، ل ٥٥.
- (٢٣٦) باب و کور ئیک ل دویش ئیکی هه می مه لاً بون.
- (٢٣٧) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٦)، ١٨ شوات ١٩٤٦، ل ٦٣.
- (٢٣٨) بو پتر پیزانیان سه بارهت (مولانا خالد کوردی شاره زوری). بنیپره : محمد خالد محمد عبدالله، مولانا خالد النقشبندی ١١٩٣ - ١٢٤٢هـ، رساله ماجستیر، کلیه اللغة العربیه، جامعه الأزهر، ١٩٨٠م، ص ٢ - ٣٢٢.
- (٢٣٩) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٠)، ٢٧ شوات ١٩٤٦، ل ٧٨.
- (٢٤٠) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢١)، ٢ ئادار ١٩٤٦، ل ٨٢.
- (٢٤١) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٢)، ٤ ئادار ١٩٤٦، ل ٨٦.
- (٢٤٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٧٠)، ٢٣ ته موز ١٩٤٦، ل ٢٧٧.
- (٢٤٣) هه مان ژماره.
- (٢٤٤) هه مان ژماره.
- (٢٤٥) سیف قاضی شاعره کی شوره شگیر و ئیک ژ زاناین ناقدار یین سه رده می خو بوو، ب زمانی کوردی و فارسی و عه ره بی که له ک شعر هه نه و ل میژوو یا نه ده بی کوردیدا ب پیره میردی موکریان دهیته نیاسین. بو پتر پیزانیان بنیپره: نه نومه ری سولتانی و حه سه نی قازی، ژیان و شیعه کوردیبه کانی "سه یفولقوزاتی قازی" ١٨٧٦ - ١٩٤٥، سلیمانی، ٢٠٠٨، ل ٥٣.
- (٢٤٦) رۆژناما کوردستان، ژماره (٨)، ٢٨ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٢٩.
- (٢٤٧) رۆژناما کوردستان، ژماره (٢٦)، ١٨ ئادار ١٩٤٦، ل ١٠٥.
- (٢٤٨) ههروه سا زه لآمه کی زیره ک و تیگه هشتی و زانا و نیشتمانپه رومر بوو و ل ده ق هه می لایه نان ب خوشتقی دهاته دیتن و ژیی خو هه می د نیشتمانپه روه ریی دا بهخت کر. بنیپره: گو قارا کوردستان، ژماره (٤)، سالی یکم، مه باد، مه ١٩٤٦، ل ٢.
- (٢٤٩) رۆژناما کوردستان، ژماره (٨)، ٢٨ کانوونا دووی ١٩٤٦، ل ٣٢.
- (٢٥٠) ژ دایک بون و مرنا وی ب دروستی نه هاتیه زانین، ئی دبیت ل ٩٣٧ ژ دایک بوویه و ل ١٠١٠ از مریه، نا قی وی تاهیره و دکوتنی (بابا)، چونکه ئیک ژ زه لآمین باش یین نه هلی هه قی یارسان بوو و وشا بابا ژبه ری نا قی بو ریبه رین

ئاینی یارسان و طریقا دەرویشین ئیسلامی دەهاته بکارئینان، هەروەسا (عوریان) ژى دگوتنى ژیهروى بخو ئەف ناهه هەلبژاردبوو ئانکو رووت، چونکه وی باومری ب فەلسەفا سۆفیزم هەبوو، هەروەسا دگوتنى (هەمەدانى) چونکه ل هەمەدان ژیايه و هەر لویری دمریت و دەیتە فەشارتن و د شعر دا ناقى خو (تاهیر) بکارئینایه وهك ناسناڤ. بنیڤره: مارف خەزنەدار، میژووی ئەدەبى كوردی، بەرگی یەكەم: ئەسەرەتاوه تا سەدهی چوارەم، ج ۲، هەولیر، ۲۰۱۰، ل ۲۰۵.

(۲۵۱)

روژناما كوردستان، ژماره (۹)، ۲ شوات ۱۹۴۶، ل ۳۴.

(۲۵۲)

روژناما كوردستان، ژماره (۱۰)، ۴ شوات ۱۹۴۶، ل ۳۸.

(۲۵۳)

روژناما كوردستان، ژماره (۱۵)، ۱۶ شوات ۱۹۴۶، ل ۵۸.

(۲۵۴)

نالی ژ هۆزا ئالی بەگی مكايلی یه و ژ عەشیرەتا جافە، د هەندەك ژیدەران دا هاتیە ل سالاً ۱۸۰۰ ژ دایک بوییه. بو پتر پیزانینان بنیڤره: مارف خەزنەدار، ژیدەری بەری، بەرگی سییەم: نیوهی یەكەمی سەدهی نۆزەم ۱۸۰۱ - ۱۸۵۰، ل ۶۳.

(۲۵۵)

روژناما كوردستان، ژماره (۱۷)، ۲۰ شوات ۱۹۴۶، ل ۶۶.

(۲۵۶)

هەمان ژماره.

(۲۵۷)

هەمان ژماره.

(۲۵۸)

هیمن شیا رولهکی بەرچاڤ د کومارا کوردستان دا بگيریت و ل زۆریهیا جهژن و هەلکەفتنن کوماری (هیمن) ب گوتنا هۆزانن خو پشکداری دکر، لهورا قازی محەمەد دینژیت: (هیمن شاعیری میللهته). بنیڤره: صلاح شیخ شرف، هیمن و ئاوارمی و غوریهتی، هەولیر، ۲۰۱۳، ل ۲۳.

(۲۵۹)

روژناما كوردستان، ژماره (۶۵)، ۲ تەموز ۱۹۴۶، ل ۲۵۸.

(۲۶۰)

بەری کومارا کوردستان بهیته دامەزراندن هیمن ب هاریکاریا عەبدوڵرەحمان زەبیحی دبیتە ئەندامی کومەلا (J.K) و ناقی ئەینی یی وی (هیمن) بوو و ژمارا ئەندامەتیا وی (۵۵) بوو، بشی چەندی هیمن کەفتە د قۇناغەکا نوی دا و گورانکاریهکا بەرچاڤ ب سەر ویدا هات و بەردەوام هزر د رزگارکرنا کوردستان دا دکر. بنیڤره: هیمن، سەرچاوهی پیشوو، ل ۲۰.

(۲۶۱)

روژناما كوردستان، ژماره (۶۵)، ۲ تەموز ۱۹۴۶، ل ۲۵۸.

- (٢٦٢) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦٥)، ٢ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٥٨.
- (٢٦٣) جوتیار توفیق، سهراوهی پیشوو، ل ١٢٦.
- (٢٦٤) ههژار ل رۆژهکا باران و ژدایکهکا شازده سالی و بابهکی چل و ههشت سالی ل گهرهکا (خری) ژ دایک دبیت، دهمی ژیی وی دگههیته دوو سالی دایکا وی دمريت و ژنهکا بیانی وی خودان دکهت تا ژیی وی دگههیته چوار سالان بابی وی ژنهکا دی دئینت، ئانکو ههژار ژ قیان و میهره بانیا دایکی بی بهش بوو. بنیره: ههژاری موکریانی: سهربردهی ژیان و ون له بهرهه می ویدا، ههولیر، ٢٠١٢، ل ٨.
- (٢٦٥) رۆژناما کوردستان، ژماره (٦٩)، ٢١ تهموز ١٩٤٦، ل ٢٧٤.
- (٢٦٦) ههمان ژماره.
- (٢٦٧) ههمان ژماره.
- (٢٦٨) ماموستا ههژار، سهراوهی پیشوو، ل ٥٢١.
- (٢٦٩) رۆژناما کوردستان، ژماره (١٦)، ٢٥ شوات ١٩٤٦، ل ٧٥.
- (٢٧٠) رۆژناما کوردستان، ژماره (٤٦)، ١١ ئهیار ١٩٤٦، ل ١٨٧.
- (٢٧١) قهدری بهگ کورئ فؤاد بهگ کورئ جهمیل پاشایه ل سالأ ١٨٩٢ ل ئامهد (دیاریهکر) ژ دایک بوویه و ل سالأ ١٩٧٣ ل دمشق مریه، ژکهفندا باپیرین وی ژ دهشتا سلوی بهرهف باژیری ئامهد فه چوون و ل ویری جیگیر بون و ههر ژقی چهندی ب ناقی (زنار سلوی) دهیته بنافکرن. بو پتر پیژانینان بنیره: قدری جمیل باشا (زنار سلوی)، المصدر السابق، ص ٨.
- (٢٧٢) خهلیل خهیالی موتکی (١٨٧٦ - ١٩٢٦) ژ بناق و دهنگترین وان کهسایه تیایه ئهوین ل چاریکا ئیکی ژ سهدی بیستی د بوارئ پیشه برنا زمان و رهوشه نبیریا کوردی دا کارکړین، و وهک دامه زرينه ری ئه ل فوییا کوردی ب پیتین عهره بی دهیته هژمارتن. بنیره: هوگر طاهر توفیق، ئه لف و بیی کوردی به پیتی عهره بی و لاتینی، ومرگیان: نه ریمان عهبدوئلا خوشناو، ههولیر، ٢٠٠٩، ل ٢٤ - ٢٥.
- (٢٧٣) رۆژناما کوردستان، ژماره (٩٢)، ٣ چریبا ئیکی ١٩٤٦، ل ٣٢٩.
- (٢٧٤) ههمان ژماره.

(٢٧٥) روژناما كوردستان، ژماره (٩٢)، ٣ چرييا ئيكي ١٩٤٦، ل ٣٢٩.

(٢٧٦) مهمدوح سهليم وانلى ل سالا ١٨٩٠ ژدايك بووه، بهپيرسى گوڤارا (ژين) ل ستهمبوول بوو ههتا ژماره (٢٥) كو ل ٢ كانوونا دووى ١٩١٩ هاتيه دهريخستن، ل سالا ١٩٧٧ دچيته بهردلوقانيا خودى. بنيره: نازاد عوبيد سالح، سهراوهى پيشوو، ل ٢٠٣ - ٢٠٤.

(٢٧٧) روژناما كوردستان، ژماره (٩٢)، ٣ چرييا ئيكي ١٩٤٦، ل ٣٣٠.

(٢٧٨) لى د ژيدهرين كۆمارى دا ب چ شيوهيان ناماژه ب كار و چالاكيين قهدرى بهگ د (حزبا ديموكراتى كوردستان) دا نه هاتيه كرن.

(٢٧٩) روژناما كوردستان، ژماره (٩٢)، ٣ چرييا ئيكي ١٩٤٦، ل ٣٣٠.

پاشبه‌ند

پاشبهندی ژماره (۲)

ناڤین وان ژنین پاره وهك هاریکاری پيشكيشی حزبا دیموکراتی کوردستان کرین^(۱).

ماوهی جیزلی سه ره خوینی آموژگارانی
مه درسهی کهمان له دووای ووتاره کان
سه لیلی له پایه کان هه رکسه بریکی یول
باروی حزبی دموکراتی کوردستان کرد
که له زیروه نیوان ده لوسری -

۱	-	بای آغای صالح شاطری	۲۰۰	ریال
۲	-	آغای خلیل قادری	۲۰۰	
۳	-	علی شاطری	۱۰۰	
۴	-	رحمت شامی	۲۵۰	
۵	-	سیدمصطفی سیدی	۱۰۰	
۶	-	حاجی عبدالله	۱۰۰	
۷	-	سیدعبدالله سیدی	۱۰۰	
۸	-	مصطفی سلطانیان	۵۰	
۹	-	کریم احمدین	نیه پاری	
۱۰	-	رحمن کریمی	۱۰۰	
۱۱	-	مجید ساوجیلاجی	۱۰۰	
۱۲	-	سیدجامی چطری	۱۰۰	
۱۳	-	احمد توحیدی	۱۰۰	
۱۴	-	دکتر حاتمی	۱۰۰	
۱۵	-	غفور بابازاده	۵۰	
۱۶	-	علی رحمت داودی	۱۰۰	
۱۷	-	حسین فروهر	۵۰	
۱۸	-	علی ریحانی	۱۰۰	
۱۹	-	سیدفادر قنادی	۵۰	
۲۰	-	ابراهیم بلوریان	۵۰	
۲۱	-	سلیمان افلاطون	۵۰	
۲۲	-	سیمنتو زرگری	۵۰	
۲۳	-	علی خسروی	۵۰	
۲۴	-	عزیز مشیری	۱۰۰	
۲۵	-	سیدمحمد سیدی	۵۰۰	
۲۶	-	حاجی مصطفی شاطری	۲۰۰	
۲۷	-	حاجی صالح مکه	۵۰	
۲۸	-	صالح سهیلی	۵۰	
۲۹	-	قاسم کریمی	۱۰۰	
۳۰	-	حاجی مصطفی داودی	۱۰۰	
۳۱	-	محمد اهبالی	۵۰	
۳۲	-	حسین قنچی	۹۰	
۳۳	-	حسن شیرزاد	۵۰	
۳۴	-	آقای باباخانی	۵۰	
۳۵	-	خلیل ساوجیلاجی	۵۰	
۳۶	-	صالح سلیمی	۵۰	
۳۷	-	هاشم یوسف مگری	۵۰	
۳۸	-	حسن ولی	۱۰۰	
۳۹	-	غنی خسروی	۵۰	
۴۰	-	شاهسلطان قنچی قاسمی	۵۰	
۴۱	-	فاطمه قنچی	۵۰	

وله ساتی ه پاش نیو درو جیزن له نیوهست
نوواندن و خوهیکی زوردا تهواو بو .

پاشبهندی ژماره (۳)

ناشین وان کهسین پاره وهک هاریکاری پیشکیشی حزبا دیموکراتی کوردستان

کرین (۳).

(گههرازهوه)

برایانی خوشهویست حاجی سید محمد سیدی ومهلا محمد
امین حدادی کهچندی لهمهوپیش لهلایهن حزبی دیموکراتی
کوردستان بسواطرافی ماکو وکوردانی آارات بودانانی
شکیلاتی حزبی دیموکرات وایجادی براینهتی لهنیو نهواندا

عزیزان روزی ۱۵ - ۱ - ۲۵ به موغیت
گههوه وله مساهرهتی مهواندا تم آغایانهی
نویساری ژیرهوه کهلهطایفهی کوردی جلالین
وماکو نوسراوه باربوی حزبی دیموکراتی
کوردستانیان کردوه :

۱ - شیخ عبدالقادر حاکمی کوردستان ماکو
۹ - لیرهی دمسکدارو یکسدانه پینج لیره
۳۷۵۰ - ریال اسکناس -
۲ - حیدرآغای حیدرانلو ۲ لیره و - ۵۷۰۰
ریال اسکناس -
۳ - محمد آغای اوتالی ۵۰۰۰ ریال
۴ - مصطفی آغای مردوسی مصره کی ۹۰۰۰ «
۵ - ابراهیم آغای شرف بهلخه کی ۵۰۰۰ »
۶ - مصطفی آغا وحسن آغای پروکاناو ۱۰۶۰۰ »
۷ - عمرته بو حسو خلفی ۱۵ سهروشک
۸ - بکر آغای جنیکی ۲۰ سهروشک
۹ - علی مسنو جنیکی « ۱۰ «
۱۰ - خانوی حسو جنیکی « ۱۰ «
۱۱ - خانوادی قزلباش « ۲۰ «
۱۲ - حسن آغای بلطکی « ۹۰ «
(آغایانی نووبراوی ژیرهوهش لهطایفهی میلانی
تم باربوانهیان کردوه)

۱ - عمر آغای اوموی صدری کومیتتهی محلی
لکی میلان و خلهگان ۱۵ لیره و ۱۵۰ ریال اسکناس
۲ - حسن آغای دلانی بوخوی و طایفهی ۵۰ سهروشک
۳ - سمایل آغای معاونی صدری کومیتته ۵۰۰ دارتلفون
۴ - آغای محمد صدیق سهرماندهی حزبی
میلانی و شهرو معاونی ۱ بخشداری ۳۰ سهروشک
لهلاین حزبی دیموکرات کوردستانهوه لهنیشتمان
بهرستی وههنگاو ههلینانی مهوبرایانهسویاس کراوه -

پاشبهندی ژماره (٤)

ناقیین وان کەسین پاری ئەندامەتیا خۆ پێشکێشی کۆمیتەیا ناڤهندی یا حزبیا دیموکراتی کوردستان کرین^(٤).

کۆمەگ

چەندێک هەوی پیش برای خۆشەویستابراھیم
ابراھیمان لەلایەن کۆمیتەیی مرکزی حزبی
دیموکرات کوردستان بو مەلەبەندەکانی ملی
جلای . قرەنی . کاری درایە کە بە کۆمیتە-
کانی محلی و ولایەتی ئەو جێگایانە
رابگئا و دەستوراتی یووستیان بداتی پاش بەجی
هینالی کاری یاسییر دریا و چەند روزیکە

کوردستان

ماوەی لایەرە ٣

کۆمەگ

یولانی زێروان لە بابەت بولی عضویتەووە بو کۆمیتەیی
مرکزی ناردراوە :

١ -	کۆمیتەیی قزنداغ بە هوی اموآغای	٦٠٠٠	ریال
	آمویی صدیری کۆمیتە .		
٢ -	کۆمیتەیی قرەنی بە هوی حیدرآغای	١٤٩٠	«
	حیدرانلو صدیری کۆمیتە .		
٣ -	کۆمیتەیی آداخان بە هوی عمرآغا	٣٩٩٠	«
	صدیری کۆمیتە .		
	تەواوی	١١٣٨٠	«
	و آغایانی نووبراوی زێرووش ئەم بولانەیان بە کۆمەگ ناردووە :		
١ -	آغای عبداللە قەرمانی صدیری	١٠٠٠٠	ریال
	کۆمیتەیی ملی .		
٢ -	آغای عزیزآغای دودەکی	٤٠٠٠	«
٣ -	آغای صدیق آغای قەرمانی	٢٠٠	«
٤ -	آغای حسین آغای علمشاهی	٦٠٠	«
	تەواوی	١٦٦٠٠	«

پاشبهندی ژماره (۵)

ناشین وان کەسین هاریکاری پیشکیشی هیژین کۆمارا کوردستان کرین^(۵).

ناردنی سوقات بو

برایانی بارزانی لهجیه

وێكو ادارەى تێلیفانەى كوردستان
خبرى داوه رۆژى ٦ گەلاویز ئەلابەن
ادارەى ناوبراوه وە ٣٠٠ جوت گۆ-
رەوى لەسوقاتى خەلكى شارى بو
برایانى ناردانى لهجیه ناردوا .

مەلۆهێ نیوی ئەو کەسانەى

کۆمەگیا بە برایانی جیه کردو

١٨	حەسەن مەجەد فەكەزى	٥٠	قالب مابون
١٩	حەسەن مەجەد	١٦	دانه كافت سيار ٣ قالب مابون
		١	جوت كۆرهوى
٢٠	وەستا مەجەد عیاس سەلەمانى	٥٠	ربال ئەغد
٢١	سوفى ئەلى	٥٠	« «
٢٢	مەنى ئەلەين حەسەنى	٥٠	« «
٢٣	مەحمەد أحمد حەسەن سەلەمانى قۆمەجى	٥٠	« «
٢٤	سۆرى آوكیبرى حەمام شەجاعە الملك	٢٠	دەستە كافت سيار ٣ قالب مابون
		٥٠	ربال بول
٢٥	أحمد حەسەن سەمانى قۆمەجى	٥٠	رال ٥ دەستە كافت
٢٦	عەبدولخەلق مەنى زەینى	٢٠	« « « «
	مەحمەد سۆلى ئەنجىرى	١٠	«
٢٧	مەحمەد وەسا مەجەل ئەكەمەجى شاكرد		مدرسهى كوردستان
		١٠٠	ربال ئەغد
٢٨	سەدون شەمسى	١	جوت كەوش

كۆمەگ

ئەو یایو آغایان کۆمەگیا بە برایانی جیه کردو:

آغا مە مەرزاعلى مەجەرى ٤ جوت كۆرهوى ٢ قالب مابون

« رحیم قۆمەجى حەمامى نەره ١ « « ٢ «

« باى مەفرى خەسروى ٣ « « ١٥ «

« آغاى غنى خەسروى « « «

« باى خەدیجە مەجەرى ١٠ « ١٠ قالب مابون

« آغاى جەفر آغاى كەرمى « « «

« کار بەرمانى چا پەخانەى كوردستان ٥٠٠ ربال ئەغد

« آغاى نەح انەهید کار مەندادارەى آمار ٨ جوت كۆرهوى ٢٠ دەستە

« كافت سيار

« آغاى حەسەن نەبىن ١٠ قالب مابون ٨ جوت كۆرهوى

پاشبهندی ژماره (٦)

ناشین وان که سین هاریکاری پیشکیشی هیژین کو مارا کوردستان کرین^(١).

صورتی اشیا نیکه که له طرف نیو برانانی خواره بو پشمه رگه گانی جبهه هله به کراوه		ماوهی نیوی نهو که سانهی که کومه گیان به جبهه ی کردوه	
		ردیف نیو شهرت نیوی دیاری هاو	
ردیف	نیوو نیوانگ	نیوی دیاری	
١	صالح یارانی خیاط	٥٠ ربال	٣٧ آغی برزاحسین آلباسی ١٠٠٠ ربال نقد
٢	آغی عابریخان اردلان صدوی کورتهی سقز	١٠٠٠ ربال نقد	٣٨ مرزا حیدر سول کوز ٥٠٠ : : ١٤ دسه کافسیفار
٣	هشت دکان غلاف میرزا محمود حاجبیدی وخیل صالحی وعبداغاق و میرزا مصطفی سید نجمه الدین وسید صالح و محمد بازرانی عزیزی کوزی وهانی عبدالله ریبه	(٢٥) پوئ آرد	٣٩ آیین زنی عازری کاروانسارادار ١٠٠ : : ٦٠ دسه کافسیفار
٤	رحمن رشید زاده	٣ قالب مایون دسه کافسیفار	٤٠ معروف دربابی ٦٠ قالب مایون ٣٠ دسه کافسی سیمار
٥	محمد غالب دیشی بابوستای گلوزی	٨ قالب مایون ١٠ دسه کافسیفار	٤١ محمندی شاطری ٢٠٠ : : ٣٠ دسه کافسیفار
٦	عبدالله حاجی کریم خیاط	٤ چوئ گوره وی ١٠ دسه کافسی سیمار	٤٢ سلطانی عازریله ١٠٠٠ : : ٣٠ دسه کافسیفار
٧	میرزا کریم فرهادی	٢ چوئ گوره وی ٤١ دسه کافسیفار	٤٣ کاکر سول مینانی طال ٣٠ : : ٣٠ دسه کافسیفار
٨	ابیر کوزی کاکر جیمی جوانرود	١٠ چوئ گوره وی ١٠٠٠ قالب مایون	٤٤ مصطفی مینانی ٣٠ : : ٣٠ دسه کافسیفار
			٤٥ بارون آلباسوم ١٠٠ : : ١٠٠ دسه کافسیفار
			٤٦ درده ناموده ٥٠ ربال پوئ
			٤٧ کریمی طاهر ٥٠ ربال پوئ
			٤٨ بارون ارناک ١٠٠ دسه کافسی ٣ چوئ گوره وی ١٠٠٠ قالب مایون
			٤٩ کچی : : چکوله ٣٠٠ ربال نقد
			٥٠ زنی بارون ارناک ٣٠٠ : : ٣٠٠ دسه کافسیفار
			٥١ آردوچی کوروش دوو ٨ سازه ٦٠٠ قالب مایون ١١ دسه کافسیفار
			٥٢ حاجی خلیل دانی ٥٠٠ ربال
			٥٣ کریم باغچی بغال ٣٠٠ دسه کافسی دوه دسه سیمه ٣٠٠ قالب مایون
			٥٤ حاجی علی توکمچی ١٢ : : ٥٠٠ ربال پوئ
			٥٥ محمندی خدادادی ٥٠٠ ربال نقد
			٥٦ عزیزی گل آغی ٥٠٠ : : ٥٠٠ دسه کافسیفار
			٥٧ حسن اسکندری ٢٠٠ دانه کافسی سیمار
			٥٨ غنی حسامی ٣٠٠ : : ٣٠٠ دسه کافسیفار
			٥٩ حاجی صالحی عازری ٣٥٠ : : ٣٥٠ دسه کافسیفار
			٦٠ رحیمی خزازی ١٥٠ دانه کافسی سیمار
			٦١ حسین خزازی ١٠٠ دسه کافسی سیمار
			٦٢ رحیمی : : ٥٠٠ : : ٥٠٠ دسه کافسیفار
			٦٣ سولفی حسن فاجیمی ١٠٠٠ : : ١٠٠٠ دسه کافسیفار
			٦٤ محمد حاجی جیدر کریماسیان ٣ چوئ گوره وی ٣٠٠ دسه کافسی سیمار
			٦٥ حاجی محمدی تکلی ٣٠٠ دسه کافسیفار ١٠٠٠ قالب مایون ٣ چوئ گوره وی
			٦٦ حکیمی زرگی بغال ١٠٠٠ ربال نقد
			٦٧ پیشه مهر کفاح مطلب آلبوسی ١٥٠ دسه کافسیفار ١٠٠٠ قالب مایون
			٦٨ حاجی میران ماروچی ٥٠ قالب مایون ٤ دانه آردوچی ٣ چوئ گوره وی
			٦٩ بارون مشهور باروش ٢٠٠٠ ربال نقد
			٧٠ وستا رحمان شهری و سلطانی مرادی ٦٠٠ دسه کافسی سیمار

پاشبهندی ژماره (۸)

بریارا قازی محمهد دهرباره به لاقکرنا وانین پولا ئیکێ د روژناما کوردستان دا^(۸).

<p>دهرسی زمانی کوردی</p> <p>دهرسی یه کم</p> <p>راو</p> <p>روو</p>		<p>هز گینیی !!!</p> <p>له سه نه مری حضرتی پیشوای کوردستان له ژماره ۳۳ روزنامهی کوردستان رادهرسی زمانی کوردی بونه و کسانه ی که تازه دهست به خویندن ده کنه (پولی او له) چاپ ده کری پیویسته برابان و خوشکان که دیانه وی کوردی نو سین و خویند نه وه فیرین لسه نعمته سهوره استفاده بکن</p>	
<p>روو</p> <p>راو</p> <p>روو</p> <p>ورا</p>	<p>راو</p> <p>روو</p> <p>راو</p> <p>وار</p>	<p>روا</p>	
<p>دهرسی زمانی کوردی</p> <p>سوور</p> <p>سوور</p> <p>هوور</p> <p>داس</p> <p>سوور</p> <p>سارد</p> <p>دی</p> <p>سی</p> <p>دی</p> <p>دار</p> <p>راو</p> <p>سارد</p> <p>سوور</p> <p>ساوا</p> <p>سوور</p> <p>ساوا</p> <p>سوور</p> <p>سوار</p>		<p>سوور</p> <p>سوور</p> <p>سوور</p> <p>سارد</p> <p>داس</p> <p>سوور</p> <p>دار</p> <p>سارد</p> <p>داو</p> <p>دوو</p> <p>ری</p> <p>سو</p> <p>سارد</p> <p>دوو</p> <p>داری</p> <p>سی</p>	<p>دهرسی زمانی کوردی</p> <p>دهرسی دوهم</p> <p>داس</p> <p>داس</p> <p>دوو</p> <p>داس</p> <p>دوو</p> <p>داس</p> <p>دا دوو وس</p> <p>وس داس دا</p> <p>مه شق</p> <p>ورد دار رووس</p> <p>دار داو داس</p> <p>رووس</p> <p>دا دا</p> <p>دار</p> <p>دار</p> <p>دوو</p> <p>دار</p>

پاشبهندی ژماره (۹)

ناقین وان ژنین پاره وهك هاریکاری پیشکیشی حزبا دیموکراتیا ژنین کوردستان

کرین (۹).

[باربووله لاین یایان]	
روزی چیزنی نهوای مه که له حزب یاین	
جیزن کیرابوو خانان زیره وه هه ریک به	
اندازی خوی کومه گین به حزب زمان	
کرد سوپایان ای ده که بن .	
۱ - یای معظم پیشوا ۲۰۰	ریسال
۲ - رحمت شافعی ۸۰	>
۳ - غنی شانمی ۲۴۰	>
۴ - حسن داودی ۸۰	>
۵ - حاجی مصطفی شاطری ۸۰	>
۶ - صالح شاطری ۱۰۰	>
۷ - حاجی قوم قلمه بی ۵۰	>
۸ - حاجی طه زاده ۵۰	>
۹ - ملا عبدالله مدرسی ۲۰	>
۱۰ - سید رحمان ابوبی ۵۰	>
۱۱ - میدساو جیلاغچی ۵۰	>
۱۲ - علی خسروی ۵۰	>
۱۳ - عزیز متیری ۲۰	>
۱۴ - کریم ناظمی ۴۰	>
۱۵ - وهاب بلوری ۴۰	>
۱۶ - عالی ریحانی ۵۰	>
۱۷ - خلیل قادری ۵۰	>
۱۸ - سیفی قاضی ۱۰۰	>
۱۹ - رعای زرگری ۵۰	>
۲۰ - باباخانی ۳۰	>
۲۱ - عزیز صدقی ۴۰	>
۲۲ - حاجی داودی ۴۰	>
۲۳ - مصطفی سلطانیان ۵۰	>
۲۴ - صدیقه ولی زاده ۵۰	>
۲۵ - سید محمد حمیدی ۲۰	>
۲۶ - مصطفی مؤمنی ۲۰	>
۲۷ - دلشاد رسوای ۲۰	>
۲۸ - فتاح مصباحی ۱۵	>
۲۹ - مصطفی بلوری ۳۰	>
۳۰ - امامی ۱۰	>
۳۱ - وهاب قاضی ۵۰	>
۳۲ - حسن شیرزاد ۴۰	>
۳۳ - آمین الهی ۱۰	>

پهراویزیڼ پاشبهندی

- (۱) روژناما کوردستان، ژماره (۱)، ۱۱ کانوونا دووی ۱۹۴۶، ل ۱
- (۲) روژناما کوردستان، ژماره (۲۹)، ۳۰ ئادار ۱۹۴۶، ل ۱۲۰.
- (۳) روژناما کوردستان، ژماره (۳۵)، ۱۵ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۴۴.
- (۴) روژناما کوردستان، ژماره (۵۲)، ۲ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۱۱ - ۲۱۲.
- (۵) روژناما کوردستان، ژماره (۵۶)، ۱۱ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۲۸ ؛ روژناما کوردستان، ژماره (۵۹)، ۱۸ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۳۸ ؛ روژناما کوردستان، ژماره (۷۳)، ۴ ئاب ۱۹۴۶، ل ۲۸۹.
- (۶) روژناما کوردستان، ژماره (۵۸)، ۱۶ حوزمیران ۱۹۴۶، ل ۲۳۴ ؛ روژناما کوردستان، ژماره (۶۵)، ۲ تهموز ۱۹۴۶، ل ۲۵۹.
- (۷) روژناما کوردستان، ژماره (۱۵)، ۱۶ شوات ۱۹۴۶، ل ۵۹ ؛ روژناما کوردستان، ژماره (۱۶)، ۱۸ شوات ۱۹۴۶، ل ۶۳.
- (۸) روژناما کوردستان، ژماره (۳۱)، ۳ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۲۸ ؛ روژناما کوردستان، ژماره (۳۲)، ۶ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۳۲ ؛ روژناما کوردستان، ژماره (۳۳)، ۸ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۳۶ ؛ روژناما کوردستان، ژماره (۳۵)، ۱۵ نیسان ۱۹۴۶، ل ۱۴۴.
- (۹) روژناما کوردستان، ژماره (۴۶)، ۱۱ ئه‌یار ۱۹۴۶، ل ۱۸۸.

تەنجام

هەر چه‌نده ماوی حوکمرانیا کۆمارا کوردستان ماوه‌کی کورت بوو و بتنی (۱۱) هه‌یف بوون، لی دقئ ماومیدا کومه‌کا گۆفارا و روژنامه‌ین کوردی هاتنه‌ دمریخستن و به‌لافکرن وه‌ک (گۆفارا ئاوات، گۆفارا هاواری کورد، گۆفارا کوردستان، روژناما کوردستان، گۆفارا هه‌لاله‌، گۆفارا و روژناما هاواری نیشتمان، گۆفارا گروگالی منداڵانی کورد، گۆفارا زانست، گۆفارا ئاگر)، ژ ناڤین قان گۆفارا و روژنامه‌ین کوردی ره‌وشا کوردان یا وی سه‌رده‌می بۆ مه‌ دیاردییت، چونکه هه‌ر ئیک ب راما نا جه‌ی کوردان و نه‌خوشیی کوردان و هیقی و ئومیدیین گه‌لی کورد هاتیینه‌ بناڤکرن.

ل ده‌می خواندنا روژناما (کوردستان)، و به‌ریخودانا بابته‌ و راپورتیین ب ده‌قه‌ریین لژیر ده‌سته‌ه‌لاتداریا کوماری قه‌ گریڤایی، چه‌ندیین نه‌نجام دیاردین، ژوانان :

۱. دمرکه‌فتنا روژناما کوردستان مه‌زنتریین ده‌سکه‌قتیا کۆمارا کوردستان بوو، چونکه ئیکه‌مین روژناما کوردی یه‌ ل سه‌ر پارچه‌کا ئازاد و سه‌ربه‌خویا کوردستان هاتییه‌ دمریخستن و به‌لافکرن، له‌ورا قی روژنامی گرنگی و جه‌ه‌کی تاییه‌ت ل ده‌ق خه‌لکی مه‌هاباد و ده‌قه‌ریین کوماری هه‌بوو و ناما سه‌ره‌کی یا قی روژنامی بۆ خه‌لکی نه‌و بوو، کو گه‌لی کورد وه‌ک هه‌می ملله‌تیین جیهانی مافی ئازادی و سه‌ربه‌خویا نه‌ته‌وه‌یی هه‌یه‌.

۲. ئەم شین بیژین د ماوی حوکمرانیا کۆمارا کوردستان، روژناما کوردستان شیا زینده‌ترین ژماران ل کورترترین ماومی دا به‌لاف بکه‌ت، هه‌ر چه‌نده ژیی قی کوماری بتنی (۱۱) هه‌یف بوون، لی قی روژنامی شیا تا (۱۱۳) ژمارین خۆ به‌لاف

بکەت و ژمارە (۱۱۴) ل دەمی هاتنا هیژین ئیرانی بۆ مه‌هاباد د چاپخانای دا هاته سوتن، دیسان ب چ شیومیان ئەف روژنامه نه دهاته پاش ئیخستن، به‌لکو روژ ب روژ ئه‌یسه‌رین زیده‌تر ل دهوروبه‌رین خو کوم دکرن.

۳. روژنامه کوردستان شیا رۆله‌کی به‌رز د هشیارکرنا هه‌ستی نه‌ته‌وه‌یی و ئیکگرتنا کوردان دناف گه‌لی کورد ل کۆمارا کوردستانی دا بگیریت، چونکه روژنامه کوردستان روژنامه‌کا شوره‌شگیری و نه‌ته‌وه‌یی بوو و کوردین کۆماری هزرکرن ئەو گه‌هشتن وی چهندا د سه‌ری واندا ره‌نگه‌داییی و ژ نیشکه‌کی فه کوردان ئەف حوکمرانیه ب ده‌ستخوڤه‌ئینان.

۴. هه‌روه‌سا ئەف روژنامه دبیته ئیک ژ زیده‌رین هه‌ره گرنه‌گ بۆ میژوویا گه‌لی کورد ب تاییه‌ت میژوویا روژه‌لاتی کوردستانی، و هه‌ر ژ ژمارا (۸) ل میژوویا ۲۶ کانوونا دووی ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی تا ژماره (۳۶) ل میژوویا ۱۴ نیسان ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی، باس ژ میژوویا کوردان ده‌یته کرن، دیسان بریکا فی روژنامی رموشا کۆمارا کوردستانی و بارودۆخ و روودانین دفی ماوه‌یدا ل ده‌قه‌ری په‌یدا بوین بومه دیاردین.

۵. دی بینین ژمارین فی روژنامی ل زۆریه‌یا ده‌قه‌رین لژیر ده‌سته‌لاتداریا کۆمارا کوردستانی ده‌اتنه به‌لافکرن، زیده‌باری گه‌هشتنا فی روژنامی بۆ ده‌قه‌رین باشووری کوردستان (کوردستانا عیراق)، له‌ورا ل ژماره (۱۳) ئەوا ب میژوویا ۱۱ شوات ۱۹۴۶ دمرکه‌فتی ب ناخی (بو حزبی دیموکراتی کوردستان) ژلای (تیشک) ژ باشووری کوردستان بۆ روژنامی هاتیه هنارتن و تیدا پیروزیا هیان ل بلندکرنا ژلای کوردستان دکه‌ت.

۶. روژنامه کوردستان په‌رده ل سه‌ر گه‌له‌ک لایه‌نین فه‌شارتی ل کۆماری راکرن، وه‌ک به‌لافکرنا پیزانین گرنه‌گ دهرباره‌ی چاڤیکه‌شتنا روژنامه‌قانی ئیرانی دگه‌ل قازی محهمه‌د و روودانین به‌ریابوونا هه‌می شه‌رین دناقبه‌را حکومه‌تا ته‌هرانی و هیژین کۆماری دا هاتینه روودان و دیارکرنا ناڤین وان که‌سین خیانته ل کۆماری کرین، هه‌روه‌سا فی روژنامی هه‌می به‌ندین ریکه‌فتنا

كوردستان - نازەربايجان ب شيوهيهكى وورد به لاقكريه، زندهبارى دياركرنا ئابووريا كوومارى، بو ئيكه مين جار لقهكى (حزبا ديموكراتى كوردستان) تاييهت ب ژنين كوومارى فه ب ناڤى (حزبا ديموكراتيا ژنين كوردستان) هاته دامه زراندىن، و ژنين كورد ب نڤيسينا بابەت و راپورتان پشكدارى د رۆژناما كوردستان دا دكرن، دگهل دياركرنا گه له ك كار و چالاكيين دى يين ژلايى كوومارا كورستان شه هاتينه ئەنجام دان دڤى رۆژنامى دا باس لى هاتيه كرن.

۷. دمربارهى راپورت و بابەتيين رۆژناما كوردستان دهيتە تيبينى كرن، كو زۆربهيا نڤيسهريين قى رۆژنامى نڤيسهه و چالاكڤانين سياسى و هونهرمه ندين زيهرهك و شارمزا بوون، ئەهه چهنده بويه ئەگهه راپورتين قى رۆژنامى ب شيوهيهكى ساده و كاريگهه و مفادار بهينه نڤيسين، ههروهسا هندهك ژ نڤيسهريين قى رۆژنامى بهرهه مين وان ل رۆژنامهين ئيرانى ژى دهاتنه به لاقكرن، ژوان نڤيسهه ران وهك (ههژارى موكريانى) ئانكو كورد ژ كارى رۆژنامه قانيى نه دوور بون.

ژێدەر

ئیکەمین : روژنامین کوردی:

ا - روژناما کوردستان:

1. رەفیع سائح و سدیق سائح، روژنامەى کوردستان : مەهاباد ۱۳۲۴ - ۱۳۲۵ ی هەتاوی (۱۹۴۶)، سلیمانی، ۲۰۰۷.

ب - روژنامە و گوڤارین کوردی:

1. روژناما هاواری نیشتمان: ارگان یەكەتى جەوانانى دیموكرات كوردستان، ژماره (۱) و (۲)، سالی ئەهەل، ۱۹۴۶.
2. روژناما كوردستان، ح. د. ك. ا.، ژماره (۲۳۳)، ۱۹۹۶. (حزب دیموكراتى كوردستانا ئیران).
3. گوڤارا نیشتمان: گوواریكى كومه‌لایه‌تى، ئەدهبى، خویندمواری و مانگی كوردیه، ژماره (۱)، سالی یەكەم، مهاباد، پوش بەرى ۱۳۲۲، جولای ۱۹۴۳.
4. گوڤاری اوات، ژماره (۱)، سالی یەك، ۱ خەزەل وەرى ۱۳۲۴ - ۲۳ ئوكتوبەر ۱۹۴۵.
5. گوڤارا هاواری كورد، ژماره (۱)، رمزبەرى ۱۳۲۴ شمسی.
6. گوڤارا هەلاله، ژماره (۱)، سالی یەكەم، رمشەمەى ۱۳۲۴، بوكان.
7. گوڤارا هاواری نیشتمان : بلاوكرەمەى بیری بیكەتى جەوانانى دیموكرات، ژماره (۱)، سالی هەهەل، مەهاباد، ۱۹۴۶.
8. گوڤارا كوردستان، ژماره (۱)، سالی یەكەم، مهاباد، ۶ كانونى یەكەم ۱۹۴۵.
9. گوڤارا كوردستان، ژماره (۴)، سالی یكەم، مهاباد، مە ۱۹۴۶.

ج - روژنامە و گوڤارین کوردی بین لسه‌ر شیوی پەرتووكان بەلافکری:

1. جەمال نەبەز، گوڤاری نیشتمان : تەمووزى ۱۹۴۳ - مايسى ۱۹۴۴ زمانى حالى كۆمەلەى ژیکاف و ئیدیولوژی هورده بۆرژواى رۆشنبیری ناسیونالیست له كوردستاندا، سوید، ۱۹۸۳.
2. صدیق صالح و رفیق صالح، نامە هفتگی كوهستان، شماره (۱ - ۸۴)، (۱۷ اسفند ۱۳۲۳ - ۱۲ اسفند ۱۳۲۵)، سلیمانی، ۲۰۱۰.
3. كوردستان یەكەمین روژنامەى كوردی ۱۸۹۸ - ۱۹۰۲، كۆكردنەوه و پیشەكى : كەمال فوئاد، بەغداد، ۱۹۷۲.
4. هیمدادى حوسین، گوڤاری كروكانى مندالانى كورد و سەرەتای روژنامەنووسیی پەروەردەیی، چاپخانەى وەزارەتى پەروەردە، هەولێر، ۲۰۰۲.

دووهمین : به لکه نامەین نه به لافکری :

أ - به لکه نامەین عیراقی :

۱. د. ک. و، الوحده الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ۳۱۱/۴۹۵۳، الوثيقة رقم ۹۰، ص ۱۶۶، كتاب المفوضية الملكية العراقية في طهران بتاريخ ۲۲ كانون الأول ۱۹۴۵.
۲. د. ک. و، الوحده الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ۳۱۱/۴۹۵۳، الوثيقة رقم ۷۱، ص ۱۲۸، تقرير القنصلية الملكية العراقية في تبريز بتاريخ ۱۰ كانون الثاني ۱۹۴۶.
۳. د. ک. و، الوحده الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ۳۱۱/۴۹۵۳، الوثيقة رقم ۷۷، ص ۱۳۹، كتاب المفوضية الملكية العراقية في طهران بتاريخ ۲۱ كانون الثاني ۱۹۴۶.
۴. د. ک. و، الوحده الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ۳۱۱/۴۹۹۳، الوثيقة رقم ۲۱۰، ص ۲۶۲، تقرير القنصلية الملكية العراقية في تبريز بتاريخ ۴ آب ۱۹۴۶.
۵. د. ک. و، الوحده الوثائقية، ملفات البلاط الملكي، الملف ۳۱۱/۴۹۹۳، الوثيقة رقم ۲۲۷، كتاب المفوضية الملكية العراقية في طهران بتاريخ ۵ آب ۱۹۴۶.

سییه مین : بیرهاتنین که سایه تی :

أ - بیرهاتنین بزمانی کوردی :

۱. سدیق سائح، بیرمومریه کانی محمەد شایه سندی، له بلاوکراوه کانی بنکه ی ژین، سلیمان، ۲۰۰۷.
۲. عەبدوللأ سوڤی کهریم سهراج، سه رباژیکى ون له تاکه کۆماره که ی کوردا، یاداشت، هلسنکی، ۱۹۹۵.
۳. عهقید به کره عەبدولکه ریم ههویزی، گه شتی که به کۆمارى مه هاباد دا : بیرمومریه کانی له رۆژه لاتى کوردستاندا ۱۹۴۴ - ۱۹۴۷، ج ۲، دهمزگای چاپ و بلاوکردنه وه ی ئاراس، ههولیر، ۲۰۰۱.
۴. غه نی بلوریان، ئاله کۆک : به بۆنه ی په نجا سألهی دامه زانده وه ی حیزی دیموکراتی کوردستانی ئیران ۱۳۲۶ - ۱۳۷۶ هه تاوی، کۆکردنه وه و ئاماده کردنی : حامید که وهه ری، Forfattare Bokmaskin، ستۆکه هولم، ۱۹۹۷.
۵. قوام السلطنه، مو حاکمه کردنه که ی پێشهوا قازی محمەد له یاداشته کانی قوام السلطنه دا، ومه رگیان : موه کری، ج ۴، دهمزگای چاپ و بلاوکردنه وه ی ئاراس، ههولیر، ۲۰۰۷.

٦. كهريمى حسامى، له بيرموهريه كانم : له منداليه وه تا سالى ١٩٥٧، وه شائين ژينا نوى، سويد، ١٩٨٦.
٧. ماموستا هه ژار، چيشتى مجبور، په خشانگاي ئانا، سنه، ١٣٩٢.
٨. محمهد حه مه باقى، بيرموهريه كانى سه ييد عه زيزى شه مزينى (زينده كى من)، له بلاوكراوه كانى بنكه ي ژين، سليمانى، ٢٠١١.
٩. ميرزا محمد امين مه نگوړى، به سه رهاتى سياسى كورد له ١٩١٤ وه هه تا ١٩٥٨، به شى يه كه م، چ ٢، سليمانى، ٢٠٠٠.
١٠. هاشم سه ليمى، پيشه وای رابوون : بيرموهريه كانى سه عىدى هومايون، وه رگيران، ره سوول سولتانى، ههولير، ٢٠٠٧.
١١. هيمن، تاريك و روون (شيعر)، بنكه ي نه ده بى پيشه و، ٢٠٠١.

ب - بيرهاتنين بزمانى عه ربه ي:

١. "مذكرات شاه ايران المخلوع محمد رضا بهلوي"، ترجمه : مركز دراسات الخليج العربي، البصرة، ١٩٨٠.

جواره مين : نامه يين نه كاديمى (زانكويى):

١. آزاد محمد سعيد، كوردستان في استراتيجية القوى الكبرى (القرن العشرون وما بعد)، أطروحة دكتوراه، كلية القانون والسياسة، جامعة صلاح الدين، ٢٠١٠.
٢. امل عباس جبر البحراني، الاذربيجانيون و دورهم السياسي في ايران ١٩٠٥ - ١٩٤٦، رسالة ماجستير، كلية التربية، جامعة المستنصرية، ١٩٩٧.
٣. اليس هاگوب بطرس آپراهاميان، أنترانىك پاشا سيرته و دوره في الحركة القومية الأرمنية ١٨٦٥ - ١٩٢٧، رسالة ماجستير، فاكولتي العلوم الإنسانية، جامعة زاخو، ٢٠١٤.
٤. سميرة عبدالرزاق عبدالله العاني، العلاقات الايرانية - البريطانية ١٩٣٩ - ١٩٥١، رسالة دكتوراه، كلية الآداب، جامعة بغداد، ١٩٩٧.
٥. عبدالمجيد عبدالحميد العاني، سياسة الولايات المتحدة الأمريكية تجاه ايران ١٩٤١ - ١٩٤٧، رسالة دكتوراه، كلية الآداب، جامعة بغداد، ١٩٩١.
٦. فوزية صابر محمد، ايران بين الحربين العالميتين : تطور السياسة الداخلية ١٩١٨ - ١٩٣٩، رسالة ماجستير، كلية الآداب، جامعة البصرة، ١٩٨٦.

٧. محمد خالد محمد عبدالله، مولانا خالد النقشبندی ١١٩٣ - ١٢٤٢هـ، رسالة ماجستير، كلية اللغة العربية، جامعة الأزهر، ١٩٨٠م.
٨. ناظم يونس الزاوي، التاريخ السياسي لأمتيازات النفط في إيران ١٩٠١ - ١٩٥١، أطروحة دكتوراه، كلية التربية، جامعة المستنصرية، ١٩٩٩.
٩. هند طاهر خلف البكاء، العلاقات الإيرانية - السوفيتية ١٩٤١ - ١٩٥١، رسالة ماجستير، كلية التربية، جامعة المستنصرية، ٢٠٠٥.
١٠. ياسين خالد حسن، كردستان الشرقية : دراسة في الحركة التحررية القومية فيما بين الحربين ١٩١٨ - ١٩٣٩، رسالة ماجستير، كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، ١٩٩٥.

پینجھمین: پھرتووک:

أ - پھرتووکین کوردی:

١. نارام محمەد غەریب و کاکشار ئورەمار، میژووی کۆماری کوردستان له وینەدا، مۆزەخانەى نیشتمانى ئەمنە سوورەکە، سلیمانی، ٢٠١٣.
٢. ئافراسیاو هەورامى، پەيوەندیەکانى کوردستان و نازەربایجان و هەرەسەینانى هەردوولا له سائى ١٩٤٦ (له بەلگە و سەرچاوەکاندا)، دەزگای چاپ و پەخشى سەردەم، سلیمانی، ٢٠٠٨.
٣.، رووداوەکانى رۆژەلآتى کوردستان له چەند بەلگەنامەىەكى شۆرمویدا (١٩٤٥ - ١٩٤٧)، پێشەكى و پینداچوون، یاسین سەردەشتى، له بلاوکراوەکانى بنکەى ژین، سلیمانی، ٢٠٠٦.
٤.، مستەفا بارزانى : له هەندىک بەلگەنامە و دۆکیومینتى سۆقیەتیدا ١٩٤٥ - ١٩٥٨، دەزگای چاپ و بلاوکردنەهوى ئاراس، هەولێر، ٢٠٠٢.
٥. ئەحمەد حەمە ئەمین (رەنجیار)، کۆماری کورد له رۆژەلآتى کوردستان کانونى دووهى ١٩٤٦ بۆ تشرینى دووهى ١٩٤٦، سلیمانی، ٢٠٠٠.
٦. ئەحمەد محمەد ناسر باوەر، دۆزى کورد له پەيوەندیەکانى عێراق - ئێراندا (١٩٣٧ - ١٩٤٧)، سەنتەرى لیکۆئینەهوى ستراتیجى ی کوردستان، سلیمانی، ٢٠١٠.
٧. ئەنومەرى سولتانی و حەسەنى قازى، ژيان و شیعەرە کوردییهکانى "سەیفولقوزاتى قازى" ١٨٧٦ - ١٩٤٥، له بلاوکراوەکانى بنکەى ژین، سلیمانی، ٢٠٠٨.
٨. ئەيووب ئەيووب زاده، له ژیکافهوه بۆ کۆمار : میژوونووسى حیزبى له ژێر تیشكى رەخنەدا، چاپخانه رۆژ، هەولێر، ٢٠١٤.

9. ئىدىرىس عەبدوﻟﻻ ﻣﺴﺘﻪﻓﺎ، ﺭﯞﺯﻧﺎﻣﻪﮔﻪﺭﯨﻲ ﻣﻨﺪﺍﻻﻥ ﺑﻪ ﺯﻣﺎﻧﻰ ﻛﯜﺭﺩﻯ : ﻟﯧﻜﯘﻟﯩﻨﻪﻭﻣﯩﻴﻪﻛﻰ ﻣﯧﺰﯞﯨﻲ ﺭﻩﺧﻨﻪﻳﻰ ﻳﻪ، ﺑﻪﺭﯨﻴﯜﻩﺑﻪﺭﺍﻳﻪﺗﯩﻲ ﭼﺎﭘﺨﺎﻧﻪﻱ ﺭﯞﺷﻨﯩﻴﯩﺮﻯ، ﻫﻪﻭﻟﯩﺘﯩﺮ، 2004.
10. ﺑﻮﺭﻫﺎﻥ ﻗﺎﻧﻊ، ﺩﯨﻮﺍﻧﻰ ﻗﺎﻧﻊ : ﺷﺎﻋﯩﺮﻯ ﭼﻪﻭﺳﺎﻭﻩﻛﺎﻧﻰ ﻛﯜﺭﺩﯨﺴﺘﺎﻥ 1898 - 1965، ﭼ 4، ﺳﻠﯩﻤﺎﻧﻰ، 2001.
11. ﺟﻪﻟﯩﻞ ﮔﺎﺩﺎﻧﻰ، ﺑﺎ ﻧﻪﺑﯩﺘﻪ ﺩﺭﯗﻱ ﻳﺎﺵ ﻣﺮﺩﯞﻭ، ﺑ.ﭼ، 2000.
12.، ﭘﻪﻧﺠﺎ ﺳﺎﻝ ﺧﻪﺑﺎﺕ : ﻛﯜﺭﺗﻪ ﻣﯧﺰﯞﯨﻴﻪﻛﻰ ﺣﯩﺰﯨﻲ ﺩﯨﻤﻮﻛﺮﺍﺗﻰ ﻛﯜﺭﺩﯨﺴﺘﺎﻧﻰ ﺋﯧﺮﺍﻥ، ﺑ 1، ﭼ 2، ﭼﺎﭘﺨﺎﻧﻪﻱ ﺧﺎﻧﻰ، ﺩﻫﯜﻙ، 2008.
13. ﺟﻪﻣﺎﻝ ﺧﻪﺯﻧﻪﺩﺍﺭ، ﺋﯩﻨﯩﺴﻜﻮﻟﯧﭙﯩﺪﯨﻲ ﺭﯞﺯﻧﺎﻣﻪﮔﻪﺭﯨﻲ ﻛﯜﺭﺩﻯ 1898 - 2010، ﭘﯧﺪﺍﭼﯜﻭﻧﻪﻭﻩ ﻭ ﭘﯜﺧﺘﻪ ﻛﯩﺮﺩﯨﻦ : ﻋﻪﺑﺪﯗﻟﻻ ﺯﻧﮕﻪﻧﻪ، ﻟﻪ ﺑﻼﯞﻛﺮﺍﻭﻩﻛﺎﻧﻰ ﺳﻪﻧﺪﯨﻜﺎﻱ ﺭﯞﺯﻧﺎﻣﻪﻧﻮﯞﺳﺎﻧﻰ ﻛﯜﺭﺩﯨﺴﺘﺎﻥ، ﻫﻪﻭﻟﯩﺘﯩﺮ، 2011.
14. ﺟﯜﺗﯩﻴﺎﺭ ﺗﯜﻓﯩﻘﻰ، ﺑﯧﺒﯩﻠﯩﻴﯘﮔﺮﺍﻓﯩﻲ ﺭﯞﺯﻧﺎﻣﻪﮔﻪﺭﯨﻲ ﻛﯜﺭﺩﻯ ﻟﻪ ﺭﯞﺯﻫﻪﻻﺗﻰ ﻛﯜﺭﺩﯨﺴﺘﺎﻥ ﻭ ﺩﻩﺭﻣﻪﻭﯨﻴﺪﺍ، ﻟﻪ ﺑﻼﯞﻛﺮﺍﻭﻩﻛﺎﻧﻰ ﺑﻨﻜﻪﻱ ﺯﯨﻦ، ﺳﻠﯩﻤﺎﻧﻰ، 2007.
15. ﺣﺎﻣﯩﺪ ﮔﻪﻭﻫﻪﺭﻯ، ﺯﯨﻴﺎﻧﻰ ﺳﯩﻴﺎﺳﻰ ﻭ ﻛﯚﻣﻪﻻﻳﻪﺗﯩﻲ ﭘﯧﺸﻪﻭﺍ ﻗﺎﺯﻯ ﻣﻪﻫﻤﻪﺩ ﻭ ﻛﺎﺭﯨﮕﻪﺭﯨﻲ ﻟﻪﺳﻪﺭ ﻫﻪﻗﺎﻻﻧﻰ ﻭ ﺟﻪﻧﺪ ﺑﻪﻟﮕﻪﻧﺎﻣﻪﻳﻪﻙ، ﭘﻪﺭﺗﯘﻛﺎ (ﻳﺎﺩﻯ 60 ﺳﺎﺋﻪﻱ ﺷﻪﻫﯩﺪﯨﺒﯜﻭﻧﻰ ﭘﯧﺸﻪﻭﺍ ﻭ ﻫﺎﻭﺭﯨﻴﺎﻧﻰ)، ﭘﯧﺪﺍﭼﯜﻭﻧﻪﻭﻩ : ﻗﺎﺩﺭ ﺭﯨﻴﺎ، ﭼﺎﭘﺨﺎﻧﻪﻱ ﺭﯞﺯﻫﻪﻻﺗ، ﺑ.ﭼ، 2007.
16.، ﻛﯚﻣﻪﻟﻪﻱ ﺯﯨﻴﺎﻧﻪﻭﻩﻱ ﻛﯜﺭﺩﯨﺴﺘﺎﻥ، ﺩﻩﺯﮔﺎﻱ ﭼﺎﭘ ﻭ ﺑﻼﯞﻛﺮﺩﻧﻪﻭﻩﻱ ﺋﺎﺭﺍﺱ، ﻫﻪﻭﻟﯩﺘﯩﺮ، 2004.
17. ﺣﻪﺳﻪﻧﻰ ﺩﺍﻧﯩﺸﻔﻪﺭ "ﻫﯧﻴﯜﺭ"، ﺑﺎﺭﺯﺍﻧﻰ ﻟﻪ ﻭﯨﺰﺩﺍﻧﻰ ﺭﯞﺯﻫﻪﻻﺗﻰ ﻛﯜﺭﺩﯨﺴﺘﺎﻧﺪﺍ، ﺑﻪﺭﮔﻰ ﻳﻪﻛﻪﻡ، ﭼﺎﭘﺨﺎﻧﻪﻱ ﻭﻣﺰﺍﺭﻩﺗﻰ ﭘﻪﺭﻭﻣﺮﺩﻩ، ﻫﻪﻭﻟﯩﺘﯩﺮ، 2003.
18. ﺣﻪﻣﻤﻪ ﻛﻪﺭﯨﻢ ﻫﻪﻭﺭﺍﻣﻰ، ﺋﻪﺩﻩﺑﯩﻲ ﻣﻨﺪﺍﻻﻧﻰ ﻛﯜﺭﺩﻯ ﺩﯞﺍﻱ ﺭﺍﭘﻪﺭﯨﻦ، ﺑ 2، ﺑﻼﯞﻛﺮﺍﻭﻩﻱ ﻛﯚﺭﻯ ﺯﺍﻧﺒﺎﺭﻯ ﻛﯜﺭﺩﯨﺴﺘﺎﻥ، ﻫﻪﻭﻟﯩﺘﯩﺮ، 2007.
19. ﻣﻪﻫﻤﻪﺩ ﺣﻪﻣﻤﻪ ﺑﺎﻗﻰ، ﺭﺍﭘﻪﺭﯨﻨﻰ ﻫﻪﻣﺰﺍﻏﺎﻱ ﻣﻪﻧﮕﯜﺭ ﻟﻪ ﺑﻪﻟﮕﻪﻧﺎﻣﻪﻱ ﻗﺎﺟﺎﺭﯨﺪﺍ 1854 - 1880، ﺩﻩﺯﮔﺎﻱ ﭼﺎﭘ ﻭ ﺑﻼﯞﻛﺮﺩﻧﻪﻭﻩﻱ ﺋﺎﺭﺍﺱ، ﻫﻪﻭﻟﯩﺘﯩﺮ، 2002.
20. ﺣﺴﯩﻦ ﻣﻪﺩﻩﻧﻰ، ﻛﯜﺭﺩﯨﺴﺘﺎﻥ ﻭ ﺋﯩﺴﺘﺮﺍﺗﯩﺰﻯ ﺩﻩﻭﻟﻪﺗﺎﻥ، ﺑ 2، ﭼﺎﭘﺨﺎﻧﻪﻱ ﺭﯞﺯﻫﻪﻻﺗ، ﻫﻪﻭﻟﯩﺘﯩﺮ، 2009.
21. ﺧﻪﻟﯩﻠﻰ ﻓﻪﺗﺎﺣﻰ ﻗﺎﺯﻯ، ﻛﯜﺭﺗﻪ ﻣﯧﺰﯞﯨﻲ ﺑﻨﻪﻣﺎﻟﻪﻱ ﻗﺎﺯﻯ ﻟﻪ ﻭﯨﻼﻳﻪﺗﻰ ﻣﯜﻛﺮﻯ، ﻭﻣﺮﮔﯧﺮ ﻭ ﺋﺎﻣﺎﺩﻩﻛﺎﺭ، ﺣﻪﺳﻪﻧﻰ ﻗﺎﺯﻯ، ﺩﻩﺯﮔﺎﻱ ﭼﺎﭘ ﻭ ﺑﻼﯞﻛﺮﺩﻧﻪﻭﻩﻱ ﺋﺎﺭﺍﺱ، ﻫﻪﻭﻟﯩﺘﯩﺮ، 2009.
22. ﺭﻩﺣﯩﻤﻰ ﻗﺎﺯﻯ، ﺑﺰﯞﯨﺘﻨﻪﻭﻩﻱ ﺭﯨﺰﮔﺎﺭﯨﻲ ﻧﻪﺗﻪﻭﺍﻳﻪﺗﯩﻲ ﮔﻪﻟﻰ ﻛﯜﺭﺩﻯ ﻭ ﻗﺎﺯﻯ ﻣﻪﻫﻤﻪﺩ 1941 - 1947، ﺩﻩﺯﮔﺎﻱ ﭼﺎﭘ ﻭ ﺑﻼﯞﻛﺮﺩﻧﻪﻭﻩﻱ ﺋﺎﺭﺍﺱ، ﻫﻪﻭﻟﯩﺘﯩﺮ، 2012.

٢٣. سادقی شهرفهکهندي، کورته ميژووی بزوتنهوه نهتهوايهتیهکانی کورد، وهرگیران : تهها عهتیقی، چ ٢، چاپخانهی رۆژههلات، ههولیر، ٢٠١٢.
٢٤. سهعدی عوسمان ههروتی، بزاقی رزگاربخوازی نیشتمانی له کوردستانی رۆژههلاتدا (١٨٨٠ - ١٩٣٩ز)، بلاوکراوهی کۆری زانیاری کوردستان، ههولیر، ٢٠٠٧.
٢٥.، چهند لایهنیکی میژووی رامیاری و کۆمهلایهتی و ئابووری کوردستان له سهردهمی عوسمانیدا، له بلاوکراوهی ئەکادیمیای کوردی، ههولیر، ٢٠١٣.
٢٦. سهلاح محهمهد سهلیم ههرووی، عهبدولرهزاق بهدرخان (١٨٦٤ - ١٩١٨) ژیان، تیکهلیین سیاسی، خهباتا چاندی، له بلاوکراوهکانی بنکهی ژین، سلیمانی، ٢٠٠٥.
٢٧. سهید موحمهمهدی سهمهدی، ژێ کاف چبوو ؟ چی دهویست ؟ وچی ئی بهسهههات ؟، مههاباد، ١٩٨١.
٢٨. سدیق بۆرهمهکی (سهفی زاده)، میژووی ویژهی کوردی، ب ١، چ ٢، چاپخانهی دهرزگی ناراس، ههولیر، ٢٠٠٨.
٢٩. سمایی ماملی، کۆماری دیموکراتی کوردستان ١١ مانگ و ٢٠ رۆژ بهختهومری، کۆتایی و تراژیدیای کۆمار ١٩٤٦ - ١٩٤٧، مۆزهخانهی نیشتمانی ئەمنه سوورهکه، سلیمانی، ٢٠١٣.
٣٠. سمکۆ جهباری، کۆی بهرهههه کوردیهکانی (جهباری جهباری) ی شههید و نووسهر، چاپخانهی شقان، سلیمانی، ٢٠٠٤.
٣١. سینان هاگان، کورد و بهرخودانهکانی ١٨١٧ - ١٨٦٧ له بهلگهنامهکانی ئهرشیفی عوسمانیدا، پێشهکی و پیداجوونهوه : دکتۆر جهبار قادر، وهرگیران : بهکر شوانی، بلاوکراوهی ئەکادیمیای کوردی، ههولیر، ٢٠١٢.
٣٢. صلاح شیخ شرف، هیمن و ئاوارهیی و غوربهتی، له بلاوکراوهکانی سهنتهری لیكولینهوه و پهخشی کۆیه، ههولیر، ٢٠١٣.
٣٣. عبدالقادر دباغی، راپهرینی " کۆمهلهی " ی ژێ کاف : وهلامیک بهنامیلکهی " ژێ - کاف چ بوو ؟ "، چ ٢، ئینتشارات و تهبلیغاتی کومیتهی ناوهندی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران، ب.ج، ١٣٦٧ ش.
٣٤. عهبدوللا زهنگهنه، سههرجهمی بهرهههه رۆژنامهنووسیهکانی شههید جهبار جهباری، له بلاوکراوهکانی سهندیکی رۆژنامهنووسانی کوردستان، ههولیر، ٢٠١٠.
٣٥. عهلاهدهدینی سهججادی، میژووی ئەدهبی کوردی، پیاچوونهوه : سهعید کههرمی، بلاوکردنهوهی کوردستان، سنه، ١٩٨٤.

۳۶. عەلی تەتەر نیرومی، کورد و میژوو، ب ۲، چاپخانا سپیریژ، دهوک، ۲۰۱۰.
۳۷. میژوویا ئیرانی ژ دامەزراندنا حکومەتا سەفەویان تا دووماهیا جهنگی جیهانیی ئیکێ ۱۵۰۱ - ۱۹۱۸، چاپخانا سپیریژ، دهوک، ۲۰۱۰.
۳۸. عەلی کەریمی، ژیان و بەسەرھاتی عەبدوڵرەحمان زەبیجی (مامۆستا عولەما)، بنکە ی چاپەمەنی زاگرووس گۆتنبیرگ، سوید، ۱۹۹۹.
۳۹. نیشتمان بلۆکەرەوی بییری کۆمەڵە ی ژ. ک، له بلۆکراوەکانی بنکە ی ژین، سلیمانی، ۲۰۰۸.
۴۰. عەلی ئەصغەری شەمیمی هەمەدانی، جوغرافیای کوردستانی ئێران، وەرگیران : عبدالرحمن محمد امین زەبیجی، چاپخانە ی کۆری زانیاری عێراق، بەغدا، ۱۹۸۰.
۴۱. علی اکبر سرھنگ، شۆرشا شیخ عوبەیدوللایی نەھری د بەلگەنامین قاجاری دا (افتاح ناصری)، توێژاندن و وەرگیران : مسعود خالد گوئی، چاپخانا پارێزگەھا دهۆکی، دهوک، ۲۰۱۳.
۴۲. عولە (ع.م.آ)، سالیک بوو کورد ئازاد ئەژیا، ج ۲، هەولێر، ۲۰۰۰.
۴۳. فاخر حەسەن گوئی، سمکویی شکاک و شورشای وی د بەلگەنامەیین ئێرانیدا، وەرگیران و پێداچوون : نزار ئەبوب گوئی، له بلۆکراوەکانی ئەکادیمیای کوردی، هەولێر، ۲۰۱۰.
۴۴. شکان قاسم حەسەن، چاپخانا هاوار، دهوک، ۲۰۱۲.
۴۵. فەرەیدوون نووری، بزاشی بارزانی، دەرگای چاپ و بلۆکردنەوی ئاراس، هەولێر، ۲۰۰۷.
۴۶. کاکشار ئۆرەمار، دیمانە لەگەڵ دایکی کورد مینا قازی هاوسەری پێشەوای نەمر، وەرگیران : دیرسم ئۆرەمار، مۆزەخانە ی نیشتمانیی ئەمنە سوورەکە، سلیمانی، ۲۰۱۳.
۴۷. کاوێ قادری، کۆمەڵە ی ژ. ک تا کۆمار، بەشی یەکەم، چاپخانە ی رۆژھەلات، هەولێر، ۲۰۰۸.
۴۸. کەمال عەبدوڵلاهی، سێبەری ئازادی : هەوراز و نشیوێکانی میژووی خەباتی کۆمەڵە ی ژ. ک کاف ۱۳۲۴ - ۱۳۲۱، له بلۆکراوەکانی بنکە ی ژین، سلیمانی، ۲۰۰۸.
۴۹. کەمال مەزھەر ئەحمەد، تیگەیشتنی راستی : شوینی له رۆژنامەنوسی کوردیدا، چاپخانە ی کۆری زانیاری کورد، بەغداد، ۱۹۷۸.
۵۰. کەیان ئازاد ئەنومەر، حەمە رەشید خانی بانە (۱۸۹۸ - ۱۹۷۴)، چاپخانە ی بەدرخان، سلیمانی، ۲۰۰۱.

٥١. کریس کۆچیرا، کورد له سهدهی نۆزده وییسته مەدا، وەرگیڕان : حەمه کەریم عارف، چ ٦، هەولێر، له بلاوکراوه کانی کتیبخانهی ئاوێر، ٢٠١١.
٥٢. گوێراد مرادی، به بۆنه ی سهده ی رۆژنامه نووسی کوردی یهوه، ل : قادر وریا، کوردستان، و مزارهتی رۆشنبیری، آرییل، ١٩٩٨.
٥٣. مه لا مه محمودی بازیدی (١٧٩٧ - ١٨٦٧) ته رجما شه رفنامه یا شه رفخان ی بدلیسی، چاپخانا سپیریژ، دهوک، ٢٠٠٧.
٥٤. ماجد مه ردوخ رۆحانی، هه ژار بو کوردستان، چاپی نۆهه م، به خشانگای پانیز، تهران، ١٣٩٣.
٥٥. مارف خه زنه دار، میژووی ئه ده بی کوردی، بهرگی یه که م و بهرگی سییه م : له سه ره تاوه تا سه ده ی نۆزده م، چ ٢، دهمزگای چاپ و بلاوکردنه وه ی ئاراس، هه ولێر، ٢٠١٠.
٥٦. مالمیسناژ، جه معیبه تی ته عاون و ته ره قی کورد و رۆژنامه که ی، و مرگیڕان : زریان رۆژه لاتی، پیداجوونه وه ی : سدیق سالح، له بلاوکراوه کانی بنکه ی ژین، سلیمانی، ٢٠٠٧.
٥٧. مه حمود مه لا عزمه ت، جه مه وریه تی کوردستان توێژینه وه یه کی میژووی و سیاسیه، دهمزگای چاپ و په خشی سه رده م، سلیمانی، ٢٠٠١.
٥٨. محمه د بابوئی، رۆژنامه نووسی تابه ته مند، بلاوکراوه ی ئه کادیمیای کوردی، هه ولێر، ٢٠١٣.
٥٩. محمه د بابیراقدار، ئیدیسی بدلیسی، و مرگیڕان : شکور مسته فا، چ ٢، دهمزگای چاپ و بلاوکردنه وه ی ئاراس، هه ولێر، ٢٠٠٩.
٦٠. محمد بهالدين مه لا صاحب (ماموستا دانا)، پیشه وا قازی محمد و کۆماری مه هاباد، چ ٢، له بلاوکراوه کانی کتیبخانه ی ژیان، سلیمانی، ٢٠١٢.
٦١. موجه با بورزووی، بارودوخ ی سیاسیی کوردستان، و مرگیڕان : نازناز محمه مه د عه بدولقادر و هنده کین دی، دهمزگای چاپ و بلاوکردنه وه ی موکریان، هه ولێر، ٢٠٠٥.
٦٢. نه وشیروان مسته فا ئه مین، به ده م ریگاوه کولچنین : چه ند لایه ره یه ک له میژوی رۆژنامه وانی ی کوردی ١٨٩٨ - ١٩٥٨، کتیبی دوهم، بهرگی یه که م، الدار العربیه للعلوم ناشرون، بیروت، ٢٠١٣.
٦٣.، حکومه تی کوردستان کورد له گه مه ی سۆقیتی دا، چ ٢، سه نته ری لیکۆلینه وه ی ستراتیجی ی کوردستان، سلیمانی، ٢٠٠٦.
٦٤.، کورد و عه جه م : میژوی سیاسیی کورده کانی ئیران، چ ٢، سه نته ری لیکۆلینه وه ی ستراتیجی ی کوردستان، سلیمانی، ٢٠٠٥.

٦٥. ههژاری موکریانی : سه‌برده‌ی ژیان و ون له بهره‌می ویدا، دهمزگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی ئاراس، هه‌ولتیر، ٢٠١٢.
٦٦. هوگر طاهر توفیق، ئەلف و بی‌ی کوردی به پیتی عه‌ره‌بی و لاتینی، وهرکیان : نه‌ریمان عه‌بدوئلاً خو‌شناو، دهمزگای تو‌یژینه‌وه و بلاوکردنه‌وه‌ی موکریانی، هه‌ولتیر، ٢٠٠٩.
٦٧. هیمدادی حوسین، رۆژنامه‌هوانی و ئەده‌بیاتی نو‌یی کوردی، له بلاوکراوه‌کانی بنکه‌ی ژین، سلیمانی، ٢٠٠٨.
٦٨. رۆژنامه‌هوانی کوردی سه‌رده‌می کۆماری دیموکراتی کوردستان ١٩٤٣ - ١٩٤٧، دهمزگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی به‌درخان، لوبنان، ٢٠٠٨.
٦٩. وریا جاف، کاروانی رۆژنامه‌گه‌ریی کوردی، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی رۆشنییری، هه‌ولتیر، ١٩٩٨.
٧٠. یاسین خالد حسه‌ن، چه‌ند لاپه‌ره‌یه‌ک له میژووی گه‌لی کورد له رۆژه‌لآتی کوردستان، ب ١، چاپخانه‌ی سیما، سلیمانی، ٢٠٠٧.
٧١. خو‌یندنه‌وه‌یه‌کی میژووی فیکر و که‌سایه‌تی پێشه‌وا قازی محه‌مه‌د، په‌رتو‌کا (یادی ٦٠ سا‌له‌ی شه‌هیدبوونی پێشه‌وا و هاو‌پێیانی)، پێدا‌چوونه‌وه : قادر وریا، چاپخانه‌ی رۆژه‌لآت، ب.ج، ٢٠٠٧.
٧٢. کوردستانی ئێران لیکو‌ئینه‌وه‌یه‌کی میژووی له جو‌لانه‌وه‌ی رزگارخو‌ازی نه‌ته‌وه‌یی گه‌لی کورد (١٩٣٩ - ١٩٧٩)، دهمزگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م، سلیمانی، ٢٠٠٣.
- ب - په‌رتو‌وکی‌ن عه‌ره‌بی :**
١. ابن هشام، السیره النبویه، تحقیق : مصطفى الشقا و آخرون، ط٢، مجلد الثاني، ج٤، القا‌ره، ١٩٥٥.
٢. احمد عبدالکریم، الصحافه‌ الايرانیه، مدیریه‌ الاعلام العامه، بغداد، ١٩٧٢.
٣. ادور سابلییه، ایران مستودع البارود (اسرار الثورة الاسلامیه)، ترجمه : عزالدین محمود السراج، بغداد، ١٩٨٣.
٤. آرچی روزفلت، جمهوریه‌ مه‌باد الكردیه، ترجمه : ظاهر حمد طه، مطبعه‌ الشهید جعفر، د.م، ١٩٨٨.
٥. آمال السبکی، تاریخ ایران السیاسی بین ثورتین (١٩٠٦ - ١٩٧٩)، سلسله‌ عالم المعرفه (٢٥٠)، الکویت، ١٩٩٩.
٦. برهان ابابکر یاسین، کوردستان فی سیاسة القوى العظمی ١٩٤١ - ١٩٤٧، ترجمه : هوراس، مطبعه‌ هاوار، ده‌وک، ٢٠٠٢.
٧. بولیفوی و جوکوف، لنیننا، دار التقدم، موسکو، ب.ت.

٨. جرجيس فتح الله، مبحثان على هامش ثورة الشيخ عبيدالله النهري، ط ٣، دار ناراس للطباعة والنشر، أربيل، ٢٠١٠.
٩. جليلي جليل، نهضة الأكراد الثقافية والقومية في نهاية القرن التاسع عشر وبداية القرن العشرين، ترجمة: باي نازي وولاتو، رابطة كاوا للثقافة الكردية، بيروت، ١٩٨٦.
١٠. جمال خزندهار، مرشد الصحافة الكردية، مديرية الثقافة الكردية العامة، بغداد، ١٩٧٣.
١١. جمال نهبزه، الأمير الكردي مير محمد الرواندي الملقب ب "ميرى كوره"، ترجمة: فخري شمس الدين سلاحيشور، ط ٢، دار ناراس للطباعة والنشر، أربيل، ٢٠٠٣.
١٢. جورج لنشوفسكي، الشرق الأوسط في الشؤون العالمية، ترجمة: جعفر خياط، مراجعة: محمود حسين الأمين و ابراهيم احمد السامرائي، مكتبة دار المتنبى، بغداد، ١٩٦٤.
١٣. جوناثان راندل، أمة في شقاق: دروب كردستان كما سلكتها، ترجمة: فادي حمود، ط ٢، دار النهار للنشر، بيروت، ١٩٩٩.
١٤. حربي محمد، تطور الحركة الوطنية في ايران من سنة ١٨٩٠ حتى سنة ١٩٥٣، منشورات الثورة، بغداد، ١٩٧٢.
١٥. حسن الجاف، الوجيز في تاريخ ايران: دراسة في التاريخ السياسي منذ ظهور الدولة الصفوية إلى نهاية الدولة القاجارية، ج ٣، بيت الحكمة، بغداد، ٢٠٠٥.
١٦. ديفيد مكدول، تاريخ الأكراد الحديث، ترجمة: راج آل محمد، دار الفارابي، بيروت، ٢٠٠٤.
١٧. روح الله رمضان، سياسة ايران الخارجية ١٩٤١ - ١٩٧٣: دراسة في السياسة الخارجية للدول السائرة صوب التحديث، ترجمة: علي حسين فياض و عبدالمجيد حميد جودي، مطابع دار الشؤون الثقافية العامة، جامعة البصرة، ١٩٨٤.
١٨. روهات آلاكوم، خوييون وثورة آغرى، مراجعة: شكور مصطفى، رابطة كاوا للثقافة الكردية، بيروت، ٢٠٠٠.
١٩. شريف باشا: السنوات العاصفة لدبلوماسية كردي، ترجمة: شكور مصطفى، دار سپريز للطباعة والنشر، دهوك، ٢٠٠٤.
٢٠. رياض الصمد، العلاقات الدولية في القرن العشرين، ج ١، ط ٢، المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر والتوزيع، بيروت، ١٩٨٣.
٢١. سعدي عثمان هروتي، كوردستان والامبراطورية العثمانية: دراسة في تطور سياسة الهيمنة العثمانية في كوردستان ١٥١٤ - ١٨٥١ م، مؤسسة موكرياني للبحوث والنشر، دهوك، ٢٠٠٨.

٢٢. صالح محمد حسن (عزت بادي)، شريف باشا حياته ودوره السياسي (١٨٦٥ - ١٩٥١)، دار سيريز للطباعة والنشر، دهوك، ٢٠٠٥.
٢٣. صلاح محمد سليم محمود هروري، إمارة بوتان، مؤسسة موكرياني للطباعة والنشر، أربيل، ٢٠٠٠.
٢٤. ظاهر خلف البكاء، التطورات الداخلية في إيران ١٩٤١ - ١٩٥١، بيت الحكمة، بغداد، ٢٠٠٢.
٢٥. ف. مينورسكي، الأكراد ملاحظات وانطباعات، رابطة كاوا للثقافة الكردية، بيروت، ١٩٨٧.
٢٦. عبدالرحمن قاسم، اربعون عاماً من الكفاح من اجل الحرية، ترجمة و تقديم و هوامش : عزالدين مصطفى رسول، ج ١، ط ٢، بيروت، ١٩٩٤.
٢٧. عبدالستار طاهر شريف، الجمعيات والمنظمات والاحزاب الكردية في نصف قرن ١٩٠٨ - ١٩٥٨، دار الحرية للطباعة، بغداد، ١٩٨٩.
٢٨. عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة القومية الكوردية التحررية : ملاحظات تاريخية و دراسات أولية، مؤسسة موكرياني للطباعة والنشر، أربيل، ٢٠٠١.
٢٩. عبدالهادي كريم سلمان، إيران في سنوات الحرب العالمية الثانية، دار الكتب للطباعة والنشر، بغداد، ١٩٨٦.
٣٠. عبد ربه إبراهيم الوائلي، تاريخ الإمارة البابانية ١٧٨٤ - ١٨٥١، دار الزمان للطباعة والنشر والتوزيع، دمشق، ٢٠٠٨.
٣١. عثمان علي، الحركة الكردية المعاصرة : دراسة تاريخية ووثائقية ١٨٣٣ - ١٩٤٦، ط ٣، مكتب التفسير للنشر و الاعلان، أربيل، ٢٠١١.
٣٢. عزالدين مصطفى رسول، حول الصحافة الكردية، مطبعة دار الجاحظ، بغداد، ١٩٧٣.
٣٣. علي تتر توفيق نيرهوي، الحياة السياسية في كردستان ١٩٠٨ - ١٩٢٧، ترجمة : تحسين إبراهيم الدوسكي، مراجعة : عبدالفتاح علي البوتاني، دار سيريز للطباعة والنشر، دهوك، ٢٠٠٧.
٣٤. علي محافظة، إيران بين القومية الفارسية والثورة الإسلامية، المؤسسة العربية للدراسات والنشر، بيروت، ٢٠١٣.
٣٥. غانم محمد الحفو و عبدالفتاح علي البوتاني، الكورد والأحداث الوطنية في العراق خلال العهد الملكي ١٩٢١ - ١٩٥٨، دار سيريز للطباعة والنشر، دهوك، ٢٠٠٥.
٣٦. فاضل رسول، كردستان والسياسة السوفيتية في الشرق الأوسط، ترجمة : غسان نعتان، مراجعة : ماموستا جعفر، مؤسسة حمدي للطباعة والنشر، سليمانية، ٢٠٠٨.

٣٧. فرح صابر، محمد رضا شاه بهلوي الدكتاتورية والتحديث، مركز كردستان للدراسات الاستراتيجية، السليمانية، ٢٠١٤.
٣٨. قدرى جميل باشا (زناى سلوبى)، مسألة كردستان : ٦٠ عاماً من النضال المسلح للشعب الكردى ضد العبودية، تنقيح وتقديم : عزالدين مصطفى رسول، ط٢، بيروت، ١٩٩٧.
٣٩. كريم حسامى، قافلة من شهداء كردستان ايران، ترجمة : نزار محمود، دار الحرية للطباعة، بغداد، ١٩٧٣.
٤٠. كمال مظهر احمد، دراسات فى تاريخ ايران الحديث والمعاصر، الأمانة العامة للثقافة و الشباب، بغداد، ١٩٨٥.
٤١. ك. اكويپ (هاكوبيان)، الكورد الكوران، ترجمة : نزار أيوب كولى، مراجعة وتقديم : عبدالفتاح علي البوتانى، مركز الدراسات الكوردية وحفظ الوثائق، دهوك، ٢٠٠٧.
٤٢. ماريانا خاروداكي، الكرد والسياسة الخارجية الأميركية : العلاقات الدولية فى الشرق الأوسط منذ ١٩٤٥، ترجمة : خليل الجيوسى، دار أراس للطباعة والنشر، أربيل، ٢٠١١.
٤٣. مالميسانز، القومية الكردية و د. عبدالله جودت فى مطلع القرن العشرينات، ترجمة : شكور مصطفى، دار نارس للطباعة والنشر، أربيل، ٢٠٠٠.
٤٤. محمد توفيق ووردى، قافلة الشهداء الأكراد فى ايران و الشعوب الايرانية، مطبعة اللواء، بغداد، ١٩٧٢.
٤٥. مسعود البارزانى، البارزانى والحركة التحررية الكردية انتفاضة بارزان الاولى (١٩٣١ - ١٩٣٢)، كردستان، ١٩٨٦.
٤٦. ميكرسون (ميرزا غلام حسين شيرازى)، رحلة متكر الى بلاد ما بين النهرين و كردستان، ترجمة : فؤاد جميل، ج ١، مطابع الجمهورية، بغداد، ١٩٧٠.
٤٧. ميهفان محمد حسين رشيد البامرني، سياسة الاتحاد السوفيتي تجاه الحركة القومية الكوردية التحررية فى كردستان الجنوبية (١٩٤٥ - ١٩٦٨)، مؤسسة موكراني للبحوث والنشر، أربيل، ٢٠٠٨.
٤٨. ف. مينورسكى، الأكراد ملاحظات وانطباعات، ترجمة : معروف خزندهار، رابطة كاوا للثقافة الكردية، بيروت، ١٩٨٧.
٤٩. نزار أيوب حسن كولى، العلاقات الايرانية - السوفيتية ١٩٣٩ - ١٩٤٧، مطبوعات الاكاديمية الكوردية، أربيل، ٢٠٠٩.
٥٠. هاشم يحيى الملاح، الوسيط فى السيرة النبوية والخلافة الراشدة، دار ابن الاثير للطباعة والنشر، الموصل، ٢٠٠٥.

٥١. ه.ا.ل. فشر، تاريخ أوربا فى العصر الحديث (١٧٨٩ - ١٩٥٠)، تعريب: أحمد نجيب هاشم و وديع الضبع، ط ٥، دار المعارف بمصر، د.م. د.ت.
٥٢. هوزان سليمان ميرخان الدوسكي، جمهورية كوردستان ٢٢ كانون الثاني ١٩٤٦ - ١٧ كانون الأول ١٩٤٦: دراسة تاريخية - سياسية، دار سبيريز للطباعة والنشر، دهوك، ٢٠٠٥.
٥٣. هوگر طاهر توفيق، دور الصحافة الكوردية في تطوير الوعي القومي الكوردي ١٨٩٨ - ١٩١٨، دار سبيريز للطباعة والنشر، دهوك، ٢٠٠٤.
٥٤. قومية بلا عنوان : أسباب عدم قيام دولة كوردية من حركة الشيخ عبيدالله النهري حتى نهاية مشكلة الموصل ١٨٨٠ - ١٩٢٥، مؤسسة موكرياني للبحوث والنشر، أربيل، ٢٠٠٦.
٥٥. الكرد والمسألة الأرمنية ١٨٧٧ - ١٩٢٠، دار اراس للطباعة والنشر، أربيل، ٢٠١٢.
٥٦. وديع جويده، الحركة القومية الكردية نشأتها وتطورها، ترجمة : مجموعة من المترجمين، إشراف و تدقيق : غازي برو، دار أراس للطباعة والنشر، أربيل، ٢٠١٣.
٥٧. وزيرى أشو، دوسية البارزاني في محفظة ستالين الفولاذية، ترجمة و تقديم : إسماعيل حصاف، مؤسسة موكرياني للبحوث والنشر، هولير، ٢٠٠٨.
٥٨. وليام ايغلتن الابن، جمهورية مهباد : جمهورية ١٩٤٦ الكردية، ترجمة وتعليق، جرجيس فتح الله، دار أراس للطباعة والنشر، أربيل، ٢٠١٢.
٥٩. ويلسون ناثنيل هاول، الكورد و الاتحاد السوفيتي، ترجمة : ضياء الدين المرعب، مراجعة : فؤاد حمه خورشيد و فائزة رشيد جمعة، مطبعة أيلاف، بغداد، ٢٠٠٦.

ج- پهرووكين فارسي:

١. ابراهيم افخمى، تاريخ فرهنگ و ادب موكریان مهباد و سردشت و اشنوويه، جلد اول و دوم، بی. جا، ١٩٧٣.
٢. باقر عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و نظامی معاصر ایران، جلد اول، تهران، نشر گفتار با همكارى نشر علم، ١٣٨٠ ه. ش.
٣. جعفر مهدى نیا، زندگی سیاسی قوام السلطنه، انتشارات گلديس، تهران، ١٣٧٨ ش.
٤. حاميد گوهری، جمهوری كردستان ١٩٤٦/١٢/١٧ - ١٩٤٦/١/٢٢، ترجمه : حسن ماورانی، اربيل، ٢٠١٣.
٥. سيد محمد صمدی، نگاهی به تاريخ مهباد، نشر رهرو، تبریز، ١٣٧٣.

٦. محمد ترکمان، اسرار قتل رزم آرا، خدمات فرهنگی رسا، تهران، ۱۳۷۰ ش.
٧. محمد تمدن، اوضاع ایران در جنگ اول یا تاریخ رضائیه، کتابفروشی اسلامیة، رضائیه - ارومیه، ۱۳۵۰.
٨. محمد معین، فرهنگ معین، ج ۲، موسسه و انتشارات امیر کبیر، تهران، ۱۳۷۵.

د- پهرتووکین ئینگلیزی:

1. Robert Eccleshall and Graham Walker, BIOGRAPHICAL DICTIONARY OF BRITISH PRIME MINISTERS, London, 1998.

شه‌شه‌مین : فه‌کۆلینین به‌لافکری :

أ- فه‌کۆلینین بزمانی کوردی :

١. ئارکیبولد بولوک رووزقیلت، کۆمارا کوردان ل مه‌هابادی، گۆفارا واته، ژماره (٥)، هه‌ولیر، ٢٠١٠.
٢. نازاد عوبید سالح، فه‌رهه‌نگی روژنامه‌نووسانی کۆچ کردووی کورد، گۆفارا روژنامه‌فانی، ژماره (٣)، هه‌ولیر، ٢٠٠٠.
٣. ئاسۆ لاله، حسن قزلجی : سه‌رنوو سه‌ری گۆفاری "هه‌لاله"، روژناما کوردستان، ژماره (٢٥٧)، ١٩٩٨.
٤.، صدیق انجیری آذر، روژنامه‌ی کوردستان، ژماره (٢٥٧)، ١٩٩٨.
٥. ئەحمەد باوەڕ، عێراق - ئێران له چوار چێوه‌ی په‌یوه‌ندی نیوان وڵاته زه‌هێزه‌کاندا و کاریگه‌ری له‌سه‌ر دۆزی کورد (١٩٤٣ - ١٩٤٥)، گۆفارا دۆسی ئێران، ژماره (١٥)، سلێمانی، ئه‌یلوولی ٢٠٠٩.
٦. ئەحمەدی شه‌ریفی، سه‌رنوو سه‌ری روژنامه و گۆفاری کوردستان (١٢٨٢ - ١٣٥٨ هه‌تاوی)، گۆفارا روژنامه‌نووس، ژماره (٤)، هه‌ولیر، ٢٠٠٥.
٧. ئیدریس عه‌بدوڵا مسته‌فا، گروگالی مندا لانی کورد : پێشه‌نگه گۆفاری دنیای روژنامه‌گه‌ری مندا لان، گۆفارا روژنامه‌فانی، ژماره (١١ - ١٢)، هه‌ولیر، ٢٠٠٣.
٨. تاهیر حاجی میرخان، چۆنیه‌تی دامه‌زاندنی (کۆمه‌له‌ی ژك) و دهرکردنی گۆفاری (نیشتمان)، گۆفارا خه‌باتی قوتابیان، ژماره (٤٠)، ٢٠٠٠، هه‌ولیر.
٩. جه‌عه‌فر حوسین پوور (هیدی) "هه‌سه‌ن قازی"، چوارده به‌نگه‌نامه‌ی حکومه‌تی میلیی کوردستان له مه‌هاباد، گۆفاری ژین، ژماره (٢)، سائی دووهم، سلێمانی، ٢٠١٠.

١٠. جوتيار حاجى توفيق، كتيبى : "رؤژنامه نووسى كوردى سەردەمى كۆمارى ديمۆكراتى كوردستان ١٩٤٢ - ١٩٤٧" راستکردنەوى هەندىك له هەلەكانى، گوڤارا رؤژنامه نووس، ژماره (٥)، هەولير، ٢٠٠٥.
١١. ح. ماومراني، رؤژنامه گەرى كوردى له كوردستانى روژه لآت، گوڤارا هاوار، ژماره (٥)، ئەمانيا، ١٩٩٩.
١٢. حەمە سائح فەرهادى، رؤژنامه نووسى مندانان له كوردستاندا، گوڤارا رؤژنامه قانى، ژماره (٢)، هەولير، ٢٠٠٠.
١٣. دانەرى نەديار، بىرەمەرى دوو رؤژنامه نووسى ئيرانى لەمەپ كۆمارى كوردستان (١٩٤٦)، ومپگيران : ئەنومەرى سولتانى، گوڤارا گزىنگ، ژماره (٢٤)، سويد، هاوینی ١٩٩٩.
١٤. رمفيق سائح ئەحمەد، ئيندىكى رؤژنامه وانى ئەينى كوردى تا ١٤ ى تەموزى ١٩٥٨، بەشى يەكەم، گوڤارا رؤژنامه نووس، ژماره (١)، هەولير، ٢٠٠٤.
١٥. سايزان تائب سائح، رؤژنامه گەرى له بۆژه لآتى كوردستان چاپەمەنى سەردەمى كۆمار تا رؤژنامه كانى ئاستى و روژه لآت، گوڤارا رؤژنامه نووس، ژماره (٧)، هەولير، ٢٠٠٦.
١٦. سديق سائح، رؤژنامه ى "كوردستان" مەهاباد، ١٣٢٤ - ١٣٢٥ (١٩٤٦)، گوڤارا رؤژنامه نووس، ژماره (١١)، هەولير، ٢٠٠٧.
١٧. شادمان مەلا حەسەن، رؤژنامه ى "كوردستان" ئۆرگانى كۆمىتەى ناوەندى حيزبى ديمۆكراتى كوردستانى ئيران، گوڤارا رؤژنامه نووس، ژماره (٤)، هەولير، ٢٠٠٥.
١٨. گوڤارا و رؤژنامه كان، گوڤارا روژى نو، ژماره (١٠)، سليمانى، ١٩٦١.
١٩. ع. زو رمفيق سائح ئەحمەد، رابەرى رؤژنامه نووسى كوردى، گوڤارا رؤژنامه قانى، ژماره (١١) - (١٢)، هەولير، ٢٠٠٣.
٢٠. عبدالجليل صالح، كۆمارا كوردستانى " ٢٢ كانوينا دووى سالاً ١٩٤٦"، گوڤارا مەتىن، ژماره (١٦٠)، خولا، ٤، دھوك، ٢٠٠٧.
٢١. عبدالوهاب تائەبانى، كۆڤارى كوردستان : لا بەرەيهك له ميژووى رؤژنامه نووسى كورديمان له كوردستانى ئيران، گوڤارا رۇشنىرى نو، ژماره (١٠٥)، بغداد، ١٩٧٩.
٢٢. عەلى كەرىمى، رؤژنامه ى "كوردستان" ى سەردەمى جەمھورى كوردستان له مەهاباد ١٣٢٤ - ١٣٢٥ ى هەتاوى (١٩٤٦)، گوڤارا رؤژنامه نووس، ژماره (١١)، هەولير، ٢٠٠٧.
٢٣. قارەمان حەيدەرەحمان، رۆلى كوردە عيراقىيە كان لە كۆمارى كوردستان ١٩٤٦، گوڤارا ميژوو، ژماره (٢٨)، سالى حەوتەم، هەولير، ٢٠١٣.

٢٤. كاكشار ئورهمار، "هه‌قهبه‌يشين ب داييكا كورد مينا قازى ره خه‌مخورا بنده‌ستى و هه‌ژاريا كه‌لى كورد"، هاقبيون (كوڤار)، ژماره (١٠)، پشكا ئيكي، به‌رلين، ٢٠٠٢.
٢٥. كه‌مال غه‌مبار، ئاوهردانه‌مه‌يه‌كي خيرا له روژنامه‌نووسى مندا‌لانى كورد، ژماره (١٥٦)، هه‌ولتير، ٢٠٠١.
٢٦. كورمانج كه‌كى، ده‌ولته‌تى كوڤارى كوردستان (١٩٤٦ - ١٩٤٧) دهره‌زه‌يه‌ك، وهرگيران : ئاسوس محهمه‌د مه‌لا قادر، كوڤارا كاروان، ژماره (١٧٢)، هه‌ولتير، ٢٠٠٣.
٢٧. مامه‌ند روژه‌ه‌لات، په‌يه‌ه‌نديه‌كانى كورد ئازمربايجان هه‌ره‌شه‌كان، دهره‌ته‌كان، كوڤارا دووسى ئيران، ژماره (٥)، سليمانى، شوباتى ٢٠٠٧.
٢٨. مه‌حمود مه‌لا عزمت، با بوچوونه شيواو و هه‌له‌كان راست بكه‌ينه‌وه، كوڤارا گزينگ، ژماره (١٤)، سويد، زستانى ١٩٩٧.
٢٩.، پيشه‌وا له سه‌رده‌مى سه‌روك كوڤاردا، كوڤارا رابوون، ژماره (٢)، سويد، ١٩٩١.
٣٠.، قازى محهمه‌د له ناو رووناكيى ميژوودا، كوڤارا ماموستاى كورد، ژماره (٢٤ و ٢٥)، سويد، زستان و به‌هارى ١٩٩٥.
٣١. محهمه‌دى شاپه‌سه‌ند، روژنامه‌ى كوردستانى نو، ژماره (١١٩)، ١٩٩٤.
٣٢. مسته‌فا مه‌عروفى، باسيك سه‌بارت به روژنامه‌نووسى كوردى له كوردستانى ئيران، كوڤارا كاروان، ژماره (١٢٠)، هه‌ولتير، ٢٠٠٠.
٣٣.، كوڤار و روژنامه‌كانى كوردستانى ئيران، روژنامه‌ى كوردستان، ژماره (٢٥٧)، ١٩٩٨.
٣٤. موحه‌مه‌د هه‌سه‌ن پور، دامه‌زراندنى كوڤه‌له‌ى " ژ، ك " و چه‌ند راستيه‌ك، كوڤارا كاروان، ژماره (١٦٠)، هه‌ولتير، ٢٠٠١.
٣٥. نه‌وزاد عه‌لى ئه‌حمه‌د، ده‌ولته‌مه‌ندكردنى بابته‌تى روژنامه‌كه‌رى كوردى له كوردستانى ئيراندا سه‌ده‌مى بيسته‌م، كوڤارا روژنامه‌نووس، ژماره (٤)، هه‌ولتير، ٢٠٠٥.
٣٦. هانا، ماموستا محهمه‌دى شاپه‌سه‌ندى : پييجن و نووسه‌رى روژنامه و گوڤاره‌كانى سه‌رده‌مى كوڤارى كوردستان، روژنامه‌ى كوردستان، ژماره (٢٥٧)، ١٩٩٨.
٣٧. هي‌مداد حوسين به‌كر، چه‌فته‌نامه‌ى كه‌هستان : لاپه‌ره‌يه‌كى كه‌م ناسراو له ميژووى نه‌ده‌ب و روژنامه‌نووسى كورديدا، كوڤارى سه‌نته‌رى برايه‌تى، ژماره (٥)، هه‌ولتير، ١٩٩٨.
٣٨.، دهره‌زه‌يه‌ك بو روژنامه‌وانى كوردى - فارسى و چه‌ند سه‌ره‌قه‌له‌ميك، كوڤارا كاروان، ژماره (١٧٠)، هه‌ولتير، ٢٠٠٣.

٩. مؤلف مجهول، جمهورية كوردستان ١٩٤٦ - ١٩٤٧، ترجمة : فؤاد قادر، مجلة كولاتن العربى، العدد (٧٧)، أبريل، ٢٠٠٢.
١٠. ناظم يونس عثمان، البارزانيون و جمهورية كوردستان : دراسة في ضوء الوثائق العراقية غير المنشورة، مجلة جامعة دهوك، المجلد (١٣)، العدد (١)، دهوك، ٢٠١٠.
١١. هوكر طاهر توفيق، الشيخ عبدالقادر النهري ١٨٥١ - ١٩٢٥ الواجهة السياسية الكردية الأولى في استانبول في الربع الأول من القرن العشرين، مجلة جامعة زاخو، المجلد (١)، العدد (١)، ٢٠١٣.

حفتهمين : پهرتووكين نهنسلوويديا :

١. عبدالوهاب الكيالي و آخرون، موسوعة السياسة، الأجزاء (١، ٢، ٣، ٥)، ط ٢، المؤسسة العربية للدراسات والنشر، دار الهدى، بيروت، ١٩٩٠.

۱۳۳، ۱۳۸، ۱۴۱، ۱۴۵، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۶۱،
 ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴،
 ۱۷۷، ۱۷۹، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۸، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۷،
 ۲۰۹، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳،
 ۲۲۴، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۳۵، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۱، ۲۴۳،
 ۲۴۴، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۳۰۱، ۳۰۹، ۳۳۳،
 ۳۳۴
 ماکو ۸۲، ۸۷، ۹۱، ۲۵۷
 مہادیاد ۱۲، ۱۳، ۲۰، ۲۱، ۲۴، ۲۵، ۲۸، ۳۱، ۳۲، ۳۳،
 ۳۴، ۳۶، ۳۷، ۴۱، ۴۲، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۹، ۵۱، ۵۲،
 ۵۴، ۵۵، ۶۰، ۶۲، ۶۳، ۷۴، ۷۸، ۸۰، ۸۴، ۸۵، ۸۶،
 ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۳،
 ۱۰۴، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۲،
 ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۴، ۱۳۶، ۱۳۷،
 ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۶، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۴،
 ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲،
 ۲۱۴، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۵، ۲۲۸، ۲۲۸، ۲۳۱، ۲۳۳،
 ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴،
 ۲۵۵، ۲۵۷، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۸، ۲۷۱، ۲۷۲،
 ۲۷۴، ۲۸۱، ۲۸۳، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۲۰،
 ۳۲۲، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۱
 نہدھہ ۹۲، ۹۵، ۱۰۱، ۱۱۴، ۱۱۹، ۲۲۳، ۲۷۷
 نازمیرایجان ۳۷، ۵۹، ۷۸، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۴۴،
 ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸،
 ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶،
 ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۸۶، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶،
 ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۵۱، ۲۶۹، ۲۷۲، ۳۱۱، ۳۱۸،
 ۳۳۰
 ٹھمریکا ۱۱، ۱۱۰، ۱۳۱، ۱۷۲، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱،
 ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۹۹، ۲۰۳، ۳۳۳

بھرتانیا ۱۱، ۴۳، ۱۲۰، ۱۳۱، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲،
 ۱۸۳، ۱۹۹، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۶۰، ۳۳۳
 بؤکان ۱۹، ۲۸، ۴۵، ۶۰، ۶۵، ۷۰، ۱۱۲، ۱۳۶، ۱۳۷،
 ۱۳۹، ۱۴۴، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۵۰، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸،
 ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۵، ۱۹۱، ۱۹۳، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۳۵،
 ۲۷۲، ۲۷۴
 جلالی ۸۲، ۸۷
 خوی ۲۷، ۶۲، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۹۲، ۱۰۶، ۱۱۹، ۱۵۷،
 ۲۵۷
 رضانیہ ۴۲، ۸۲، ۳۲۸
 روژھہ لاتا کوردستان ۹، ۱۰، ۲۳، ۲۴، ۲۶، ۲۹،
 ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۵۹، ۶۳، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۷۷، ۷۹،
 ۸۱، ۱۱۹، ۲۰۰
 سردمشت ۸۲، ۹۱، ۱۱۴، ۱۴۲، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۵۱،
 ۱۹۰
 سہقز ۷۶، ۸۲، ۹۱، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۳۷، ۱۴۱، ۱۴۳،
 ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۸۷،
 ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۱
 سندوس ۸۲، ۱۰۱
 شاپور ۸۲، ۲۲۴
 شنو ۶۹، ۸۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۱۰۱، ۱۱۴، ۱۱۹، ۱۵۹،
 ۱۶۰، ۱۶۱، ۲۳۰، ۲۴۷، ۲۶۶
 قرہنی ۸۲، ۸۷
 کومارا کوردستان ۹، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۲۹، ۳۲، ۳۳،
 ۳۴، ۳۵، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۹، ۵۹، ۶۰، ۶۳، ۶۵، ۶۷،
 ۶۸، ۷۰، ۷۴، ۷۶، ۷۹، ۸۴، ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۵،
 ۹۹، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۹، ۱۲۷، ۱۳۱

کەسایەتی

(قهوام السلطنة، ١٦٧، ١٧٢، ١٨٠)

١. کبرای عظیمی، ١٠٠، ٢٣٠، ٢٤٠، ٢٤٤، ٢٤٥

٢٨٢، ٢٤٧، ٢٤٦

ابراهیم ابراهیمیان، ٨٢، ٨٧

ابن الاثیر، ٢٧٣، ٣٢٦

ابن الحاجب، ٢٦٢، ٢٦٣

بابا ظاهر عریان، ٢٦٩

جەعفەر باقروڤ، ١٦٩

جەعفەر پیشەموری، ١٥٤، ١٥٦، ١٥٧، ١٥٩، ١٦٤

١٩٣، ١٧٠، ١٦٧

جەعفەر سولتان هەمورامان، ٢٤

جعفر آغای شکاک، ٧٠

ح قزنجی، ٦٨

حاجی سید بابا شیخ، ١٠٠، ٢٤٨

حاجی سید عبدالله طه زاده، ٢٢٧

حەسەنی قزنجی، ٣٥

حەمە رمشید خان، ٢٤، ٨٥، ٦٧

حمزه آغای مەنگور، ٧٠

خجیجەهی مجدی، ٧١، ٢٤٤

خدیجەهی بابا سوری، ١٠٠، ٢٤٤

خوشەوی خەلیل، ١٥٠، ١٩١

خیرالله عەبدلکەریم، ١٥٢

دلشاد رسولی، ٣٩، ١٧٤، ٢٠٠

رەزم ئارا، ١٤٠، ١٤٣، ١٤٤، ١٤٧، ١٤٨، ١٥٣، ١٨٦

١٩٠، ١٨٨

رحیم لشکری، ٢١٦، ٢٢٣

رزا شاھ پەهلەوی، ١٠، ٢٣، ٢٤، ٤٣، ٦٩، ٧٠، ١٠٣

١٣٤

رشید عزیز، ١٠١

زێرو بەک، ١٥٥، ٩٤، ٩٦، ٩٨

ساق (اسحق)، ٢٦٣

٢٢٣، ٢٢٤، ٢٢٥، ٢٢٦، ٢٢٨، ٢٢٩، ٢٣٠، ٢٣١

٢٣٢، ٢٣٣، ٢٣٤، ٢٣٥، ٢٣٦، ٢٣٧، ٢٣٩، ٢٤٠

٢٤١، ٢٤٢، ٢٤٣، ٢٤٤، ٢٤٥، ٢٤٦، ٢٤٧، ٢٤٨

٢٤٩، ٢٥٠، ٢٥١، ٢٥٢، ٢٥٣، ٢٥٤، ٢٥٥، ٢٥٦

٢٥٧، ٢٥٨، ٢٦٠، ٢٦١، ٢٦٢، ٢٦٣، ٢٦٤، ٢٦٥

٢٦٦، ٢٦٧، ٢٦٨، ٢٦٩، ٢٧٠، ٢٧١، ٢٧٢، ٢٧٣

٢٧٤، ٢٧٥، ٢٧٦، ٢٧٧، ٢٧٨، ٢٧٩، ٢٨١

٢٨٢، ٢٨٣، ٢٨٤، ٢٨٥، ٢٨٦، ٢٨٧، ٢٨٨، ٢٨٩

٢٩٠، ٢٩١، ٢٩٢، ٢٩٣، ٢٩٤، ٢٩٧، ٣٠٤، ٣٠٦

٣٠٩، ٣١٠، ٣١١، ٣١٥، ٣٣٣، ٣٣٤

روژناما نامە هفتگی کوهستان، ١٣

زانست، ٣٧، ٣٩، ٧٨، ١٠٥، ١٧٠، ١٧١، ٢٢٦، ٢٤٣

٢٤٥، ٢٤٧، ٢٦٢، ٢٦٤، ٢٦٧، ٢٦٨، ٣٠٩

گروگانی مندالانی کورد، ٣٧، ٣٨، ٥٤، ٥٥

٣١٥

گۆفارا و روژناما هاواری نیشتمان، ١٣، ٣٠٩

گۆفارا کوردستان، ١٣، ١٤، ٢٠، ٣٣، ٤١، ٥٢، ٨٨

٩٥، ١١٢، ٢٢٢، ٣٠٩

گۆفارا نیشتمان، ١٣، ٢٨، ٤٨، ٤٩

گۆفارا هاواری کورد، ١٣، ٣٠٩

گۆفارا هەلالە، ١٣، ٣٥، ٣٠٩

قاراوا، ١٤١، ١٤٣، ١٤٤، ١٨٧، ١٨٨

قوتابخانا خسرووی، ٦٢

کۆمەڵ (J.K)، ٢٦، ٣٢

کۆمەڵا خیرخوازا کوردی، ٢٤

کۆمەڵە زێنانەمۆی کوردستان، ٢٥، ٤٧، ٣١٩

ئالایی کوردستان، ٩٠، ١٠٧، ١٢٥، ١٢٦، ١٧٧

٣١٠، ٣٣٣

ئالە کوک، ٢٧، ١٢١، ٣١٦

یالتا، ١٧١، ١٨١، ١٩٩

ئاوات، ٣١، ٣٢، ٤٩، ٢٧٢، ٣٠٩

ئەتالانتیک، ٧٧، ١٢٠، ١٧١، ١٧٢، ١٧٣، ١٨١

۱۰۶، ۱۰۵، ۱۰۴، ۱۰۳، ۱۰۰، ۹۹، ۹۵، ۹۴، ۹۳، ۹۱
 ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۸، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰،
 ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۴۹،
 ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۰،
 ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰،
 ۱۷۴، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۴، ۲۱۰، ۲۱۲،
 ۲۱۴، ۲۱۷، ۲۲۲، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۳۰،
 ۲۳۱، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۷، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۷، ۲۴۸،
 ۲۷۹، ۲۸۳، ۲۹۲، ۳۰۴، ۳۱۰، ۳۱۶، ۳۱۹، ۳۲۳،
 ۳۳۰، ۳۳۳
 قاسم آغای ایلخانی زاده، ۹۲، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۷۸
 قاسم حجازی، ۷۲
 قاضی علی، ۲۶۷، ۲۶۸
 قهردری بهگ جهمیل پاشا، ۲۷۴
 قهره‌نی ناغای مامه‌ش، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷
 لاینین، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۲۰۲
 مه‌حمود خان دزلی، ۲۴
 مه‌زمری بله زاده، ۱۰۰، ۲۴۵، ۲۴۷
 مه‌لا جامی، ۲۶۲
 مه‌لا حسن ابن عثمانی، ۲۶۶
 مه‌لا حسین مجدی، ۲۳۴، ۲۸۱
 مه‌لا خه‌لیل، ۲۴، ۴۵
 مه‌لا خه‌لیلی مه‌نگور، ۶۷
 مه‌لا عبدالله پیره‌باب (انی عبدالله)، ۲۶۴
 مه‌لا علی قزلجی تورجانی، ۲۶۱
 مه‌لا مصطفی، ۸۴
 مه‌مه‌د رزا په‌له‌موی، ۲۵، ۴۶
 مه‌مه‌د شاپه‌سه‌ندی، ۲۹، ۳۱، ۴۹
 مه‌مه‌د نانه‌وازاده، ۷۹، ۱۲۲، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲،
 ۱۹۲
 مه‌مه‌د ئەمین معینی، ۲۰۹، ۲۷۶
 مه‌مه‌دی ته‌مه‌دون، ۲۱، ۴۲
 محمد حسین خان سیف قاضی، ۷۱، ۹۶

سه‌دیق ئەنجیری ئازە، ۳۶، ۵۳
 سه‌مه‌ند سیامه‌ندوف، ۱۷۵، ۱۷۶، ۲۰۱
 سه‌ید مه‌مه‌دی جه‌می‌دی، ۳۳
 ستالین، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۴
 ۳۲۷
 سمکو شکاک، ۲۰، ۲۱، ۱۱۷، ۱۲۶
 سید عبدالقادر گیلانی، ۷۲
 سید محمد طه زاده، ۷۱
 سیف القضاة، ۲۶۸، ۲۶۹
 شیخ بابا سعید، ۲۶۹
 شیخ سه‌عید پیران، ۶۷، ۲۷۵
 شیخ مه‌حمود جه‌فید، ۶۷
 شیخ معروفی نو‌دی، ۲۶۵
 صدیق حیدری، ۸۴
 عبدالقادر فتاحی قاضی، ۷۲
 عبدالقادر مدرسی، ۹۱
 عه‌بدو‌لرهمان زه‌بیحی، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۹، ۴۶، ۴۹،
 ۳۲۱
 عه‌بدو‌لرهمان زه‌بیحی، ۲۰، ۴۰، ۳۲۰
 عه‌زیز زه‌ندی، ۲۴، ۴۵
 عه‌قید به‌کر هه‌وینزی، ۱۵۱
 عه‌لی قازی، ۳۷
 عزه‌ت عبده‌زیز، ۱۴۳، ۱۴۴
 عه‌شرت عظیمی، ۱۰۰، ۲۴۴
 عصمت قاضی، ۹۹، ۲۴۴
 علی خسروی، ۹۱، ۹۵، ۲۲۳، ۲۳۶
 غنی خسروی، ۶۲، ۸۴
 فتاحی قاضی، ۲۱۴، ۲۴۷، ۲۷۴
 فقیه طیران، ۲۶۹
 قادر مدرسی، ۸۳، ۲۱۵، ۶۰
 قازی مه‌مه‌د خه‌زری، ۱۵۹
 قازی مه‌مه‌د، ۱۱، ۳۳، ۳۷، ۵۷، ۵۹، ۶۵، ۶۷، ۶۹،
 ۷۰، ۷۳، ۷۶، ۷۷، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۹۰

محمد مبلغی، ۱۰۱
محمد نانه‌وازاده، ۹۱
مستهفا خوشناو، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۲
مستهفا کهمال، ۱۰، ۲۴، ۲۵۸، ۲۶۰
مظفر فیروز، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۹۶
ملا خضری نالی، ۲۷۰
مولانا خالد کوردی شارمزوری، ۲۶۶، ۲۹۱
میرحاج ئەحمەد، ۱۴۹، ۱۵۲، ۱۹۱، ۲۷۹
میرزا رحیم لەشکری، ۹۱
مینا خانم، ۹۹، ۱۰۰، ۲۳۹، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴
۲۴۵، ۲۴۶، ۲۸۲، ۲۸۳
مینورسکی، ۲۱، ۲۹۰
هه‌ژار، ۲۶، ۳۰، ۴۷، ۵۰، ۶۰، ۹۱، ۹۲، ۱۱۷، ۱۷۱
۱۷۲، ۱۷۴، ۲۱۴، ۲۲۴، ۲۲۹، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۹۳
۳۱۷، ۳۲۲
هه‌یمن
۲۷، ۲۸، ۴۹، ۶۰، ۱۱۳، ۱۵۰، ۱۶۱، ۲۹۲، ۳۱۷، ۳۲۰
ویلما صیادیان، ۹۹
ئیسماعیل ئەرده‌ل‌آن، ۳۰، ۴۹

ناقهرۆك

پیشهکی ۷

پشکا ئیگی

۱۷ رۆژنامه گهریا کوردی ل رۆژهلاتی کوردستانی دناقهر سالی ۱۹۰۸ - ۱۹۴۶

۱۹ تهومری ئیگی: دهستیپیکا رۆژنامه گهریا کوردی ل رۆژهلاتی کوردستان ۱۹۰۸ - ۱۹۲۲

۲۵ تهومری دووی: رۆژنامه گهریا کوردی ل ئیرانی دناقهر سالی ۱۹۴۲ - ۱۹۴۶

پشکا دووی

۵۷ دمرکهفتنا رۆژناما کوردستان و دمنگوباسین دامهزاندنا کۆمارى

۵۹ تهومری ئیگی: دمرکهفتنا رۆژناما کوردستان

۶۴ تهومری دووی: نارمانجا رۆژناما کوردستان

۷۷ تهومری سیی: دمنگشه دانا چالاکیین حزبا دیموکراتی کوردستان د رۆژنامی دا

۹۰ تهومری چواری: بلندکرنا ئالای کوردستان و جهژنا سه ریه خویى

۱۰۳ تهومری پینجی: رۆژناما کوردستان و سه روکی کۆمارى قازى محمهده

پشکا سیی

۱۳۱ هه لویستی رۆژناما کوردستان ژ په یوه ندیین دمره کی یین کۆمارى

۱۳۳ تهومری ئیگی: په یوه ندیین کۆمارا کوردستان دکهل حکومه تا تههرانى

۱۵۴ تهومری دووی: په یوه ندیین کۆمارا کوردستان دکهل حکومه تا ئازمربایجانى

۱۶۹ تهومری سیی: هه لویستی رۆژناما کوردستان ژ نیکه تیا سوقیه تی

۱۷۹ تهومری چواری: هه لویستی رۆژناما کوردستان ژ بهریتانیا و ئه مریکا

پشکا چواری

۲۰۷	روژناما کوردستان و کار و چالاکیین ئابووری و رموشه‌نبیری و نافخوویی
۲۰۹	تهومری ئیکی: ئابووریا کومارا کوردستان د به‌رپه‌رین روژنامی دا
۲۲۲	تهومری دووی: بواری فیرکرنی و رموشه‌نبیریا کوردی یا گشتی
۲۳۹	تهومری سیی: حزبا دیموکراتیا ژنین کوردستان
۲۴۹	تهومری چواری: میژوویا کوردستانی و ناقداریین کورد
۲۹۵	پاشبه‌ند
۳۰۷	ئه‌نجام
۳۱۳	ژیدمر
۳۳۳	فهرستا که‌سایه‌تی و زاراق و جهان

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ فەقەولینین کوردی

ئەق پەرتووکه

رۆژناما کوردستان (زمانحالی
حزبا دیموکراتی کوردستان) د
میژوویا رۆژنامهفانی کوردی دا
جههکی دیار و ژیههکی بهرچاق
ههیه، جوداها فی رۆژنامی ئەوه
ئیکهمین رۆژناما کوردیه ل
سهپارچهکا کوردستانی یا
سهپهخۆ هاتیه دهریخستن و
بهلاقرن و تیدا باسی روودانین
وی سهردمی چ یین ناخووی یان
دهرهکی دکهت، ههروهسا فی
رۆژنامی شایه ههستی نهتهوهمی
لدهق مللهتی کورد ل رۆژهلاتا
کوردستانی بهرز بکهت، و د
ماوی (۱۱) ههیشین
حوکمرانیا کوردی شایه
ببیته خودیکا راستهقینه یا وی
دهمی و ژیدهرهکی راست و
دروست بۆ خواندهفانین کورد.

محمد عباس حمید

ل ساللا ۱۹۸۷ ل دهقهرامرکاری ل باژیری زاخۆ ژ
دایک بوویه.
ل ساللا ۲۰۰۵ - ۲۰۰۶ خواندنا خوه یا ئامادهیی ل
ئامادهیا زاخۆ یا کوران ل باژیری زاخۆ ب دوماهیک
هینایه.
ل ساللا ۲۰۱۰-۲۰۱۱ باومرناما بهکالوریۆسن ل بشکا
میژوو، کۆلیژا پهرومردی، زانکۆیا زاخۆ
بدهستههینایه.
ل ساللا ۲۰۱۵ باومرناما ماستهری ل بشکا میژوو،
فاکولتیا زانستین مرۆفایهتی، زانکۆیا زاخۆ،
بدهستههینایه.
نها ژی ل بشکا زانستین کۆمهلايهتی، کۆلیژا
پهرومردا بنیات، زانکۆیا زاخۆ مامۆستایه.

9 789922 908182 >

© مافی چاچین یی پاراستیه بۆ
سەنتەری زاخۆ بۆ فەقەولینین کوردی
zcks@uoz.edu.krd +964 (0) 751 536 1550
Iraq-Kurdistan Region, Zakho- University of Zakho

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ فەقەولینین کوردی